Imaginea țării are mult de suferit de pe urma acelor compatrioți plecați prin lume precum „cîinele surd la vînat". Români, aveți grijă, nu întinați această imagine, căci țara, ea în sine, nu v-a greșit cu nimic !

R.F.G.

Vin ţiganii!

Un climat de panică și iritare agită, de la începutul anului, marile orașe vest-germane : cu mîinile întinse, cu priviri insistente, femei și copii țigani din România au luat în stăpînire centrele localităților. Fugind de mizeria și de nesiguranța din țara lor, mii dintre ei au trecut prin Berlinul de est spre un viitor la fel de incert, formînd o adevărată masă de adulți cu haine multicolore și de copii cu fețele murdare.

Ziarele scriu mult despre acest fenomen nou, subliniind că RFG a înregistrat deja peste 100 000 cereri de azil politic de la începutul anului. Numai în luna iulie, 5 000 de cetățeni români au depus dosare, depășindu-i pe libanezi și pe turci.

La Lebach, o mică localitate din Saar, sosirea „romilor", la sfîrșitul lui iulie, a prezentat, potrivit unor martori, toate semnele premergătoare unui „pogrom"... De la o zi la alta, comuna de 22 000 de suflete s-a trezit îmbogățită cu 1 500 de țigani, primiți într-un centru regional de cazare, unde mai erau 1000 de solicitanți de azil. Situația a devenit foarte curînd explozivă în incăperile aflate pe punctul de a ceda : lipsă de igienă, promiscuitate și certuri între refugiații de diferite naționalități. Localnicii au hotărît să restabilească ordinea în orășelul lor pașnic : Unii au participat la un marș de protest în interiorul taberei, comercianții — pretextînd furturile în lanț — au închis magazinele, iar primarul orașului a interzis accesul „romilor" la piscina orașului.

În fața acestei isterii crescînde, conducerea regiunii a hotărît să înlocuiască ajutorul în bani cu un ajutor în natură, argumentînd că distribuirea mărcilor „vest" era explicația acestui aflux de refugiați. Rezultatul : majoritatea „romilor" au părăsit orașul spre alte orizonturi, mai ales spre capitala federală. La Bonn, schema s-a repetat într-un mod mai difuz : încăperi supraîncălzite, reclamații ale unor cartiere, contramanifestații de

Și ei sînt tot cetățeni români

sprijin și, în sfîrșit, „repartizarea" spre orașe mai puțin saturate.

„De la începutul lunii august, numai în landul Rhenania-Westfalia și-au găsit refugiu 6 000 de țigani din România", arată un consilier guvernamental însărcinat cu problemele solicitanților de azil. Unii, veniți „să le arate copiilor lor paradisul", se întorc decepționați în România. Alții cer azil politic, singurul statut care le permite să rămînă legal în țară. „Dacă mulți fug de mizerie, o proporție la fel de însemnată este incitată să părăsească România de o organizație de escroci care procură vizele necesare, apoi le cere o parte din ajutorul pe care îl primesc în RFG", afirmă consilierul, citînd numeroase mărturii.

Potrivit lui Rudo Kauczynski, reprezentantul Sindicatului European al Populației de Romi și Sinti, unele landuri „fac totul să se debaraseze de țigani" ; autoritățile concentrează naționalități diferite în aceleași încăperi, în condiții deplorabile. El amintește, în afară de aceasta, cuvintele rostite în luna mai de un consilier municipal de extremă dreapta de la Bremen, care a spus că „este păcat" că „numai" o jumătate de milion de țigani au fost exterminați de naziști.

Venirea în masă a străinilor se dovedește a fi de acum înainte o temă predominantă pentru clasa politică vest-germană în apropierea alegerilor de la 2 decembrie. Chiar și candidatul Partidului Social-Democrat la funcția de cancelar, Oscar Lafontaine, s-a pronunțat recent pentru o politică mai restrictivă, care ar consta în întocmirea unui catalog al cetățenilor ce ar putea solicita ospitalitatea vest-germană.

(după „France Presse")

Grupaj realizat de
Liana Enescu

„Un subcontinent în mișcare"

Autoritățile vest-germane asistă, de la o vreme, la un exod fără precedent, de la Est la Vest, punînd probleme insurmontabile în aria socială a țiganilor, a romilor din România, dar și din alte țări est-europene, se spune într-un comentariu difuzat de postul de radio „Vocea Americii".

În primă instanță, problema nu pare de ordin neapărat politic. Dar la o analiză mai atentă se vede că, decenii de-a rîndul, în țări ca România dar și Cehoslovacia, Bulgaria sau Ungaria, problema țiganilor a fost un „tabu", pur și simplu, iar acum ia proporții general-europene, vizînd să polarizeze opinia publică atît în țara de unde pornesc țiganii, cît și în țara unde sosesc. Iată citeva date grăitoare : zilnic, la Hamburg, sosesc 100 pînă la 400 de romi din România. La fel se prezintă situația la Berlin și la Bonn. Numai în luna iulie a.c., notează ziarul „Die Welt", la Berlin, în ambele părți ale orașului, au sosit circa 4 000 de țigani din România. Situația bineînțeles este generatoare de mari conflicte cu localnicii, care consideră că autoritățile n-ar face mai nimic pentru a stăvili acest flux, în opinia lor nedorit. Fenomenul nu e chiar atît de nou, noi sînt doar proporțiile. Exodul datează, neobservat, încă din 1986 și, sub o formă sau alta, implică toate țările din Piața comună ca țări destinatare, dar mai ales Germania federală.

„Toți sînt niște sărăntoci"

Astfel clasifică proprietarul unui camping ieftin din preajma Parisului valul de turiști est-europeni care s-au năpustit vara aceasta, asupra țărilor din vestul Europei. Reproducînd, în numărul său din 15 august, aceste afirmații, cotidianul „Le Parisien" notează : „Turiștii din țările est-europene doresc să vadă Parisul, avînd în buzunar doar 100 de franci. Cehii, nemții din RDG, românii și chiar sovieticii vin în Franța ca să viziteze Louvre-ul și Turnul Eiffel, celebre în lume, fără a avea uneori nici măcar această sumă mizeră. Este de neînțeles nonșalanța cu care aceștia își proiectează o excursie deloc ieftină, creindu-le în plus și francezilor unele probleme. Ei sînt acum pretutindeni, continuă «Le Parisien», descriind compasiunea francezilor față de turiștii „sălbatici". Uitați-vă în jur și veți vedea : iubitori ai locurilor pitorești sosiți din Europa de Est cu autostopul, pe biciclete și chiar cu autoturismele lor vechi, aproape fără un ban în buzunar.

Își întind corturile direct în oraș, caută campingurile cele mai ieftine, deși adesea nu-și pot plăti sejurul nici măcar pe o zi. Își aduc mîncare de acasă. Nu cheltuiesc banii pe hrană sau suveniruri, căutînd să economisească (dacă au din ce) o sumă minimă, pentru a-și cumpăra îmbrăcăminte și încălțăminte. Pentru ei, chiar și biletul de metrou sau autobuz este extrem de scump. Firește că asemenea situație nu îi entuziasmează pe reprezentanții industriei turistice din Franța.

Care ar fi soluția ? Potrivit spuselor organizatorilor turistici locali, rămîne doar așteptarea — așteptarea momentului cînd cetățenii din țările est-europene vor putea dispune de mijloacele necesare unei excursii atît de scumpe. Franța este ospitalieră, dar aici totul trebuie plătit".

Bulgaria

Încotro se îndreaptă corabia?

A fost adesea comparată cu „zona liberă de neocomunism" din Piața Universității din București. Mișcarea contestatară bulgară, „Orașul adevărului", s-a instalat, de două luni, în centrul capitalei pentru a obține „dezvăluirea întregului adevăr în legătură cu Bulgaria comunistă".

În seara zilei de luni 27 august, în marea piață din centrul Sofiei, unde pînă mai ieri se desfășurau defilările de 9 septembrie, au avut loc, simultan, două manifestații la care au participat zeci de mii de oameni — prima, la apelul Partidului Socialist Bulgar, fost comunist, a doua, organizată de Uniunea Forțelor Democratice, de opoziție. Timp de cîteva ore, în marea piață s-au aflat, față în față, cele două culori — albastrul U.F.D. și roșul P.S.B., fiecare grupare scandînd „Jos comunismul", „P.S.B. asasini" și, respectiv, „Nu neofascismului!", „Incendiatorii, în fața tribunalului!" Nu s-au semnalat incidente majore.

Motivul acestei manifestații l-a constituit incendierea sediului P.S.B. de la Sofia, calificată de președintele țării, Jelio Jelev, drept „vandalism care întinează tînăra democrație".

Atacatorii și incendiatorii au acționat — a subliniat președintele, în cadrul unei alocuțiuni televizate — în favoarea celor mai retrograde și sinistre forțe ale societății, acelea care doresc instaurarea unei noi dictaturi. Circumstanțele sînt, deocamdată, „insuficient de clare". Cert este — a arătat Jelio Jelev — „că există oameni și grupări care nu doresc trecerea pașnică a Bulgariei la democrație. Ei nu doresc ca tranziția democratică să se desfășoare precum în alte țări din Europa de Est, R.D.G. Ungaria, Cehoslovacia. Ei recurg la acte de violență, răzbunare, la haos și distrugeri, crezînd că în acest mod își vor realiza propriile dorințe și scopuri".

„Dorim să înfăptuim în Bulgaria o revoluție înțeleaptă și pașnică. Democrație înseamnă responsabilitate și nu răzbunare. Nimănui nu îi este permis ca, în numele poporului, să-i întineze demnitatea, nimeni nu are dreptul să umilească acest popor în ochii lumii civilizate" — a atras atenția șeful statului. Două legi de importanță fundamentală, a subliniat Jelio Jelev, urmează a fi adoptate de Marea Adunare Populară : legea privind depolitizarea completă a armatei, miliției, tribunalului, procuraturii și Ministerului afacerilor externe și legea referitoare la înființarea organelor provizorii, care trebuie să devină „garantul liniștii în țară" și, în același timp, să pregătească alegerile pentru organele puterii locale.

În săptămînile și lunile următoare, parlamentul bulgar urmează să adopte legile cu privire la reforma agrară, privatizare, dreptul la proprietate, bănci, precum și alte legi economice, în vederea trecerii de la sistemul planificării centralizate la o economie modernă de piață.

Date recente privind situația economică a Bulgariei indică unde de șoc ce se resimt pe întreg teritoriul. Producția s-a redus, exporturile au scăzut, din magazine lipsesc produsele de bază. O serie de alimente (zahărul, de pildă) au fost raționalizate. Se estimează că inflația va depăși 12 la sută anual. Lipsa materiilor prime și a pieselor de schimb au determinat o serie de secții ale industriei să înceteze producția, șomajul a crescut. Schimbările pe piețele tradiționale ale Bulgariei din Europa răsăriteană au afectat fluxul exporturilor sale (Anul trecut, Bulgaria a avut un mare excedent în comerțul cu țările membre ale C.A.E.R., în primul rînd cu U.R.S.S. ; produsele bulgare au avut un acces preferențial pe piața sovietică, în schimbul combustibililor și materiilor prime). Azi, Bulgaria se află — afirmă ziarul „Duma", organul P.S.B. — în pragul unei crize energetice, datorită scăderii alarmante a cantității de apă din baraje și reducerii livrărilor de petrol din U.R.S.S. Conflictul din Golf a făcut situația și mai critică. Drept urmare, se preconizează o creștere a prețurilor la energia electrică cu 40 pînă la 100 la sută.

Trecerea la plățile în valută, impuse de Ungaria și Polonia, a reprezentat o mare lovitură pentru economia orientată spre export — afirmă experții bulgari. Recent, guvernul a anunțat că datoria externă a țării în devize liber convertibile era, la sfîrșitul lunii iunie, de 10,384 miliarde dolari. Cei mai mari creditori sînt principalii parteneri occidentali tradiționali ai Bulgariei — R. F. Germania și Japonia. La începutul acestui an, rezervele valutare ale țării ajunseseră la neglijabila sumă de 200 milioane dolari ! (În martie, guvernul de la Sofia a introdus un moratoriu privind achitarea datoriei, solicitînd reeșalonarea rambursării ratelor scadente.)

Două zile fierbinți

— un film al evenimentelor —

În seara zilei de 26 august, cîteva sute de cetățeni extrem de agitați au luat cu asalt sediul Consiliului Superior al P.S.B. (Casa partidului), din centrul Sofiei, au spart geamurile ferestrelor de la primul etaj, au forțat ușile și au incendiat clădirea. Focul s-a propagat rapid. Atacanții au aruncat pe ferestre mobilă, documente și le-au dat foc în piață. Unii au luat jamboane, șuncă, iar alții — mezeluri ; s-a afirmat că imobilul era ticsit cu produse deficitare pe piață.

Zecile de milițieni aflați, la ora 20,00, în apropierea clădirii, nu au intervenit, iar timp de două ore cei prezenți în piață nu au permis accesul spre clădire mașinilor de pompieri și unităților speciale ale miliției, dotate cu scuturi. Milițienii au explicat celor prezenți că „nu au primit dispoziție să intervină" și așteaptă ordinul președintelui. Potrivit martorilor oculari care au discutat cu ei, ca și conform părerii reporterilor agenției „BTA", pasivitatea miliției este stranie.

În mesajul adresat prin intermediul postului de radio, președintele republicii, Jelio Jelev, aflat în provincie, a cerut să se pună capăt dezordinii : „Este o încălcare grosolană a ordinii publice ; ea nu poate fi

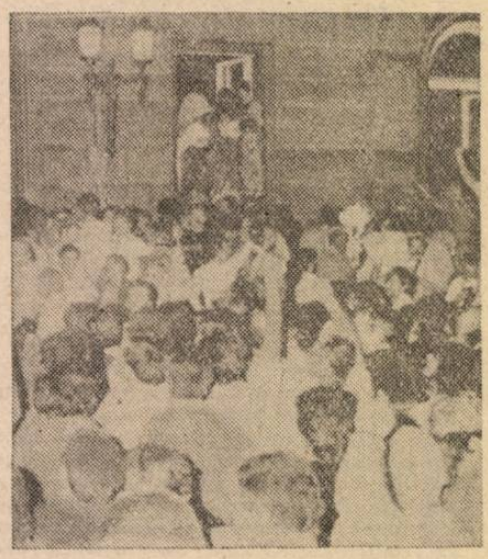

justificată și pune țara în pericolul dezordinii, haosului și războiului civil. Aceasta nu este luptă pentru democrație, ci împingerea demență a țării spre dictatură militară" — a spus dr. Jelev. „În majoritatea lui absolută, poporul bulgar este împotriva violenței și nu va permite să fie abătut de pe calea pașnică spre democrația parlamentară. Conducerea țării va lua toate măsurile necesare pentru restabilirea ordinii publice", a spus președintele.

Între timp, vicepreședintele țării, generalul Atanas Semergiev, a apărut în piața din fața Casei partidului, chemînd pe cei prezenți la calm, dar, nimerind în mijlocul unei mulțimi de mii de persoane care striga „Jos P.S.B.", a fost lovit și înghiontit. Ulterior, s-a aflat că a avut o criză renală. Peste o oră, generalul Semergiev și-a făcut din nou apariția în piață, singur, și a explicat cetățenilor agitați și reporterilor că a ordonat miliției să nu treacă la măsuri extreme.

În acest răstimp, focul cuprinsese toate imobilele Casei partidului, ca și clădiri învecinate, aparținînd tot Consiliului Superior al P.S.B. La cîteva ore de la declanșarea incendiului, pompierii au încercat stingerea lui, dar flăcările și fumul ieșeau prin ferestrele de la etajele superioare și prin acoperișul clădirii de opt etaje.

Motivul declanșării tulburărilor a fost hotărîrea lui Plamen Stancev de a-și da foc. Acesta a declarat că va acționa astfel dacă de pe turnul clădirii nu va fi îndepărtată steaua în cinci colțuri. Miercuri, Rumen Serbezov, secretarul reprezentanței Consiliului Superior al P.S.B., a înmînat o scrisoare oficială, în care se arăta că steaua va fi scoasă peste cinci zile. Termenul a expirat la 26 august, și tînărul a declarat din nou că-și va da foc. La ora 21,00 a încetat transmiterea filmului artistic pe programul 1 al televiziunii. Scriitorul Radoi Ralin și deputatul Ma-

Două formațiuni politice — guvernamentală și de opoziție — au prilejuit două manifestații pașnice simultane, în plin centrul capitalei, a doua zi după incidente

Pe acest fundal sumbru, populația este dezorientată, nemulțumirea se extinde. Uniunea Forțelor Democratice insistă pentru măsuri radicale în vederea stabilirii unei economii de piață, în timp ce partidul majoritar (P.S.B.) se pronunță pentru o transformare treptată a economiei planificate în economie de piață. Recent, guvernul Lukanov (încă în funcție) a examinat o serie de măsuri pentru combaterea speculei și „pieței negre", ca și proiectele de acte legislative pentru eradicarea acestor fenomene. „Părerea că măsurile coercitive și, în general, pedepsele ce urmează a fi aplicate nu vor rezolva problema este majoritară — scrie agenția «BTA». Acest lucru se va putea realiza numai pe măsura aplicării reformei economice".

„Mă simt — declara Jelio Jelev a doua zi după alegerea sa în funcția supremă — ca pe o corabie pe care trebuie s-o conduc fără a avea un liman, corabia aflîndu-se în mijlocul unei mări furtunoase și navigînd spre mai multe locuri". Lider al opoziției pînă la alegerea sa ca președinte, Jelio Jelev se află în situația de a colabora cu cei cu care „pînă acum, am polemizat", pentru a contribui „la înlăturarea neîncrederii și confruntării acute dintre forțele politice". Cu toate acestea, el nu merge atît de departe încît să accepte un guvern de coaliție, deoarece „un asemenea guvern ar depersonaliza opoziția, iar pentru înfăptuirea în Bulgaria a procesului democratic este necesară o opoziție puternică și serioasă". Se pronunță, în schimb, pentru un guvern de experți : „Fără a fi un guvern de coaliție și fără ca forțele politice să participe direct în cadrul acestuia, el va fi puternic, dacă va avea un program suficient de democratic, radical, și se va bucura de sprijinul deplin al parlamentului".

Deocamdată, negocierile privind formarea unui nou guvern în urma alegerilor din iunie se dovedesc anevoioase. Demisionar, premierul Andrei Lukanov continuă să gireze afacerile curente. Incertitudinea persistă pe culoarele puterii...

Rodica Dumitrescu

Scenarii

„Evenimentele de la 10 noiembrie anul trecut au fost calificate, de cei ce se autointitulează «puciști», drept «lovitură de stat», dar aceasta nu este decît un mit, creat de ei înșiși, pentru a-și salva propriile capete" — astfel prezintă evenimentele legate de demisia lui Todor Jivkov, Gheorghi Djagarov, scriitor care, timp de mai mulți ani, a fost vicepreședinte al Consiliului de Stat, într-un articol publicat de ziarul „Demokratia".

Potrivit autorului, Dobri Djarov, Petăr Mladenov, Aleksandăr Lilov și Andrei Lukanov au înscenat lovitura de stat pentru a se înfățișa în chip de novatori care au alungat „demonul dezlănțuit". Ei nu s-au ridicat împotriva tiraniei, ci doar împotriva tiranului. Ei au dorit și doresc încă să mențină tirania prin lozinci care să proclame democrația și libertatea, afirmă Djagarov, care a părăsit Partidul Comunist, în mod ostentativ, după 10 noiembrie 1989. Autorul susține că Jivkov intenționa să demisioneze încă din luna octombrie 1988, dar oficialitățile din imediata sa apropiere s-au opus. În perioada 19 octombrie 1988 — începutul lui 1989, Todor Jivkov a fost preocupat îndeosebi de selecționarea de candidaturi în funcții de partid și de stat. În cadrul unei întrevederi, desfășurată la 19 noiembrie 1989, la care au participat Djagarov și alți doi consilieri, Jivkov a anunțat că ar dori să-l numească succesor al său pe Aleksandăr Lilov.

După opinia lui Djagarov, a existat, într-adevăr, o lovitură de stat în partid, dar ea a avut loc numai după 10 noiembrie 1989, cînd cei patru „puciști" și-au încheiat conturile cu cei care i-au incomodat sau, probabil, i-ar fi incomodat.

În ceea ce îl privește pe Petăr Mladenov, autorul subliniază că activitatea acestuia ca președinte al republicii a fost presărată de „încălcări grave ale Constituției și ale codului moral".

(Agenția „BTA")

rii Adunări Naționale Iosif Petrov au cerut intervenția rapidă a oamenilor de care depinde salvarea de vieți. Puțin mai tîrziu, s-a aflat și despre atacarea clădirii și incendiu. De asemenea, a fost transmis apelul președintelui Jelev.

La ora 24,00, postul de radio bulgar a transmis, în cadrul programului „Orizontul", declarația grupării parlamentare a Uniunii Forțelor Democratice în care se exprima sprijinul față de apelul președintelui de a nu se recurge la violență.

Potrivit unui reporter al agenției „BTA", în jurul orei unu noaptea, atmosfera începuse să se calmeze. În rîndul celor prezenți în piață au apărut unitățile speciale ale miliției („Beretele roșii"). Comandantul lor, care nu și-a menționat numele, a declarat că au reușit să pătrundă în clădire, dar că agresorii o părăsiseră.

Vicepreședintele Atanas Semergiev a reconfirmat reporterilor „BTA" că a ordonat miliției să nu recurgă la violență.

La ora 1,30 noaptea, un grup de tineri a pătruns din nou în clădirea Consiliului Superior al P.S.B. și, pe ferestre, au aruncat lucruri, documente, portrete ale lui Lenin, în vociferările aprobatoare ale cîtorva mii de persoane adunate în stradă.

Evenimentele de la Casa partidului au avut loc sub privirile a sute de locuitori ai capitalei. Majoritatea dintre ei au scandat „Jos P.S.B.!" și „Nu vrem comunism!", cînd au fost aruncate pe fereastră portretele lui Lenin și Gh. Dimitrov. Mulți au reușit să se „înavuțească" cu „suveniruri" din Casa partidului aflată în flăcări — recuzită de birou, documente fără o valoare prea mare. Cînd pompierii au început să stingă focul — care cuprinsese etajul al doilea — această acțiune a provocat nemulțumirea celor prezenți.

La ora trei noaptea, incendiul nu fusese localizat. Străzile aferente au fost închise. Situația în oraș era liniștită.

Au fost spitalizate 17 persoane prezentînd răni ușoare, dintre care doi funcționari ai M.A.I., a declarat purtătorul de cuvînt al Ministerului de Interne, care a adăugat că miliția nu a folosit nici gaze lacrimogene, nici bastoane din plastic.

La ora 2,00, președintele J. Jelev a convocat la M.A.I. o consfătuire, la care au participat conducători de ministere și ai principalelor forțe politice. El a ordonat organelor M.A.I. să aplice toate măsurile legale, fără a se recurge la arme, pentru încetarea tulburărilor din centrul capitalei, a declarat la postul de radio reprezentantul președintelui, V. Stoianov.

Generalul Rusinov, director adjunct al Direcției afacerilor interne din capitală, a declarat că atacul a fost inițiat de liderul Confederației Muncii „Podkrepa", Constantin Trenev. Au fost arestate 46 persoane, 39 sînt anchetate sub acuzația de împotrivire față de autorități, huliganism și incendieri. Majoritatea dețineau obiecte provenind din clădirea partidului. Aproape toți au mai fost judecați.

Șeful miliției, Hristo Velicikov, a apreciat că este vorba de „o conspirație" și a dat asigurări că există „bănuieli rezonabile" în acest sens. El a afirmat că atacurile exagerate în ultimele luni ale unor lideri politici și ale mijloacelor de comunicare în masă la adresa miliției au contribuit la scăderea prestigiului forțelor de ordine și, într-o oarecare măsură, au provocat recentele evenimente. El a anunțat că s-a dat ordin direcțiilor regionale ale miliției să utilizeze toate mijloacele posibile pentru a împiedica repetarea unor asemenea tentative, respingînd acuzațiile de „inactivitate" a miliției cu prilejul actualelor incidente.

Guvernul condus de Andrei Lukanov a dat publicității o declarație în care cheamă parlamentul și cetățenii să sprijine trecerea pașnică la societatea democratică. La rîndul lor, liderii celor trei forțe politice principale din țară — A. Lilov (P. S. Bulgar), Petăr Berov (Uniunea Forțelor Democratice) și Viktor Velkov (Partidul Agrarian) au cerut clarificarea acestor imprejurări și urmărirea penală a autorilor și instigatorilor incendiului. Ei au declarat că actele de violență au dat o lovitură democrației „punînd Bulgaria pe același plan cu România". Condamnînd cu fermitate aceste acțiuni, liderii opoziției consideră că în destabilizarea situației social-politice sînt interesate cercuri politice reacționare, care urmăresc prăbușirea fragilei democrații.

(După agențiile **„BTA"** și **„TASS"**)

Conflictul din Golf

Cine pierde? Cine cîștigă?

evoluția situației din Golf demonstrează, în ciuda menținerii unei acute tensiuni, sau poate tocmai prin aceasta, că pînă și într-o criză periculoasă se poate atinge un punct mort. Pericolul nu este nici pe departe depășit și, cu toate acestea, nimeni nu-și poate permite o mișcare precipitată. Această stare de pîndă reciprocă — pe de o parte, Irakul blocat de embargoul economic, neputînd practic să profite de ocuparea samavolnică a Kuweitului ; pe de alta, forța militară multinațională în care Statele Unite dețin locul de prim solist — pune în evidență, încă de pe acum, mai mulți posibili cîștigători și mai mulți eventuali pierzători.

Saddam Hussein, convins de principiile baasiste asupra existenței unei „națiuni arabe artificial divizate de colonialism", a avut întotdeauna ca obiectiv să întărească puterea politică a Irakului în Golf, în numele „caracterului arab" al acestei regiuni. Această voință, exprimată încă de la venirea sa la putere, în iulie 1979, justifica, în optica președintelui irakian, primul război din Golf împotriva Iranului „persan". Mai puțin justificat, din punct de vedere strict național, apărea conflictul cu emiratul Kuweit și atunci liderul de la Bagdad a adăugat la teza naționalistă artileria socialistă : el devenea nu numai apărătorul națiunii arabe, ci și exponentul maselor de oprimați care luptă împotriva trădătorilor de neam „corupți" și „vînduți americanilor", a „emirilor debili" ai petrolului. Încă din noiembrie 1979, Saddam Hussein pleda, în cadrul Ligii Arabe, pentru „abolirea diferențelor de clasă între statele (arabe) care se sufocă de bogăție și statele sărace". În acest sens, ocuparea Kuweitului ar putea constitui numai o etapă, celelalte monarhii din regiune simțindu-se, pe bună dreptate, amenințate.

În urmă cu zece ani, la 5 august 1980, cu puțin timp înainte de izbucnirea războiului cu Iranul, Saddam s-a deplasat la Taif, în Arabia Saudită, pentru a se asigura de sprijinul regelui Khalid în caz de război. Sprijinul saudit, ca și cel al celorlalte state din Golf, nu s-a dezmințit pe toată durata confruntărilor. Războiul irako-iranian a prilejuit, în noiembrie 1984, reluarea relațiilor diplomatice dintre Washington și Bagdad, întrerupte după războiul arabo-israelian din 1967. Pentru a justifica pe plan ideologic războiul său de atunci, Saddam evoca, bineînțeles, „apărarea națiunii arabe", dar și — lucru paradoxal în ochii occidentalilor, care l-au susținut de teama unei expansiuni islamice — apărarea Islamului, amenințat, potrivit părerii sale, de iranieni. Nu este nici primul și nici ultimul paradox din gîndirea liderului de la Bagdad.

La zece ani după ce apăra Islamul de musulmani, Saddam Hussein îi apără pe arabi de ei înșiși.

REACȚII ARABE. O primă dovadă a faptului că multe state arabe privesc cu suspiciune această „apărare" o constituie sprijinul expres pe care unele dintre ele l-au cerut Statelor Unite, permițînd instalarea pe teritoriul lor a unor forțe militare de descurajare. Este vorba de Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite, cărora li s-a alăturat, mai recent, Qatarul. Dar proba cea mai evidentă o constituie eșecurile succesive ale Ligii Arabe de a stabili în mod unitar o atitudine comună în problema conflictului din Golf. Încă din momentul în care diferendul dintre Irak și Kuweit se menținea la nivelul unei polemici, violente, e adevărat, dar nelăsînd să se întrevadă vreun conflict militar, statele arabe apreciau diferit soluționarea acestuia. Reuniunile ministeriale ale Ligii au fost de mai multe ori amînate, iar cele care au avut loc s-au desfășurat, nu o dată, în absența unora dintre membrii importanți. Ultima reuniune, încheiată la 1 septembrie, a constatat lipsa a nu mai puțin de opt membri și, dacă absența Irakului era de așteptat, cea a Organizației de Eliberare a Palestinei — unul din pionii principali ai conflictului, pune sub semnul întrebării rezoluțiile adoptate de 13 din cele 21 de țări membre ale organizației arabe. De altfel, neașteptata demisie a secretarului general al Ligii, Chedli Klibi, vine să confirme nivelul disensiunilor arabe, dacă nu cumva prefigurează chiar o scindare a organizației.

Pe măsură ce trece timpul, devine tot mai limpede faptul că alianțele arabe și ecuația Orientului Mijlociu au fost zdruncinate de acțiunea lui Saddam Hussein.

CINE PIERDE ? Într-o situație foarte precară se află Iordania, țară care întreținea cele mai bune raporturi cu Irakul, dar care, în același timp, era considerată un bastion al moderației arabe și influenței occidentale. Impresia produsă de poziția iordaniană a fost că regele Hussein s-a înclinat în fața tacticii belicoase a Bagdadului, lăsîndu-l singur pe președintele egiptean Mubarak, care conduce aripa arabă moderată, ceea ce-i reduce substanțial Iordaniei șansele de a acționa ca mediator. Cu toate vizitele întreprinse prin capitale arabe, dar și în state occidentale, suveranul iordanian nu reușește să lege firele unui dialog, atîta vreme cît Bagdadul continuă să practice politica faptului împlinit. Pentru că, dacă în urmă cu cîteva zile, cei mai optimiști mai puteau crede în posibilitatea unei retrageri a irakienilor din Kuweit, acum, după ce emiratul a fost tăiat practic în două zone, din care una a fost denumită guvernoratul Kuweitului, iar cealaltă a fost atașată guvernoratului Bassorah, este din ce în ce mai greu de mizat pe buna credință a Irakului. Chiar șeful statului egiptean, Hosni Mubarak, aprecia că Saddam Hussein este încolțit și că „retragerea din Kuweit ar însemna un dezastru pentru el". Iar Iordania, supusă unei presiuni puternice din partea miilor de palestinieni pro-irakieni din interior, dar obligată să-și respecte promisiunile de a aplica embargoul economic împotriva Irakului trebuie să facă un joc pe muchie de cuțit. Joc cu atît mai riscant cu cît Israelul a avertizat clar că orice pătrundere militară irakiană pe teritoriul Iordaniei va fi considerată „casus belli", iar Tel Avivul se va vedea obligat să ia măsuri de apărare lipsite de echivoc.

Într-o situație la fel de complicată se află O.E.P. Ralierea sa la politica irakiană riscă să afecteze sprijinul politic și financiar pe care țările arabe îl acordă organizației palestiniene. Yasser Arafat este un alt lider arab care se străduiește să dezamorseze conflictul din Golf argumentînd că tensiunea din regiune favorizează o „agresiune" israeliană. Dar, după ce a votat împotriva hotărîrii Consiliului Ligii Arabe de condamnare a agresiunii irakiene în Kuweit, liderului palestinian i s-a reproșat „ingratitudinea" față de emirat, acesta fiind singura țară din Golf unde toate curentele mișcărilor palestiniene puteau avea reprezentanțe oficiale, chiar și cele mai extremiste. Pe de altă parte, Arabia Saudită, care finanțează în mod tradițional O.E.P., se aștepta ca acesta să condamne Irakul și urmărește cu profundă dezaprobare „jocul" lui Arafat. Nu e mai puțin adevărat că șeful Departamentului Politic al O.E.P. Faruk Kaddoumi, a remis președintelui Saddam Hussein și, prin intermediul unei terțe părți, Statelor Unite, o inițiativă privind soluționarea conflictului. Ea stipulează, între altele, retragerea simultană a trupelor irakiene din Kuweit și a trupelor străine din regiunea Golfului, desfășurarea forțelor arabe și internaționale în Kuweit și organizarea unui referendum privind viitorul acestei țări. Este greu de crezut că dictatorul de la Bagdad ar accepta aceste propuneri, iar Washingtonul și aliații săi nu văd nici o speranță de dialog.

Secretarul general al ONU, Javier Perez de Cuellar, părăsind Quai d'Orsay și ministrul francez de externe Roland Dumas după turneul infructuos efectuat de primul în Orientul Mijlociu

Compensarea pentru pierderile României ?

„România are nevoie de ajutor economic din partea Statelor Unite și a altor țări, deoarece a fost deosebit de grav afectată în urma sprijinului ei pentru sancțiunile internaționale adoptate împotriva Irakului — a declarat ambasadorul Virgil Constantinescu la o conferință de presă organizată la Washington. Sîntem confruntați cu mari dificultăți, dar, deciziile (privind sancțiunile) au fost juste și trebuiau duse la îndeplinire". Ca urmare a aplicării sancțiunilor amintite, Irakul a suspendat rambursarea unei datorii externe în valoare de 1,7 miliarde dolari României, a precizat ambasadorul român, citat de agenția „Associated Press". Avînd în vedere că rambursarea datoriei se făcea în țiței, România a trebuit să reducă producția la rafinăriile sale cu 25 la sută. De asemenea, România are o serie de societăți mixte cu Irakul a căror activitate a trebuit să fie restrînsă, a afirmat el. Irakul a fost principalul partener comercial al României dintre țările în curs de dezvoltare și al optulea partener, în general.

Diplomatul român — arată „Associated Press" — a făcut această declarație cu puțin înainte ca președintele George Bush să anunțe la o conferință de presă că lucrează la un plan privind ajutorarea țărilor celor mai greu afectate în urma aplicării sancțiunilor împotriva Irakului. O oficialitate guvernamentală americană, care nu și-a dezvăluit identitatea, a declarat că nu se știe încă dacă România va fi inclusă pe lista celor ce vor primi ajutoare.

Pastorul american Jesse Jackson primește permisiunea de a scoate din Irak și Kuweit ostatici străini, în prezența președintelui Saddam Hussein

Cel mai mare dispreț față de poziția inconfortabilă a O.E.P. se manifestă la Cairo, într-un moment în care relațiile dintre guvernul moderat al președîntelui Mubarak și organizația palestiniană erau deja pe cale să fie compromise total. Principalul cotidian egiptean „Al Ahram" a publicat o caricatură în care Yasser Arafat era înfățișat sub forma unor frați siamezi cu fețele în direcții opuse. Una privea spre o stemă pe care se putea citi „Kuweitul ocupat", iar cealaltă spre „Ierusalimul ocupat". Fiecare din cei doi siamezi purta cîte o pancartă : pe una se putea citi „Trăiască ocuparea teritoriilor cu forța", iar pe cealaltă „Jos cu ocuparea teritoriilor cu forța". Prin poziția adoptată, Arafat a renunțat cu o surprinzătoare ușurință la cele 18 luni de eforturi diplomatice depuse în vederea cîștigării unui loc în cadrul procesului de pace din Orientul Mijlociu, iar posibilitățile de dialog constructiv cu Occidentul par blocate pentru moment, chiar dacă liderul O.E.P. continuă să facă tentative de conciliere. Și, cu toate că Georges Habache, președintele Frontului Popular de Eliberare a Palestinei, declara că „de multă vreme O.E.P. nu a fost atît de unită", observatorii politici sînt de părere că actuala criză din Golf a provocat daune imense cauzei palestiniene, aducînd argumente în favoarea tezei israeliene potrivit căreia nu rezolvarea problemei palestiniene constituie cheia realizării stabilității în Orientul Mijlociu.

CINE CÎȘTIGĂ ? Fără îndoială că nu se poate vorbi de un cîștig nemijlocit în cazul unei crize care afectează practic pe toată lumea. În primul rînd, este vorba de cheltuielile extraordinare pe care le presupune menținerea unei forțe militare colosale în stare de luptă în regiune. Apoi se pune problema consecințelor embargoului economic împotriva Irakului care aduce prejudicii importante economiilor mai tuturor statelor, dar în special celor dependente de petrolul străin. Din acest punct de vedere, marile producătoare de petrol se află într-o poziție avantajată, avînd atît posibilitatea de a-și spori producția extractivă, dar și de a influența prețul petrolului pe piața mondială. Un rol decisiv revine țărilor membre ale O.P.E.C. (mai puțin Irakului și Kuweitului). Dar nu trebuie să uităm că cel mai mare producător de petrol din lume este U.R.S.S., care, cu cîteva zile înainte de izbucnirea conflictului din Golf, își redusese cu o treime exporturile petroliere către țările est-europene, anunțînd totodată că începînd de anul viitor va practica în comerțul cu țările respective prețuri la nivelul pieței mondiale în devize convertibile.

Pe plan politic, există fără îndoială mai multe țări care pot să considere efectele acestei crize drept un cîștig. Poziția Israelului iese întărită din această situație, atît prin eșecul pe care îl înregistrează O.E.P., cît și prin dovada implicită că nu atitudinea dură a Tel Avivului reprezintă principala sursă a conflictului din Orientul Mijlociu. Într-adevăr este mai greu să fie acuzat altcineva de tendințe războinice în regiune, în prezența unui conducător care este pe cale să declanșeze un al doilea război în Golf la abia un an după ce l-a încheiat pe primul și acela soldat cu pierderea unui milion de vieți omenești.

Într-o situație foarte favorabilă se află și Iranul. Nepermițîndu-și luxul de a întreține două surse de conflict simultan, președintele irakian Saddam Hussein a făcut o neașteptată și generoasă propunere de pace fostului său inamic, renunțînd practic la toate pretențiile care generaseră războiul de opt ani între cele două țări. Probabil că, în subsidiar, șeful statului irakian conta pe un sprijin net din partea Teheranului, bazîndu-se pe sentimentele antiamericane ale iranienilor, îndelung probate în cursul crizei ostaticilor. Numai că așteptările nu i s-au împlinit. Deși a primit cu „optimism" propunerile de pace irakiene, Iranul nu numai că a reacționat cu deosebită prudență, dar a mai și declarat că nu are nimic împotriva forței militare multinaționale în zonă, în măsura în care această prezență nu se permanentizează și se va retrage de îndată ce criza va fi soluționată. Subliniind o dată în plus izolarea lui Saddam Hussein, această poziție este de natură să favorizeze eforturile iraniene de apropiere față de Occidentul de care are atîta nevoie pentru redresarea sa economică.

CRIZA DIN GOLF — UN TEST IMPORTANT. Evoluția situației din Golf a marcat mai multe „premiere" la nivel internațional, dintre care cele mai importante rămîn acordul sovieto-american în analiza crizei și unanimitatea obținută în cadrul Consiliului de Securitate al O.N.U. în aplicarea sancțiunilor economice împotriva Irakului.

Și, totuși, chiar dacă în Consiliul de Securitate cei cinci membri permanenți au votat toate cele cinci rezoluții împotriva Irakului, se pot remarca disocieri sensibile de punct de vedere și de atitudine între marile puteri. Statele Unite și participanții săi aliați occidentali — în special Marea Britanie — au reacționat cu promptitudine la decizia Irakului de a ocupa Kuweitul, hotărînd rapid desfășurarea de forțe militare care să apere celelalte țări amenințate. U.R.S.S. și China — care au purtat recent, prin miniștrii lor de externe, convorbiri și asupra situației din Golf — se opun recurgerii la forță și cheamă forțele aflate în conflict la dialog, soluție pe care Statele Unite o văd imposibilă. Să notăm și propunerea șefului diplomației sovietice, făcută la Vladivostok privind organizarea unei conferințe internaționale asupra Orientului Mijlociu, cu participarea Israelului și în cadrul căreia să fie soluționată situația din Golf.

Practic, actuala criză din Golf, mai precis reacția pe termen scurt și în perspectivă față de evoluția evenimentelor ar constitui un test important al înțelegerilor sovieto-americane. Un prim răspuns l-ar reprezenta întîlnirea Bush-Gorbaciov de la 9 septembrie. Alte răspunsuri...

Dan Radu Stănescu

Faptul divers în Golf

● Asociația Internațională a Juriștilor a vrut să-l dea în judecată pe președintele irakian Saddam Hussein pentru încălcarea normelor de drept internațional. S-a adresat deci Curții internaționale de la Haga, cea mai înaltă instanță judiciară a O.N.U., numai că aceasta și-a declinat competența, argumentînd că nu poate judeca decît procese intentate de state. A.I.J. este decepționată. Și nu numai ea.

● Ilona Staller, cunoscută sub numele de Ciocciolina, este o celebră vedetă de filme pornografice dar și... deputată în Parlamentul italian, din partea Partidului Radical. Aflată de curînd într-o vizită în Argentina, Ciocciolina s-a oferit „să facă dragoste cu Saddam Hussein", pentru a... evita declanșarea unui război în Golf. Ca să nu-și supere gazda, Ciocciolina i-a propus și președintelui argentinian Carlos Menem o... întîlnire de lucru. Nu se cunosc încă răspunsurile celor doi. Dar nici războiul n-a început.

● Un sculptor elvețian a înălțat un monument în fața Muzeului Crucii Roșii din Geneva, simbolizînd deținerea în Liban, ca ostatici, a doi din membrii acestei organizații. După eliberarea acestora, sculptura a fost dedicată tuturor cetățenilor străini reținuți ca ostatici în Irak. Autorul ei a adaptat-o la noua destinație, înlocuind cele două lanțuri inițiale cu altele mai lungi. Cum ar fi arătat monumentul dacă André Bucher mergea pe ideea sa inițială : un lanț pentru fiecare ostatic ?

● În Israel, rabinul a recomandat tuturor bărbaților să poarte permanent asupra lor o pereche de... foarfeci, pentru ca, în cazul unui atac cu arme chimice din partea Irakului, să-și poată tăia bărbile și pune măștile de gaze. Pe piața israeliană se găsesc foarfeci.

● Saddam Hussein a hotărît să permită intrarea tuturor palestinienilor în Irak și Kuweit, vizele urmînd a fi acordate direct la frontieră. Unii pot să vină, alții nu pot să plece...

● Un filipinez, proaspăt eliberat din Irak, a declarat că a fost reținut de armata irakiană, împreună cu circa 800 de ostatici, într-un antrepozit al portului petrolier Basra. Ostaticilor li s-au confiscat banii, bijuteriile, chiar și pașapoartele și li s-a oferit ca hrană orez, roșii, ceapă și pîine veche. Curat program de alimentație științifică !

● S-a înmulțit numărul părinților arabi care-și botează copiii Saddam sau Hussein sau amîndouă. Numai că primul este relativ frecvent în lumea arabă iar al doilea, ce să mai vorbim. Tot spilul este să declari în public cine ți-e nașu'...

1000+1

Interviu

Săptămînalul „Ride Magazine" a publicat recent un interviu cu fostul președinte Ronald Reagan, care furnizează numeroase detalii despre viața sa de zi cu zi. Înconjurat de o echipă formată din 12 persoane, fostul președinte Reagan își începe ziua de lucru fiind pus mai întîi la curent cu ultimele știri interne și internaționale. Urmează vizitele unor foști sau actuali demnitari, după care pune la punct, atunci cînd e cazul, programul unei deplasări în țară sau în străinătate, primește telefoane de la unii șefi de state, lucrează la cartea sa de memorii, se interesează de desfășurarea pas cu pas a lucrărilor la viitoarea bibliotecă prezidențială. O dată pe lună, Ronald Reagan, care locuiește la Los Angeles, se deplasează cu avionul la ferma sa. Spre deosebire de cei opt ani cînd s-a aflat la Casa Albă, fostul președinte și soția sa Nancy pot fi văzuți din cînd în cînd înconjurați de prieteni intimi la unele din restaurantele din Los Angeles.

În plus, un amănunt pe care fostul președinte Reagan l-a făcut cunoscut este acela că, de cînd nu mai deține suprema funcție în conducerea Statelor Unite, el poate merge din nou la biserică, lucru pe care, din motive de securitate, nu l-a putut face cît timp s-a aflat la Casa Albă, în special după ce a fost salvat în urma încercării de asasinat în 1981. După acel tragic eveniment, Ronald Reagan se simțea cel mai în voie cînd, la sfîrșitul săptămînii, se deplasa cu elicopterul la Camp David. Acolo putea ține deschise ușile și ferestrele cabanei prezidențiale, putea călări în voie pe cărări în inima pădurii, fără a fi înconjurat permanent de organe de pază sau de ziariștii de la Washington, dornici de a relata toate mișcările șefului statului. În interviu, Ronald Reagan a relevat că este primul președinte american din ultimii 30 de ani care a fost ales de două ori în suprema funcție de șef al puterii executive și care și-a încheiat cu succes ambele perioade de cîte patru ani de președinție.

„Proalcool"

Președintele brazilian Fernando Collor de Mello a relansat programul de producție a alcoolului-combustibil pentru a face față deficitului energetic al țării și prețurilor ridicate ale petrolului, ca urmare a crizei din Golf. Participînd la un seminar despre optimizarea folosirii, ca resursă energetică, a trestiei de zahăr, președintele a reamintit că Brazilia înregistrează un deficit energetic total de 15 la sută, depinzînd, în proporție de 50 la sută, de importuri pentru a-și acoperi consumul de petrol. Programul „Proalcool", care, din 1975, permite producerea de alcool din trestia de zahăr, folosit în calitate de combustibil pentru automobile, a fost pus în cauză în anii '80, în condițiile scăderii generale a prețurilor la hidrocarburi. Alcoolul-combustibil este folosit de circa o pătrime din cele 20 de milioane de vehicule rutiere braziliene. El este nepoluant, contribuie la asigurarea independenței energetice și reprezintă o rezervă inepuizabilă, fiind refolosibil. Sînt, desigur, și inconveniente : blocarea de terenuri arabile pentru cultivarea trestiei de zahăr, cost de producție încă ridicat și necesitînd subvenții (aproximativ 40 de dolari barilul). Brazilia importă zilnic 550 000 de barili de petrol, din care 34 la sută proveneau, înaintea crizei din Golf, din Irak și Kuweit.

Primarul New Yorkului, David Dinkins, i-a înmînat lui Steffi Graf premiul de „Jucător al anului", în cadrul unei ceremonii organizate de Asociația tenisului feminin. Printre invitați — Martina Navratilova, Monica Seles și Jennifer Caprioti

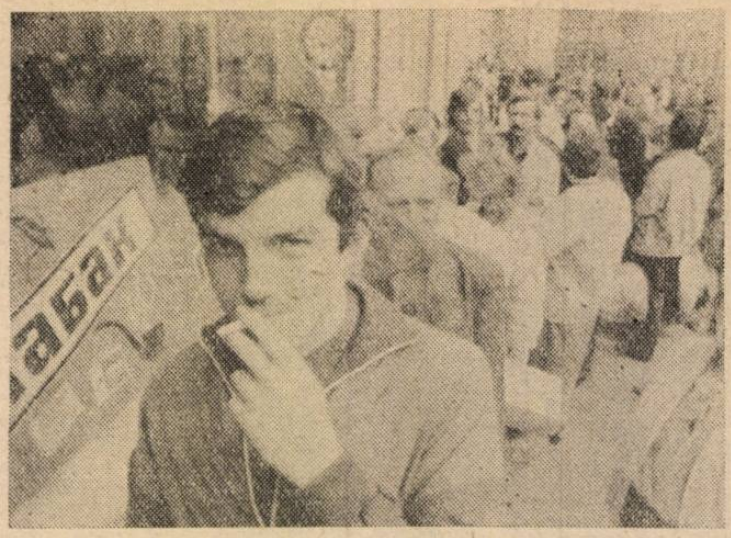

Cozi la tutungeriile din Moscova, unde țigările au trebuit raționalizate (cîte două pachete de persoană). Motivul : lipsa tutunului, ceea ce a generat tulburări provocate de fumătorii exasperați. Ascultînd explicațiile departamentelor de resort în legătură cu această problemă, Mihail Gorbaciov le-a considerat „neconvingătoare și inconsistente"

Bere

Cu peste un miliard de litri de bere vînduți în luna iulie, R.F.G. și-a depășit propriul record înregistrat în luna mai (980 milioane litri), relevă Oficiul federal pentru statistică. Canicula a produs o asemenea sete în rîndul cetățenilor vest-germani, încît vînzările au crescut cu 22,5 la sută față de iulie 1989. Cei mai mari băutori de bere sînt bavarezii (29,2 la sută din total) și cei din landul Rhenania de nord-Westfalia (26,8 la sută). Cea mai mare creștere a consumului s-a înregistrat, însă, la Berlin (peste 50 la sută).

Test

În curînd, FBI-ul va dispune de un test ultrarapid — reprezentînd diverse substanțe lichide puse în podul palmei — prin care, în cîteva minute, se va putea ști dacă un suspect a manevrat, cu relativ puțin timp înainte, droguri sau explozivi. Se va înlocui, astfel, metoda tradițională de depistare prin urină. Noul test utilizează anticorpi produși de animale de laborator, care detectează pe piele prezența unor miniparticule din substanțele căutate. Anticorpii iau, în acest caz, o anumită culoare. Conform compoziției lor, permit detectarea heroinei și cocainei, ca și a unor substanțe care se află în majoritatea explozivilor plastici. Testele, care se prezintă sub forma a trei mici flacoane aflate într-o trusă de mărimea unei cutii de chibrituri, sînt fabricate de firma „Bio-Metric Systems" din Minnesota. Primele teste, în număr de 200, după tipul de produse căutate, vor fi utilizate de agenții FBI în lunile următoare.

Diplomat

Ministrul taiwanez al afacerilor externe l-a destituit pe reprezentantul său diplomatic în Kuweit, Kenneth Ken, pe motivul că a părăsit această țară ocupată de trupele irakiene înaintea celorlalți cetățeni taiwanezi aflați acolo. El a fost acuzat de „neglijență", întrucît a omis să organizeze repatrierea cetățenilor taiwanezi blocați în această țară de trupele irakiene. Plecarea acestui reprezentant diplomatic în Iordania, împreună cu familia și cu membrii corpului diplomatic, i-a determinat pe cei 138 de funcționari ai unei companii taiwaneze în Kuweit să recurgă la serviciile ambasadei chineze, pentru a fi repatriați. Toate aceste persoane au sosit la Taipeh după o călătorie de trei săptămîni, timp în care au fost nevoiți să parcurgă 1 400 km prin deșert. Evacuarea lor a fost cu atît mai dificilă cu cît Taiwanul nu întreține relații diplomatice cu nici o țară din Golf. Un purtător de cuvînt al președintelui a declarat că funcționarii taiwanezi nu vor fi pedepsiți pentru faptul că au intrat în contact cu China comunistă, deși este în vigoare, din 1949, o interdicție în acest sens.

Cercetare

Se pare că un rol cheie în dezvoltarea virusului maladiei SIDA îl are zincul, este de părere chimistul Michael Summers, cercetător la Universitatea din Maryland. Descoperirea sa — publicată de revista „Biochimie" — ar putea ajuta la realizarea unui medicament sau a unui tratament de luptă împotriva acestei boli. Conform cercetătorului american, zincul permite unei proteine esențiale pentru înmulțirea virusului să se alăture materialului genetic al acestui virus care propagă infecția. Ideea este, deci, de a se realiza un medicament care să diminueze sau să elimine zincul prezent în organism. Alți biochimiști apreciază că această descoperire oferă o nouă cale de cercetare a SIDA, care a fost pînă acum cel puțin subestimată.

Anatomie

Prezent la Oslo pentru a participa la conferința internațională „Anatomia urii, soluționarea conflictelor prin dialog și democrație", președintele Cehoslovaciei, V. Havel, a adresat țărilor est-europene apelul de a-și soluționa singure problemele economice, fără sprijin occidental de tip „Planul Marshall". Aceste țări trebuie să-și creeze singure un sistem economic sănătos, o unitate monetară convertibilă și abia după aceea să ceară ajutor, potrivit proverbului ceh „Întîi ajută-te singur și apoi te vor ajuta și alții", a spus președintele. În altă ordine de idei, V. Havel a criticat aprecierea dată de Occident situației din Europa de Est, care s-ar caracteriza prin creșterea instabilității, naționalism și alte forme de animozitate, considerînd Răsăritul „un butoi cu pulbere" și o amenințare la adresa stabilității. „Nu împărtășesc un asemenea pesimism, care îmi amintește de timpurile cînd Europa era divizată în două părți ce se amenințau reciproc, în numele menținerii păcii", a afirmat V. Havel.

Radio

A fost înregistrat oficial postul de radio franco-sovietic „Europa plus Moscova", care a devenit astfel primul post de radio particular emițînd în U.R.S.S., a declarat agenției France Presse președintele postului, Georges Polinski. „Europa plus Moscova" (51 la sută din capital fiind deținut de „Europa plus Franța" și 49 la sută de Comitetul de stat pentru radio și televiziune al U.R.S.S.) a emis pentru o perioadă de probă, începînd din 30 aprilie, pe unde medii și, în premieră, pe unde de modulație de frecvență. Originalitatea postului constă în faptul că programele sale de muzică, în esență occidentale, sînt înregistrate direct la Moscova în două studiouri echipate cu material importat.

Astronomie

În ciuda problemelor de vizibilitate, create de o oglindă defectată, telescopul spațial Hubble a furnizat detalii spectaculoase asupra unei supernove și a „inimii" unei galaxii aflate la o distanță de 40 de milioane de ani-lumină, a anunțat NASA. Camera de observare a obiectelor îndepărtate, montată pe telescop, a furnizat „imagini stranii ale unei mari supernove în 1987 și ale învelișului ei de materiale stelare", arată comunicatul NASA. Pînă în prezent, existența acestui halou „nu a fost decît sugerată de observațiile de la sol și de informațiile furnizate de satelitul internațional de explorare a razelor ultraviolete". Camera de observare planetară a făcut, însă, fotografii „foarte detaliate", ale „inimii" galaxiei NGC, demonstrînd că stelele din centrul ei „sînt mult mai concentrate decît se credea". Asemenea studii, subliniază NASA, sînt fundamentale pentru astronomi, care se confruntă cu numeroase fenomene astrale încă de neînțeles.

de MATTY

— „Noroc bun, ortace!" mai apucă să spună tînărul scriitor, după care, brusc, își pierdu cunoștiința

Retragere

Într-un interviu publicat de ziarul vest-german „Bild Zeitung", ministrul est-german al dezarmării și apărării, Rainer Eppelmann, a apreciat că este posibil ca retragerea celor 380 000 de soldați sovietici staționați în R.D.G. să poată fi încheiată în anul 1992. El a afirmat, totodată, că retragerea trebuie efectuată în mod ordonat, pentru a nu crea populației sovietice impresia că este vorba de o fugă. Retragerea „ridică, de asemenea, unele probleme economice și psihologice", a adăugat R. Eppelmann. El a subliniat că materialul sovietic „sensibil" (aparatele de decodare, sistemele de comandă electronică pentru avioane și sistemele de recunoaștere) va fi transportat în U.R.S.S. pînă la 3 octombrie.

Paradoxuri

Trotki — șansă pentru socialism? *Fiecare credință își are sfinții și martirii săi. De ce n-ar avea și socialismul? Și de ce n-ar fi Trotki unul dintre aceștia?*

Revoluționarul de profesie, teoretician al ideii „revoluției perpetue", Leon Trotki (Leiba Bronstein, pe adevăratul său nume, sau Lev Davidovici, cum îi spuneau tovarășii de luptă), s-a născut în 1879, la Ianovka. Colaborator al lui Lenin, comisar al poporului în timpul primului război mondial, organizator al Armatei Roșii, el a fost trimis în exil de Stalin în 1929 și, 11 ani mai tîrziu, va muri, asasinat, în Mexic.

E drept că Trotki a fost unul din primii care, teoretic, s-au opus concentrării puterii Partidului Comunist în mîinile unei singure persoane, prevăzînd în mod corect, că aceasta va duce la tiranie, adică tocmai ceea ce au însemnat stalinismul și alte modele de inspirație dictatorial-comunistă. Pe de altă parte, însă, tot Trotki a fost, în fapt, unul din arhitecții dictaturii bolșevice. Numit de Lenin drept candidat la „succesiune", neînțelegerile cu Stalin vor avea drept adevărată miză lupta pentru putere. În înfruntarea dintre ei, Stalin va cîștiga, obligîndu-și rivalul să ia calea exilului. Dar nici în Mexic nu a scăpat de ura lui Stalin, fiind ucis de un adept al acestuia.

La mijlocul lunii august a.c. s-au împlinit cinci decenii de la asasinarea lui Trotki. Evenimentul s-a transformat într-un prilej pentru marxiștii mexicani de a-și proclama nici mai mult nici mai puțin decît credința fermă într-un „viitor triumf al socialismului". „Comemorarea reprezintă o șansă pentru noi de a dovedi că socialismul este încă avid" — a afirmat Manuel Aquilar Mora, liderul minusculului Partid al Muncitorilor Revoluționari din Mexic. „Trotki reprezintă, azi, un titlu de onoare pentru comunism" — exclamă cercetătoarea Paulina Fernandez, la întrunirea organizată în Mexico City de circa 250 de „stîngiști" pentru a proclama „victoria socialismului." Pentru ei nimic nu pare să conteze — nici prăbușirea sistemului comunist, cu „zeii" săi cu tot, nici valul evenimentelor din estul și centrul Europei, nici măcar ceea ce se întîmplă în „patria socialismului biruitor", URSS, unde nici vorbă de reabilitare pentru Trotki și, cu atît mai puțin, de glorificarea sa.

Etichetat vreme de peste o jumătate de secol drept „dușman al poporului", numele colaboratorului lui Lenin continuă să fie exorcizat din documentele oficiale. „În trecut au existat unele foi nescrise, albe, în istoria noastră" — declară istoricul Iuri Afanasiev, adăugînd: „Au fost, de asemenea, o serie de pete negre. Și cea mai neagră dintre toate a fost Trotki". Referindu-se la situația actuală, istoricul sovietic consideră că „nu e nevoie de și mai multă tulburare prin reabilitarea lui Trotki".

Evrei refugiați la nemți. *„500 de evrei sovietici au primit aprobarea să se instaleze în Germania răsăriteană, unde ei speră să-și găsească liniștea. Teribil paradox!" — scrie revista „Novoe Vremia" într-un număr recent, detaliind, mai departe:*

Guvernul R.D.G. a luat decizia să acorde drept de reședință permanentă evreilor din U.R.S.S. și din alte state ale Europei de Est. Șeful Oficiului pentru refugiați, A. Berger, a făcut cunoscută înființarea unui fond de ajutor destinat finanțării programelor de instalare a refugiaților pe pămînt german. Primii 500 de evrei din URSS au primit deja autorizația de rezidență, Moscova neopunîndu-se.

Cum au ajuns acești oameni în R.D.G.? În excursii organizate, cerînd, apoi, autorităților locale, dreptul de a rămîne. În ultimii 60 de ani, se pare că este pentru prima dată cînd evreii caută refugiu pe pămîntul german, care păstrează cenușa a milioane dintre semenii lor — constată revista sovietică, încercînd să răspundă la întrebări precum: Ce se întîmplă? Este vorba de un sfîrșit al prezenței evreilor pe pămîntul sovietic? S-a ajuns la situația în care — remarcă publicația amintită — „ratele de emigrare nu mai depind decît de capacitățile tehnice ale organismelor însărcinate cu eliberarea vizelor și ale companiei aviatice Aeroflot".

În vîrtejul pasiunilor naționaliste care destramă țara, antisemitismul nu mai este perceptibil pentru toată lumea", existînd tendința subaprecierii unor manifestări precum întrunirile organizației „Pamiat" din Piața Roșie, manifestele avertizînd asupra pogromurilor sau unele articole cu orientare antisemită — constată „Novoe Vremia". În suita unor asemenea fenomene — aparent paradoxale — se amintește că Alexander Iakovlev, membru al Consiliului prezidențial, a relatat delegaților celui de al XXVIII-lea Congres al P.C.U.S. despre deplasarea unor emisari ai grupării „Pamiat" în satul său natal, pentru a-i verifica ascendența, dacă nu cumva existau evrei printre strămoșii săi. Este pentru prima oară din 1945 că, pe solul european, grupări politice se preocupă, în mod deschis, de depistarea unor îndivizi de „rasă inferioară" — notează revista citată, încheind cu întrebarea: „Cine ar fi putut crede în declanșarea antisemitismului în țara care a zdrobit, în 1945, împreună cu aliații, nazismul german, salvînd ceea ce rămăsese din evreii din Europa?"

Liana Enescu

1000+1

Primii demnitari, oaspeți ai cunoscutului „Hotel Petersberg", din Bonn : primul ministru al Beninului, Nicephore Soglo, și soția sa, Rosine. S-a redeschis, astfel, fosta casă de oaspeți a guvernului vest-german, refăcută în întregime. După cel de-al doilea război mondial, au locuit aici toți înalții demnitari care s-au aflat la conducerea R.F.G.

Recensămînt

Primul recensămînt din istoria omenirii a fost realizat în anul 1370 de soldații fondatorului dinastiei Ming, împăratul Tairu, relatează cotidianul de limbă engleză „China Daily". Agenții însărcinați cu efectuarea recensămîntului, trimiși pe întreg teritoriul imperiului, aveau sarcina să noteze numele, sexul și vîrsta locuitorilor, precum și relația dintre aceștia și capul familiei respective. Pe atunci, Imperiul de mijloc număra 60 milioane locuitori. Ultimul recensămînt realizat în China, începînd de la 1 iulie a.c., a mobilizat 70 milioane de agenți oficiali și voluntari, iar completarea datelor personale ale celor circa 1,1 miliarde cetățeni chinezi — cifră provizorie — ar urma să dureze 18 luni.

Acțiuni

Pînă la începutul anului viitor, în U.R.S.S. vor exista peste 1500 întreprinderi pe acțiuni, care vor emite hîrtii de valoare însumînd aproximativ 180 miliarde ruble, comunică „Buletinul guvernamental". În legătură cu aceasta, mai multe instituții, între care Ministerul Finanțelor, Asociația Unională a Băncilor Comerciale și de Cooperație, Banca pe acțiuni „Avtobank", au fondat societatea pe acțiuni „Fininvest". De asemenea, Banca de Stat a U.R.S.S., Ministerul Finanțelor și „Fininvest" au semnat acordul „Cu privire la crearea Comitetului de sprijinire a dezvoltării pieței hîrtiilor de valoare în U.R.S.S.".

După douăzeci de ani de eforturi, Gilbert Hyatt, un inventator din La Palma (California), a reușit să-i fie recunoscut patentul său privind computerul cu un singur chip

Televiziune

Președintele George Bush a decis continuarea emisiunilor de televiziune transmise pentru Cuba — „TV Marti". Programele sînt emise prin satelit din Florida și prin intermediul unei antene amplasate pe un aerostat militar, situat la mare înălțime. Guvernul cubanez a declarat că această acțiune reprezintă o agresiune și a avertizat că va bruia, ca și pînă acum, emisiunile.

Măști

Arabia Saudită a comandat peste două milioane de măști de gaze pentru populația din zona de frontieră cu Irakul, transmite agenția Reuter. Măștile vor fi distribuite cetățenilor care locuiesc în regiunea ce ar putea fi lovită de rachetele irakiene „Soud-B", despre care specialiștii presupun că ar avea focoase chimice. Posibilitatea unui astfel de atac este foarte mică și Arabia Saudită are suficiente arme pentru a distruge tot arsenalul irakian, a declarat un colonel saudit, comandantul forțelor civile de apărare din zonă.

Documente

KGB-ul, Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul de Interne ale Uniunii Sovietice au acceptat să-și pună la dispoziție documentele pentru a se afla dacă diplomatul suedez Raoul Wallenberg a murit într-o închisoare din Moscova, în urmă cu cîteva decenii. Wallenberg a salvat viața a zeci de mii de evrei unguri în timpul celui de-al doilea război mondial, dar a dispărut după ce a fost arestat la Budapesta, în 1945, sub acuzația de spionaj. Autoritățile sovietice au susținut timp îndelungat că acesta a murit în închisoarea Lubianka în 1947, însă rudele afirmă că au primit informații potrivit cărora Wallenberg ar fi în viață și deținut în Uniunea Sovietică.

Terorism

In timpul regimului comunist, anumite grupuri teroriste foloseau Cehoslovacia ca loc de întîlnire, a declarat o oficialitate de la Praga. Directorul Departamentului antiterorist din cadrul Ministerului de Interne a afirmat, în ziarul „Mlada fronta", că acum există un mare risc ca Cehoslovacia să devină ținta unor atacuri teroriste, dat fiind faptul că teritoriul ei este bine cunoscut teroriștilor. Persoana oficială, identificată prin inițialele K.D., a declarat că a existat o convenție nescrisă între vechea conducere comunistă și grupurile teroriste din Orientul Mijlociu, ca acestea să nu comită acte teroriste pe teritoriul Cehoslovaciei.

„Grupuri întregi de teroriști puteau să călătorească prin țara noastră fără nici o problemă", citează ziarul din declarațiile lui K.D., preluate de agenția de presă CTK. Sub pretextul călătoriilor în Cehoslovacia pentru tratament în stațiunile balneoclimaterice, teroriștii „se întîlneau aici în scopul coordonării acțiunilor viitoare", a adăugat persoana citată.

Departamentul antiterorist a trebuit să intervină mai frecvent în ultima perioadă, a declarat oficialitatea amintită, fără a preciza amănunte. Totodată, într-un interviu acordat ziarului „Obcansky denik", ministrul adjunct de interne, Jan Ruml, a afirmat că un grup de experți în probleme de terorism și trafic de droguri de la CIA se află în Cehoslovacia. Ziarul citează declarațiile sale, potrivit cărora agenții de spionaj din Cehoslovacia se antrenează în mod curent în Statele Unite. Jan Ruml a mai spus că Cehoslovacia este pregătită să colaboreze și cu KGB-ul sovietic pentru combaterea terorismului, traficului de droguri și criminalității pe plan internațional. Totuși, a subliniat el, această colaborare este condiționată de schimbări în cadrul KGB, care să garanteze faptul că agenții sovietici nu vor submina noua ordine democratică din Cehoslovacia.

Avionul sovietic AN 225, cel mai mare avion din lume, a participat la demonstrația aeronautică internațională de la Farnborough (Marea Britanie), fiind una din atracțiile acesteia

Emigranți

Peste 80 000 de emigranți evrei sovietici au sosit în Israel de la începutul acestui an ; se aștepta ca, pînă la sfîrșitul lunii august, alți 18 000 să vină în această țară. Potrivit unei declarații făcute presei de Gad Ben-Ari, purtătorul de cuvînt al Agenției pentru emigrări a Israelului, fluxul de evrei sovietici din luna august este apreciat drept cel mai mare din 1950 încoace, transmite Associated Press.

Rubrică realizată de Anca Voican

Poliția patrulează pe străzi în încercarea de a stăvili valul de violențe

→

Zuluși se luptă în cartierul Soweto

R.S.A.

Cine se luptă cu cine?

Toată lumea se luptă cu toată lumea. „Istorica" strîngere de mînă în alb-negru nu a avut efectul scontat al calmării spiritelor.

Obosiți dar zîmbitori, Frederic W. de Klerk, președintele Africii de Sud, și Nelson Mandela, vicepreședintele Congresului Național African (A.N.C.) și lider de facto al negrilor, își strîng mîinile după 15 ore de discuții non-stop, încheiate cu un acord în nouă puncte. Aparatele de filmat și de fotografiat țăcăne, iar a doua zi, toate marile cotidiene ale lumii publică „istorica" fotografie, din care nu lipsește decît porumbelul alb cu rămurica verde în cioc. Nelson Mandela s-a angajat să înceteze imediat lupta armată împotriva albilor, președintele de Klerk a acceptat să elibereze deținuții politici, să permită revenirea în țară a exilaților politici, să revizuiască legea securității interne, să ancheteze abuzurile poliției.

Așadar, perspective superbe pentru negocierile viitoare cu privire la noua constituție a țării, ce va include, cu siguranță, formula magică „vot universal".

Numai că, exact în timpul convorbirilor dintre cei doi lideri politici, 12 oameni mureau într-o ciocnire armată în Kagiso, un orășel la vest de Johannesburg, între simpatizanți ai A.N.C. și adepții mișcării Inkatha. Deci, negri contra negri. La exact o săptămînă de la întîlnirea de Klerk — Mandela din 6 august, violențele au reizbucnit mai întîi la Port Elizabeth, apoi în zona orașului Johannesburg, mai ales la Soweto, cu tendințe de răspîndire și în alte localități. Bilanțul funebru indică, pînă în prezent, 516 morți, ceea ce reprezintă un trist record chiar și pentru Africa de Sud, țară în care, de aproape 30 de ani, știrea numărul unu din fiecare zi se referă la lupte de guerilă în cutare sau cutare regiune.

În fond cine se mai luptă cu cine acum, cînd A.N.C. a anunțat încetarea ostilităților împotriva albilor ?

Conflicte între negri. Există în Africa de Sud mai multe conflicte. În rîndurile negrilor, mișcarea Inkatha, pe cale de a se transforma în partid politic — sau cel puțin așa afirmă liderii săi — este, fără îndoială, cel mai puternic și mai bine organizat oponent al Congresului Național African. Inkatha, formată în principal din zuluși proveniți din provincia Natal — singura în care starea de urgență mai este încă în vigoare — este condusă de un lider bătăios și ambițios, Mangosuthu Gatsha Buthelezi, care a știut să zgîndărească orgoliul zulușilor, descendenți ai unor războinici cu mare faimă în secolul trecut, convingîndu-i că Mandela și A.N.C. vor să-i distrugă atît politic, cît și fizic. Buthelezi n-a avut nevoie să facă eforturi în acest sens, pentru că mulți membri ai A.N.C. aparțin tribului Xhosa (cafri), inamic tradițional al zulușilor.

Cu puțin înainte de eliberarea din închisoare, Nelson Mandela i-a trimis o scrisoare șefului zulușilor, în care îi recunoștea calitatea de lider al mișcării Inkatha și-i solicita colaborarea. Apoi a fost programată o întîlnire între cei doi, dar Mandela a fost sfătuit de consilierii săi să renunțe. Pentru Buthelezi devenea din ce în ce mai clar că Mandela și partidul său doreau să-l îndepărteze de pe scena politică, în vreme ce el vroia ca Inkatha să joace rolul unui partener egal în drepturi în viitorul dialog cu albii. De altfel, programele politice ale celor două formațiuni nu au decît un singur lucru comun : eliminarea apartheidului. În rest, Inkatha este o mișcare conservatoare cu tendințe pro-occidentale, iar A.N.C. are o orientare socialistă.

Inkatha nu este singura care luptă împotriva A.N.C. Congresul Pan-African (P.A.C.) și Organizația Populară Azaniană (AZAPO) resping, și ele, ideea că A.N.C. ar putea fi singurul reprezentant al negrilor la negocierile cu albii. Din păcate, cele două tabere au recurs, și continuă să recurgă, la argumentul forței, ceea ce s-a tradus prin peste 4 000 de morți în cei patru ani ce s-au scurs de la declanșarea conflictului.

Conflicte între albi. Mulți sud-africani albi sînt de părere că președintele de Klerk face exces de zel și vorbesc despre eventuale alegeri prezidențiale anticipate. Alții îl acuză direct de trădare. Dl Treurnicht, liderul Partidului Conservator, apărut în 1982 în urma separării de Partidul Național de guvernămînt, a denunțat în termeni atît de duri încît aminteau de o declarație de război, ceea ce el a numit „tîrgul" de la Pretoria cu Nelson Mandela. Și conservatorii reprezintă doar fața respectabilă a opoziției albe ! Fața „murdară" înseamnă extrema dreaptă, din rîndurile căreia se detașează periculosul partid A.W.B. al lui Terreblanche. Opoziția albă nu se împotrivește desființării inumanului sistem al apartheidului, numai că soluția propusă de ea este echivalentă, grosso modo, cu eternizarea „bantustanizării". Concret, opoziția vrea ca Africa de Sud să rămînă un stat independent al albilor, constituit pe teritoriul actual, mai puțin zonele unde negrii și metisii sînt majoritari. Aceștia din urmă vor forma, la rîndul lor, „state independente" și vor trăi cu toții ca în sînul lui Avram. Altfel spus, apartheidul a murit, trăiască apartheidul !

Oponenții albi mai realiști vor garanții pentru viitorul rasei albe într-o țară în care votul universal va da cîștig de cauză negrilor majoritari. Elaborarea noii constituții este o problemă crucială pentru ambele părți, dar și o sursă de potențiale conflicte noi. Căci dacă atît guvernul, cît și A.N.C. au căzut de acord asupra necesității de a redacta noul act fundamental, primul este de părere că sarcina revine actualului parlament — lucru cerut insistent de populația albă —, în timp ce al doilea este în favoarea formării, prin sufragiu universal, a unei Constituante și a unui guvern interimar.

Poziția poliției. Prezent la discuțiile din 6 august, Joe Slovo, secretar general al Partidului Comunist din Africa de Sud și factor de răspundere în conducerea A.N.C., a condiționat încetarea luptelor de guerilă de un angajament similar din partea forțelor de securitate, în principal poliția. Dacă președintele de Klerk nu va putea sau nu va vrea să determine poliția să respecte regula jocului, atunci — a spus Slovo — „tovarășii" ar putea reîncepe lupta.

A.N.C. acuză poliția sud-africană că ar favoriza mișcarea Inkatha în războiul contra susținătorilor lui Mandela. Surse apropiate de liderul negru afirmă că oamenii lui Buthelezi nu ar putea desfășura acțiuni armate de o asemenea anvergură dacă nu ar fi sprijiniți de poliție. Există și martori că poliția a asistat impasibilă la pregătirile de luptă ale membrilor Inkatha. Să existe, oare, o înțelegere între forțele de ordine și conservatorii negri împotriva Congresului Național African ? Dacă da, atunci ar însemna că poliția încurajează starea de război civil și torpilează viitoarele negocieri între albi și negri, făcînd astfel jocul extremei drepte a albilor. Dacă punem în ecuație această variantă, obținem ceva foarte ciudat: extrema dreaptă neagră + extrema dreaptă albă + poliția împotriva guvern pro-occidental + partid de stînga.

O altă variantă ar fi aceea că Nelson Mandela și-a pierdut din popularitate, cel puțin în ochii intransigenților, din cauza înțelegerilor la care a ajuns cu președintele alb. Se afirmă că liderul A.N.C. i-ar fi cerut lui de Klerk un post de ministru. Oricum, Mandela nu pare a mai avea autoritatea pentru a pune capăt, cu adevărat, violențelor. Poate că acesta este motivul pentru care el refuză, deocamdată, să-l întîlnească pe Buthelezi, care declara acum cîteva zile că „mor oameni pentru că A.N.C. nu vrea să discute cu Inkatha, și Mandela cu mine". Situația actuală nu avantajează pe nimeni în afara extremei drepte albe.

Președintele Frederic W. de Klerk își apără poliția și neagă orice implicare a acesteia în favoarea vreunei părți ; încearcă să medieze în conflictul Mandela — Buthelezi și obține un oarecare succes în sensul unei posibile întîlniri, la nivel de delegații, între cele două formațiuni politice ; se străduiește să-i liniștească pe albi, promițîndu-le că viitoarea constituție va fi supusă, mai întîi, aprobării lor. Și se mai străduiește să-i liniștească pe propriu, și pe negri, recurgînd la ultima soluție — intervenția armatei.

Pe de altă parte, guvernul de la Pretoria a declarat că este dispus să ia în considerare încheierea unui acord provizoriu cu A.N.C. și alte mișcări extraparlamentare, prin care acestea să dobîndească dreptul de a participa la luarea deciziilor.

Organele administrației locale dovedesc însă o mobilitate mai mare decît guvernul. În seara zilei de 28 august, Consiliul municipal al orașului Johannesburg, centrul zonei afectate de violență, a votat, cu o largă majoritate, în favoarea desființării sectoarelor rezervate exclusiv albilor, permițînd astfel tuturor locuitorilor, indiferent de culoare, să-și aleagă locul de reședință. În sfîrșit, un pas mare pe calea spre eliminarea apartheidului.

Manuela Ștefănescu

Ce este piața unică

De la 1 ianuarie 1993, o nouă realitate pe continentul european. Va căpăta și o substanță politico-militară zona economică de liberă circulație a bunurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor ?

Piața unică nu este un organism, ci, pentru încă o perioadă îndelungată, un proces în deplină desfășurare. De la 1 ianuarie 1993, va deveni, dintr-un „headless superpower" (superputere fără conducere), un bloc economic cu veleități politice și practici protecționiste. Acești „cai troieni" par imposibil de evitat, dacă, într-adevăr, dintr-un proces, piața unică va deveni o instituție. Și aceasta doar dacă o vor permite condițiile internaționale, superputerile, celelalte două blocuri economice — SUA și Canada, pe de o parte, sudul Pacificului, pe de altă parte, dar și alte necunoscute.

Europa '92 înseamnă un fel de confederație (termenul este impropiu pentru că nu are precedent în istorie) în care barierele dintre „cei 12" (inclusiv RDG care va parcurge un an record de tranziție în 1991) vor cădea, după ce aceștia vor aproba toate cele 282 de proicte de lege ale Comisiei Executive de la Bruxelles. Unele dintre ele sînt pur tehnice și de aceea au fost, cu ușurință, aprobate de parlamentele țărilor membre. Altele, de maximă importanță, sînt încă în curs de negociere — o fază decisivă se va consuma la sfîrșitul acestui an. Dar și următorii doi ani se arată la fel de imprevizibili, mai ales că unele proiecte sînt programate a fi aprobate, pe faze, și la nivelul cel mai înalt, al șefilor de sat și de guvern. Nealterat rămîne principiul de bază al acestor negocieri și, totodată, țelul lor : libera circulație a bunurilor, capitalurilor, serviciilor și persoanelor.

Dintre acestea, un rol decisiv îl are Uniunea Economică și Monetară (UEM). Au fost învinse multe greutăți și suspiciuni legate de „transferurile de suveranitate", așa încît, la 1 iulie a.c., a început să funcționeze prima fază : liberalizarea pieței capitalurilor (în direcția celei financiare europene) și puterea Comitetului guvernatorilor băncilor centrale a crescut considerabil. Desigur, dintre egali, cei mai egali sînt doi, cei care dispun de

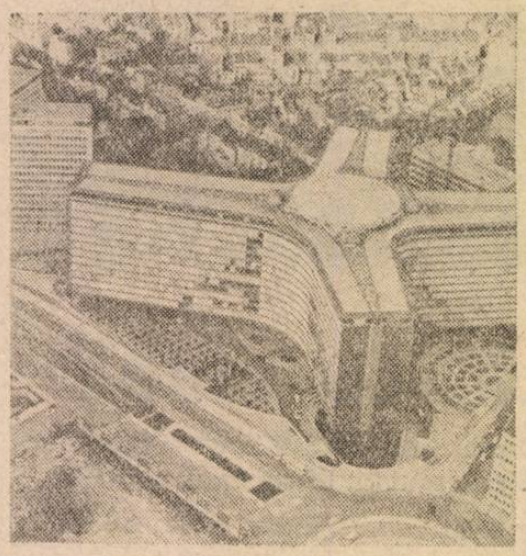

monedele cele mai puternice — guvernatorul Bundesbank-ului și cel al Bank of England.

Pentru toate fazele următoare se urmărește întărirea Sistemului Monetar European (SME) prin acceptarea ECU (unitate de cont europeană = 1,2 dolari în prezent, — introdusă, pentru prima dată acum 15 ani, ca monedă a Fondului monetar european) — ca monedă unică în 1993, dar, cel mai probabil, la orizontul mileniului trei. Așa încît aceasta ar putea fi lăsată în seama celei de a III-a faze. Mai realistă s-a profilat a fi instituirea Băncii Centrale Europene de la 1 ianuarie 1993. Sub denumirea de Eurofed (prin analogie cu Banca centrală americană — Fed) ea va avea, probabil, sediul la Luxemburg și ar putea marca declanșarea fazei a II-a a UEM. De fapt, Comisia Executivă de la Bruxelles mai lucrează încă la „calendarul precis" al UEM. Un lucru este cert : înaintea realizării UEM, Bruxelles-ul va finaliza ultimul raport asupra Uniunii, reclamînd reformarea Tratatului de la Roma — statutul constitutiv al CEE ce datează de peste trei decenii. Oricum, Comisia susține categoric că „Europa fără frontiere" nu va putea exista fără o Bancă Centrală și o monedă comună. Nu vom enumera aici formele în care fiecare își închipuie că vor arăta și funcționa acestea.

Uniunea politică este concepută ca un cadru pentru pace, securitate și apărarea drepturilor cetățenilor Europei. Pornindu-se de la aceste idealuri, se bate monedă forte pe proiecte foarte concrete cum sînt : întărirea legitimității democratice a instituțiilor CEE și ameliorarea eficacității lor, dotarea comunității cu o politică externă și de securitate, crearea unei „cetățenii europene".

Ca orientare mai recentă este cerința (de sorginte franceză) a corelării UEM cu Uniunea politică, orientare care nu este deloc străină de evoluțiile pan-germane. R.F.G. a cedat la presiunile franceze și integrarea europeană capătă treptat, sub ochii noștri, un accentuat profil politic. La fel se întîmplă cu cel din domeniul securității — un eufemism, întrucît, în viitorii doi ani de șantier, el va fi numit, simplu și direct, militar ; acesta se conturează, ajutat de circumstanțele internaționale (dovadă reuniunile Uniunii Europei Occidentale de la sfîrșitul lunii august în problema crizei din Golf).

„Etapa federală" a Uniunii politice își propune drept obiective formarea unui guvern și a unui parlament democratice, noțiuni asupra cărora — în lipsa unor elemente convingătoare — nu ne putem pronunța. Se cunoaște deja ce pretinde Parlamentul European, cu rezerva că dorințele sale nu sînt încă aprobate la nivel înalt și de parlamentele naționale : participarea sa la adoptarea deciziilor și extinderea controlului său, lărgirea votului majoritar în cadrul Consiliului Europei, învestirea Comisiei cu prerogative pentru coordonarea politicii externe europene. Deci, nici mai mult, nici mai puțin, o reclădire instituțională a comunității...

Cele două conferințe interguvernamentale fixate pentru jumătatea lunii decembrie vor trebui să dea viață Uniunii politice și Uniunii Economice și Monetare, pentru 327 milioane dintre europeni.

Doina Topor

„Limba noastră"

corespondență din Chișinău de la Gheorghe Buluță

După ce treci podul de la Albița peste firavul fir de apă al Prutului, de la Leușeni spre Chișinău drumul urcă și coboară printre întinse plantații de vie, apoi prin bătrînii codri ai Moldovei, pentru a sfîrși brusc la marginea orașului așezat, asemenea vechilor cetăți, pe mai multe coline. Panorama Chișinăului înfățișează privirii spectacolul unui oraș aflat în febra pregătirii unei mari sărbători.

La invitația primăriei orașului, o delegație din partea primăriei din București a participat, alături de alți oaspeți din România, scriitori, oameni de cultură din diverse generații, reprezentanți ai unor instituții și ai presei la sărbătoarea **Limba noastră**, organizată în capitala Republicii Moldova. Sărbătoarea aniversează un an de la redobîndirea, prin stăruință și eforturi, a dreptului la limba română ca limbă oficială și la trecerea la scrierea cu alfabet latin proprie spiritului și limbii populației de peste Prut.

Invitații din București au descins la Chișinău într-o atmosferă impresionantă prin însuflețirea ei, prin sentimentul general de încredere în destinul limbii române și prin credința în renașterea culturii în spații în care această limbă și această cultură au traversat o îndelungată perioadă de obstrucții.

Orașul întreg — și, cu deosebire, zona centrală, Parcul Catedralei, Parcul Renașterii Naționale, Piața Marii Adunări Naționale —, era decorat sărbătorește. Texte din Eminescu, Mihail Kogălniceanu, Al. Mateevici erau înscrise pe mari fîșii de pînză, aducînd prezența scriitorilor români în mijlocul sărbătorii. Pretutindeni se arborează tricolorul. La locul de desfășurare a sărbătorii din 31 august, în Piața Marii Adunări Naționale, pe coloane anume ridicate, pe care unul din vorbitorii din Piață le dorea eternizate în bronz, se aflau literele alfabetului latin recucerite cu un an în urmă și devenite simboluri ale renașterii naționale. Pe străzi se întîlneau între ei oaspeți din țară, dornici cu toții să cunoască îndeaproape, prezenți în librării, interesați de ziarele nou apărute, ținînd în mînă **Țara**, publicația Frontului Popular din Moldova tiftrînd în mansheta ultimului său număr — „Libertate te iubim, ori învingem, ori murim !", **Moldova**, revista ilustrată, **Curierul**, săptămînal independent, număr de probă, sau **Dacia liberă**, ziar al tineretului democrat avînd în frontispiciu „Salve Moldova redivіva", ori

Cambodgia

Palida speranță a păcii

După șase întîlniri (trei la Paris, trei la New York), reprezentanții „celor cinci" (China, U.R.S.S., S.U.A., Franța, Marea Britanie) au pus la punct un acord-cadru referitor la aspectele politice, militare, diplomatice și rolul O.N.U. în reglementarea conflictului cambodgian (vezi caseta Acordul „celor cinci").

Mai rămîne, însă, ca și diferitele fracțiuni cambodgiene, în dispută, să ajungă la o înțelegere atît în privința diferendelor politice, cît și a celor militare. Deocamdată, în Cambodgia, luptele continuă.

Dar cele patru fracțiuni khmere, și anume guvernul provietnamez de la Pnom Penh și adversarii săi, respectiv, partizanii prințului Norodom Sianuk, ai fostului premier Son Sann și gruparea „Khmerilor roșii" urmează să se întîlnească luna aceasta, la Jakarta, în Indonezia. Un eventual acord între ele va fi înaintat Conferinței internaționale de la Paris, care reunește, în afară părților khmere, pe cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al O.N.U, țările Asociației Națiunilor din Asia de Sud-Est, Australia, Japonia. În situația în care toate aceste etape ar fi depășite cu bine și, de asemenea, s-ar obține o încetare a focului pe terenul de luptă O.N.U. ar putea să intre, oficial, în acțiune, trimițîndu-și forțele să supravegheze încetarea ostilităților și toate celelalte aspecte militare. Totodată, Națiunile Unite vor avea sarcina de a administra Cambodgia în perioada de la proclamarea oficială a unei încetări a focului pînă la cunoașterea rezultatelor alegerilor generale, Organizației mondiale revenindu-i să organizeze și asigure buna desfășurare de la un capăt la altul a alegerilor. Adică să folosească — și în Cambodgia — experiența dobîndită de pildă în cazul organizării alegerilor din Namibia sau al supravegherii scrutinului din acest an, din Nicaragua.

Va fi o operație dintre cele mai costisitoare pentru O.N.U. — afirmă oficialități ce au ținut să-și păstreze anonimatul, evaluînd la 3—5 miliarde dolari, pentru o perioadă de 2—3 ani și un efectiv de 10 000 de militari și tot atîția civili, efortul urmînd a fi desfășurat de Națiunile Unite în Cambodgia.

Dar, care sînt principalele puncte avute în vedere în cadrul procesului de soluționare a crizei ?

Primul punct al acordului-cadru (așa-numitele „aranjamente tranzitorii privind administrarea Cambodgiei în perioada de dinainte de alegerile generale") se referă, în esență, la formarea unui „Consiliul Național Suprem" (C.N.S.) compus din „personalități reprezentative, bucurîndu-se de o autoritate recunoscută printre cambodgieni". La Jakarta sau ulterior, cele patru fracțiuni cambodgiene vor trebui să ajungă la o înțelegere cu privire la rolul și crearea acestui consiliu. C.N.S. reprezintă unul din punctele esențiale ale planului de pace propus de Australia, la sfîrșitul anului trecut, și susținut, în esența sa, de marea majoritate a statelor interesate în încheierea conflictului din Cambodgia, ce durează de peste 11 ani. În iunie, la Tokio, prințul Norodom Sianuk și premierul guvernului de la Pnom Penh, Hun Senn, au semnat un acord potrivit căruia C.N.S. ar trebui să regrupeze pe o bază egală, de cîte șase reprezentanți, guvernul de la Pnom Penh și opoziția armată. Acordul a fost însă respins de „khmerii roșii", principala forță armată a coaliției tripartite de opoziție, care a reclamat o reprezentare egală pentru fiecare fracțiune cambodgiană. Dar, într-un recent comunicat, publicat la Beijing reprezentanții coaliției au făcut cunoscut că vor participa „într-un spirit al compromisului" la conferința de pace de la Jakarta destinată rezolvării problemei-cheie a formării C.N.S. În același timp, rețineau atenția declarațiile premierului chinez Li Peng, care, primindu-i pe liderii celor trei fracțiuni khmere, făcea cunoscută dorința Chinei de a contribui la o reglementare totală a conflictului cambodgian.

În ce privește aspectele propriu-zis militare, la recenta lor întîlnire de la New York, „cei cinci" au pus la punct ceea ce s-a numit „aranjamente militare în perioada de tranziție". Este vorba de instituirea unei încetări a focului, oprirea furnizării de arme către toate grupările în conflict, apoi cantonarea și dezarmarea trupelor. Întreg acest proces urmează să aibă loc sub supravegherea „căștilor albastre", a forțelor O.N.U.

În cazul unui alt capitol — cel „al asigurării drepturilor omului" —, potrivit observatorilor s-ar viza împiedicarea revenirii la putere a „khmerilor roșii", răspunzători de moartea a sute de mii de cambodgieni în timpul guvernării lor din aprilie 1975 pînă în decembrie 1978.

În sfîrșit, „cei cinci" au prevăzut garanții internaționale în privința suveranității și independenței Cambodgiei.

Liana Enescu

Acordul „celor cinci"

La recenta lor întîlnire de la New York (27—28 august a.c.) cele cinci state membre ale Consiliului de Securitate au convenit asupra următoarelor „seturi" de probleme privind posibilitatea de soluționare a crizei cambodgiene :

1. aranjamente tranzitorii referitoare la administrarea Cambodgiei în perioada precedînd alegerile ;

2. aranjamente militare ;

3. organizarea și supravegherea de către O.N.U. a alegerilor libere și echitabile ;

4. apărarea drepturilor omului ;

5. garanții internaționale.

Toate aceste puncte — dintre care primele două fac obiectul unui acord separat, convenit în cadrul precedentei reuniuni a „celor cinci", organizate anul trecut, între 16—17 iulie, la Paris — vor figura într-un document-cadru ce urmează a fi dat publicității.

---

culegerea „Dulce grai", cu maxime despre limbă, apărută la editura Hyperion, sub egida societății „Limba noastră cea română". În rafturile librăriilor se află ultimele noutăți editoriale tipărite cu alfabet latin : „Cel mai iubit dintre pămînteni", de Marin Preda, „Decameronul" și „Cartea de la San Michele".

Se simte pretutindeni o mișcătoare solidaritate națională, un elan impresionant de a face să triumfe ideea „Limbii strămoșești", o bunăvoință spontană pentru reluarea în stăpînire a propriilor valori. Drumul limbii române către sine însăși e anevoios și e înduioșător să vezi pe bulevardul Ștefan cel Mare firma cafenelelor „Mămăliguța și Sărmăluța". Frații noștri de peste Prut retrăiesc vremuri de pionierat și trebuie să „ardă etape", să reînvețe lucruri aproape uitate, să descopere realități ale limbii care a evoluat pe lîngă ei. De aici, nevoia lor de carte, setea lor de cultură românească, sentimentul lor extraordinar pentru istoria națională care lor le-a fost refuzată. De aici, însemnătatea extraordinară a sărbătorii de la 31 august, a restaurării clădirii catedralei, care a fost nu demult sală de expoziții, a sfințirii și așezării la locul cuvenit a statuii lui Ștefan cel Mare și Sfînt, personalitatea tutelară a Moldovei. De aici, cultul limbii care, pe de-o parte, își păstrează puritatea veche, dragă cîndva lui Eminescu și Sadoveanu, nepoluată de formele corupte ce s-au infiltrat, din nefericire, acolo unde „Limba sfîntă", de zi de zi, neobstrucționat, s-a devalorizat și n-a mai fost respectată. În Moldova „de dincolo" oamenii nu pot înțelege că acea vorbire celebrată de Al. Mateevici poate fi înjosită prin larga răspîndire a unor forme corupte sau a argoului.

Pentru ei, a vorbi și a scrie liber românește este cu adevărat o sărbătoare și poate ar trebui ca și dincoace de Prut să ne celebrăm limba, sărbătorind odată cu frații noștri bunul de preț al limbii naționale ca moștenire și datorie.

Sărbătoarea de la Chișinău a fost mai mult decît un eveniment festiv, ea este expresia unui fenomen socio-cultural ce trebuie bine înțeles și ce conține o lecție de istorie națională. N-a fost numai un program de serbări, slujbe religioase, recitări, celebrări. A fost o formă de manifestare a vitalității unui neam, poate mai greu încercat decît multe altele, care și-a păstrat și apărat ființa prin cultul limbii și simbolurilor spirituale, prin credință și obiceiuri. Este greu de descris trăirea colectivă a mulțimii adunate pe 31 august în jurul Marelui Ștefan. Toți acei oameni de toate vîrstele purtînd steaguri, cocarde și flori, erau însufleți de o unică și înălțătoare simțire, cum rar se întîmplă în viața unui popor, numai în momente cruciale de neuitat pentru cei care le trăiesc.

Expresia figurilor din mulțime, gesturi și priviri, comentarii și cuvinte răzlețe auzite în freamătul străzii sînt mai grăitoare decît orice relatare a evenimentelor. Vorbesc de la sine numele străzilor și numele unor locuri cum este „Aleea clasicilor" sau „Parcul Renașterii Naționale" sau numele unora dintre programele din suita de manifestări de la Chișinău : „Sărbătoarea înălțării cuvîntului", „Unire moldoveni", „Un șirag de piatră rară". În piața Marii Adunări Naționale a fost difuzat primul număr (dublu) al cotidianului Parlamentului Republicii Moldova, **Sfatul Țării**, ziar cu tradiție, fondat în anul 1918 pornit acum pe calea „Renașterii prin adevăr". Mai departe, în Piață am cumpărat și primul număr al ziarului **Cuvîntul**, organ al P.C. din Moldova precum și almanahul de cultură istorică **Patrimoniu**.

Sărbătoarea din acest an a fost prima și deschide, fără îndoială, o tradiție. O tradiție ce ar trebui preluată de românii de pretutindeni din spațiul carpato-danubian și din comunitățile din lumea întreagă. O sărbătoare ce conține un simbol și merită a fi împărtășită de toți cîți n-au uitat să vorbească românește cu respect pentru nobletea limbii moștenite. Mai mult decît excelenta organizare, mai mult decît atmosfera cu totul aparte, mai mult decît participarea foarte semnificativă, contează ideea unei asemenea sărbători și valoarea ei ca punct de plecare al unei tradiții românești necesare ce poate sta la baza unei noi unități spirituale.

Terorismul internaţional

Mascaţi, teroriştii mizează şi pe „reclama" prin televiziune

36 000 de atentate teroriste în două decenii. S-a încercat subminarea instituţiilor şi impunerea anarhiei. De ce ?

„Cancerul lumii moderne"

Trăim într-o lume în care informaţia circulă aproape instantaneu. Între atîtea lucruri pe care le aflăm sînt cîteva care ne îngrozesc. Terorismul, de pildă. Există demult, dar ultimul val a lovit lumea începînd cu anii '60, concomitent cu răspîndirea fulgerătoare a televiziunii, devenită un fel de arbitru a ceea ce e important şi, ca urmare, conferind mai multă notorietate unor oameni despre care ar scrie doar ziarele. Impactul unei imagini cu un terorist ameninţînd că îşi împuşcă ostaticii în faţa camerelor de luat vederi, simultan urmărită de milioane de telespectatori, este cu mult mai profund decît relatarea aceluiaşi fapt, publicat în indiferent cîte ziare. Transmiterea în direct a unor interviuri telefonice cu teroriştii, mai ales în împrejurări ce nu obligau la „acoperirea" subiectului, poate deveni şi mai dăunătoare. Violenţa atrage violenţă, reuşita — fie şi de scurtă durată — într-un loc stîrneşte grupuri de indivizi să încerce într-alt loc, mai cu seamă cînd riposta nu este suficient de fermă. Dar, în egală măsură, publicul trebuie să fie informat, pentru că ameninţarea este gravă şi reală.

Un istoric şi scriitor britanic, Paul Johnson; a găsit formula cea mai fericită pentru a descrie fenomenul : „Terorismul este cancerul lumii moderne. Nici un stat nu este imun". Cînd survine subiectul terorism, lumea se gîndeşte de regulă la Orientul Mijlociu şi îndeosebi la Israel. Nici o ţară nu a suferit mai mult de pe urma acestui flagel : răpiri de avioane, atacuri asupra unor şcoli, hoteluri, autobuze, locuinţe ; nenumărate acţiuni de răpiri de ostatici urmate de intervenţia soldaţilor care, la rîndul ei, producea violenţă.

Dar terorismul este departe de a se limita la această zonă. În cazul în care există, lista exhaustivă cu acţiunile teroriste ale ultimului sfert de veac ar acoperi probabil zeci şi zeci de pagini şi nici un continent n-ar fi lăsat de-o parte : răpiri sau ucideri de ambasadori în Quebec (1970), Uruguay (1971), Irlanda (1976), bombe care distrug pub-uri la Belfast şi ucid oameni (an de an, începînd cu 1969), avioane deturnate (TWA, la Beirut, Air France la Entebbe etc., etc.), vapoare sechestrate (Italia), trenuri sechestrate (Olanda), sate distruse (Sri Lanka), politicieni asasinaţi (Aldo Moro, de către „Brigăzile Roşii"), oameni de afaceri asasinaţi (Hans Martin Schleyer, în Germania occidentală, de către gruparea „Armata Roşie"), atacuri asupra unor restaurante („Action directe", în Franţa) — exemplele culese absolut la întîmplare s-ar putea înmulţi de sute de ori. Potrivit unor statistici prezentate la o conferinţă desfăşurată în toamna anului trecut la Paris, din anul 1970 numărul atentatelor teroriste a depăşit 36 000 !

Statistici sumbre

Anii '80 au fost marcaţi de o sporire a terorismului, o serie de acţiuni stîrnind protestul unanim. Cîteva dintre actele teroriste au fost „spectaculoase" (din punctul de vedere al autorilor lor, deci asigurînd o mare „reclamă") sau dramatice (din punctul de vedere al celor vizaţi) : aruncarea în aer, cu o maşină-kamikaze, a cartierului general al U.S. Marine din Beirut (forţa americană ce făcea parte dintr-o forţă internaţională de asigurare a păcii în Liban) — 241 de morţi, în 1983 ; în aceeaşi zi, un camion-capcană arunca în aer cazarma paraşutiştilor francezi, aflaţi la Beirut cu acelaşi scop — 58 de morţi ; răpirea, în 1985, a vasului de croazieră de lux „Achille Lauro" şi uciderea unui pasager american în vîrstă ; deturnarea unui avion de la Karachi, în 1986, soldat cu 21 de victime şi 100 de răniţi ; pătrunderea unor terorişti în sinagoga din Istanbul, în 1986, unde ucid 20 de persoane şi rănesc alte trei ; atacarea, în 1988, a unei nave cu 471 turişti la bord, lîngă Atena, în urmă rămînînd 11 morţi şi 60 de răniţi ; distrugerea unui avion al companiei PANAM, care efectua o cursă Frankfurt pe Main — Londra — New York, deasupra localităţii scoţiene Lockerbie, în decembrie 1988 — 258 de persoane ucise.

Terorismul internaţional a devenit într-atît o problemă, încît numeroase reuniuni ale ultimilor ani au înscris pe agenda lor de lucru acest dosar, iar numeroase organisme, institute sau departamente au întocmit studii, cercetări şi statistici care dezvăluie amploarea fenomenului, cauzele, căile prin care ar putea fi îngrădit. Centrul de Studii Strategice al Universităţii din Tel Aviv a elaborat studii cu accent deosebit asupra situaţiei din regiunea Orientului Mijlociu. Institutul Jonathan a organizat conferinţe internaţionale pe această temă, cu participarea unor importanţi politicieni şi politologi. Departamentul Apărării din Statele Unite a publicat un „Anuar privind terorismul internaţional", cu informaţii despre cele 52 de organizaţii teroriste care acţionau în 34 de ţări. „Le Monde" publica anul trecut date statistice în mare măsură coordonate cu Raportul Departamentului de Stat, intitulat „Aspecte globale ale terorismului în 1989".

Concret : nivelul activităţii teroriste pe plan internaţional înregistrase o creştere de 3 la sută în 1988 — 856 de cazuri (faţă de 832, în 1987). 41 la sută, adică 313 atacuri, avuseseră loc în Orientul Mijlociu. 658 de persoane fuseseră ucise şi 1 131 rănite. Africa înregistrase una din cele mai mari creşteri în ce priveşte numărul victimelor — aproximativ 60 la sută, faţă de anul 1987. 77 la sută din totalul actelor teroriste au fost îndreptate împotriva ţintelor celor mai puţin protejate — oamenii de afaceri şi turiştii. Cetăţenii şi proprietăţile aparţinînd unui număr de 79 de naţiuni au fost atacate de terorişti internaţionali în 63 de ţări. Ca şi în trecut, America Latină era zona în care se înregistra cel mai ridicat procent de incidente împotriva cetăţenilor şi proprietăţilor americane — 60 la sută. Teroriştii au recurs cel mai des la atacuri cu bombe (48 la sută), incendieri (28 la sută) şi atacuri armate (15 la sută). Răpirile (doar 4 la sută din totalul actelor teroriste) s-au produs îndeosebi în America Latină şi Orientul Mijlociu. În sfîrşit, aproximativ 75 la sută din atacurile teroriste au avut loc în zece ţări : Israel, Pakistan, Columbia, Spania, Liban, R.F. Germania, Zimbabwe, Coreea de Sud, Peru şi Franţa.

Nenumărate organizaţii teroriste, unele rivale, au apărut în Orientul Mijlociu, şi distrugerea avionului aparţinînd companiei PANAM demonstrează că dispun de capacitatea de a ignora măsurile de securitate printr-o minuţioasă pregătire a atentatelor. Alte organizaţii cunoscute demult au rămas între cele mai active : Armata Republicană Irlandeză (I.R.A. Ulster), Fracţiunea Armata Roşie (R.F.G.), Brigăzile roşii (Italia), Grupul „17 Noiembrie" (Grecia), ETA (Spania). Nu surprinde că, în urmă cu cîţiva ani, Claire Sterling îşi intitula o carte mult comentată — şi citată şi astăzi — **The Terror Network** (Reţeaua terorii).

Ce este terorismul internaţional ?

Anii din urmă au reliefat şi caracteristicile acţiunii teroriştilor. Pe măsură ce a sporit capacitatea **militară** a grupurilor de terorişti, cei mai mulţi (sau cei mai virulenţi, pregătiţi în tabere militare din ţările totalitare sau cu sprijinul acestora) fac saltul de la capacitatea de a ucide indivizi, la aceea de a ucide mase de oameni. Cu sînge rece. Oameni care se întîmplă să călătorească, să ia prînzul într-un restaurant oarecare, să-şi facă cumpărăturile într-un mare magazin, să ia autobuzul spre casă — oameni nevinovaţi, care nu au nici o legătură cu vreo grupare politică, oameni pe care numai soarta i-a adunat laolaltă, în acel loc unde explodează o bombă sau un chip acoperit cu un ciorap goleşte încărcătorul unei mitraliere.

De la acest element s-ar putea pleca într-o încercare de a înţelege ce este terorismul internaţional şi a-i găsi caracteristicile. Fără prejudecată. Cum spunea Jeane Kirkpatrick, reprezentantă a S.U.A. la Naţiunile Unite, în prima parte a Administraţiei Reagan, „a găsi curajul de a înfrunta adevărul şi a vorbi despre el este primul pas spre înfrîngerea acelora care ar dori să distrugă libertatea noastră şi lumea noastră". A fost găsit curajul ? A fost făcut acest prim pas ? Şi, mai ales, despre care lume este vorba ?

Problema terorismului internaţional n-a fost înţeleasă limpede nici în anii '60, nici

mai tîrziu şi probabil şi astăzi există multă confuzie în interpretări, contradicţii şi nedumeriri, mai cu seamă după dezvăluirile ultimelor luni în legătură cu adăpostul găsit de notorii teroriştî în ţările din Estul şi Centrul Europei, în care autorităţile afirmau că zidesc cea mai perfectă dintre lumi. Teroristul ucide, torturează, schilodeşte, răpeşte. Instrumentul său de căpătîi este violenţa. Victimele sale pot fi şcolari, diplomaţi, politicieni, gospodine fără vreo „culoare" politică bine definită sau simboluri ale puterii politice (Papa Ioan Paul II sau Aldo Moro). Crima şi atentatele sînt subiecte la ordinea zilei în lumea întreagă. Gangsterii din Cosa Nostra ucid pentru bani ; cei din Mafia italiană, pentru bani şi onoare ; cei din cartelurile columbiene, pentru a-şi apăra reţelele de droguri. John Hinckley a atentat la viaţa preşedintelui american pentru a atrage atenţia unei actriţe ce-l ignora. Spre deosebire de toţi aceştia, teroristul este conştient de ceea ce face şi de **motivul politic** al actului său. Victimele sale sînt alese pentru că sînt inocente — o alegere calculată şi deliberată. Teroriştii aleg lupta cu civilii lipsiţi de apărare (bătrîni, femei, copii) şi niciodată (sau rareori) cu soldaţi. Scopurile lor sînt clar definite, dar rareori victimele au vreo legătură cu ţinta aleasă. Ce legătură să existe între pasagerii canadieni ai unui avion aparţinînd companiei „Air India" şi populaţia sikhs ? Sau între pasagerii americani ai unui avion al companiei TWA şi şiiţii iranieni ? Dar acest absurd al situaţiei va reverbera mai mult, ecourile vor fi mai răsunătoare, emoţia generală, mai mare şi la fel şi teama — chiar dacă teroriştii nu-şi vor fi atins scopul cu acţiunea lor. Şi, astfel, teroriştii au trecut o primă etapă în tentativa lor de destabilizare a societăţii.

Terorism şi guerilă

De mai bine de un secol jumătate, s-a răspîndit un cuvînt spaniol creat în 1810 — „guerilă", însemnînd unităţile care luptau cu armata lui Napoleon pătrunsă în Spania. Termenul desemnează astăzi luptătorul pentru libertate. Teroriştii se descriu adeseori ca forţe de guerilă, dar diferenţele sînt enorme. Forţele de guerilă, oriunde ar acţiona ele, luptă cu soldaţi, nu cu civili. Fostul senator american Henry Jackson insista, cîndva, asupra necesităţii unei diferenţieri categorice : „Ideea că un terorist este un «luptător pentru libertate» nu poate fi reţinută — spunea senatorul. Luptătorul pentru libertate sau revoluţionarul nu aruncă în aer autobuze cu noncombatanţi ; dar teroriştii o fac. Luptătorul pentru libertate nu capturează şi ucide copii de şcoală ; teroriştii o fac. Luptătorul pentru libertate nu asasinează oameni de afaceri nevinovaţi, nu răpeşte şi ţine ostatici bărbaţi nevinovaţi, femei şi copii ; teroristul nostru o face. E o dizgraţie ca democraţiile să permită asocierea preţiosului cuvînt «libertate» cu actul teroriştilor".

Oricît s-ar descrie grupurile teroriste drept forţe de guerilă, faptul că atacă civili şi nu luptă cu forţe militare evidenţiază o diferenţă fundamentală. Raportul Departamentului de Stat citat mai înainte afirmă că, în 1988, teroriştii au lovit doar de 38 de ori obiective militare necombatante (din totalul de 856 de incidente !). Mai mult, chiar şi în aceste cazuri sînt atacate facilităţi sau personal militar neimplicate în vreun rol combatant. Asemenea exemple ar include asasinarea (iunie 1988) a ataşatului american pentru probleme de apărare de la Atena, explozia unei bombe (aprilie 1988) în faţa unui centru de comunicaţii al forţelor aeriene ale S.U.A. din Spania şi uciderea (iunie 1988) a patru puşcaşi marini americani care nu se aflau în misiune, într-o cafenea din San Salvador.

De ce atacă teroristul oameni nevinovaţi ? Dincolo de motivul, cu suficientă greutate, al „reclamei", trebuie să existe o „logică", desigur anormală, direct legată de ţelurile

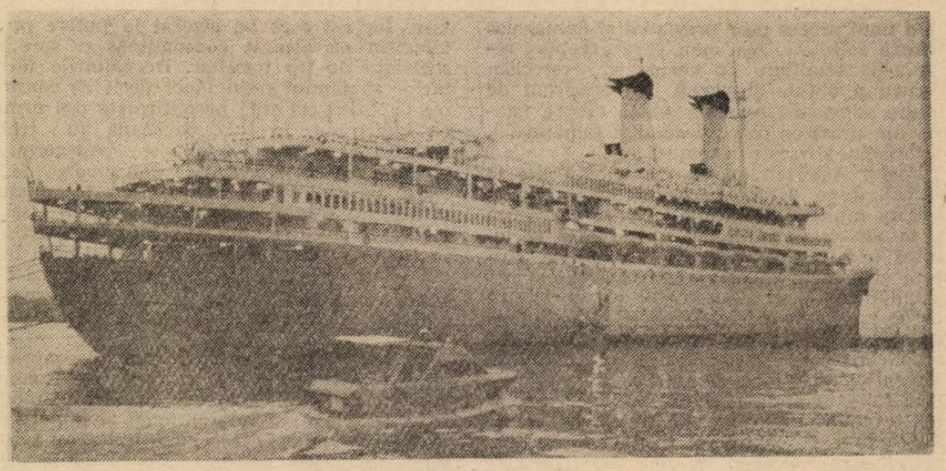

Vasul „Achille Lauro" la Port Said, a doua zi după ce teroriştii palestinieni s-au predat

teroristului. Alt senator american, Daniel Patrick Moynihan, încerca o explicaţie şi se oprea asupra a două trăsături : „Prima este principiul elitei autodesemnate, care decide cursul evenimentelor : cine trebuie să trăiască, cine să moară. A doua trăsătură, cu mult mai periculoasă, este principiul potrivit căruia nimeni nu e fără legături cu politica. Terorismul neagă distincţia dintre stat şi societate, public şi privat, guvern şi individ, distincţie ce se află în miezul credinţei liberale. Pentru terorist, ca şi pentru statul totalitar, nu există trecători nevinovaţi sau cetăţeni particulari. Terorismul neagă faptul că există vreo sferă particulară, că indivizii pot avea vreun drept sau vreo autonomie separată de sau dincolo de politică". Cu alte cuvinte, pentru teroriştî nu există lege, în afara legii impuse de ei. Cum şi în ce fel ?

Înainte de toate, se creează panică, neîncredere şi destabilizare. Într-un stat democrat, oriunde în lume, este unanim acceptată ideea că guvernul are obligaţia (poate între primele ce-i revin) de a-şi apăra cetăţenii. Oriunde în lume cetăţenii vor reacţiona afirmînd că au ales guvernul dîndu-i autoritate pentru a-i pune la adăpost de atacurile armate din partea oricărui grup ; incapacitatea de a ţine piept acestor atacuri poate duce la spulberarea încrederii şi pierderea puterii la următorul scrutin. Iar în absenţa acestuia sau oricum înaintea acestuia, un guvern care n-a făcut faţă atacurilor va fi obligat să asculte teroriştii, eventual să negocieze cu ei şi nimic nu-i va opri pe aceştia să continue lanţul terorii. Unei victorii iniţiale îi poate urma o alta, pînă cînd fundamentul societăţii este şubrezit. Pentru că — scria într-un amplu studiu Benjamin Netanyahu, profesor emerit la Universitatea Cornell — „obiectivul teroristului nu este negocierea, ci capitularea. Atîta timp cît el poate menţine presiunea, atîta timp cît poate lansa atacuri cu îndrăzneală şi frecvenţă sporită, el se va apropia de scopul său. Sarcina primară în lupta împotriva terorismului este, de aceea, slăbirea şi, în cele din urmă, distrugerea capacităţii teroristului de a lansa constant atacuri".

Distrugeţi Occidentul !

Puţine, aproape inexistente, au fost atacurile îndreptate împotriva unor ţări est-europene, zise pînă de curînd socialiste, sau pe teritoriul acestora. Cvasitotalitatea atentatelor s-au petrecut în Occident sau împotriva unor reprezentanţi, proprietăţi sau interese ale acestuia. De ce această înverşunare ?

Terorismul actual diferă de terorismul secolului trecut sau începutul acestui secol nu numai prin frecvenţa atentatelor, prin violenţa lor, ci şi prin înverşunarea cu care s-a declarat un fel de război total societăţii. Valorile unei democraţii sînt antiteza terorismului : într-o societate democratică există o legitimitate a puterii care are în vedere neîncălcarea drepturilor omului şi soluţionarea conflictelor de orice fel prin mijloace nevioiente. Terorismul nu va accepta asemenea restrîngeri, îşi impune legea şi se autoproclamă arbitru a ceea ce este necesar şi drept.

Structura societăţii de tip occidental îi oferă teroristului nenumărate posibilităţi de atac. Pe de o parte, o asemenea societate este deschisă, pe de altă parte, teroristul ştie că într-o societate în care legea este suverană va avea, în cazul în care este prins, o judecată dreaptă ce-i va permite chiar să evite o pedeapsă aspră. De obicei, în spatele grupurilor teroriste se află forţe puternice, politice sau religioase, adeseori străine (asupra cărora vom reveni), care ştiu să exploateze slăbiciunile societăţii şi să ţintească în eventuala lipsă de unitate. Teroristul va încerca să impună haosul şi dezordinea şi să paralizeze societatea.

Într-una din multiplele sale abordări ale dosarului terorismului, fostul secretar de stat american George Shultz evidenţia sfidările reprezentate de acest fenomen. „Obiectivele **declarate** ale terorismului pot merge de la cauze separatiste la răzbunări pentru nedreptăţi etnice şi la revoluţie socială şi politică. (...) Dar trebuie să înţelegem că scopul suprem al tuturor teroriştilor este acelaşi. Cu rare excepţii, ei încearcă să-şi impună voinţa prin forţă, un fel special de forţă menită să creeze o atmosferă de teamă. Iar eforturile lor sînt îndreptate spre distrugerea a tot ce dorim să construim (...) Trebuie să înţelegem că terorismul este o formă de violenţă **politică** îndreptată împotriva valorilor noastre fundamentale şi adesea împotriva intereselor noastre fundamentale. Valorile pe care se bazează democraţia — drepturile individuale, egalitatea în faţa legii, libertatea de gîndire şi de expresie şi libertatea religiei — toate stau în calea celor ce vor să-şi impună ideologiile sau credinţele religioase prin forţă. Un terorist nu are răbdare şi nici respect pentru procesele unei societăţi democratice şi, de aceea, se consideră duşmanul ei (..) Teroristul caută să submineze instituţiile, să distrugă încrederea populară într-un guvern moderat şi să zdruncine credinţa poporului în chiar ideea democraţiei (...) Acolo unde teroristul nu poate aduce anarhia, va încerca să forţeze guvernul la a reacţiona în mod exagerat sau la a impune măsuri tiranice de control şi, astfel, să piardă sprijinul poporului".

Şi fostul secretar de stat american îşi încheie tirada cu o idee ce merită o consideraţie aparte : „În serviciul **oricărei** cauze ar fi, terorismul este duşmanul libertăţii".

Terorism şi totalitarism

Cum poate fi înţeleasă această idee ? Paralizînd societatea, impunînd dezordinea şi haosul, terorismul va aduce anarhia la rang de lege. Dar aceasta va fi numai prima treap-

tă a unui proces ușor previzibil și dezastruos pentru societate. Așa cum, fără excepție, regimurile totalitare au recurs la terorism pentru a obține și păstra puterea (cît de multe adevăruri se spun astăzi despre istoria din urmă cu patru decenii și jumătate...), terorismul sfîrșește în totalitarism.

Fostul reprezentant al Statelor Unite la O.N.U., Jane Kirkpatrick, atrăgea atenția asupra multiplelor afinități dintre terorism și totalitarism : amîndouă politizează societatea (totalitarismul face din societate, cultură și oameni obiecte ale planurilor și acțiunilor sale ; terorismul privește societatea ca pe un obiect al războiului său ; amîndouă consideră violența un mijloc adecvat pentru scopurile lor politice ; amîndouă recurg la violență ; amîndouă resping principiile morale fundamentale ale civilizației occidentale ; amîndouă încurajează instinctele ucigașe ; amîndouă consideră, instinctiv, că dușmanul e pretutindeni, că lupta este inevitabilă, că războiul este (și trebuie să fie) totul.

Afinitățile acestea nu puteau duce decît la legături dintre cele mai directe și mai strînse. Terorismul internațional a primit sprijin constant din partea statelor totalitare. Iar cei care au aspirat la putere prin terorism au aspirat concomitent și spre o societate de tip totalitar. Dezvăluirile ultimelor săptămîni n-au făcut decît să confirme supoziții ori știri neconfirmate din urmă cu mulți ani. În R.D. Germană au trăit membri ai grupului terorist vest-german „Fracțiunea Armata Roșie", sub diverse identități, cu oblăduirea securității est-germane și acordul șefului statului. Faimosul „Carlos" și-a găsit refugiu atît în R.D.G., cît și în Ungaria — și de curînd s-a aflat că a făcut vizite și la București. Pentru indivizi de acest gen, țările în care forțele de securitate instaurașeră teroarea constituiau un adăpost ideal.

Cu ani în urmă, la începutul deceniului, cînd a preluat puterea, președintele Ronald Reagan a declanșat atacuri virulente împotriva terorismului internațional și împotriva Uniunii Sovietice, care ar sprijini acest terorism. Secretarul de stat nu-și drămuia nici el atacurile. Un fost președinte la Universitatea John Hopkins, Lincoln Gordon, a elaborat chiar un raport intitulat „Sprijinul sovietic acordat terorismului internațional", în care se afirma, între altele, că, dacă U.R.S.S. n-ar exporta revoluție, terorismul ar fi fără îndoială mai puțin important ; dar nici o dovadă nu permitea să se afirme că Uniunea Sovietică orchestra terorismul. Raportul lui Gordon, mai puțin dur decît tezele secretarului de stat Al Haig și ale scriitoarei Claire Sterling (a cărei carte se sprijinea, cum se va dovedi, și pe informații strecurate în presa italiană chiar de... C.I.A. !), oferea o imagine ambiguă. Deși Uniunea Sovietică denunța oficial recurgerea la terorism, între vorbe și fapte exista o prăpastie — după părerea Washingtonului. Respingînd acuzațiile, Uniunea Sovietică a angajat, de anul trecut, discuții cu S.U.A. pentru combaterea terorismului (pe care le vom aminti mai apoi).

Firește, statele acuzate că ar „sponsoriza" terorismul sînt mai multe. La conferințele internaționale, inclusiv sub egida O.N.U., s-au adus exemple : Iranul trimite teroriști în Liban ; Coreea de Nord angajează asasini pentru eliminarea unor oficialități sud-coreene ; Libia alimentează cu arme America Centrală și Ulsterul ș.a.m.d. **(Va urma).**

Stelian Țurlea

Episodul „Stammheim" și noile generații ale RAF

Cînd, la 1 februarie 1983, agențiile internaționale de presă anunțau deschiderea, la Tribunalul de la Stuttgart-Stammheim, a procesului lui Christian Klar (31 ani) și Brigitte Mohnhaupt (34 ani), considerați conducători ai celei „de-a doua generații" a organizației teroriste vest-germane autointitulate „Fracțiunea Armata Roșie" (Rote Armee Fraktion — RAF), **se aprecia că acesta ar constitui, practic, punctul final al unei perioade de tristă amintire dar, mai ales, legată de multe spaime.**

A făcut, însă, condamnarea celor doi capi ca terorismul RAF să părăsească scena prezentului, pentru a deveni, doar, o secvență a istoriei ? Răspunsul este negativ. În plin proces de unificare germană, Fracțiunea Armata Roșie a vrut să demonstreze în mod ostentativ că este capabilă, în pofida arestării mai multor membri ai acestei organizații teroriste în R.D.G., să lovească : la 27 iulie a.c. a revendicat atentatul comis cu o bombă împotriva lui Hans Neusel, secretar de stat la ministerul de interne al R.F.G. (din fericire acesta a scăpat cu viață, fiind doar ușor rănit).

Este al doilea atentat revendicat de RAF după căderea zidului din Berlin. Primul avusese loc la 30 noiembrie 1989, atunci fiind ucis, cu ajutorul unei bombe telecomandate, Alfred Herrhausen, directorul general al lui „Deutsche Bank".

În iunie a.c., în R.D.G. s-a reușit arestarea a opt teroriști aparținînd R.A.F. Și, din nou, s-a exprimat, în unele comentarii de presă, opinia (ca și în urmă cu ani, după capturarea lui Christian Klar și Brigitte Mohnhaupt) că Fracțiunea Armata Roșie ar fi, de-acum, decapitată, mai ales că mai mulți membri ai R.A.F. ș-au declarat „căința" pentru faptele lor, acceptînd să se predea autorităților vest-germane.

În pofida acestor păreri, Oficiul federal vest-german de criminalistică (B.K.A.) avertiza, însă, că se menține posibilitatea unor noi atentate ale R.A.F., mai ales în timpul alegerilor pangermane prevăzute pentru 2 decembrie. „Nici un indiciu nu permite să se creadă într-o reducere a activității pe care o numesc luptă armată", declara directorul B.K.A., Hans Sachert, referindu-se la „nucleul dur" al mișcării, al cărui număr este estimat la circa 20. Atentatul împotriva lui Hans Neusel a confirmat, din păcate, această apreciere. Iar o nouă scrisoare — în afara celei lăsate la locul atentatului — adresată de R.A.F. birourilor unor agenții internaționale de presă (5 pagini dactilografiate), face cunoscută intenția organizației teroriste de a intra „într-o lungă fază de luptă contra noii puteri mondiale — Marea Germanie".

Își va pune amprenta pe o carieră criminală o nouă „generație" a R.A.F. ? Pericolul actelor teroriste persistă — sînt de părere oficiali de la Bonn și Berlin — și el trebuie luat în serios. Obiectivele pe care le urmărește Fracțiunea Armata Roșie își au, fără îndoială, sorgintea în scopurile afișate de „prima generație" a acestor teroriști. Spre ce țintea, însă, aceasta, avîndu-i drept conducători pe Baader, Meinhoff și Ensslin ?

Hans-Joachim Klein, care a fost grav rănit în cursul atentatului comis în 1975 împotriva miniștrilor O.P.E.P., comis la Viena, și care a scris apoi camarazilor săi aflați în clandestinitate : „Prieteni, depuneți armele", s-a referit la obiectivele R.A.F. în iunie 1977 : Doream să impunem prin forță. Să iritățm sistemul cu ajutorul atentatelor contra stîlpilor săi, încît statul vest-german să fie obligat să-și demonstreze caracterul de represiune. Ceea ce ar fi trebuit să conducă la mișcări de masă. În realitate, membrii R.A.F. nu au acționat decît în spiritul celui mai profund dispreț față de om, conchide Klein.

Revenirea pe tărîmul realității a acestui tînăr implicat în terorism n-a fost un caz izolat. Astrid Proll, spre exemplu, a fugit în Anglia. A început să formeze tinerii inadaptați în meseria de mecanic auto. Alți teroriști au abandonat, de asemenea, clandestinitatea. Membrii ce au mai rămas în R.A.F. au fost

Oficiul federal vest-german pentru criminalistică (BKA) s-a văzut nevoit, după atentatul comis la 27 iulie 1990 împotriva lui Hans Neusel, să reactualizeze afișele chemînd la prinderea teroriștilor RAF cu fotografiile celor din „noua generație"

urmăriți de un aparat polițienesc mereu mai eficient. „Bundeskriminalant" (B.K.A.) a devenit un instrument capabil să combată din ce în ce mai eficient criminalitatea organizată (terorismul, traficul de arme, falsificatorii de monedă, comerțul cu droguri), astfel că, la sfîrșitul lui 1977, se vorbea asiduu despre dezintegrarea acestei organizații teroriste, care a stîrnit atîta panică, atîtea alarme, atîtea victime în R. F. Germania.

Episodul „Staimmheim", din 1977, a fost, desigur, decisiv pentru cristalizarea unei atari opinii. (Va urma)

Vasile Crișu

CONVENŢIA DE ARMISTIŢIU DIN 13 SEPTEMBRIE 1944 DINTRE ROMÂNIA ŞI NAŢIUNILE UNITE

Diplomaţia Marilor Puteri privind sferele de interese în România

general-locotenent (r) Ion Şuţa

După executarea loviturii de stat de la 23 august 1944, acţiunea cea mai importantă ce trebuia înfăptuită de noul guvern era semnarea Convenţiei de armistiţiu, actul internaţional ce urma să confirme, de **jure şi de facto**, încetarea ostilităţilor active dintre armatele beligerante — română şi sovietică — şi, totodată, crearea condiţiilor militare şi politice pentru încheierea păcii. Voinţa de pace a poporului român, de încetare a luptei şi a oricărui act de ostilitate împotriva armatei sovietice, de încetare a stării de război cu Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii, a fost precizată în „Proclamaţia regelui către ţară" şi în „Declaraţia guvernului" în sensul că România a decis „ieşirea din alianţa cu puterile Axei şi imediata încetare a războiului cu Naţiunile Unite" şi, totodată, „a acceptat armistiţiul oferit" de cele trei mari puteri.

Tergiversarea tratativelor

Precizările din aceste două documente politice de mare importanţă internaţională, emise de forurile de decizie ale statului român — regele şi guvernul — privind ieşirea României din războiul germano-sovietic şi acceptarea armistiţiului, nu au avut rezonanţa şi nici acordul imediat din partea guvernelor Puterilor Aliate, astfel că semnarea Convenţiei de armistiţiu a devenit o incertitudine care s-a prelungit, în timp, peste 20 de zile, perioadă în care evoluţia rapidă a situaţiei militare de pe front, a schimbat fundamental statutul României în raporturile cu Marile Puteri aliate.

În completarea celor cuprinse în Proclamaţia regelui şi Declaraţia guvernului din 24 august, pentru urgentarea semnării Convenţiei de armistiţiu, Ministerul de Externe român a dispus informarea rapidă a Aliaţilor, trimiţînd la Istanbul, în dimineaţa de 24 august 1944, cu un avion românesc al companiei LARES, pe locotenent-colonelul Ştefan Niculescu, din Marele Stat Major Român, împreună cu locotenent-colonelul Alfred Gardyne de Chastelaine, ofiţer britanic, prizonier în România din decembrie 1943. Aceştia aveau misiunea să informeze reprezentanţii Puterilor Aliate despre evenimentele din România şi propunerile guvernului privind armistiţiul. La aceeaşi dată, ministrul afacerilor externe român, a expediat la Ankara, lui Alexandru Cretzianu, o telegramă cu acelaşi mesaj, solicitîndu-i acestuia să aducă „deîndată" la cunoştinţa celor trei Mari Puteri că noul guvern „are intenţia de a semna **imediat** armistiţiul şi de a contribui cu toate forţele ţării la eliminarea de pe întreg teritoriul român a germanilor". Documentul a cuprins şi împuternicirea dată lui Barbu Ştirbey şi Constantin Vişoianu, de a semna **imediat** armistiţiul cu Aliaţii în forma în care a fost negociat.

Prin urmare, se poate aprecia că guvernul român a informat în timp util pe cei trei aliaţi — U.R.S.S., S.U.A. şi Marea Britanie — asupra evenimentelor de la 23 august şi decizia României de a înceta războiul şi a semna Convenţia de armistiţiu cu Naţiunile Unite.

Cauzele adevărate care au determinat tergiversarea începerii tratativelor de armistiţiu, aşa cum le dezvăluie documentele de arhivă nou intrate în circuitul cercetării, se regăsesc în politica duplicitară a Marilor Puteri faţă de România, în lupta acestora pentru definirea şi realizarea sferelor lor de interese în ţara noastră. În declaraţiile oficiale, făcute cu mare întîrziere faţă de actul României de la 23 august, guvernele celor trei mari puteri au considerat acest act ca o „capitulare" şi nu o

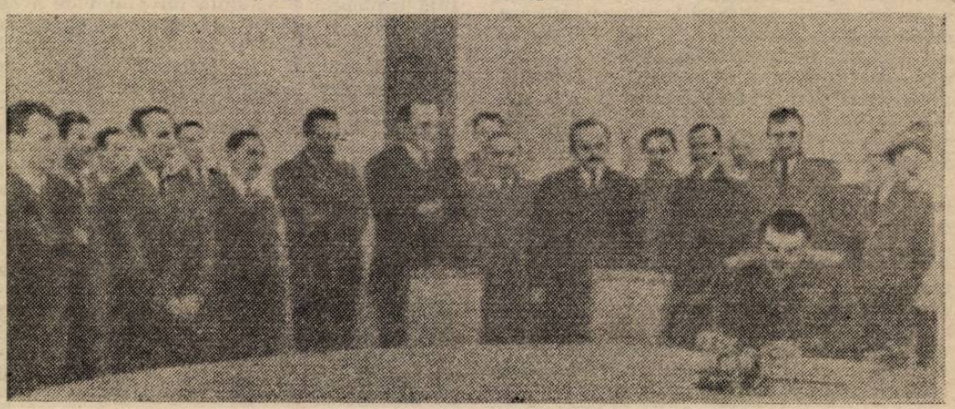

Moscova, 12 septembrie 1944. Semnarea convenţiei de armistiţiu între România şi Naţiunile Unite, primul act oficial care consacra pe plan internaţional anularea dictatului de la Viena

ieşire din război pe bază **de armistiţiu**, ca modalitate distinctă statuată în dreptul internaţional, negociat aproape şase luni de zile la Stockholm şi Cairo. Chiar în ziua de 24 august, la o conferinţă de presă, secretarul de stat Cordell Hull arăta, fără temei, că „românii, în faţa forţei copleşitoare a armatelor aliate, **abandonează războiul** lipsit de glorie dus alături de Hitler", iar Veaceslav M. Molotov, în Declaraţia din 25 august, punea noi condiţii de armistiţiu, cerînd ca armata română, pentru **a nu fi dezarmată**, să se oblige „să ducă războiul de eliberare mînă în mînă cu Armata Roşie".

Declaraţia lui Molotov a relevat faptul că Marile Puteri **au renunţat la cele convenite** pînă la 23 august privind ieşirea României din Alianţa Axei, fiind decise să înceapă noi tratative de armistiţiu, pe alte baze. Este edificator răspunsul dat de către ambasadorul sovietic în Turcia, S. A. Vinogradov, lui Alexandru Cretzianu, la nota acestuia din 25 august 1944, că „în noile împrejurări, guvernul U.R.S.S. condiţionează semnarea Convenţiei de armistiţiu de operaţiile militare purtate pe teritoriul României, declarînd că forţele armate sovietice vor înceta acţiunile numai după lichidarea trupelor germane din ţară şi că ajutorul armatei române, în realizarea acestui scop, este singura soluţie pentru încheierea armistiţiului".

Precizările făcute de către diplomatul sovietic erau fără obiect, pentru că lichidarea trupelor germane de pe teritoriul României o înfăptuiau cu succes încă din noaptea de 23/24 august 1944, singure, trupele române, ca un act de iniţiativă al noului guvern român. La data cînd s-a dat publicităţii Declaraţia guvernului sovietic, pe teritoriul ţării erau angajate toate cele 37 de divizii româneşti, un corp de aviaţie şi numeroase unităţi de arme şi specialităţi, într-o amplă şi dramatică încleştare cu trupele hitleriste. Este important de remarcat faptul că ambasadorul sovietic S. A. Vinogradov făcea această declaraţie lui Alexandru Cretzianu după ce armata română deschisese Poarta Focşanilor, lăsînd cale liberă deplasării trupelor sovietice în Cîmpia Română, care nu s-au oprit pe aliniamentul de armistiţiu ; şi cînd armata română nu mai avea capacitatea operativă să le oblige să se oprească.

În perioada care a urmat, între guvernele U.R.S.S., S.U.A. şi Marea Britanie au avut loc numeroase schimburi de opinii şi dezbateri privind organizarea tratativelor de armistiţiu cu guvernul român. După întîlnirea din ziua de 26 august 1944, dintre Veaceslav M. Molotov cu ambasadorii Averell Harriman şi Sir Archibald Clark Kerr, s-a stabilit ca tratativele cu România să se desfăşoare la Moscova. În telegrama ambasadorului american Averell Harriman către secretarul de stat Cordell Hull, din 26 august 1944, se arăta că V. M. Molotov i-a făcut cunoscute, lui şi ambasadorului britanic, condiţiile de armistiţiu care, în aceeaşi zi, au fost comunicate lui Barbu Ştirbey şi Constantin Vişoianu de către ambasadorul sovietic la Cairo, Nikolai Novikov. Molotov a arătat : „Pentru a menţine prestigiul noului guvern român avînd în vedere actualele evenimente, guvernul sovietic nu consideră oportun să introducă noi condiţii de armistiţiu. Trebuie să se ajungă la un acord cu guvernul român asupra semnării unui armistiţiu bazat pe condiţiile propuse în aprilie, cu trei adăugiri cerute de reprezentanţii români la Cairo. (Este inexact, „adăugirile" au fost cerute de mareşalul Antonescu, la

Stockholm) : 1. Rezervarea unei zone libere românilor pentru reşedinţa guvernului lor ; 2. Acordarea unei perioade de 15 zile ca trupele germane să părăsească România şi 3. Referitor la reducerea mărimii despăgubirilor.

Aceste condiţii de armistiţiu au fost comunicate în aceeaşi zi şi ministrului român din capitala Suediei, F. Nanu, de către ambasadoarea Alexandra Kollontay, care a precizat că face comunicarea oficial, din partea guvernului sovietic.

27 de principii umilitoare

Prin urmare, la 26 august 1944, guvernul român era informat că Aliaţii au acceptat semnarea Convenţiei fără să cunoască în detaliu prevederile acesteia, convenite în secret încă din 1943 ; s-a cunoscut doar că tratativele ce urmau să se desfăşoare la Moscova vor avea la bază Declaraţia guvernului sovietic din 8 aprilie 1944, comunicată oficial delegaţilor români la Cairo şi Stockholm, la 12 aprilie. Nu s-a făcut nici o dezvăluire cu privire la documentele întocmite cu puţin timp înaintea Declaraţiei guvernului sovietic, în cadrul Departamentului de Stat, de către Working Security Committee, denumite WS 16 a şi WS 17. Ultimul document a cuprins un număr de 27 principii umilitoare pentru România, despre care guvernul român nu a fost informat, printre care : Ocuparea militară a României, dezarmarea şi demobilizarea completă a armatei, predarea întregului armament şi echipament militar, interzicerea fabricării de armament şi muniţii, predarea tuturor cazărmilor şi stabilimentelor militare, predarea tuturor vaselor comerciale, instituirea controlului autorităţilor de ocupaţie asupra comerţului interior şi exterior, controlul presei, radioului şi al tuturor mijloacelor de informare ; întreţinerea de relaţii diplomatice de către România va fi condusă şi controlată de autorităţile de ocupaţie, şi altele.

La numai cinci zile de la elaborarea Documentelor WS 16 a şi WS 17. Departamentul de Stat al S.U.A. avea pregătit un alt document mult mai drastic, intitulat : **„România : Problemele ocupaţiei ; caracterul conducerii militare"** în care s-a prevăzut : „Sarcina este ca guvernele american, britanic şi sovietic să stabilească componenţa forţelor de ocupaţie şi caracterul problemelor de natură civilă după capitularea necondiţionată a României. Prin declaraţia comună a celor patru naţiuni (Moscova, 1 noiembrie 1943), cele trei guverne au căzut de acord să acţioneze, împreună, în toate problemele legate de capitularea şi dezarmarea României". Au fost analizate cinci soluţii alternative privind ocuparea României : 1. Ocupaţie sovietică cu o comisie interaliată de control sau comisie politică consultativă tripartită ; 2. Participarea simbolică a forţelor americane la ocupaţia şi conducerea militară ; 3. Conducere militară de ocupaţie sovietică, cu misiune militară anglo-americană ataşată pe lîngă comandantul şef sovietic pentru legătură şi observare ; 4. Guvern militar şi de ocupaţie doar sovietic ; 5. Conducere militară şi de ocupaţie mixtă formată din forţe sovietice, britanice şi americane.

În această ultimă variantă, autorii documentului au prevăzut asemenea soluţii încît ele, dacă ar fi fost date publicităţii, este dificil de apreciat cum ar fi reacţionat opinia publică din România şi chiar popoarele celor trei Mari Puteri Aliate. Printre altele, în document se menţionează : „/.../ O conducere militară unificată ar conferi o mai mare uniformitate controlului politic şi economic decît ar face-o un sistem în care funcţiile sau regiunile să fie împărţite în două administraţii separate. Pe de altă parte, **o împărţire a României ocupate, în zone sovietică şi anglo-americană,** cu unele prevederi de coordonare a politicii, ar putea fi o soluţie mai uşor de realizat. O astfel de coordonare poate fi efectuată prin crearea unei agenţii mixte, incluzînd ofiţeri superiori pentru afaceri civile ai armatelor respective de pe acel teatru de război. Repartizarea zonelor ar ridica probleme politice de importanţă pe termen lung".

Prin urmare, prin înţelegerile şi documentele elaborate în secret, altele decît cele date publicităţii, Marile Puteri Aliate hărăzeau României o adevărată **debellatio** şi nu o ieşire din război pe bază **de armistiţiu,** în spiritul şi cu respectarea principiilor dreptului internaţional.

Condiţiile preconizate de anglo-americani depăşeau cadrul unui armistiţiu care, în toată literatura de drept internaţional, este considerat o convenţie între beligeranţi ce comportă întreruperea temporară sau definitivă a ostilităţilor. În articolul 36 al Regulamentului anexă la Convenţia a IV-a de la Haga, din 18 iunie 1907, s-a prevăzut că „armistiţiul suspendă operaţiunile de război printr-un acord mutual între părţile beligerante". Potrivit opiniei profesorului Charles Rousseau — **Le droit des conflits armés** — „armistiţiul contemporan implică întotdeauna şi o **ocupaţie"** pe care o denumeşte „ocupaţie convenţională", ce trebuie reglementată printr-un instrument juridic — convenţia de armistiţiu — dar care, indubitabil, nu antrenează nici un transfer de suveranitate. Or, prin documentele pregătite de Marile Puteri, menţionate mai sus, se încălcau cu premeditare aceste principii de drept internaţional, se încălca suveranitatea României, armistiţiul cu aceasta nu era pregătit cu bună credinţă. Chiar şi în cazul **capitulării** preconizate de Aliaţi, ea trebuia respectată cu loialitate — **etiam hosti fides servanda.**

Documentele diplomatice din anii 1942—1943 evidenţiază tendinţa lui Stalin de a se considera îndreptăţit să dicteze el pacea în Europa, la sfîrşitul războiului, creînd astfel premisele sferelor de interese sovietice în ţările din Estul Europei şi Balcani. De aceea, atît mareşalul Ion Antonescu, cît şi Iuliu Maniu, în tratativele purtate pentru încheierea armistiţiului, au insistat asupra garanţiilor pe care anglo-americanii trebuiau să le dea României, inclusiv cu forţe armate pentru a stăvili tendinţele expansioniste ale lui Stalin, orientate spre divizarea Europei în zone separate de influenţă, garanţii reacordate.

La 26 august 1944, primindu-se comunicarea telefonică cu privire la desfăşurarea tratativelor de armistiţiu la Moscova, s-a convocat întregul guvern în prima sa şedinţă, stabilind componenţa delegaţiei guvernamentale române care să se deplaseze în capitala Uniunii Sovietice şi să semneze Concenţia de armistiţiu. Delegaţia a avut următoarea componenţă : şeful delegaţiei — Lucreţiu Pătrăşcanu, membru al conducerii Partidului Comunist din România ; membri : Ghiţă Pop — secretarul general al P.N.Ţ., Ion Christu, Barbu Ştirbey, Constantin Visoianu, generalul Dumitru Dămăceanu şi colonelul Ion Focşeneanu. Delegaţia a sosit la Moscova la 29 august, iar tratativele au început abia la 10 septembrie 1944.

Sovieticii „eliberează" oraşele româneşti

În intervalul de timp de la 23 august la 12 septembrie 1944, cînd s-a semnat Convenţia de armistiţiu, situaţia militară şi politică din România şi ţările vecine a evoluat foarte rapid, astfel că hotărîrile luate de Aliaţi în această perioadă, pentru a da o formă juridică situaţiei create la 23 august, erau depăşite de evenimente.

După ce, la 24 august 1944, armata română a încetat lupta împotriva trupelor sovietice şi a părăsit poziţiile de apărare din Poarta Focşanilor, aşa cum i s-a prescris prin Proclamaţia regelui şi Directiva operativă a Marelui Stat Major, Aliaţii n-au mai fost interesaţi în semnarea armistiţiului, iar Înaltul Comandament sovietic a considerat, cum era şi firesc, că România este o ţară înfrîntă şi, în consecinţă, a dispus rapida înaintare a trupelor sale spre Vest şi instalarea regimului de ocupaţie militară — **occupatio bellica** — pe tot teritoriul României. Toate localităţile prin care au trecut în marşul lor spre Vest, trupele sovietice le-au considerat obiective cucerite prin luptă şi, ca urmare, s-au dat comunicate de război, s-au tras salve de artilerie la Moscova şi unele unităţi au primit denumirea localităţii în care au pătruns. Aşa s-au petrecut lucrurile la Constanţa, la 29 august, unde Flota sovietică din Marea Neagră a fost primită cu flori şi entuziasm de populaţia oraşului ; totuşi, Comandamentul Suprem Sovietic a dat un ordin de zi arătînd că oraşul a fost cucerit şi s-a atribuit numele de „Constanţa" unor mari unităţi şi unităţi. La fel la Bucureşti, unde trupele sovietice au fost primite sărbătoreşte, la 31 august, de populaţia oraşului ; totuşi, la Moscova s-au tras 24 de salve de artilerie din 324 de tunuri pentru cinstirea „eroilor care au cucerit capitala României", conferindu-se denumirea de „Bucureşti" unor unităţi din Armata 53. În zilele următoare s-au dat comunicate în acelaşi sens, fără temei, pînă la ajungerea trupelor sovietice în Transilvania şi Banat, opinia publică internaţională fiind total dezinformată.

La 7 septembrie 1944, generalul Rodion Malinovski, comandantul Frontului 2 ucrainean, fără ştirea guvernului şi a Marelui Stat Major Român, a emis un ordin privind subordonarea marilor unităţi ale armatei române celor sovietice, fără să precizeze raporturile de drept dintre cele două armate, modalităţile de cooperare în luptă, de asigurare logistică, de conducere etc. Prin acest ordin, cele două armate române **nu** s-au subordonat — cum era firesc — Frontului 2 ucrainean, ci unor comandamente de acelaşi nivel operativ, respectiv Armata 1 română Armatei 53 sovietică şi Armata 4 română Armatei 27 sovietice. Comandanţii de corpuri şi de divizii, din cele două armate sovietice, la rîndul lor, şi-au subordonat corpurile şi diviziile române pe care le-au găsit în fişiile lor de acţiune. S-a creat, astfel, o situaţie deosebit de complexă pentru conducerea trupelor române, care a fost oficializată după încheierea armistiţiului, dar într-un mod cu totul necorespunzător, armata română continuînd să fie tratată ca o armată inamică.

Abuzurile perioadei de ocupaţie

Pînă la semnarea armistiţiului, ocupaţia militară instaurată de trupele sovietice pe teritoriul României a avut un caracter drastic, pentru că toate comandamentele de unităţi şi mari unităţi sovietice nu au luat în considerare organele puterii şi ale administraţiei de stat româneşti, cu care au refuzat orice contact şi tratative, iar micii comandanţi şi militari izolaţi au acţionat după bunul plac, atît în raporturile cu autorităţile, cît şi cu cetăţenii. S-au făcut rechiziţionări de animale, mijloace de transport şi bunuri materiale de la întreprinderi, instituţii publice şi persoane particulare, fără forme legale, abuziv şi sub ameninţare. S-a folosit chiar arma şi s-au comis crime şi violuri. S-a creat, astfel, o situaţie de panică şi derută în rîndurile populaţiei.

În acest context militar şi politic, începerea tratativelor de armistiţiu la Moscova a fost decisă după bunul plac al guvernelor Puterilor Aliate, care au transformat convenţia de armistiţiu într-un dictat, fără altă alternativă pentru delegaţia română. Amînarea semnării convenţiei pînă la completa ocupare militară a României a fost o acţiune premeditată şi nu determinată de „surprinderea" pe care ar fi realizat-o lovitura de stat asupra Aliaţilor, aşa cum se susţine în unele analize recente ale evenimentului. Într-adevăr, a fost o surprindere sub aspectul modalităţii de acţiune, al momentului declanşării şi al amplorii consecinţelor pe care le-a produs, dar nu sub aspectul că acţiunea în sine a fost neprevăzută şi, ca urmare, Aliaţii n-ar fi fost pregătiţi să încheie imediat armistiţiul cu România. Astfel, apare ca lipsit de temei afirmaţia că, sub imperiul „surprinderii", Aliaţii au fost nevoiţi să amîne semnarea Convenţiei. Amînarea a fost premeditată şi a urmărit realizarea unei astfel de situaţii strategice încît să poată dicta armistiţiul, şi nu să-l negocieze. **(Va urma)**

Jurnalul unei discordii (6)

1 octombrie 1939. Hitler s-a întreținut cordial cu ministrul de externe a lui Mussolini. Cînd Ciano a mărturisit anumite preopări față de atitudinea Bucureștilor, interlocutorul său l-a asigurat că temerile nu au temei. „Atîta vreme cît România va rămîne neutră — a continuat Führerul — nu o amenință nici un pericol. Natural, dacă abandonează neutralitatea, se expune să fie asaltată de peste tot." Într-o asemenea eventualitate, „Germania — a precizat Hitler — va încuraja atacul contra României și va ajuta cu orice mijloace Rusia, Ungaria și Bulgaria, țări destinate să lichideze chestiunea română". O astfel de perspectivă nu era ignorată de guvernul de la București.

Înainte de plecarea lui Sukru Saracioglu la Moscova, în speranța încheierii unui tratat de neagresiune turco-sovietic, Vasile Stoica, ministrul român de la Ankara, preocupat de finalitatea tratativelor anunțate, l-a așezat pe ministrul de externe al Turciei înaintea unui adevăr care nu trebuia ignorat: „Apărarea Istanbulului nu se face la Adrianopol, ci, față de germani, la frontierele noastre și ale Iugoslaviei cu Ungaria și, față de ruși, pe Nistru." În contextul schimbat al situației internaționale, părea mai avantajoasă asigurarea securității sud-estului european prin constituirea unui bloc al neutrilor, cu agrementul Germaniei și Rusiei sovietice. Lansată de Grigore Gafencu, ideea a fost privită inițial cu interes de Italia, Galeazzo Ciano fiind chiar tentat să-și ofere un rol hegemon în transpunerea ei în practică. Fluiditatea evenimentelor a făcut ca tatonările în această direcție să decurgă cu multă prudență. Surprinzător, în cadrul întîlnirii cu Ciano, spre deosebire de von Ribbentrop, Hitler nu s-a opus categoric unei inițiative de acest gen. În cazul cînd Italia i-ar fi preluat ferm frîiele, un bloc al neutrilor putea fi manevrat în interesul germanilor.

3 octombrie 1939. Budapesta nu are motive să spere într-o deteriorare a relațiilor româno-germane. Cotidianul **Uj Magyarorszag** a recunoscut că, în ciuda demisiei formale a lui Ignaz Moscicki și a guvernului polonez, respectîndu-și obligațiile asumate prin statutul neutralității anterior declarate, guvernul român a respins cererea demnitarilor polonezi refugiați de a părăsi țara. Același ziar a fost nevoit să dezmintă și o informație din surse încerte conform căreia Gafencu s-ar fi pregătit să plece la Moscova pentru a trata... transferul Basarabiei sub autoritate sovietică.

4 octombrie 1939. Renunțînd temporar la aceleași iluzii, a revenit și **Pester Lloyd** asupra unui zvon insistent difuzat în edițiile anterioare: într-adevăr, Ignaz Moscicki va rămîne la Bicaz, Joseph Beck în sanatoriul din Moroieni, iar ceilalți demnitari polonezi vor fi transferați de la Slănicul Moldovei la Băile Herculane, cît mai departe de fostul hotar cu Polonia. Deocamdată, nu li se îngăduia plecarea în străinătate.

păcate, nu numai o dată, asemenea telegrame alunecau ca din întîmplare sub privirile gazetarilor, care se pricepeau de minune să le exagereze și să le răstălmăcească semnificația în fel și chip.

În aceeași zi, alarmat, Erdmannsdorff anunța Berlinul că la Budapesta... au fost puse la punct ultimele detalii ale planului unui atac militar împotriva României. Concomitent, guvernul ungar contactase Londra, spre a afla părerea britanicilor cu privire la o eventuală invazie în Transilvania. Cu acest prilej, s-a confirmat deasupra oricărui dubiu adevărul că România era total părăsită de aliații care-i garantaseră integritatea cu numai șase luni în urmă. Principial, Marea Britanie s-a arătat indiferentă în raport cu proiectul anunțat de la

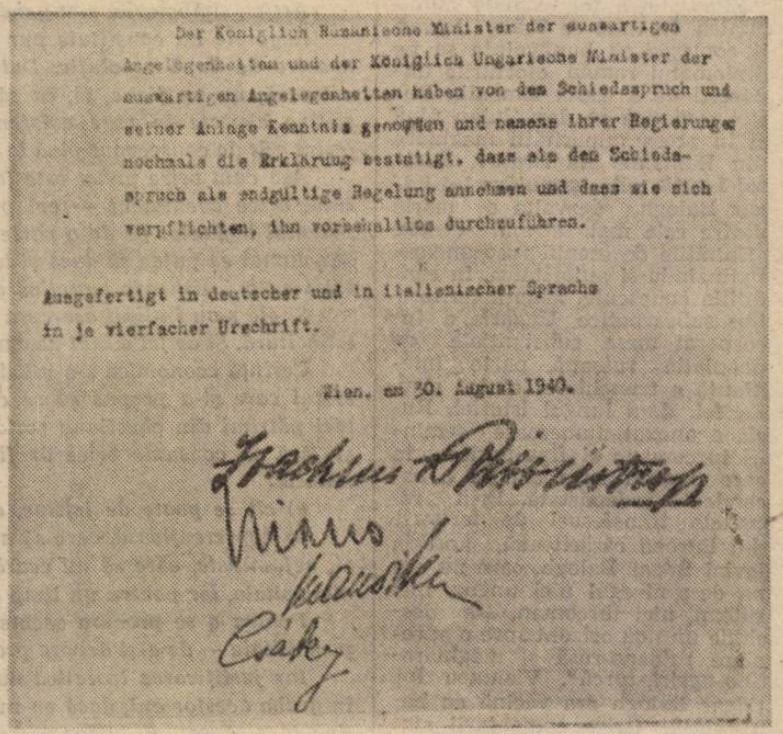

Der Königlich Rumänische Minister der auswärtigen Angelegenheiten und der Königlich Ungarische Minister der auswärtigen Angelegenheiten haben von dem Schiedsspruch und seiner Anlage Kenntnis genommen und namens ihrer Regierungen nochmals die Erklärung bestätigt, dass sie den Schiedsspruch als endgültige Regelung annehmen und dass sie sich verpflichten, ihn vorbehaltlos durchzuführen.

Ausgefertigt in deutscher und in italienischer Sprache in je vierfacher Urschrift.

Wien, am 30. August 1940.

Facsimilul ultimei pagini a dictatului de la Viena

5 octombrie 1939. O întîmplare interesantă: Victor Cădere, ministrul României în Iugoslavia, a telegrafiat la București rezumatul unei convorbiri cu omologul său ungur din Belgrad. Acesta l-a asigurat că primejdia rusă va sfîrși prin a apropia Ungaria de România. S-a încheiat și retragerea reciprocă a forțelor militare române și unguresti de la frontiera comună. Două evenimente de bun augur.

7 octombrie 1939. Un comunicat special aduce la cunoștința opiniei publice din ambele țări că Ungaria și România nu mai dispun la frontiera comună de forte militare care depășesc nivelul normal.

11 octombrie 1939. Altă telegramă expediată de Bárdossy la Budapesta: într-o convorbire particulară, Wilhelm Fabricius i-a spus că românii, mai devreme sau mai tîrziu, „vor trebui să dea socoteală, atît pentru tranzitul tezaurului polonez, cît și pentru altele". Era dreptul ministrului Ungariei la București să-și informeze guvernul cu privire la tot ceea ce afecta România, dar, din Budapesta, dar ar fi dorit să nu fie periclitată existența statală a României și guvernul ungar să acționeze fără a colabora cu alte puteri.

12 octombrie 1939. Într-o vizită la noul prim ministru al țării, Constantin Argetoianu, Martha Bibescu află că ceva s-ar fi aranjat cu Ungaria, prin Paul al Iugoslaviei.

14 octombrie 1939. Ziarele Budapestei au anunțat că trupele românești retrase de pe frontiera ungară se regrupează în Basarabia. Era o atenție delicată la adresa sovieticilor. În cercurile politice unguresti, mișcarea unităților militare din România voia să pară determinată de o psihoză. Csáky Istvan aprecia într-o discuție cu ministrul Bulgariei că temerile românilor sunt exagerate. Germania nu a lăsat rușilor mînă liberă în Balcani. Din nou, este oportună întrebarea dacă ministrul de externe era sincer sau dorea numai ca ministrul Bulgariei să transmită aprecierea sa și altor diplomați de la Budapesta.

Organismele de resort românești au descoperit în Transilvania o vastă organizație iredentistă alcătuită din etnici maghiari pregătiți pentru acțiuni teroriste. 172 dintre membrii ei au fost arestați. La propunerea guvernului român, dispus să nu dea amploare nemulțumirii lui, autoritățile de la Budapesta s-au angajat să nu mai persevereze în astfel de fapte. În consecință, cei arestați nu au fost acționați în justiție și unora dintre ei chiar li s-a permis să emigreze în Ungaria.

18 octombrie 1939. În a doua jumătate a lunii în curs, presa ungară a început să se ocupe cu obstinație de problemele teritoriului românesc dintre Nistru și Prut. Unul dintre cele mai perfide articole pe această temă a fost publicat în **Uj Magyarorszag**, sub titlul **Citeva date asupra agriculturii și standardului de viață al populației din Basarabia.** Pe temeiul unor date statistice în parte mistificate, autorul avansa concluzii dintre cele mai sumbre cu privire la starea socială și economică a ținuturilor revendicate de ruși. Faptul că se vorbea cu dezinvoltură despre subdezvoltarea altora, într-o țară cu structuri feudale, nu era chiar singurul paradox al propagandei ungare.

18 octombrie 1939. Pe fondul unei destinderi tot mai accentuate a raporturilor politice dintre cele două națiuni, s-au semnat la București încă două convenții româno-ungare, privind traficul reciproc în peaj feroviar. De asemenea, au fost reglementate de comun acord condițiile plutăritului pe cursul superior al rîului Tisa.

20 octombrie 1939. La Budapesta, **Nemzeti Ujsag** a inserat în paginile lui o informație preluată după agenția „Exchange Telegraph": din Elveția, Nicolae Titulescu ar fi adresat lui Carol al II-lea o scrisoare prin care cerea să fie rechemat în fruntea Ministerului Afacerilor Străine. Contactele suveranului român cu fostul ministru ar fi fost reluate încă din vară, dar cererile acestuia ar fi fost excesive și ofertele lui ar fi rămas în suspensie. Acum, din exilul lui voluntar, Nicolae Titulescu ar fi pledat îndeosebi pentru o întărire a Antantei Balcanice. Știrea era alături de realitate. Într-adevăr, în acest octombrie, Nicolae Titulescu făcuse să parvină la București un memoriu detaliat, dar acesta se referea la statutul juridic al Basarabiei. Informîndu-se după ureche, presa ungară aflase ceva, dar nu chiar esențialul. În fapt, numele fostului ministru de externe al României era vînturat prin cotidienele Budapestei numai și numai în scopul alertării germanilor. Din punctul acesta de vedere, eforturile gazetarilor se conjugau cu acelea ale diplomaților. În Ungaria se știa foarte bine că o eventuală revenire a lui Nicolae Titulescu în fruntea diplomației bucureștene ar fi produs o adevărată criză de furie pe Wilhelmstrasse. Intriga nu a rămas chiar fără urmări. Nu întîmplător, Erdmannsdorff a recomandat forurilor competente germane să-l pună pe Nicolae Titulescu sub

observație. Adjunctul lui Csáky Istvan îl informase că acest ireductibil adversar al nazismului, din însărcinarea guvernului de la București, ar fi menținut un contact permanent cu cabinetele de la Paris și Londra.

În schimb, la București, Nicolae Iorga publica în aceeași zi articolul **Înțelegerea cu Ungaria**, animat de o certă bună credință față de Budapesta : „...două popoare, veacuri întregi — scria marele istoric român —, au colaborat cu sapa și sabia pînă ce o oligarhie a confiscat viața unui popor viteaz, generos și nobil și a întors-o contra elementului românesc. Pe acest adevăr se poate întemeia nu un armistițiu, ca cel de azi, ci o adevărată alianță..."

22 octombrie 1939. Din nou, **Pesti Lloyd** a fost nevoit să dezmintă o informație confecționată la Budapesta : retragerea lui Grigore Gafencu, în favoarea revenirii lui Nicolae Titulescu în fruntea diplomației românești. Jocul acesta al avansării unor știri total false, preluate pasămite din surse sigure, și al dezmințirii lor ulterioare în colțuri de pagină cît mai ascunse și cu un corp de literă cît mai mărunt a fost unul din procedeele predilecte ale ziarelor ungurești de a menține o atmosferă de suspiciune în sud-estul european.

Noul ministru român la Budapesta, Radu Crutzescu, a fost în sfîrșit primit în audiență de prezentare la Ministerul ungar al Afacerilor Străine. În momentele lui de sinceritate, Csáky Istvan era un om agreabail și, ceea ce era și mai important, avea puterea să vadă și dincolo de clipă și ceas. Cu toate că interlocutorul său abia ieșise dintr-o criză de colici nefritici, diplomatul român a fost mulțumit de convorbirea purtată. Csáky Istvan a recunoscut că ostilitățile din Polonia au ridicat înaintea Ungariei probleme relativ similare cu cele traversate de România. Uneori, valul de refugiați polonezi provoca autorităților de la Budapesta dificultăți notabile, expunîndu-le la reproșuri germane. Numai soluțiile situației erau altele decît cele aplicate la București : „Ofițerii polonezi — a observat demnitarul ungur — sunt nedisciplinați și trebuie adesea amenințați cu mitraliera". În timp ce românii au permis polonezilor să se scurgă în masă spre Orientul Apropiat și spre Occident, Ungaria ceruse Germaniei să admită reîntoarcerea refugiaților în fosta Polonie, dar răspunsul Berlinului se lăsa așteptat. Originale erau și opiniile ministrului de externe despre cauzele declanșării ostilităților : „Războiul actual ar fi fost evitat dacă englezii și polonezii ar fi arătat mai multă înțelegere pentru psihologia Führerului". În privința enigmei reprezentate de viitorul comportament al rușilor, Csáky a fost de acord că erau multe de discutat. În contradicție cu declarațiile lui anterioare, destinate să producă confuzie în lumea restrînsă a diplomaților, de data aceasta a fost foarte franc : în cazul unui eșec în nord, în Finlanda și țările baltice, „în cea mai bună înțelegere cu Germania", Rusia își va reaminti de pretențiile ei din sud, spre Turcia și România.

Sinceritatea nu exclude duplicitatea. În timp ce Csáky Istvan îl copleșea cu bunăvoința sa pe diplomatul român, eforturile ungurești de a capta simpatia Rusiei sovietice se dezvăluiau pînă și în presa minorității maghiare din România. La Brașov, **Brassai Lapok**, sub semnătura lui Edgar Balogh, dezvolta o teorie dintre cele mai stranii despre afinitățile de esență ruso-ungare. Extinzîndu-și autoritatea, în condițiile cunoscute, asupra teritoriilor subcarpatice, Ungaria a încorporat mase substanțiale de populație ruteană, parte integrantă a trunchiului etnic slav. La fel, de-a lungul istoriei, Rusia a anexat numeroase semințiii turcomane și fino-ugrice, în care ungurii își recunosc o ascendență îndepărtată. Prin recentele transferuri de teritorii din Europa răsăriteană, aprecia jovial Edgar Balogh, care nu era pe de-a-ntregul nici ungur, nici rutean, nici turcoman, „se deschide un nou orizont spre o apropiere ruteano-rusă și maghiaro-fino-ugrică-turcă". Viziunea lui Edgar Balogh era vecină cu halucinația. Orice comentarii sînt de prisos. **(Va urma)**

Mihai Pelin

STOP CADRU

În fața unui luxos hotel din Viena, H. M. Nazer, ministrul petrolului din Arabia Saudită (însoțit de gărzile personale), surprins într-o pauză a discuțiilor „cu ușile închise" ale OPEC, destinate — aflăm, totuși, — creșterii producției de petrol a cartelului

Arhipelagul Gulag 34

Aleksandr Soljenițîn

Pe ce se întemeiază arhipelagul

a existat în Extremul Orient un oraș cu denumirea loială ȚESAREVICI (prințul moștenitor). Revoluția l-a rebotezat numindu-l SVOBODNÎI (liber). Cazacii de pe Amur, care locuiau în oraș, au fost dispersați și orașul a rămas părăginit. Doar trebuia ca cineva să fie așezat acolo. Acolo au și fost așezați deținuți și cekiști pentru păzirea lor. Întregul oraș Svobodnîi a devenit un lagăr (BAMLag-ul).

Astfel, simbolurile sînt generate de viața însăși.

Lagărele nu constituie pur și simplu „latura întunecată" a vieții noastre de după revoluție. Datorită amplorii lor, ele au devenit nu o latură, nu un flanc, ci, ca să spun așa, inima evenimentelor. Sînt puține aspecte în care existența noastră semicentenară s-a manifestat atît de consecvent pînă la capăt.

Așa cum orice punct este format din intersecția a cel puțin două linii, orice eveniment — cel puțin din două necesități — așa și în sistemul lagărelor pe de o parte am fost mînați de cerința economică, dar numai ea putea să ducă și la armata muncii, or, aici, ea s-a întreținut cu o justificare teoretică statornicită în mod fericit a lagărelor.

Și ele s-au întîlnit așa cum s-au sudat : cepul în cuib, ieșindul în adîncitură. Și astfel a luat naștere Arhipelagul.

Cerința economică s-a manifestat, ca totdeauna, fățiș și hrăpăreț : statul care și-a propus să se consolideze într-un termen scurt (aici trei pătrimi din chestiune rezidă în termen, ca și pe Belomorstroi !) și fără să consume orice ar fi din afară, avea nevoie de brațe de muncă :

a) cît se poate de ieftine, dar și mai bine gratuite ;

b) nepretențioase, care să accepte mutarea din loc în loc în orice zi, nefamiliste, care să nu ceară nici o locuință amenajată, nici școli, nici spitale, iar pentru un timp oarecare nici bucătărie, nici baie.

Pentru a se procura asemenea brațe de muncă, exista o singură posibilitate — de a-și devora propiii fii.

Iar justificarea teoretică nu ar fi putut să fie găsită atît de sigur în graba acestor ani, dacă ea nu s-ar fi început încă în secolul trecut. Engels a căutat să demonstreze că nu cu cunoașterea ideii morale a început omul, și nu cu gîndirea, ci cu o muncă întîmplătoare și fără sens : o maimuță a luat în mîini o piatră — și de aici a pornit totul. La rîndul său, Marx, referindu-se la perioada mai apropiată („Critica programului de la Gotha"), a considerat cu aceeași convingere drept unicul mijloc de îndreptare a criminalilor (ce-i drept, de drept comun ; nici prin minte nu i-a trecut că discipolii lui vor socoti drept criminali pe cei politici) — încă o dată nu cugetările izolate, nu autoadîncirea morală, nu căința, nu nostalgia (toate acestea sînt suprastructuri), ci munca productivă. El însă, de cînd l-a făcut mama, n-a luat în mînă un tîrnăcop, pînă la sfîrșitul zilelor sale nu a împins o roabă, nu a extras cărbune, nu a doborît copaci, nu știm cum a spart lemne, dar aceasta a scris-o pe hîrtie și hîrtia nu a opus rezistență.

Iar pentru descendenți, lucrurile au fost ușoare : a-l sili pe deținut să muncească zilnic (uneori cîte 14 ore, ca la abatajele de la Kolima) este uman și duce la îndreptarea lui. Dimpotrivă, a-i limita detențiunea la celulă, curticică și grădina de zarzavat, a-i oferi posibilitatea ca în acești ani să citească cărți, să scrie, să mediteze și să dezbată, aceasta înseamnă a-l trata „ca pe o vită" (din acea „Critică").

Ce-i drept, în perioada de muncă încordată de după Octombrie nu te puteai gîndi la asemenea subtilități, și părea și mai uman pur și simplu să împuști. Iar aceia care nu erau împușcați erau internați în lagărele cele mai timpurii — erau internați acolo nu pentru îndreptare, ci pentru neutralizare, pentru pură izolare.

Chestiunea este că și în acea vreme se găseau minți ocupate cu teoria represivă, de exemplu Piotr Stucika, iar în „Principiile călăuzitoare de drept penal din R.S.F.S.R.", din anul 1919, s-a dat o nouă definiție a noțiunii înseși de pedeapsă. Pedeapsa, se afirma acolo, cu

mult spirit inovator, nu este nici o răzbunare (statul muncitoresc țărănesc nu se răzbună pe criminali), nici ispășirea vinei (nu poate exista o vină individuală, există doar cauzalitatea de clasă), există însă, de asemenea, o măsură defensivă pentru apărarea orînduirii sociale — o măsură de protecție socială. Din moment ce avem o „măsură de protecție socială", se înțelege că la război ca la război, trebuie fie să împuști („măsura supremă de protecție socială"), fie să deții în închisoare. Dar în felul acesta pălea oarecum ideea îndreptării, la care, în același an 1919, îndemna Congresul al VIII-lea al partidului. Și principalul a devenit de neînțeles : dar de ce să te îndrepți, dacă nu există vină ? Doar nu te poți lecui de cauzalitatea de clasă ! ?

Între timp, războiul civil a luat sfîrșit, în 1922 s-au instituit primele coduri sovietice, în 1923 s-a desfășurat „Congresul lucrătorilor din domeniul muncii penitenciare", în 1924 au fost întocmite noile „Principii fundamentale ale legislației penale" — pentru noul Cod Penal din 1926 (pe care noi l-am simțit pe pielea noastră timp de treizeci și cinci de ani), menținîndu-se însă noțiunile nou născocite că nu există „vină" și nu există „pedeapsă", ci există un „pericol social" și o „protecție socială".

Desigur, așa-i mai comod. O asemenea teorie permite ca oricine să fie arestat ca ostatic, ca o „persoană în care nu te poți încrede" (telegrama adresată de Lenin Evgheniei Boș), chiar și popoare întregi să poată fi deportate din considerente de pericol (există exemple), dar trebuie să fii un scamator de prim-rang pentru ca, în toate aceste condiții, să elaborezi și să menții în stare pură teoria îndreptării.

S-au găsit însă scamatori, a existat și teoria, și lagărele însele au fost denumite tocmai de corecție. Chiar și acum putem cita multe exemple.

Vîșinski : „Orice politică sovietică în domeniul dreptului penal se bazează pe îmbinarea dialectică (!) a principiului reprimării și constrîngerii cu principiul convingerii și reeducării. Toate instituțiile penitenciare burgheze caută să-l hărțuiască pe criminal, supunîndu-l unor suferințe fizice și morale (doar ele vor să-l îndrepte)". „Spre deosebire de pedeapsa burgheză, la noi suferințele deținuților nu sînt un scop, ci un mijloc. (Dar acolo, cum s-ar spune, nu este un scop, ci un mijloc. — A. S.). Or, la noi scopul îl constituie o îndreptare reală, pentru ca din lagăre să iasă oameni ai muncii conștienți".

Ați înțeles ? Deși prin constrîngere, totuși îndreptăm (și, după cum se constată, de asemenea, prin suferință !) — doar nu se știe de ce îndreptăm.

Dar tot aici, într-o pagină învecinată :

„Cu ajutorul violenței revoluționare, lagărele de muncă corecțională localizează și neutralizează elementele criminale din vechea societate" (tot se mai vorbește despre vechea societate ! și în 1952 tot va fi „vechea societate". Iată acarul Păun !).

Așadar, acum, nici un cuvînt despre îndreptare ? Localizăm și neutralizăm ?

Și în același an (1934) :

„Sarcina ambivalentă de reprimare plus educare a acelora care pot fi reprimați și educați".

ACEIA CARE POT FI. Se constată : nu pentru toți este îndreptare.

Iar scribii au și pregătit un citat : „îndreptarea celor corigibili".

Iar cei incorigibili ? În groapa comună ? în Lună ? (Kolîma) În împărăția lui Smidt (Norilsk).

De pe pozițiile anului 1934, juriștii lui Vîșinski impută pînă și codului muncilor corecționale din 1924 o „imagine falsă despre îndreptarea generală". Pentru că acest cod nu scrie nimic despre exterminare.

Nimeni nu a promis că va îndrepta articolul 58.

De aceea am și numit această parte — Partea exterminării prin muncă. Așa cum am simțit-o noi pe pielea noastră.

dar dacă unele citate ale juriștilor au ieșit strîmbe, scoateți-l din mormînt pe Stucika, tîrîți-l pe Vîșinski — și n-au decît să se descurce. Eu nu sînt vinovat.

Acum, așezîndu-mă ca să-mi scriu cartea, am început să-i frunzăresc pe predecesorii mei, dar și aici oamenii buni m-au ajutat, căci pe ei nu-i mai poți găsi nicăieri. Iar, îmbrăcați în bluze mîzgălite de marinari din lagăr, nici nu ghiceam că există asemenea cărți. Faptul că întreaga noastră viață este determinată nu de dorința cetățeanului comandant, ci de un anume cod legendar al muncii deținuților, era nu numai pentru noi un zvon obscur, un mare hîrdău, dar și maiorul, comandant, n-ar fi dat crezare acestui zvon de l-ai pica cu ceară. Editate într-un tiraj restrîns de serviciu, necitite de nimeni, care s-au păstrat încă în seifurile GULAG-ului sau au fost arse ca diversioniste — nimeni nu știa aceasta. Citate din aceste cărți nu erau expuse în colțurile cultural-educative, nici măcar o singură cifră nu a fost comunicată de la estradă — cît durează acolo ziua de lucru ? cîte zile libere pe lună ? oare munca este retribuită ? există un ajutor de invaliditate ? — dacă ai fi pus întrebarea, chiar băieții tăi te-ar fi luat peste picior.

Aceia care au cunoscut și citit aceste scrieri umane erau diplomații noștri. Ei agitau această cărticică doar la conferințe. Ei bine ! Acum n-am procurat decît citatele, și încă îmi curg lacrimile :

— în „Principiile Călăuzitoare" din 1919 : din moment ce sancțiunea nu este o răzbunare, nu trebuie să existe elemente de tortură;

— în 1920 : să fie interzis să-i tutuiască pe deținuți. (dar, să-mi fie cu iertare, este permis să le tragi o pereche de palme ?) ;

— Codul muncilor corecționale din 1924, articolul 49 — „regimul trebuie să fie privat de simptome de tortură, neadmițîndu-se : cătușe, carcere (!), detențiunea celulară, privarea de alimente, întîlniri prin gratii".

Cred că sînt citate suficiente. Informații ulterioare nu există : și ceea ce noi am citat este suficient pentru diplomați, dar pentru GULAG erau chiar prea multe.

Încă în Codul penal din 1926 a fost articolul 19, din întîmplare l-am cunoscut și l-am învățat pe de rost :

„Măsurile de protecție socială nu pot avea ca scop pricinuirea unor suferințe fizice sau umilirea demnității umane și nu-și propun ca sarcină răzbunarea și pedeapsa".

Aici e buba ! Întrucît îmi făcea plăcere să hărțuiesc conducerea pe temeiuri legale, citam adeseori în fața lor acest articol — și toți străjuitorii ordinii holbau ochii de mirare și indignare. Unii erau în serviciu de 20 de ani, se pregăteau să iasă la pensie — dar nu auziseră vreodată despre articolul 19, de altfel nici nu țînuseră codul în mîini.

O „administrație umană clarvăzătoare, inteligentă de sus în jos" ! cum scria în revista „Life" judecătorul suprem al statului New York, Leibovitz, care vizitase GULAG-ul. „Ispășindu-și pedeapsa în termen, deținutul păstrează sentimentul propriei demnități" — iată ce a înțeles și văzut.

O, ce fericit este statul New York unde un măgar atît de perspicace exercită funcția de judecător !

Ah, străini lipsiți de răspundere, miopi, placizi, sătui, cu bloc-notesuri și pixuri ! — din rîndurile acelor corespondenți care încă la Kemi puneau deținuților întrebări în prezența conducerii lagărului ! — cît ne-ați dăunat în patima ambițioasă de a face paradă de înțelegere : acolo unde nu ați înțeles nici o iotă !

Demnitate umană ! Cînd este vorba de cei condamnați fără judecată ? De aceia care la stații, în fața vespasienelor, sînt așezați cu curul în noroi ? De aceia care în șuierăturile biciului mînuit de cetățeanul supraveghetor scobesc cu degetul pămîntul mînjit cu urină și îl cară pentru a nu fi încarcerați ?... Acele intelectuale care erau considerate demne, ca de o mare onoare, de a spăla rufele și de a hrăni porcii proprii ai cetățeanului comandant al punctului de lagăr ? Și la primul gest al acestui cetățean beat adoptau poze accesibile, pentru a nu-și da sufletul a doua zi la muncile comune ?

...Flacără ! Crăcile troznesc și vîntul nocturn din toamna tîrzie agită flacăra rugului. Zona este întunecoasă, lîngă rug sînt singur, pot încă să aduc deșeuri de tîmplărie. Zona este privilegiată, atît de privilegiată încît sînt parcă în libertate — este o insulă a paradisului, este „biroul de construcții din penitenciar" Marfino în perioada lui de aur. Nimeni nu mă supraveghează, nu mă cheamă în celulă, nu mă alungă de la rug. M-am înfășurat în pufoaică — este totuși rece din cauza vîntului puternic.

Iar ea, care stă de o oră în picioare în bătaia vîntului, în poziția de drepți, aplecîndu-și capul, fie plînge, fie îngheață imobilă. Uneori roagă, iar, cu voce plîngăreață :

— Cetățene comandant !... Iertați-mă !... Iertați-mă, nu mai fac...

Vîntul îi antrenează geamătul spre mine, ca și cum ea ar geme chiar la urechea mea. Cetățeanul comandant de la punctul de comandă face foc și nu răspunde. (Va urma).

Traducere și adaptare
Mircea Podină

poşta redacţiei

Dumitru M. Costache, Archita — Mureş. Vă mulţumim din suflet pentru aprecierile la adresa revistei noastre şi vă asigurăm că ne vom strădui să nu vă decepţionăm nici în continuare. Vă urăm, totodată, sănătate multă şi tot atîta vioiciune spirituală la vîrsta venerabilă pe care o aveţi.

F. Manole, Ploieşti. Transmiterea la televiziune a lucrărilor Camerei Comunelor a Parlamentului britanic a fost aprobată, ca experiment, în februarie 1988, cu 318 voturi pentru şi 264 împotrivă. Ca urmare, la 21 noiembrie 1989, în Camera Comunelor au fost instalate opt camere de luat vederi, care au început transmiterea lucrărilor. Pentru a efectua această operaţiune şi pentru a vinde filmele respective B.B.C.-ului şi altor reţele de televiziune, a fost angajată o companie independentă de televiziune. Camera a hotărît ca, atunci cînd dezbaterile devin prea aprinse, operatorii TV să se concentreze asupra figurii speakerului. Iniţial, primul ministru britanic, Margaret Thatcher, şi alte personalităţi se opuseseră acestei iniţiative, afirmînd că se tem că reputaţia Camerei va fi lezată ca urmare a unor manifestări excesive din partea deputaţilor. În ceea ce o priveşte, Camera Lorzilor a admis transmiterea lucrărilor sale la televiziune încă din 1965. Transmiterea la radio a lucrărilor Camerei Comunelor a început în 1975, reporterii presei scrise fiind admişi pentru prima dată la şedinţe în 1771.

Radu George, Timişoara. Vă mulţumim pentru constanţa cu care urmăriţi revista noastră. În legătură cu numărul tărilor în care „încă se mai aude glasul armelor şi este război civil", ne e teamă că, chiar dacă v-am oferit o listă cît de cît completă, pentru moment ea poate fi contrazisă, de la o zi la alta, prin apariţia unor noi puncte nevralgice, ca şi prin aplanarea unor conflicte, cum, de altfel, realitatea o demonstrează. Vă recomandăm să urmăriţi în continuare revista, ca şi alte surse. Ideal ar fi, bineînţeles, ca zgomotul armelor să nu se facă auzit decît pe terenurile de vînătoare sau pe cele de tir sportiv.

Sorin Popovici, Constanţa. Potrivit unei hotărîri luate în unanimitate de juriul reunit la sediul UNESCO în zilele de 11—13 iunie, laureatul pe anul 1990 al premiului **Simon Bolivar** este Vaclav Havel. Membrii juriului au ţinut să reamintească „itinerarul luptei sale pentru democraţie cu preţul propriei libertăţi" şi au subliniat că lupta lui Vaclav Havel „depăşeşte cu mult graniţele tării sale, atingînd dimensiuni universale". În valoare de 25 000 dolari, Premiul internaţional **Simon Bolivar** a fost înfiinţat în 1978. Decernat o dată la doi ani, el recompensează „activităţi deosebit de meritorii în favoarea libertăţii, independenţei şi demnităţii popoarelor, precum şi întăririi solidarităţii între naţiuni, favorizării dezvoltării acestora şi facilitării instaurării unei noi ordini economice, sociale şi culturale internaţionale". Primii laureaţi ai acestui premiu au fost regele Juan Carlos al Spaniei şi Nelson Mandela.

Viorica Cernat, Satu Mare. După cum s-a anunţat, România a ratificat Convenţia privind protecţia patrimoniului mondial cultural şi natural, devenind astfel cel de-al 112-lea stat parte la această convenţie. Această ratificare este cu atît mai semnificativă, cu cît fostul regim adusese grave daune patrimoniului românesc, în special în capitala ţării şi în multe sate, prin operaţiunea aşa-zisei sistematizări a localităţilor rurale. Pe de altă parte, U.R.S.S. a propus pentru prima dată înscrierea pe Lista patrimoniului mondial a unor locuri situate pe teritoriul său. Viitoarea reuniune a Comitetului patrimoniului, care va avea loc la sfîrşitul anului, va trebui să hotărască asupra acestor propuneri.

ERASMUS

Ion Mociran, Baia Mare. Într-adevăr, nu este nici o greşeală : ERASMUS, numele marelui umanist din Rotterdam, autor al „Elogiului nebuniei", reprezintă şi sigla unei organizaţii. Este vorba, de fapt, de programul de acţiuni al Pieţei Comune în legătură cu pregătirea studenţilor, intrat în funcţiune în 1987, cu scopul de a favoriza schimburile dintre universităţile vest-europene. Pînă în prezent, spun sursele comunitare, ERASMUS a fost un succes. Dacă în 1987 un număr de 4 000 de studenţi au obţinut burse pentru o anumită perioadă în instituţii de învăţămînt superior din altă ţară, în anul universitar 1990—1991, vor fi de 11 ori mai mulţi, adică 44 000. „Inima" acestui program — cu sigla PIC — are în vedere o coordonare interuniversitară prin care una sau mai multe instituţii străine se angajează la realizarea unor schimburi. Dar nu totul este minunat în acest sector şi la o recentă reuniune a Comisiilor pentru tineret, cultură, educaţie, presă şi sport din cadrul CEE s-au degajat numeroase carenţe. Este vorba de necesitatea elaborării unor programe pe perioade mai mari de timp, de insuficienta fondurilor pentru a se face faţă cererilor, despre posibilitatea ca studenţii să se reinsereze la cursurile universitare din propriile ţări. Oricum, organizatorii programului socotesc că e vorba de o iniţiativă necesară în condiţiile perfecţionării formelor de integrare vest-europeană.

Roxana Monica Pascale, Bucureşti. Ne pare rău că nu aţi primit răspuns din partea şcolii căreia i-aţi scris, dar tot ce vă putem sfătui este să încercaţi din nou. În ceea ce ne priveşte, vă asigurăm că nu e nici o farsă la mijloc. Să nu fie cumva una din multele rătăciri sau întîrzieri de trimiteri poştale, de care tot auzim şi de care chiar că nu sîntem vinovaţi.

Ion G. Popa, Galaţi. Cinci miniştri democrat-creştini din cabinetul premierului italian Giulio Andreotti **(în imagine,** patru dintre aceştia), au demisionat la 26 iulie a.c. în semn de protest faţă de noile norme ce reglementează publicitatea prin intermediul televiziunii. Aplicarea acestor norme este prevăzută pentru 1993 şi, după cum se afirmă, pe această cale ar fi favorizată reţeaua particulară a lui Sergio Berlusconi. Cei cinci, aparţinînd aripii de stînga a democraţiei creştine, au fost înlocuiţi cu noi miniştri : Virginio Rognoni (apărare), Vito Saccomondi (agricultură), Gerardo Bianco (învăţămînt), Giovanni Marongio (Mezzogiorno), Franco Piga (participări statale). După aceasta, Camera Deputaţilor a acordat votul de încredere cabinetului remaniat, depăşindu-se astfel, fără probleme, o posibilă criză de guvern.

Alexandru Bura, Bucureşti. Mobilitatea studenţilor, cercetătorilor şi specialiştilor a devenit o realitate ; în noul climat de încredere şi cooperare creat de schimbările politice ale anului trecut, este universal recunoscut astăzi că tările trebuie să faciliteze recunoaşterea studiilor şi diplomelor de învăţămînt superior. Drumul este încă lung pînă la semnarea unor acorduri în acest sens. Una din ultimele etape spre adoptarea unei Convenţii universale în acest domeniu a fost reuniunea de la sediul UNESCO din luna mai a.c., care a avut loc la nivel de experţi guvernamentali însărcinaţi cu elaborarea unui proiect de convenţie. Acest proiect urmează să fie examinat de statele membre şi supus apoi Conferinţei generale a UNESCO din 1991. Dacă va fi adoptat, el va constitui un progres fără precedent în domeniul cooperării intelectuale.

Vera Iancu, Iaşi. Pe lista recordurilor în domeniul transplanturilor medicale se înscrie şi premiera ce a avut loc la 22 iunie 1990 în clinica Broussais din Paris : un triplu transplant inimă-plămîn-ficat asupra unei adolescente de 16 ani care suferea de mucoviscidoză (maladie marcată prin alterarea secreţiilor mucoase provocînd disfuncţia diferitelor organe digestive şi respiratorii). Organele fuseseră prelevate cu trei ore mai devreme de la o tînără decedată în urma unui accident rutier. Inima adolescentei operate era în bună stare, dar a fost înlocuită „din motive de facilităţi tehnice", fiind folosită imediat într-o sală de operaţii învecinată asupra unui alt pacient care suferea de o afecţiune cardiacă. „Este pentru prima dată cînd o astfel de operaţie este realizată în Franţa şi prima dată în lume cînd are loc asupra unui pacient tînăr şi într-un caz de mucoviscidoză", a declarat dr. Alain Carpentier, şeful echipei medicale. Pacienta a părăsit spitalul într-o stare excelentă. Prima triplă grefă inimă-plămîn-ficat a fost realizată la 17 decembrie 1986, în Marea Britanie, asupra unei femei de 35 de ani care suferea de hipertensiune pulmonară şi de o afecţiune a ficatului ; ei i se transplantaseră organe de la un băiat de 14 ani, decedat într-un accident de automobil.

Puţină logică?!

Ziarul „Azi" ne-a făcut onoarea de a ne ataca în numărul său din 1 septembrie. Nu avem nimic împotrivă, după cum nu vrem nici să intrăm în polemică, de dragul polemicii, cu ziarul „Azi", şi cu nici o altă publicaţie. Confruntarea de idei este binevenită şi chiar productivă. Pentru aceasta este, însă, nevoie, după părerea noastră, să se recurgă la argumente şi nu la calificative neintemeiate.

Într-o notă intitulată „Puţină logică", ziarul „Azi" reproduce un citat, rupt din context, dintr-un articol apărut în revista „Lumea azi", în care, în esenţă, se spunea că, dacă nu ar fi existat incertitudinile legate de evenimentele din 13—15 iunie, alta ar fi fost imaginea României în lume. Ziarul „Azi", în nota respectivă — nu ştim de ce nesemnată şi de ce publicată la peste două săptămîni de la apariţia articolului din revista noastră — interpretează citatul ca exprimînd „poziţia opoziţiei extremiste". După reproducerea citatului, ziarul, în încercarea de a-şi susţine interpretarea menţionată, face anumite divagaţii care lasă impresia că ar aparţine revistei noastre ; se foloseşte chiar o frază între ghilimele — „dacă România e instabilă politic, noi nu venim cu ajutoare economice şi investiţii" — pe care se pretinde că ar spune-o occidentalii ca o concluzie la citirea articolului din revista noastră. Or, în articolul respectiv — şi în nici un alt articol apărut în revista „Lumea azi" — nu s-au lansat vreodată cereri de întrerupere a ajutorului occidental către România şi nici nu s-au făcut afirmaţii din care să se poată trage concluzii de acest gen. Mai mult, printr-o stratagemă, neloială şi neprofesională, revistei noastre i se fac imputări că ar accentua, în mod artificial, pe evenimentele din 14—15 iunie, fără a lua în considerare cauzele acestora — evenimentele din 13 iunie — respectiv acţiunile „autorilor materiali şi morali ai loviturii de forţă" din acea zi. I-a descoperit ziarul „Azi", cumva, pe aceşti autori ? Să ni-i spună, că am dori să-i cunoaştem şi noi ! Cine sînt aceştia ? Legionarii, aşa cum s-a afirmat iniţial, sau o parte a fostei securităţi, cum s-a spus după aceea, în ambele cazuri fiind vorba de interpretări oficiale şi nu de alegaţii ale opoziţiei extremiste ? Cunoaşte ziarul „Azi", încă dinainte, concluziile Procuraturii şi ale Comisiei parlamentare împuternicite să investigheze evenimentele din 13—15 iunie ?

Şi de ce — ne întrebăm — orice apreciere critică sau care nu reproduce textual interpretarea oficială este categorisită automat ca aparţinînd „opoziţiei extremist-anarhiste" ?

Repetăm, nu avem nimic împotriva dezbaterilor în contradictoriu, mai ales asupra unor probleme de importanţă şi cu implicaţii esenţiale pentru ţară. Dar ne gîndim că aceste dezbateri pot fi utile doar dacă sînt făcute cu profesionalism şi măcar... cu „puţină logică".

„Lumea azi"

P.S. Spre deosebire de ziarul „Azi", nu ne ferim de semnături, dar acest text a fost aprobat de întregul colectiv redacţional al revistei.

Est-europeni în Africa de Sud

Dan Vrăbiescu, Bucureşti. Informaţia dumneavoastră este exactă. Într-adevăr, potrivit unor surse din Viena şi din alte capitale occidentale, un număr foarte mare de est-europeni, în special tineri, doresc să emigreze în Africa de Sud. Ambasada Pretoriei la Viena menţiona deja, la mijlocul lunii iunie, peste 30 000 de cereri ; o situaţie asemănătoare se înregistrase la Bonn. În cele cîteva luni care au trecut de la liberalizarea călătoriilor externe ale cetăţenilor din Est, Africa de Sud a aprobat cererile de imigrare pentru 13 000 de polonezi, 6 000 de unguri, 3 000 de cehoslovaci. Ei sînt atraşi de nivelul ridicat al salariilor oferite cadrelor tehnice în Africa de Sud, ca şi de uriaşele bogăţii naturale ale acestei ţări. O parte dintre aceşti tineri fac o primă tentativă de a emigra, apoi renunţă datorită situaţiei politice tensionate şi incerte din Africa de Sud ; dar o mare parte ignoră sau sfidează asemenea considerente. Africa de Sud a devenit, astfel, una din „ţările-receptacol" pentru emigranţii din fostele ţări ale „socialismului real". Fenomenul a atras critici din partea unor organizaţii ale populaţiei de culoare, care acuză guvernul că „importă albi conservatori" şi că le oferă locuri de muncă pe care le-ar putea ocupa negrii, odată cu desfiinţarea apartheidului. O organizaţie bisericească a desfăşurat chiar o campanie de descurajare a viitorilor imigranţi sub deviza „Nu deveniţi instrumente ale apartheidului".

Mariela Pascu, Cluj-Napoca. Guvernul italian propusese Veneţia drept gazdă a Expoziţiei universale a anului 2000. Biroul Comitetului patrimoniului mondial a adresat un apel urgent autorităţilor italiene să renunţe la această propunere, apel la care s-au asociat şi Parlamentul european şi Comunitatea Economică Europeană, astfel că, spre satisfacţia tuturor, guvernul de la Roma şi-a retras propunerea. Veneţia, care suportă cu destulă dificultate afluxul cotidian a mii de turişti, ar fi fost periclitată de prezenţa a sute de mii de turişti suplimentari, atraşi de „expoziţia mileniului".

profil

Roland Dumas

ministrul de externe al Franţei

Actualul ministru de externe al Franţei — „un socialist atipic dar un adevărat mitterrandist", după cum l-a calificat cotidianul „Le Monde" — s-a născut la 23 august 1922, la Limoges, în departamentul Haute-Vienne. Participant activ la mişcarea de rezistenţă împotriva fasciştilor, Roland Dumas s-a remarcat şi ca ziarist în timpul şi după al doilea război mondial. A făcut studii superioare de drept la Paris şi Londra, completîndu-şi apoi pregătirea prin cursuri de ştiinţe politice.

Orientarea sa de stînga l-a adus în contact cu cercul existenţialiştilor, din care nu puţini erau şi membri ai Partidului Comunist — Jean Paul Sartre, de exemplu — şi l-a implicat, ca jurist, în marile procese politice ale anilor '50 (Ben Barka, Markovic, de Broglie). Printre clienţii săi de marcă s-au numărat şi binecunoscuta publicaţie satirică „Le Canard enchaîné" şi... François Mitterrand, de care avea să-l lege o prietenie pe viaţă.

François Mitterrand şi Roland Dumas au fondat împreună Uniunea Democratică şi Socialistă a Rezistenţei, din partea căreia Dumas a fost deputat în Adunarea Naţională, în 1956—58. Tot împreună cu Mitterrand, Dumas a trecut apoi la Federaţia Stîngii Democrate şi Socialiste fiind ales din nou deputat, în 1967—68.

În 1972, Dumas şi-a pus casa la dispoziţie pentru prima întîlnire dintre François Mitterrand, conducătorul proaspătului constituit Partid Socialist, şi Waldeck-Rochet, şeful Partidului Comunist, ocazie cu care s-au pus bazele alianţei între socialişti şi comunişti.

În 1981, Dumas devine deputat de Dordogne, după alegerile în care alianţa a ieşit învingătoare. Doi ani mai tîrziu, „socialistul atipic" este numit ministru al afacerilor europene, cu rang de membru al cabinetului ministerial. La 1 ianuarie 1984, Franţa a preluat preşedinţia Pieţei comune, pe baza sistemului rotaţiei. Roland Dumas a venit cu o serie de propuneri privind finanţele, agricultura şi cooptarea de noi membri, dar s-a lovit de rezistenţa „Doamnei de fier" a Marii Britanii.

Situaţia se înrăutăţea în Franţa şi preşedintele Mitterrand a fost nevoit să procedeze la o remaniere guvernamentală, dar Dumas şi-a păstrat funcţia, preluînd-o şi pe cea de purtător de cuvînt al guvernului. În decembrie 1984, el l-a înlocuit pe Claude Cheysson ca ministru al afacerilor externe.

În această calitate, Roland Dumas s-a străduit să îmbunătăţească relaţiile Franţei cu Iranul (deteriorate după „afacerea ostaticilor americani"), cu Orientul Mijlociu, unde a efectuat un turneu „discret", cu ţările din Europa de Est (insistînd însă mereu asupra respectării drepturilor omului). Dumas şi-a exprimat rezerve în privinţa proiectelor SDI („războiul stelelor" iniţiat de Ronald Reagan) şi EUREKA.

În 1986, în urma victoriei în alegerile legislative a partidelor zise „burgheze", Roland Dumas îşi pierde postul de ministru şi revine în parlament ca simplu deputat de Dordogne.

Doi ani mai tîrziu, François Mitterrand obţine victoria împotriva lui Jacques Chirac în alegerile prezidenţiale, creîndu-se astfel o situaţie ciudată în care preşedintele este nevoit să colaboreze cu un guvern format de opoziţia majoritară. Preşedintele are însă dreptul constituţional de a numi miniştri la propunerea premierului. Nu se ştie dacă Rocard l-a propus pe Dumas, dar, oricum, acesta şi-a reluat funcţia de ministru de externe în noul cabinet.

Roland Dumas este şi autorul unor cărţi ca „J'ai vu vivre la Chine" (Am văzut cum trăieşte China), „Les Avocats" (Avocaţii) şi altele.

A fost distins cu Crucea de război şi este Cavaler al Legiunii de Onoare. Este căsătorit şi are trei copii.

M. S.

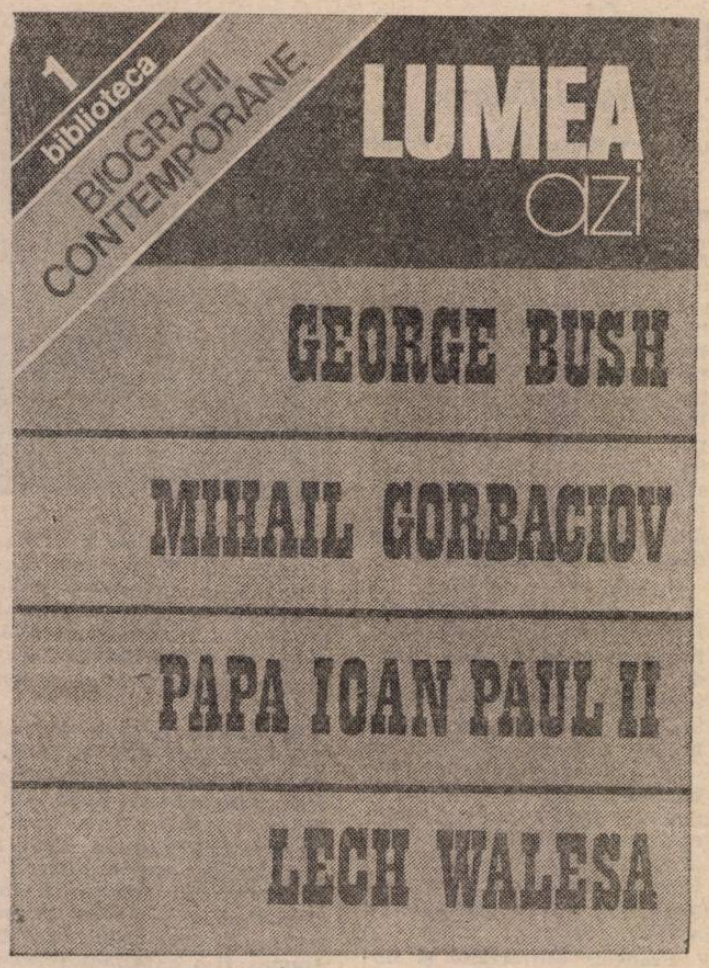

ANUNȚ IMPORTANT

Redacția revistei noastre vă oferă o surpriză
La centrele de difuzare a presei puteți găsi :
primul număr din **BIBLIOTECA „LUMEA AZI“. Tema : biografii contemporane**
Ce știți și ce nu știți despre :

- George Bush
- Mihail Gorbaciov
- Papa Ioan Paul II
- Lech Walesa

Anunțăm, pe această cale, pe cei care au cumpărat de pe piață suplimentul „Lumea azi“ pînă în ziua de 28 august a.c., că este vorba de exemplare sustrase și comercializate ilicit în legătură cu care redacția nu își poate asuma vreo răspundere.

ABONAMENTE

Stimați cititori,

După cum am anunțat, datorită creșterii substanțiale a costurilor hîrtiei și manoperei tipografice, am fost obligați să majorăm prețul de vînzare al revistei la 8 lei.

Din respect pentru acei cititori care s-au abonat, redacția a hotărît, ca asumîndu-și pierderile, să le asigure în continuare primirea revistei în conformitate cu abonamentul achitat pe acest an.

Tot din respect pentru cititorii noștri ANUNȚĂM CĂ, DE LA 1 IANUARIE 1991, vor opera următoarele reduceri pentru abonamente, față de prețurile la vînzarea liberă :

- **abonament 1 an (52 de numere) ≡ 300 lei (în loc de 416 lei)**
- **abonament 9 luni (39 de numere) ≡ 230 lei (în loc de 312 lei)**
- **abonament 6 luni (26 de numere) ≡ 180 lei (în loc de 208 lei)**
- **abonament 3 luni (13 numere) ≡ 90 lei (în loc de 104 lei)**

Aceste precizări le-am făcut cunoscute tuturor oficiilor poștale.

Cu stimă,
„Lumea azi“

ANUNȚ

Revista „Lumea azi“

organizează un concurs pentru ocuparea unor posturi de redactori, la data de 19 septembrie a.c., la sediul redacției din Piața Presei Libere nr. 1.

Condiții de participare :

- tineri absolvenți ai unor institute de învățămînt superior, cu domiciliul stabil în București
- cunoașterea a două limbi străine de circulație (din care una foarte bine)

Cererile se depun la secretariatul redacției pînă la data de 14 septembrie a.c. Relații suplimentare la tel. 18 50 81.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor șef : Ilie Șerbănescu

Colectivul redacțional : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ștefan Nicolae, Ilie Olteanu — secretar general de redacție, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Țurlea — redactor șef adjunct, Anca Voican. Secretariat de redacție și tehnic : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Marilena Szabo, Manuela Ștefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu ; Administrator : Brîndușa Anghel, Tipografi : Alexandru Baciu, Vasile Moraru, Florian Negoiță. Revista „Lumea azi“, București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poștal 33, cod 1341, căsuța poștală 33—29, telefon : 17 60 10, internațional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA — sector export-import presă. P.O. BOX 12—201, telex 10 376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66.

C.P.B.

Înaltă calitate!

Prețuri avantajoase!

Întreprinderea de scule Rîșnov

2221, Rîșnov — Brașov, str. Cîmpului nr. 1, tel. 921/16202, telex ISRV 061276 România

Burghie elicoidale, burghie speciale, alezoare, freze, scule speciale, broșe, truse de burghie, truse tarozi-filiere

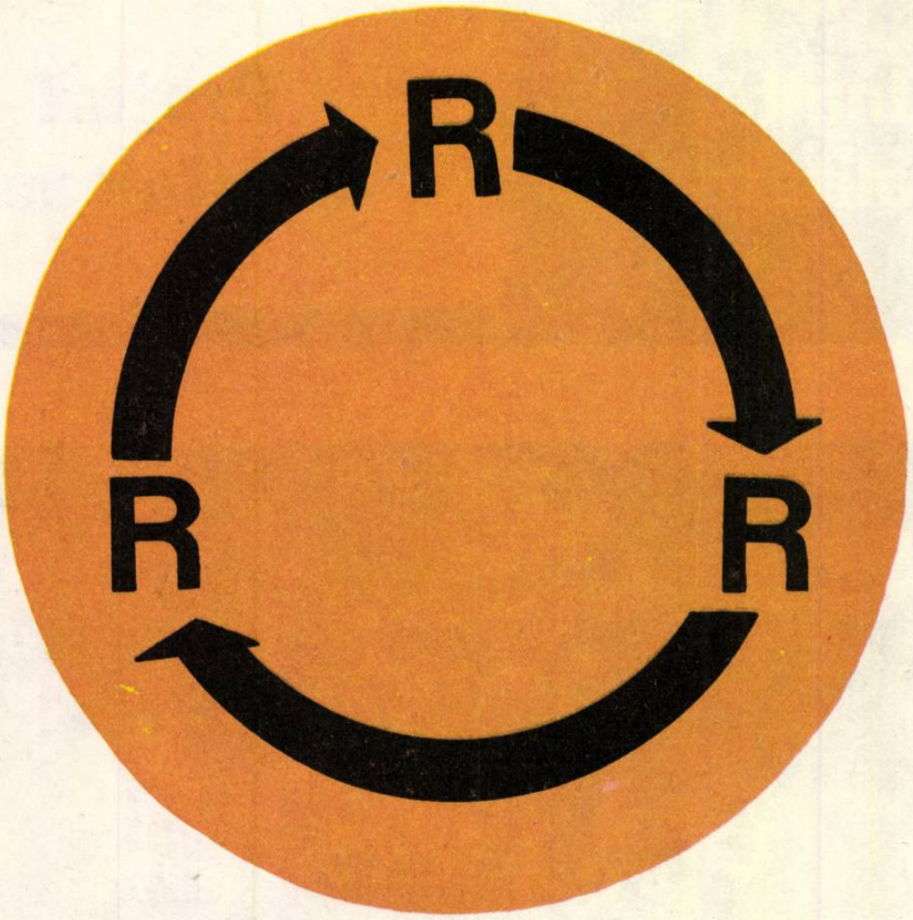

STIMAȚI CITITORI!

Ne confruntăm, în această perioadă, cu o lipsă acută de hîrtie pentru tipărituri, caiete, ambalaje etc.

În acelaşi timp, importante cantităţi de maculatură ce constituie materie primă pentru industria hîrtiei se risipesc, se distrug.

Iată de ce considerăm util să readucem în atenţia dumneavoastră problema recuperării şi predării materialelor refolosibile din hîrtii-cartoane, subliniind încă o dată importanţa acestora.

Astfel, 1 tonă de maculatură înlocuieşte în proces de fabricaţie al hîrtiei şi cartoanelor 1 tonă de celuloză care, după cum este bine cunoscut, se obţine din 3—4 m^3 de lemn (circa 5 arbori maturi) şi cu un important consum de combustibil şi energie.

În acelaşi timp, dintr-o tonă de celuloză se poate fabrica hîrtie pentru 12 500 ziare sau 2 500 caiete şcolare.

Prin recuperarea şi predarea maculaturii la punctele de colectare aparţinînd întreprinderilor pentru recuperarea materialelor refolosibile, fiecare cetăţean poate contribui nu numai la economisirea de importante materii prime, ci şi la protejarea fondului forestier al ţării şi a mediului înconjurător.

Lei 8

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 37 13 septembrie 1990

FEMEIA ȘI PUTEREA

directia pentru presa, publicitate si tipariturI

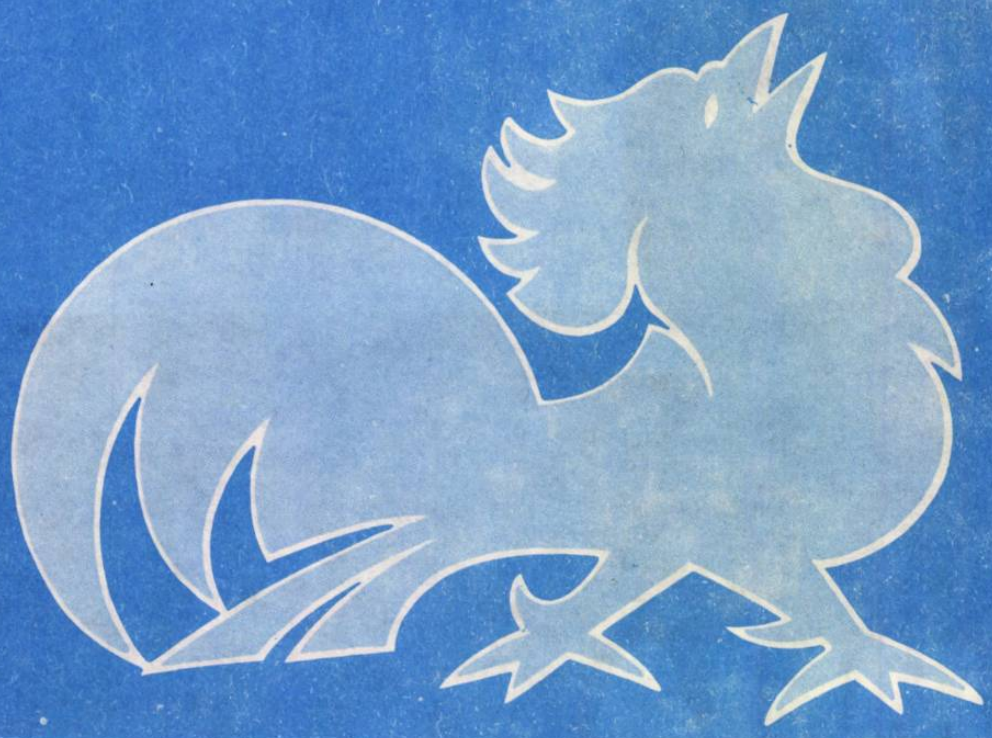

PUBLIROM

agentie de publicitate

PUBLIROM facilitează promovarea pe pieţele internă şi externă a produselor şi serviciilor realizate de întreprinderea dvs.

PUBLIROM vă stă la dispoziţie cu :

● Spaţii de mică şi mare publicitate, alb/negru şi color, dar şi materiale de specialitate, interviuri, publireportaje, în publicaţii de mare tiraj (reviste şi ziare) săptămînale, bilunare şi lunare, precum şi în almanahurile ce sînt editate de publicaţiile respective.

● Spaţii şi materiale, pentru cei interesaţi în promovarea produselor proprii pe piaţa externă, în publicaţiile româneşti ce se tipăresc în limbi străine şi se difuzează peste hotare, în circa 85 de ţări, de pe toate meridianele lumii.

● Operaţiuni de genul : concepere de texte şi slogane publicitare, machetare artistică, fotografiere, tipărire şi livrare la „cheie" a unei game vaste de lucrări, precum : pliante, prospecte, cărţi tehnice, calendare, agende şi alte materiale de publicitate şi protocol.

● Tipărirea în limbi străine şi difuzarea gratuită peste hotare a pliantelor şi prospectelor, sub forma suplimentelor la publicaţiile respective.

● Publicarea materialelor se face în limbile : română, franceză, engleză, germană, italiană, spaniolă, rusă, chineză.

Activitatea noastră publicitară răspunde cerinţelor tuturor beneficiarilor interni (întreprinderi de stat, privatizate, întreprinzători particulari) care sînt interesaţi în promovarea produselor şi serviciilor proprii în ţară şi în străinătate, dar şi beneficiarilor externi, care doresc să facă cunoscute pieţei româneşti produsele pe care le doresc.

Cei interesaţi se pot adresa la : Agenţia de publicitate „PUBLIROM", Calea Victoriei nr. 174, sector 1, Bucureşti, telefon : 50 47 70.

Sumar

EDITORIAL. **Nu numai la porţile Orientului.** Radu Pascal 2

PROBLEME ROMÂNEŞTI. **Structura socială, un vulcan ?** Ştelian Ţurlea 3

— **Prima vizită prezidenţială** Anca Voican 4

ORIENTUL MIJLOCIU. **Dialogul superputerilor.** Dan Radu Stănescu 5

— **Criza din Golf. Paşi pe loc.** Dan Radu Stănescu 5

— **„Scutul deşertului" şi economia americană.** Ştelian Ţurlea 7

EUROPA RĂSĂRITEANĂ. **Germania de Est. Anul zero DM** 8

— **Cumpărători care caută produse indigene** 8

— **Încordare socială** 9

— **Ungaria. Probleme pe calea „occidentalizării"** 9

Uniunea Sovietică. Concurenţă sau monopol ? Aleksandr Dedul 10

— **Uniunea Sovietică. Armata şi perestroika.** Monica Grigorescu 11

ASIA. **Către un „an al Asiei" ?** Mihaela Brumă 13

— **Coreea. Prima „breşă..."** Mihaela Maxim 13

— **Cambodgia. „Atît de aproape de o soluţie..."** Liana Enescu 14

AFRICA. **Liberia. Final neprevăzut ?** Dumitru Constantin 15

1 000+1 16

Femeia şi puterea. Liana Enescu 19

EUROPA OCCIDENTALĂ. **Elveţia. Reglarea ceasului...** Manuela Ştefănescu 21

ISTORIE. **Convenţia de armistiţiu din 13 septembrie 1944 dintre România şi Naţiunile Unite (2)** G-ral lt. (r) Ion Şuţa 22

— **Jurnalul unei discordii (7)** Mihai Pelin 27

DOSARE ÎN ACTUALITATE. **Terorismul internaţional (2)** Stelian Ţurlea 25

— **Episodul „Stammheim" (2)** Vasile Crişu 25

SERIAL. **Arhipelagul Gulag (35)** 28

POŞTA REDACŢIEI

PROFIL. **Sten Anderson, ministrul suedez al afacerilor externe** 31

Închiderea ediţiei : marţi, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeţ

LUMEA săptămînal independent de politică externă **azi**

Anul II, serie nouă, nr. 37 (1400), 13 septembrie 1990

Întîlnire istorică

Primii miniştri din Coreea de Sud şi Coreea de Nord s-au întîlnit la Seul. Este prima breşă în zidul care divizează peninsula de 45 de ani. Următoarea întrevedere a şefilor de guvern : Phenian, luna viitoare **(pag. 13)**

Criza din Golf

Turnee ale unor miniştri de externe occidentali. Turnee ale unor responsabili ai guvernului de la Bagdad. Irakul nu renunţă la poziţiile sale intransigente, dar comunitatea internaţională e fermă în a solicita retragerea din Kuweit **(p. 5)**

Dialogul superputerilor

Cinci ore de discuţii la Helsinki şi un singur comunicat care pare să ascundă fondul discuţiilor. „Comunicatul comun este un avertisment clar dat lui Saddam Hussein", declara preşedintele Bush, în drum spre Washington. Au existat şi deosebiri de opinii între cei doi, dar nu în punc-

tele fundamentale. Au fost discuţiile o continuare a întîlnirii din Malta ? Există şi acorduri secrete, cum sugerează unii comentatori ? Oficial, s-a declarat că n-au fost discutate problemele dezarmării, întrucît cei doi preşedinţi intenţionează să se întîlnească din nou „la sfîrşitul acestui an sau la începutul anului viitor" **(p. 5)**

Armata şi perestroika

Două tendinţe se confruntă în armata sovietică : „una democratică, cealaltă totalitară", după expresia unui politolog de la Moscova. Cum se va realiza reforma armatei ? **(pag. 11)**

Germania de Est la ora DM

Cîte sute de mii de şomeri vor fi în RDG în următoarele săptămîni ? În cîteva zile, aproape toţi factorii economici de răspundere ai RDG au dispărut ca urmare a demiterii sau demisiei. Mii de angajaţi demonstrează ; alţii cer locuri de muncă. Tranziţia spre reunificare are şi părţile ei dureroase. Se acceptă tot mai greu deteriorarea unei economii ce trecea drept cea mai solidă din blocul „socialist" **(pag. 8)**

Femeia şi puterea

Femeile nu se mai mulţumesc cu un rol pur decorativ, tradiţional sau protocolar — de suverane sau preşedinţi fără putere de decizie. Dovedind mai mult curaj, hotărîre şi competenţă, ele abordează sferele executive, active ale puterii **(pag. 19)**

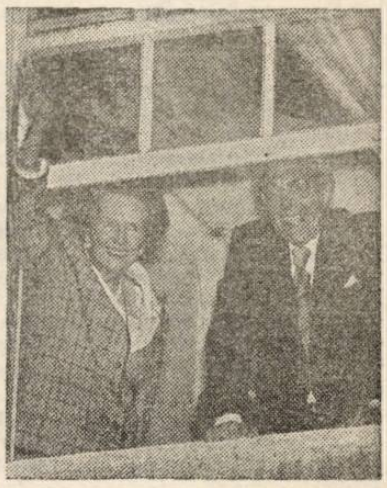

Nu numai la porţile Orientului

Există, în Occident (dar nu numai), tentaţia de a imagina dezvoltarea est-europeană post-totalitară cu „două viteze" şi doi poli geopolitici : Nordul (Polonia, Cehoslovacia, Ungaria şi cazul special al Germaniei răsăritene), susceptibil de o mai rapidă democratizare, conformă standardelor atlantico-europene, şi Sudul, în care structurile comuniste au şansa să-şi păstreze, pentru o vreme vitalitatea ascunsă, cameleonic, într-o deconcertantă diversitate de ipostaze ale spiritului balcanic. De o parte — un activism liberal care ordonează, mai mult sau mai puţin previzibil, societatea în funcţie de valori recunoscute ; de cealaltă — o relativă inerţie, sfîşiată, însă, de turbulenţe sociale, care pot impulsiona mersul înainte, dar şi fuga în trecut.

Un folclor similar al protestului de stradă a facilitat asocierea Bucureştiului şi Sofiei în argumentarea unui specific sudic al crei post-totalitare : „zona liberă de neocomunism", din centrul capitalei de la nord de Dunăre, şi-a găsit replică de aceeaşi natură în „oraşul adevărului" din capitala de la sud de Dunăre, violenţele din iunie, de la noi, au fost urmate de violenţele din august, de la bulgari ; de aici, poate, eroarea televiziunii britanice, care a confundat, în grabă, Bucureştiul cu Sofia. Evenimentele au venit în întîmpinarea celor care identifică o mişcare de detaşare a unei noi „Mitteleuropa" de contextul est-european iniţial, cu preocuparea de a evita confruntări dureroase pe drumul reformei şi al democratizării.

O privire mai atentă va descoperi, însă, — dincolo de o predispoziţie a acestor ţări spre afinităţi elective mergînd pînă la un anume exclusivism — mecanica unor fenomene sociale de adîncime, care au apărut, mai pregnant, în situaţiile tensionate din sudul balcanic, dar care le afectează, deopotrivă, şi pe cele. Indiferent de modul propriu în care au luat startul în cursa pentru democraţie şi economia de piaţă — prin explozie sîngeroasă, ca în România ; printr-o răsturnare catifelată, ca în Cehoslovacia sau Bulgaria ; după o îndelungă încercare de forţe, ca în Polonia ; sau printr-o bine temperată evoluţie internă, ca în Ungaria —, un evident sincronism al apariţiei obstacolelor similare le pune în faţa aceluiaşi pachet de dileme istorice.

Despre ce este vorba ?

Mai întîi, o exacerbare a contradicţiilor sociale, după consensul euforic al începutului. În lipsa cadrelor democratice, lupta pentru putere nu face decît să agraveze fenomenul, proiectînd în prim plan o diversitate de opoziţii de clasă.

Sindromul faliei dintre intelectualitate, tineret universitar, pe de o parte, şi păturile muncitoreşti, pe de alta, nu a fost prezent doar în România de după 13—15 iunie. Îl regăsim, acum, în Bulgaria, dar — ceea ce este mai revelator pentru amplasarea lui —şi în celelalte ţări est-europene.

În competiţie pentru preşedinţia Poloniei, Lech Walesa îşi exercită, din nou, talentul oratoric electrizant, în fruntea maselor de muncitori ai „Solidarităţii", acuzînd, de astă dată, guvernul lui Tadeusz Mazowiecki — fostul coechipier şi actualul său adversar — de atitudine intelectualistă. Şi unul, şi altul fac, acum, presiuni pentru a-l convinge pe preşedintele Jaruzelski să demisioneze. Este, însă, simptomatic că liderul „Solidarităţii" este dispus să-şi repună în joc atu-ul libertăţii de a neglija cadrul parlamentar, pentru a-şi folosi forţa acumulată în stradă, în uzine şi pe şantiere, spre a-şi adjudeca puterea supremă în stat. În Cehoslovacia, victoria în alegeri a Forumului Cetăţenesc a fost una a speranţei şi a personalităţilor de recunoscută altitudine morală, dar nu şi a unei forţe politice coerente şi clare. Acum, antrenată în aplicarea reformei economice, conducerea, de largă deschidere intelectuală, a lui Vaclav Havel se confruntă, tot mai des, cu rezistenţa păturilor muncitoreşti afectate de criză. În Ungaria, tendinţele „populiste" ale Forumului Democratic riscă să stimuleze opoziţia intelectuală.

Nicăieri, fervoarea negării vechilor structuri nu este contrabalansată, convingător, de proiecte afirmative clare şi, mai ales, de măsuri concrete în direcţia unui nou mod de dezvoltare economico-socială. Partizanii „terapiei de şoc" se lovesc de reflexul firesc al celor care se opun schimbărilor bruşte. Adepţii soluţiilor moderate sînt acuzaţi de încurajare a unui statu quo, profitabil refacerii vechilor structuri şi purtînd în sine riscul acumulării de noi tensiuni. În problema centrală a proprietăţii înseşi, masele salariale au un comportament dual : acceptul unui proprietar real e condiţionat de speranţa unui cîştig mai mare ; iar, pe de altă parte, conştiinţa democratică, stimulată de ambianţa post-revoluţionară, îi determină pe muncitori să refuze orice tentativă de redistribuire directă a proprietăţii de stat, fără directa lor participare. Este ce se întîmplă, mai ales în Ungaria, unde se mizează pe crearea unei mici burghezii post-comuniste, ca bază socială pentru privatizare — un spaţiu incert în care, de la caz la caz, se înfruntă sau îşi dau mîna o nouă nomenclatură avidă după putere şi rămăşiţele vechii nomenclaturi care luptă pentru supravieţuire.

Acest nod de contradicţii e de presupus că va genera o presiune tot mai mare asupra elitelor conducătoare, indiferent de culoarea lor politică. Şi nu e de mirare că, la ora actuală, nici unul din guvernele în funcţie nu e scutit de acuza, pe drept sau pe nedrept, de autoritarism, fie el de obîrşie intelectuală — cum e cazul Cehoslovaciei şi Poloniei, — sau, invers, de natură populistă, ca în România, Bulgaria sau Ungaria.

Inevitabil dureroasă, trecerea — mai rapidă sau mai lentă — la economia de piaţă nu va beneficia de peisajul social al unui paradis democratic. Nici în România, dar nici pe vreun alt meridian est-european. Avem, oricum, consolarea că incertitudinile post-comunismului nu s-au adunat, toate, la porţile Orientului.

Radu Pascal

Mai multe generaţii, la fel cu autorul acestui articol (care precizează, dintru început, că rîndurile de faţă se vor doar o introducere într-o problemă importantă şi spinoasă şi o invitaţie la dezbatere asupra viitorului societăţii româneşti), am învăţat la toate şcolile că victoria socialismului a dus la lichidarea claselor exploatatoare şi la desfiinţarea exploatării oamenilor muncii ; că elementele capitaliste au fost eliminate, la oraş, prin naţionalizarea industriei, băncilor şi a comerţului, iar la sate prin cooperativizare ; că trei clase sociale — clasa muncitoare, ţărănimea şi intelectualitatea — sînt de o factură deosebită şi conlucrează pentru victoria noii societăţi ; că unitatea socialistă a poporului, obţinută prin afirmarea socială multilaterală a fiecărui cetăţean, este un alt proces dialectic şi că direcţia principală şi precumpănitoare în care evoluează structura socială a societăţii româneşti este omogenizarea socială.

Aproape toate aceste aserţiuni ascundeau o realitate diferită. Patronii şi chiaburii dispăruseră, dar clasa muncitoare însăşi s-a îndoit — îndeosebi în deceniile din urmă — că ar fi deţinătoarea puterii politice şi economice, cum susţineau toate documentele de partid. Altfel mai avea acum rost revoluţia anticomunistă, nu numai din România, dar şi din restul ţărilor Europei răsăritene ? Se cerea constant studierea fizionomiei şi structurii claselor sociale, dar decenii la rînd n-a fost percepută decît acea structură ternară ce părea sortită veşniciei. Relaţiile dintre clase au fost plasate constant sub conducerea clasei muncitoare, dar toate condiţiile asigurării cadrului organizatoric se subsumau dominaţiei partidului unic, structurile acestuia fiind, în fapt, cele ce trebuiau să se afirme. Într-o direcţie se pare că declaraţiile oficiale coincideau cu realitatea : aceea a omogenizării sociale — în condiţiile de muncă, în condiţiile de trai, în viaţa socială, nemărturisita accentuare a ştergerii deosebirilor dintre sat şi oraş, dintre profesii, dintre aspiraţii vizînd în subtext înregimentarea şi mai lesnicioasa supunere şi guvernare a unui popor care tindea să nu mai accepte marea înşelătorie.

Ce se întîmpla, de fapt, în realitate, şi cum erau percepute aceste structuri sociale ?

Clasa muncitoare era denumită conducătoare şi deţinătoare a puterii economice şi politice. Argumentul numeric ar fi îndreptăţit aserţiunea : peste 50 la sută din populaţia ocupată şi peste 60 la sută din personalul muncitor ; cifrele indicau în mod limpede principala clasă a societăţii. Modul în care s-a ajuns însă la aceste proporţii a fost însoţit de fenomene adiacente care, cunoscute de sociologi, au fost constant eludate de factorul politic. În primul rînd, politica de repartizare armonioasă a forţei de muncă a contribuit, chipurile, la asigurarea unei repartiţii spaţiale echilibrate a clasei muncitoare. În fapt, aceasta a însemnat tulburarea profundă a structurilor fiecărei zone, răspîndirea penuriei şi a tuturor tarelor care însoţeau industrializarea accelerată (poluare, eliminarea specificului local, probleme de aprovizionare etc.) şi egalizarea sărăcirii. În al doilea rînd, industrializarea accelerată a antrenat o creştere rapidă a numărului şi ponderii populaţiei din alte ramuri, îndeosebi din agricultură, care a trecut să muncească în industrie şi construcţii. În fapt, procesul s-a tradus prin modificarea structurii muncitorimii şi apariţia unui fenomen grav, o nouă expresie a lumpenproletariatului. Forţată de nevoi, forţată pur şi simplu sau atrasă de mirajul unei vieţi mai bune la oraş (într-o epocă în care a trăi la ţară însemna cu adevărat un calvar), o mare parte a tineretului de la sate a început să lucreze în industrie, parţial specializîndu-se. Pentru a-i cuprinde pe aceşti noi muncitori, oraşele au sporit adăugîndu-şi cartiere uniforme, cu blocuri uniforme, cu apartamente uniforme — o imagine tipică de ghetto comunist. Dar această populaţie numeroasă strămutată de la sate va forma vreme de o generaţie (sau mai multe) o categorie socială aparte : ruptă de tradiţiile, cutumele, modul şi ritmul de viaţă de la ţară, nu se va putea nici adapta

Structura socială — un vulcan?

Nu cumva trebuie să operăm o revoluție și în ceea ce înțelegem prin clase ?

rapid și profund vieții orășenești, trăind oarecum în margine. Neadecvarea va naște complexul social, agravat de condițiile mizere de trai și de condițiile culturale minime. Idealurile mărunte și imediate se vor perpetua și vor fi însoțite de fenomene antisociale, unele de o gravitate extremă. A nu recunoaște existența acestui fenomen, cu toate consecințele sale, echivalează cu a bloca sistemul social.

Schimbările fundamentale s-au înregistrat, este adevărat, și în cadrul țărănimii, în majoritate cooperativizată și transformată într-o clasă omogenă, în sensul nivelării lipsurilor. Dramele acestei clase au fost cu mult mai adînci decît ale proletariatului și va trece multă vreme pînă să fie uitate. Fundamental, țăranul român a arătat o iubire de pămînt care s-a tradus, de-a lungul istoriei, în menținerea acestei țări între aceste hotare, indiferent ce vitregii s-au abătut asupră-i. Lipsit însă de obiectul iubirii sale, țăranul nu și-a mai găsit rostul. Pămîntul exista în continuare, dar el nu-l putea cultiva după placul său, roadele nu-i aparțineau. Țărănimea s-a destrămat, o parte plecînd la oraș, o parte chiar emigrînd (!). Contrar celor susținute în mod oficial, reducerea numerică a țărănimii a fost sinonimă, la scară generală, cu depopularea satelor. Iar acestui fenomen i s-a adăugat în anii din urmă distrugerea unor sate, sub pretextul gongoric al dezvoltării în localități de tip agrar-industrial. În fapt, un alt bluff, în realitate urmărindu-se eliminarea și celor din urmă focare de proprietate privată care ar fi putut genera odiosul capitalism : să nu uităm că, în penuria gravă, majoritatea produselor agroalimentare ale pieței erau obținute de țărani, pe loturile lor infime ; și că aceștia, deși în număr tot mai mic, reprezentau o structură de rezistență formidabilă în fața tăvălugului totalitarist.

Permanent s-a spus că intelectualității îi revenea un loc important în structura de clasă a societății. În cadrul ei, era firească o structură profesională variată, dar despre stratificarea extremă s-a vorbit foarte puțin sau deloc : o intelectualitate „moștenită", cu o vastă cultură și cu o mare deschidere, dar mereu mai împuținată de factorul biologic ; o intelectualitate „umanistă", din rîndurile căreia s-au desprins puținii dizidenți, dar și cei mai mari adulatori ai regimului ; o intelectualitate tehnică, în general mai neutră, dar în general și cu o pregătire mai sumară, datorită deficiențelor grave ale învățămîntului.

Pe lîngă aceste clase, studiile sociologice sau manualele de socialism științific mai aminteau existența unor categorii sociale — funcționarii, meseriașii —, separare nesusținută prin argumente solide. Dar nimic despre o categorie eterogenă, mereu mai mare și mai îndrăzneață, născută din corupția regimului, din avantajele acordate nomenclaturii, din eludarea criteriilor valorice în promovare. În condițiile noi, de astăzi, categoria aceasta care n-a dispărut și-a păstrat intactă aroganța și se opune din răsputeri oricărei schimbări, nu face superfluă orice clasificare ?

Situația aceasta nu-i tipică României și poate fi întîlnită, sub forme diferite, în toate țările est-europene. Pretutindeni, de pildă, s-au remarcat în ultimele luni tensiuni între muncitorime și intelectualitate. Toate și-au avut izvorul în economie, în modul în care se concep și se aplică reformele — dureroase și necesare. Toate porneau de la felul în care se răspunde la întrebările : acceptăm sau nu sacrificii ? cît de multe ? Limbajul comun n-a fost găsit nicăieri, deși pretutindeni el existase în momentul răsturnării regimului comunist.

Ceea ce s-a petrecut, în ultimele luni, în societatea românească, nu este mai puțin grav, deși diferit ca manifestare, spre deosebire de pildă, de Polonia. Poate cel mai important aspect constă în evidenta ruptură dintre intelectuali și muncitori, profitabilă pentru forța care deține puterea și poate chiar alimentată de aceasta. Firește, ar fi o eroare să se susțină că nu există cale de conciliere, dar lucrurile par a sta astfel, întrucît abordările sînt eronate. Acuzarea unei întregi categorii sociale sau clase pentru eventuala culpă a unor membri ai ei este un act greșit și periculos din punct de vedere social. Or, un număr considerabil de publicații continuă să procedeze exact în acest fel, iar faptul că ele exprimă opinia grupării politice majoritare îi conferă gravitate. În al doilea rînd, atacarea insistentă a personalităților cu mare prestigiu, denotă, pe de o parte, conștiința fragilității pozițiilor autorității, dar, pe de altă parte, chiar o imaturitate politică. Cine are opinii critice față de guvern sau opinii contrare poate fi cel mult un adversar, dar nu în mod automat și lipsit de patriotism. Mai mult, șubrezenia argumentelor, expuse adeseori în limbaj violent, sugerează frustrări și complexe provinciale. În al treilea rînd, imaturitatea aceasta politică se constată și în cazul unor grupuri intelectuale, închise, prin urmare excluzînd dialogul, prin urmare incapabile să arunce punți de înțelegere, în ciuda analizelor pertinente asupra societății. Toate acestea și-ar putea găsi o explicație, insuficientă, în nerăbdarea de înțeles după deceniile de totalitarism. Dar, într-un plan mai general, alimentarea, menținerea ruptură se însoțește cu menținerea chiar a structurilor ce se vor abolite sau ființarea altora, identice, paralel. În folosul cui ?

Un alt aspect constatat în primele luni ale anului și întărit în timpul din urmă e oferit de o mișcare de la oraș spre sate. Împărțirea unor pămînturi, cu condiția să fie lucrate, schimbarea opticii față de țăran și accentul pus pe o dezvoltare reală a agriculturii (singura șansă de redresare a țării, cel puțin pentru moment) au determinat un număr important de orășeni de dată recentă să revină pe meleagurile lor. Încă neasimilați în categoria muncitorimii, nici chiar a acelui lumpenproletariat, aceștia asigurau mîna de lucru (în unele cazuri continuă să o facă) îndeosebi în industria construcțiilor — adică aceea în care practic aproape că s-a încetat să se mai lucreze, după cum poate oricine constata. Dăunătoare pe de o parte, migrația aceasta poate avea efecte salutare pe de alta, în sporirea cantității de produse agro-industriale. Depinde însă cu ce preț — la propriu —, dar și social. Cei plecați trebuie înlocuiți. Cu cine ? E necesară, de aceea, o restructurare a ansamblului complexului industrial. Se ajunge la reforme și, prin ele, la sacrificii. Care ating întreaga populație, dar îndeosebi muncitorimea, cea care a contribuit la înlăturarea vechiului regim, dar și cea care a solicitat (sau impus) revendicări salariale capabile să bulverseze întreg sistemul economic și, de asemenea, cea care se sperie de efectele inevitabile ale reformelor și ar dori o înghețare a stării de lucruri. Efecte care oricum vor apărea, acum sau mai tîrziu, în cazul din urmă însă mult mai dureroase.

Toate acestea se petrec pentru că evenimentele din decembrie au spulberat nu numai aparatul de partid și de stat (sau n-au făcut-o ?), ci și criteriile după care se analiza o situație. Dezorientarea prezentă naște nu numai confuzie, nu numai urmărirea interesului material imediat, nu numai intoleranță, nu numai teama că vor fi pierdute firavele privilegii obținute după decenii de frustrare, ci și întrebări grave despre societatea spre care ne îndreptăm : o nouă „dictatură a proletariatului" ? spre ce vor duce sloganurile populiste ? cum e posibil ca schimbarea politică, dacă e reală, să nu se reflecte și în reforme economice ?

Concomitent, o altă abordare descoperă că deruta și întrebările mai au un substrat. Puterea constituită e firesc să reprezinte pe cineva, una din clasele societății sau toate la un loc ; și chiar o afirmă. Dar, în fapt, afirmația e contestată, iar argumentul succesului electoral ar introduce un unghi de analiză disturbant. După decenii în care un grup minoritar a guvernat o țară numai aparent aflată de aceeași parte, orice grupare care nu utilizează transparența în toate actele sale va fi suspectată de tarele incriminate pînă acum și de nereprezentativitate. Nu se află aici încă un motiv pentru a se schimba modul de guvernare ?

Politicieni, economiști, publiciști participă în grade diferite la dezbaterea și înțelegerea realității ce ne privește pe toți. Rolul unei categorii de intelectuali marginalizați cu totul de fostul regim, sociologii, îl socotim însă la fel de important, poate chiar mai important în unele momente dinaintea deciziilor politice. Nimic solid nu se va realiza dacă nu sînt cunoscuți termenii reali cu care se operează. Clasele, așa cum au fost prezentate de marxism, rămîn pe hîrtie. Stratificarea reală e diferită. În ciuda încercărilor de omogenizare, în rîndurile muncitorimii au apărut diferențieri, ce se vor adînci pe măsura introducerii cu adevărat a revoluției tehnico-științifice ; categoriile acestea nu reacționează ca o masă amorfă, nediferențiată. Analiza acelui subproletariat marginalizat va impune decizii diferențiate. Intelectualitatea poate constitui în continuare o masă de manevră din moment ce forța de guvernămînt face o diferențiere și pune un accent aparte pe intelectualitatea tehnică. Procesul de privatizare spre care ne îndreptăm va crea noi categorii sociale, ce ne vor obliga să privim structura socială nu numai pe orizontală, ci și pe verticală : o clasă înavuțită (formată din cine ?), o clasă de mijloc (la rîndul ei structurată) și o mare masă (o clasă) care va poseda puțin, dar va munci (și în care vor putea fi incluși muncitori și intelectuali în egală măsură). Care din criteriile vechi de analiză mai rămîne viabil ?

Pe de altă parte, din același unghi de vedere se pot ridica o seamă de întrebări la al cărui răspuns sociologii ar trebui să fie prezenți : ce împiedică (sau poate împiedica) elaborarea unei politici juste în sectoarele decisive ale vieții sociale ? Cum să diminuăm contradicția dintre realitate și reflectarea ei în conștiința socială ? Înnoirea ideologiei înseamnă menținerea categoriilor cu care s-a operat pînă acum ? Nu trebuie să admitem că omogenizarea socială e contrară intereselor imediate și mai ales pe termen lung ale țării ? Dar, eliminînd-o, vom asista la o nouă luptă de clasă ? Și, mai ales, ce trebuie făcut grabnic ca din oamenii capabili să îndrepte această țară să nu mai emigreze atît de mulți ?

Stelian Țurlea

Prima vizită prezidențială

Faptul că prima vizită în străinătate, după instalarea oficială în funcție, a președintelui Ion Iliescu s-a desfășurat în Iugoslavia are, evident, semnificație. România și Iugoslavia întrețin, prin tradiție, relații de prietenie și bună vecinătate, ocolite de conflicte, raporturile confirmîndu-se, în continuare, ca fiind bazate pe solidaritate, apropiere, interes reciproc. „Experiența ne învață că în aceste spații comune numai buna vecinătate și prietenia, respectul reciproc și egalitatea în drepturi pot duce spre pace și progres. Dumneavoastră vă este cunoscut că acest mesaj istoric Iugoslavia l-a integrat trainic în politica sa față de vecini. El reprezintă și temelia relațiilor dintre cele două țări ale noastre", a declarat, în acest sens, președintele țării gazdă, Borisav Iovici. Actuala vizită la Belgrad reprezintă, totodată, prima întîlnire oficială româno-iugoslavă la cel mai înalt nivel, după schimbările aduse în România de revoluția de la 22 decembrie. Convorbirile au beneficiat, în același timp, de contextul favorabil al proceselor reformiste ce se desfășoară de mai multă vreme în țara vecină.

Evoluțiile menționate creează, acum, condiții noi pentru o colaborare diversificată, stabilă și pe termen lung, în domeniile economiei, culturii, tehnicii și științei, micului trafic de frontieră. Trecerea, în ambele țări, la economia de piață — în care Iugoslavia dispune de un surplus de experiență — facilitează cooperarea economică, dar și diverse specializări în producție și investiții comune de capital. Siderurgia, metalurgia neferoaselor, energetica, agricultura, petrochimia sînt considerate domeniile care oferă perspectivele unei colaborări pe termen lung, ce poate fi extinsă, între altele, la folosirea apelor și cursului Dunării. Comisia mixtă, care se va reuni în această toamnă, va concretiza, se speră, intențiile de principiu și posibilitățile existente în sfera colaborării, pornindu-se de la reala dorință comună de îmbogățire a conlucrării bilaterale, afirmată la recenta întîlnire. „Caracterul discuțiilor, a precizat președintele Ion Iliescu, a îmbrăcat două aspecte : pe de o parte, schimbul de experiență reciproc avantajos — și cred că noi avem de studiat cu atenție experiența Iugoslaviei din acest punct de vedere, pentru că este interesantă pentru noi —și, pe de altă parte, contextul nou în care relațiile bilaterale găsesc o platformă utilă pentru ambele țări. Am trecut în revistă noi forme de colaborare reciprocă și formele de cooperare în producție, care vor găsi un cadru mult mai larg de afirmare pe o bază nouă, pe o bază de interes reciproc".

Abordînd aceste aspecte și referindu-se la dificultățile pe care le întîmpină atît Iugoslavia, cît și România în obținerea de credite de la băncile străine, cu precădere americane, dl Iliescu a declarat, în cadrul unui interviu, că „românii nu-și fac nici o iluzie în legătură cu ajutoarele occidentale". Precizarea, care reia, de fapt, mai vechi poziții critice la adresa atitudinii Occidentului, a trebuit, ulterior, a fi nuanțată, ceea ce s-a făcut într-un spirit mai curînd retractant : „Am auzit că în presă au apărut niște interpretări că am fi adresat critici Statelor Unite că ne boicotează pe plan economic. N-am avut ca obiect în discuțiile noastre judecarea politicii Statelor Unite", a declarat dl. Iliescu. Clarificarea a fost, probabil, necesară

Aspect din timpul convorbirilor oficiale

cel puțin din punctul de vedere al Belgradului. Făcînd, în continuare, referire la discuțiile cu senatorul Robert Dole, avute la București, a arătat că acesta a fost cadrul concret în care și-a exprimat dorința de a se manifesta „mai multă înțelegere față de situația în care se află România".

Vizita în Iugoslavia a prilejuit abordarea, în premieră, a unei problematici specifice de interes comun : este semnificativ, în acest sens, că, în cursul convorbirilor, a fost examinată situația minorităților naționale din cele două țări. „Aș dori și cu acest prilej, a declarat Borisav Iovici, să accentuez însemnătatea pe care o are pentru evoluția relațiilor de bună vecinătate aportul populațiilor noastre care trăiesc ca minorități naționale în cele două țări, minoritatea sîrbă și croată în România și minoritatea română în Iugoslavia. Permiteți să exprim recunoștința deplină și mulțumirile noastre guvernului dumneavoastră pentru modul de abordare democratică a acestei probleme, care deschide noi posibilități pentru dezvoltarea și afirmarea deplină a minorităților noastre în România. Respectarea drepturilor minorităților naționale constituie și un indice al nivelului respectării drepturilor omului. Respectarea drepturilor naționale și culturale ale minorităților presupune și dreptul lor de a aduce o contribuție deplină la dezvoltarea politică, economică și culturală a țării în care trăiesc". Pe de altă parte, în interviul acordat TVR, la încheierea vizitei la Belgrad, dl Iliescu a precizat : „Ne-am manifestat fără complexe în tratarea problemei minorităților naționale și în relațiile cu românii de peste hotare, respectiv cu cei din Serbia și alte regiuni ale Iugoslaviei". Președintele, am aflat din sursă oficială, s-a interesat pentru prima dată de soarta cetățenilor iugoslavi de etnie română din Voivodina și Valea Timokului. În același timp, este de relevat că din delegația română a făcut parte Milenko Lukin, președintele Uniunii Democrate a Sîrbilor din România.

Prezent în cadrul convorbirilor la nivel înalt și detaliat în discuțiile dintre șefii diplomațiilor celor două țări, capitolul problematicii internaționale a pus în evidență — au declarat participanții — aprecieri similare sau poziții foarte apropiate. Dar, dacă n-au lipsit referirile privitoare la evoluții internaționale ce rețin în mod deosebit atenția întregii lumi, cum ar fi criza din Golf, de o abordare specială a beneficiat dezvoltarea colaborării în Balcani, ca parte integrantă a procesului general-european. De relevat că România a avut prilejul, prin vizita la Belgrad, să lanseze o inițiativă, anume cea a creării unui forum de securitate și cooperare în această regiune. Activitatea respectivului forum este concepută ca parte integrantă a procesului CSCE, care ar facilita aplicări specifice regiunii Balcanilor ale principiilor securității și cooperării europene, sub toate aspectele. Dimensiunea politico-militară, de pildă, prevede un sistem de consultări la intervale regulate asupra, între altele, a unui set de măsuri de întărire a încrederii. În ce privește colaborarea economică și tehnico-științifică, reuniuni balcanice de tipul celei general-europene (în cadrul CSCE) de la Bonn, din primăvara acestui an, ar urma să contribuie la intensificarea schimburilor, pornindu-se de la noile realități din Balcani, respectiv de la procesele de tranziție spre o economie de piață. În sfîrșit, referitor la dimensiunea umană, au fost avansate două idei : crearea unui sistem de facilitare a comunicării între diverse organisme neguvernamentale și elaborarea unui cod al colaborării statelor din Balcani în domeniul problemelor etnice și al minorităților naționale. Codul ar urma să includă un ansamblu de norme și principii ale conduitei statelor regiunii pe aspectele menționate, ceea ce ar evita o serie de conflicte. De altfel, se consideră că această colaborare ar putea fi bine susținută de existența unui institut balcanic pe problemele etnice și ale minorităților, care ar culege date pe marginea situației reale și ar face, eventual, unele recomandări în materie. În sfîrșit, a fost evocată și posibilitatea de a se construi o structură balcanică inclusiv la nivel parlamentar. Conceptul forumului, care a suscitat interes la Belgrad și care ar urma să reprezinte un instrument de sprijinire reciprocă a dezvoltării economico-sociale în Balcani, va fi supus unei prime dezbateri multilaterale cu prilejul întîlnirii de la București (12—14 septembrie) a înalților funcționari din ministerele de externe ale statelor regiunii. Urmează, apoi, programata reuniune ministerială balcanică de la Tirana, de la sfîrșitul lunii octombrie, care va lua, de asemenea, în dezbatere propunerea României, contribuție recentă — încadrată în seria de inițiative ale țării noastre — la întărirea colaborării în Balcani.

Anca Voican

Dialogul superputerilor — doar „întîlnire de lucru"?

„Am intrat efectiv într-o nouă perioadă — declară Mihail Gorbaciov la Helsinki. «Războiul rece» s-a încheiat şi în acelaşi timp e vorba de încă un început". Înseamnă aceasta noi baze pentru raporturile superputerilor ?

S-a făcut deja mult caz în legătură cu neobişnuita concertare sovieto-americană în abordarea crizei din Golf. Întîlnirea de duminică dintre preşedintele George Bush şi Mihail Gorbaciov, de la Helsinki, bogată în elemente de decor, dar foarte săracă în detalii politice, pare a nu fi fost realizată decît pentru a consfinţi această premieră postbelică.

Fără a avea un plan prestabilit, se presupunea dinainte că şefii celor două superputeri vor aborda cu prioritate situaţia din Orientul Mijlociu, dar şi ceea ce se cheamă edificarea unei noi Europe — trecînd prin problemele dezarmării.

Fără îndoială, faptul că, pentru prima dată după încheierea celui de al doilea război mondial, nici URSS nici SUA nu au făcut uz de dreptul de veto în Consiliul de Securitate al O.N.U., ci, dimpotrivă, s-au aflat de aceeaşi parte a mesei tratativelor în legătură cu invazia irakiană, nu trebuie supralicitat. Pentru că Uniunea Sovietică a avansat deja ideea convocării unei conferinţe internaţionale — cu participarea Israelului — în cadrul căreia să fie analizată situaţia din Orientul Mijlociu. Ceea ce ar însemna, de fapt, minimalizarea actualei crize din Golf şi circumscrierea ei într-o sferă mai largă a unei probleme aproape de nerezolvat. Şi Israelul şi Statele Unite au reacţionat prompt, arătînd că nu înţeleg să confunde conflictul de fond israeliano-palestinian cu criza declanşată în urma invadării Kuweitului.

În timp ce Washingtonul desfăşura cea mai importantă forţă militară de după Vietnam în regiune, Moscova încerca soluţii de „diplomatizare" a situaţiei, primirea la Kremlin a ministrului de externe irakian înscriindu-se printre aceste încercări. Nici la aceste tratative Statele Unite nu au subscris, preşedintele Bush declarînd mai mult decît limpede : „Nu văd ce rol de mediere ar putea avea Gorbaciov. Sînt deja o mulţime de mediatori acolo", ceea ce, pentru unii comentatori, suna aproape a avertisment.

Privită din acest punct de vedere, întîlnirea de la Helsinki ar constitui, mai degrabă, o încercare de punere în acord a unor substanţiale deosebiri de nuanţe.

Mihail Gorbaciov s-a grăbit să declare că întîlnirea de la Helsinki a constituit un succes, dovedind „înaltul nivel de responsabilitate a celor două guverne faţă de destinul popoarelor lor şi al lumii întregi". El a subliniat că omenirea a intrat într-o nouă eră şi că „războiul rece a luat sfîrşit". Unul din elementele de spectacol ale întîlnirii l-a constituit, în acest sens, înmînarea unui tablou simbolic în care cei doi protagonişti ai războiului rece, în costume de boxeri, îşi recunosc reciproc o înfrîngere-victorie.

Trebuie să recunoaştem însă că, în afara spectacolului, întîlnirea de la Helsinki a avut mai mult un aer conspirativ. Se ştie, de exemplu, că Statele Unite au avertizat că nu exclud folosirea forţei în rezolvarea crizei din Golf şi că Uniunea Sovietică a insistat tot timpul asupra unei rezolvări negociate. Nu se ştie însă dacă, după convorbirile de duminică, Moscova şi-a modificat punctul de vedere. Secretarul de stat american, James Baker, a subliniat destul de elocvent această ambiguitate. „Am putea trage concluzia că sovieticii nu au acceptat încă recurgerea la forţă, dar simplul fapt că avem o declaraţie comună care nu exclude această opţiune şi care prevede măsuri suplimentare dovedeşte un progres al poziţiei sovieticilor", a spus el. Se poate deduce de aici că, fără să o facă de manieră declarativă şi mai ales fără să-şi contrazică atitudinea iniţială, Moscova şi-a manifestat „înţelegerea" faţă de poziţia dură a Washingtonului.

Situaţia explozivă din Golf a format fondul „de culoare" al discuţiilor dintre Bush şi Gorbaciov. Ceea ce nu înseamnă că discuţiile s-au cantonat numai asupra ei. Aflată în plină criză economică, Uniunea Sovietică are nevoie de tehnologie şi asistenţă economică americană. Preşedintele Bush s-a arătat favorabil creşterii schimburilor economice dintre cele două puteri, chiar dacă a adăugat că nu este în măsură să semneze „cecul cel mare". În orice caz, Statele Unite nu au cum să nu fie interesate de cel mai mare producător de petrol din lume, mai ales în acest moment, după cum Uniunea Sovietică nu are cum să nu fie interesată de cel mai mare producător cerealier, care nu o dată a scos-o din încurcătură.

Şi, nu în ultimul rînd, masa discuţiilor a fost ocupată de problemele europene. Să nu uităm că întîlnirea de la Helsinki a avut loc cu mai puţin de o lună înainte de reunificarea germană, eveniment care pune cele două superputeri într-o situaţie nouă, într-o poziţie — i-am spune — de repliere. Fără îndoială că, în afară de considerente de ordin strict economic, „noua ordine internaţională" de care s-a vorbit include şi o reconsiderare a vechilor alianţe militare, devenite caduce.

Prezentată iniţial ca simplă „întîlnire de lucru", reuniunea sovieto-americană de la Helsinki pare să fi avut rolul unui avertisment : să nu se uite că cele două superputeri există şi că — în pofida unor crize regionale care pot să le scape de sub control — continuă să supravegheze atent existenţa lumii. Iar faptul că, la sfîrşitul convorbirilor, şeful statului sovietic a ţinut să precizeze că întîlnirea de la Helsinki este o prelungire a celei de la Malta, nu are — în sine — nimic liniştitor.

Dan Radu Stănescu

Mihail Gorbaciov îi înmînează lui George Bush tabloul simbolic al sfîrşitului războiului rece

Criza din Golf

Paşi pe loc

Dramei dispariţiei unei ţări i se adaugă drama refugiaţilor şi drama ostaticilor. Dar, în ciuda condamnării unanime a invaziei irakiene, nimic nu pare să se deblocheze în zonă...

Sediul Ambasadei Statelor Unite din Kuweit

Criza din Golf intră în ceea ce s-ar putea numi preliminariile diplomatice dinainte de război. Cel puţin aşa apreciază, poate cam alarmist, un comentator în cotidianul britanic „Times", înscriind în aceste preliminarii şi recenta întîlnire sovieto-americană la nivel înalt. Referindu-se la evenimentele din regiune, preşedintele George Bush a stabilit clar o analogie între invadarea Kuweitului de către armata lui Saddam Hussein şi marşul lui Hitler în Europa. Deşi supusă unor critici vehemente din partea multor istorici americani, aserţiunea preşedintelui Statelor Unite nu este lipsită de substanţă. După ce a opus „scutul uman" al ostaticilor occidentali unui eventual atac îm-

potriva Irakului, Saddam Hussein a recurs şi la alte măsuri-limită, menite să descurajeze orice opoziţie internă. Astfel, cetăţenii irakieni care ar fi găzduit vreun străin, se făceau vinovaţi de spionaj, riscînd pedeapsa capitală prin spînzurătoare. Iar la sfîrşitul săptămînii trecute, ministrul justiţiei al Irakului, Akram Abdel Qader, a anunţat că cetăţenii străini care nu îşi dezvăluie adresa exactă sau încearcă să părăsească ţara fără viză de ieşire vor fi trimişi în închisoare. El a precizat că a dispus tuturor tribunalelor să aplice cu stricteţe legea privind rezidenţa cetăţenilor străini. Potrivit acesteia, străinii care părăsesc Irakul fără a informa autorităţile pot fi condamnaţi la închisoare pe viaţă, iar cei care nu vor să-şi dezvăluie adresa riscă o condamnare de pînă la 3 ani. Ne putem lesne imagina şi măsurile extralegislative adiacente : încurajarea delaţiunii şi „vînătoarea de vrăjitoare", care se adaugă atmosferei sumbre a unei ţări care a început deja să se hrănească mai mult din imnuri şi discursuri.

REFUGIAŢII. Între timp, exodul străinilor din Irak şi din Kuweitul ocupat continuă. Una din ţările cele mai afectate de acest fenomen este Iordania care, la un moment dat, se văzuse obligată să-şi închidă graniţele pentru a stăvili pătrunderea zecilor de mii de refugiaţi sosiţi chiar şi pe jos, din ţara vecină. În zona neutră de la frontiera irako-iordaniană, înghesuiţi sub corturi, epuizaţi de căldură şi praf, mulţimea de refugiaţi creează o seamă de probleme autorităţilor iordaniene. O primă problemă este distribuirea de hrană şi apă, operaţiune în care au fost angajate şi organisme umanitare internaţionale. Între diversele populaţii — indieni, filipinezi, srilankezi, thailandezi, pakistanezi etc. — izbucnesc nu o dată confruntări violente care se soldează cu morţi şi răniţi ; ele au loc în special în preajma punctelor de distribuire a apei, dar se transformă din încercări de „a fura rîndul" în adevărate conflicte inter-etnice. Mulţi din refugiaţi încearcă un acut sentiment de abandonare din partea ţărilor de origine ; fiind stabiliţi de zeci de ani în Kuweit, ei simt că nu mai sînt aşteptaţi de nimeni. Tensiunea din taberele de refugiaţi este în continuă creştere, iar fricţiunile se multiplică. Organizaţia „Médecins sans frontières", care se aşaştepta să adăpostească 5—6000 de persoane, s-a văzut deja confruntată cu un număr triplu numai săptămîna trecută, iar Crucea Roşie Internaţională este literalmente debordată de cei 33 000 de oameni înspăimîntaţi de cizmele soldaţilor irakieni şi de zvonurile de război.

ACŢIUNI DIPLOMATICE. Contactele diplomatice în încercarea de dezamorsare a crizei din Golf au fost abundente, dar pînă în prezent nu se poate vorbi de vreun rezultat cît de cît încurajator. Secretarul general al ONU, Javier Perez de Cuellar, s-a angajat el însuşi în convorbiri cu ministrul de externe irakian, Tariq Aziz, dar nu se poate vorbi de altceva — dată fiind inflexibilitatea Irakului — decît de o simplă „misiune de informare". Tariq Aziz a avut convorbiri şi cu şeful diplomaţiei sovietice, dar nici această întîlnire nu a fost decît o ocazie de reafirmare a unor puncte de vedere deja cunoscute.

Nici turneul făcut în zonă, înainte de întîlnirea de la Helsinki, de secretarul de stat american James Baker, nu a contribuit în mare măsură la ieşirea din impas. Dar comunicatul comun dat publicităţii la încheierea

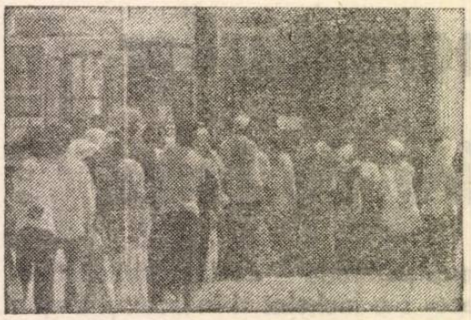

Refugiaţi din Kuweit şi Irak primind ajutoare alimentare în zona neutră dintre Irak şi Iordania

Secretarul de stat american James Baker şi preşedintele egiptean Hosni Mubarak

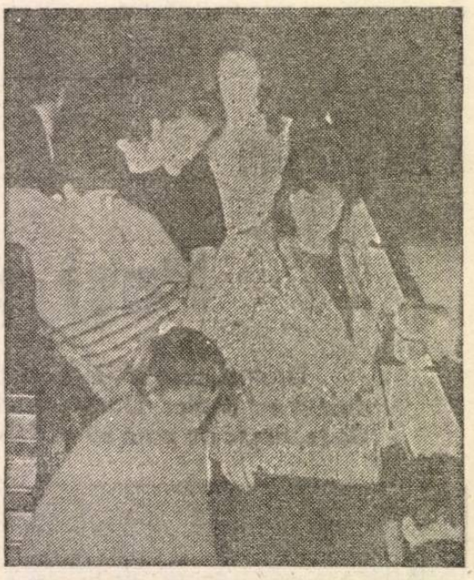

Doi din ostaticii recent eliberaţi (o mamă cu un copil) sosiţi la Bonn din capitala iordaniană

convorbirilor de la Helsinki pune în evidenţă fermitatea înţelegerii sovieto-americane, cele două părţi afirmînd că sînt „unanime în convingerea că nu pot accepta agresiunea Irakului". Statele Unite şi Uniunea Sovietică au făcut apel la comunitatea internaţională să respecte sancţiunile stabilite de Consiliul de Securitate al ONU. „Preferăm o soluţionare paşnică a crizei şi vom fi uniţi împotriva agresiunii irakiene atîta vreme cît va dura criza. În acelaşi timp, sîntem ferm hotărîţi să obţinem încetarea agresiunii şi dacă paşii întreprinşi acum nu vor duce la aceasta, sîntem gata să examinăm posibilitatea unor măsuri suplimentare în conformitate cu Cartea Naţiunilor Unite", se spune în comunicat. Vizita la Beijing a vicepremierului irakian Hammadi poate fi o încercare a Bagdadului de a găsi un aliat mai puternic în condiţiile în care se vede descurajat de rezultatele întîlnirii Bush—Gorbaciov de la Helsinki. Agenţia irakiană INA, vădit decepţionată de acordul tacit al Moscovei privind folosirea forţei în regiunea Golfului, a subliniat că „politica mai marilor acestei lumi nu e dictată decît de interesele lor materiale şi de presiunile electorale".

LIGA ARABĂ ÎN CRIZĂ. Lipsa de identitate a abordării crizei din Golf de către ţările arabe a fost încă o dată pusă în evidenţă prin demisia din funcţia de secretar general al Ligii Arabe a lui Chedli Klibi. Prezentată iniţial ca fiind provocată de divergenţe în legătură cu mutarea sediului organizaţiei de la Tunis la Cairo, demisia lui Klibi se datorează de fapt profundelor disensiuni dintre ţările arabe, pe care actuala criză nu a făcut decît să le accentueze. Egiptul, care de la venirea la putere a preşedintelui Hosni Mubarak, în octombrie 1981, a reuşit să joace un rol de factor de unitate, riscă să fie prezentat de detractorii săi drept conducătorul unei fracţiuni şi acuzat de a fi răpit sediul Ligii. Cairo a răspuns în avans unor astfel de acuzaţii, afirmînd că factorul de divizare este Irakul. Poziţie contrazisă cu fermitate de membri mai radicali ai Ligii, cum sînt Libia şi OEP. Cert este că lupta dintre cele două tabere pune în discuţie însăşi existenţa organizaţiei ţărilor arabe.

Prevăzînd parcă un asemenea pericol, şeful juntei militare sudaneze, generalul Omar El Bashir, a declarat că desfăşurarea de forţe occidentale în Golf va transforma criza din această regiune într-o „confruntare între forţele internaţionale şi unele ţări arabe", subliniind că rezultatul acestei crize riscă să fie „pierderea controlului de către arabi asupra propriilor lor resurse petroliere şi internaţionalizarea acestora".

De altfel, faptul că, la penultima reuniune a Ligii Arabe, opt din cele 21 de state membre au lipsit şi că ultimele rezoluţii au fost adoptate cu o foarte fragilă majoritate sînt de natură să prefigureze un posibil cutremur al organizaţiei.

În urmă cu aproape un sfert de veac, la declanşarea conflictului arabo-israelian, o caricatură apărută în presa franceză o prezenta pe Golda Meir — pe atunci prim-ministru al Israelului — ţinînd cu mîinile în sîn şi urmărind amuzată cum, în jurul ei, se urmăresc unii pe alţii (înarmaţi foarte pestriţ) conducătorii statelor arabe. Caricatura nu şi-a pierdut actualitatea, conflictul din Golf subliniindu-i sensul. Este de notat că singurul punct de dezacord semnificativ în convorbirile de la Helsinki l-a constituit refuzul Statelor Unite de a circumscrie actuala criză din Golf problemei mai vaste a conflictului israeliano-palestinian, nodul gordian al situaţiei din Orientul Mijlociu.

Dan Radu Stănescu

„Scutul deșertului" și economia americană

O sută de mii de militari americani se prăjesc la soare în deșertul arabic, iar economia americană tinde să sufere. De ce ?

Labor Day, prima zi de luni din septembrie, deși sărbătoare a americanilor, marchează și revenirea Congresului din scurta vacanță de vară și reînceperea dezbaterilor asupra dosarelor amînate ori suspendate. Din două motive evidente, reluarea activității din acest an are un plus de interes : primul motiv — peste două luni au loc alegeri pentru Congres și obținerea a nu puține mandate este direct legată de starea economiei ; al doilea motiv — implicarea militară americană în conflictul din Golf are inevitabile consecințe asupra ansamblului vieții americane, politice și economice. Or, starea economiei este în strîns raport cu bugetul și deficitul bugetar, asupra cărora Congresul nu reușește să ajungă la un numitor comun.

Dacă amînarea la nesfîrșit a obținerii unei înțelegeri asupra acestui dosar a devenit fenomen „de rutină" în ultimii ani, ecou al unor optici diferite ale Congresului și Casei Albe, apare surprinzătoare menținerea incertitudinii și în acest an în care, și de o parte, și de cealaltă, apăruseră încurajatoare semne de concesii și compromis. Președintele George Bush a propus în luna februarie un proiect de buget pentru anul fiscal următor (începînd cu 1 octombrie) care să reducă deficitul pînă la aproape de 64 miliarde, adică la limita fixată prin legea Gramm-Rudman. Asupra căilor de reducere a peste 100 miliarde, Casa Albă și Congresul dominat de democrați au opțiuni diferite, încît proiectele s-au înfruntat și împotmolit în comisii, la fel ca în anii trecuți. În luna mai, însă, George Bush i-a invitat pe liderii Congresului la o „întîlnire la nivel înalt asupra bugetului", în care s-au pus multe speranțe. O lună mai tîrziu, șeful Executivului acceptă ca „sporirile de impozite asupra venitului" să facă parte dintr-un pachet de măsuri vizînd reducerile bugetare ; o îndepărtare evidentă de promisiunile electorale, stîrnind, de aceea, nemulțumiri printre republicanii conservatori. Peste o altă lună, Administrația publică noi estimări ale deficitului bugetar pe anul 1991— 168 miliarde dolari, după ce vor fi fost aprobate reducerile (deci o cifră reală de aproximativ 231 miliarde dolari). Asemenea cifre modifică aproape radical orice înțelegere prealabilă, încît, atunci cînd Congresul a intrat în vacanță, la începutul lunii august, din discuțiile cu ușile închise nu se obținuse decît consensul asupra unui pachet de măsuri de alt gen decît pînă atunci, cu reduceri stabilite pe mai mulți ani.

Prețul ridicat al petrolului va produce o recesiune în Statele Unite ?

Cînd congresmenii plecau în vacanță, trupele irakiene abia invadaseră Kuweitul și oamenii politici de orice coloratură se întrebau asupra reacției americane. Care a fost promptă, dar cu efect indiscutabil asupra bugetului american, prin introducerea unei dimensiuni față de care multe alte considerente pălesc. Washingtonul a trimis în zona Golfului, pînă acum, 100 000 de militari și patru forțe operative cu portavioane, pentru a căror întreținere se cheltuiesc, zilnic, 20 milioane dolari. Sumele acestea, evident suplimentare, trebuie obținute de undeva. Poziția președintelui are, în general, și aprobarea opoziției democrate, precum și a majorității populației (77 la sută, potrivit unui sondaj efectuat de „New York Times", și 72 la sută, potrivit unui sondaj efectuat de „Wall Street Journal"). Pînă la începutul lunii august, o problemă controversată era bugetul apărării, pe care Congresul dorea să-l reducă mai mult decît propusese președintele. Acum, șeful Executivului solicită democraților cooperarea în găsirea unei soluții pentru dosarul bugetar, la o Convenție a veteranilor de război (de la Baltimore) făcînd un apel la a nu se reduce cheltuielile militare. Iar apelul său nu poate fi respins cu argumente care să nu se întoarcă, mai curînd sau mai tîrziu, asupra susținătorului. Ar cuteza vreun politician american să nu acorde fondurile solicitate de Pentagon în acest moment de criză ? Ar cuteza vreun politician american să împiedice sprijinirea intereselor americane în zonă ? Ar cuteza vreun politician să profite de criză pentru a submina poziția președintelui ? „Pentru moment — comenta «International Herald Tribune» — americanii și-au strîns rîndurile în jurul președintelui, așa cum au făcut-o întotdeauna în vremuri grele, iar politicienii democrați afirmă că este departe de ei gîndul să profite de pe urma acestei situații".

Dar conflictul din Golf înseamnă mai mult decît susținerea extrem de costisitoare — și nu se știe pe cît timp — a unei numeroase armate. Petrolul s-a împuținat și prețurile au sporit. Prețuri mai ridicate tind să diminueze creșterea economică și să accelereze inflația. Inevitabil, se declanșează un lanț de efecte, la capătul căruia se află spectrul recesiunii despre care unii afirmă că se instalează deja. Luna trecută, șomajul a sporit cu trei zecimi (creșterea cea mai mare din ultimii patru ani). Chiar dacă președintele Bush a cerut aliaților să-și asume o parte din cheltuielile operațiunilor din Golf, este lesne de înțeles că Statele Unite vor suporta cea mai mare parte. Banii aceștia trebuie luați de undeva. Casa Albă a anunțat posibilitatea reducerii cu peste 105 miliarde dolari a fondurilor destinate programelor federale, altele decît cele militare. Va fi suficient ? Cu certitudine, nu. Dar discuțiile asupra bugetului se reiau în acest septembrie practic pe alte baze.

În primul rînd, nu trebuie uitat că, tot la începutul lui septembrie, s-a intrat în ultima fază a campaniei pentru alegerile din noiembrie, cînd se reînnoiesc toate mandatele Camerei Reprezentanților și o treime din cele ale Senatului. Candidații se văd în fața unei dileme, deoarece își pot atrage nemulțumirea electoratului, dacă susțin reduceri ale programelor sociale, dar și dacă, în acest moment, susțin reducerea cheltuielilor militare, care ar putea slăbi poziția americană în Golf. În al doilea rînd, dificultățile economice pot afecta nu numai pozițiile congresmenilor, ci și, în perspectiva prezidențialelor din 1992, pe cele ale președintelui, care se va strădui să-și impună punctul de vedere, inclusiv în dosarul bugetar. Chiar dacă se bucură de sprijin, în acest moment, nu e cert că va reuși.

Opțiunea cea mai neangajantă ar fi amînarea deciziilor pînă după alegeri ; dar viitorul Congres se întrunește abia în ianuarie, prea tîrziu pentru buget. Prelungirea dezbaterilor pînă în noiembrie va fi imposibilă, întrucît luna octombrie este destinată campaniei electorale efective. Decizii precipitate, chiar dacă multe aspecte sînt clarificate de cîteva luni, nu se întrevăd. Însă între opțiunile avansate există și două care aduc elemente noi, chiar radical noi, în dosarul bugetar : pe de o parte, discutarea pachetului de reduceri pe mai mulți ani ; pe de altă parte, modificarea stipulațiilor stricte ale legii Gramm-Rudman, care impune reduceri automate (atît în cheltuielile militare, cît și în cele sociale) în deficit, în așa fel încît, în trei ani de acum încolo, acesta să dispară. Or, eventualele modificări nu vor face decît să amîne și mai mult atingerea echilibrului bugetar. Consecințele nu vor întîrzia : asupra economiei în ansamblu, asupra relațiilor economice cu principalii aliați, asupra ajutorului acordat altor state.

Cîte alte urmări-surpriză ne va mai oferi conflictul din Golf ?

Stelian Țurlea

Germania de Est

Anul zero D.M.

Angelika trăieşte cu soţul şi cu fiica de 10 ani într-un apartament pe Leipzigerstrasse, la ultimul etaj al unuia dintre cele patru blocuri construite exact lîngă „zid" în primii ani ai deceniului al şaptelea, pentru a obtura splendoarea sediului firmei Springer de „dincolo". Editorul hamburghez a vrut să înalţe al său „monument al libertăţii" din cristal şi aramă scînteind în soare ca aurul, la cîţiva paşi de „graniţa ruşinii". Simbol orgolios al capitalismului şi al bunăstării. Acum, palatul editurii a devenit mai întunecat, cu trecerea vremii... Aflată, deci, în această zonă Angelika a plătit 167 mărci pe lună pentru 150 metri pătraţi (mărci din Est, de bună seamă, devenite inutilizabile de la 1 iulie). Pînă la Crăciun, chiria va creşte cu 300 la sută, adică va ajunge la 600 DM. „Pentru lumină, apă, gaz m-au avertizat că va trebui să mai plătesc alte 100 de mărci pe lună", adaugă Angelika. Şi cît plătea pînă ieri ? Ridicînd din umeri, Angelika spune că era o cifră simbolică, ceva între 5 şi 10 la sută din salariu. Ea, care e ziaristă, este într-o situaţie fericită : măcar e sigură pe casă, întrucît va rămîne a statului, fără nici un dubiu. În multe alte cazuri, cancelarul Helmut Kohl şi premierul Lothar de Maizière trebuie să rezolve problema vechilor proprietari, a caselor şi chiar a unor fabrici şi ateliere revendicate de foştii proprietari din Vest. Dar lucrurile sînt nesigure şi trezesc anxietate. Pentru Angelika (care a avut pînă deunăzi un salariu de 1 500 mărci, ceva mai mult faţă de nivelul mediu) problema e : „Va mai exista postul meu mîine ?" Este ameninţată nu atît de probleme ideologice, cît de legea pieţei. „Bild Zeitung", editat de Springer, se vinde deja în R.D.G. în milioane de exemplare. Dar Germania răsăriteană nu este un teritoriu cucerit doar de popularul cotidian occidental : editurile din R.F.G. se comportă ca nişte producătoare de bunuri de consum, disputîndu-şi o piaţă de peste 8 milioane de cititori şi mii de miliarde de mărci pentru publicitate. Cum să rezişti în asemenea condiţii ? Angelika şi un grup de prieteni se gîndesc să-şi unească forţele pentru a crea o societate care să-i ajute pe ziariştii străini să înţeleagă realităţile din Est, cu speranţa că aceste chestiuni vor stîrni interesul pentru încă o vreme. „Cel mai bun produs sîntem noi înşine, căci la urma urmelor sîntem nişte profesionişti", spune Angelika cu autoironie. Dar Deutsche Bank a luat problema în serios. Imediat ce şi-a expus proiectul i s-a oferit un credit de 50 000 mărci pentru achiziţionarea materialului necesar. Dar Angelika şi prietenii săi încă nu s-au hotărît. Cele 50 000 de mărci valorau înainte la bursa neagră, singura reală, circa 250 000 mărci est-germane. Imediat după dărîmarea zidului asta însemna pînă la un milion de mărci, iar cine a schimbat în zilele acelea dramatice s-a îmbogăţit. „Pentru unii a fost ca la un joc de ruletă : în noiembrie, un bavarez şi-a cumpărat un imobil din secolul al XVI-lea, chiar în centrul istoric al oraşului Erfurt, pentru 800 mii de mărci est-germane pe care le-a schimbat la paritatea de 1 la 20". Or, 40 000 de DM e preţul unui Mercedes. „Nu ştiu dacă acest contract va fi aprobat, dar casa aceea valora cel puţin 3—4 milioane de mărci, din cele bune".

Angelika, asemeni celor 16 milioane de est-germani se simte precum indienii într-o rezervaţie, ca într-un pămînt de cucerit sau de speculat. Un Far West în inima Europei. Întreprinzătorii federali vor să investească în locuri sigure, fără să-şi asume riscul de a se vedea contestaţi.

Potrivit unor calcule, pătrunderea mărcii (vest) pînă la Oder-Neisse ar putea să provoace şomajul a circa 4 milioane de oameni, adică aproximativ jumătate din forţa de muncă. Horst Sieber, preşedinte la Kieler Institut für Weltwirtschaft (Institutul din Kiel pentru Economia Mondială), a ajuns la alte concluzii : „Spre deosebire de Germania de Vest, în Est ar putea să apară circa 700 000 mici întreprinzători autonomi. În realitate, sînt doar vreo sută de mii. În orice nouă societate trebuie ca fiecare să creeze 3—5 locuri de muncă, ceea ce ar însemna 2—3 milioane asemenea locuri". De la Rostock la Weimar au apărut servicii de fotocopiat (inexistente pe vremea lui Honecker, care se temea de multiplicarea materialelor subversive), cofetării şi agenţii turistice particulare, videoteci care au epuizat fondurile de filme porno din Hamburg, dar pînă acum lipseşte chemarea din partea industriaşilor, adevăraţii creatori de locuri de muncă pentru a se produce noi bunuri. Din cele 10 miliarde mărci alocate de Bonn pentru primele investiţii, au fost deja cheltuite 6 miliarde, iar restul va fi distribuit în următorii doi ani, dar fără rezultate evidente. Ministrul economiei din R.D.G., Gerhard Pohl, declarase, în martie, în Camera Populară, că „cel puţin o jumătate de milion locuri de muncă vor fi create de întreprinderile mici şi medii", dar pînă la ora actuală nu s-a înfiinţat nici unul.

„Der Spiegel" comenta că în R.D.G. sînt multe de făcut şi preciza că, în construcţiile de locuinţe, se va înregistra un boom, serviciile au rămas în urmă cu o jumătate de secol, băncile şi asigurările vor absorbi mult personal. Dar, se întreba publicaţia, cum să pui pe un fost sportiv să facă pe casierul unei bănci ? Există şi posibilitatea trimiterii de tineri pregătiţi din alte landuri ale R.F.G. în Est.

În fond, Germania răsăriteană este asemeni unui land federal : are mai puţini locuitori decît Rhenania de Nord-Westfalia şi un produs brut inferior, ba chiar mai mic decît cel din Baden-Würtemberg şi cu puţin mai mare ca al Bavariei. Aşadar, societăţile din R.F.G. se implantează în R.D.G. La Altdöbern, un sat cu 3 500 locuitori, în apropiere de Cottbus, se bea numai bere bavareză. Firma „Hacker-Pschorr" din München a oferit pe credit mobilă şi tot ce trebuie unei berării, cu condiţia ca viitorilor clienţi „să nu li se servească nici un fel de bere din R.D.G.". Urmarea a fost că fabrica de bere din localitate şi-a închis porţile şi chiar şi fabrica de schnaps, băutura distilată germană. Aşa că, la Altdöbern, se bea bere, dar din poziţia de şomer. Şi în timp ce înainte o bere costa 1,80 M, astăzi costă 3 DM. La alte produse preţurile au crescut de 3—4 ori. Astfel, o ceaşcă de cafea costa înainte mai puţin de o marcă, astăzi costă 3 DM. Un prînz la restaurant a crescut de la 12 la 25 mărci. Şi aşa mai departe. Dar salariile sînt la jumătate faţă de cele din Vest, unde un muncitor cîştigă cel puţin 2 500 DM.

Încă şi mai rea este soarta celor peste 3 milioane persoane aflate la pensie : primesc în medie 450 mărci pe lună. În plus, muncitorii din R.D.G. ştiu că dacă salariul nu le era împovărat de diferite taxe, de acum înainte nu va mai fi aşa. Statul se gîndea pentru ei iar „şomajul" era un cuvînt necunoscut înlăuntrul R.D.G...

Oricum se prevăd cel puţin cinci ani de infern pentru Angelika şi prietenii săi. Sau, dacă vreţi o manieră mai optimistă de prezentare a lucrurilor, cinci ani de aşteptare înainte de a intra în „Raiul" consumismului occidental.

(după *„Europeo"*)

Cumpărătorii caută produse indigene

Aproape în fiecare dimineaţă pensionara Charlotte Link iese cu un coş mare şi pleacă după alimente. Traseul e destul de straniu : ocoleşte magazinele de alimente din apropiere şi se îndreaptă spre centru cît mai aproape de Unter-den-Linden şi Alexanderplatz. Iar acolo, zărind o coadă lîngă un camion plin de praf, se aşază cu bucurie la rînd. Peste o jumătate de oră, încărcată peste măsură, bătrînica se întoarce cu autobuzul acasă.

În acest timp, magazinele berlineze gem de produse, atrăgător ambalate, într-o gamă largă de sortimente cu etichete strălucitoare, avînd indicat preţul şi provenienţa produsului : RFG, Italia, Belgia, Argentina. Ca şi cum CEE şi prietenii ei se grăbesc care mai de care „să-i hrănească pe locuitorii RDG, care au flămînzit în anii socialismului".

Dar tocmai asta este, că germanii din Est n-au murit de foame nici înainte. Da, erau mai scumpe fructele exotice, însă produsele lor indigene erau renumite nu numai pentru buna lor calitate, dar şi pentru faptul că erau aproape cele mai ieftine din Europa. Este adevărat, dar în acest scop agricultura republicii a beneficiat anual de subvenţii de milioane de mărci.

Acum, împreună cu subvenţiile, au dispărut din rafturi şi produsele indigene. Aşa îşi manifestă conducerea comerţului loialitatea faţă de viitorii — de fapt deja prezenţii — stăpîni ai firmelor occidentale. Iar cooperativele agricole din RDG sînt nevoite să-şi vîndă produsele într-un mod semilegal, umilitor : cînd la marginea unui mare bulevard, cînd într-o trecere subterană, cînd la gară. În cel mai simplu ambalaj, mai ieftin — măcar să le cumpere cineva — pentru a nu lipsi complet cooperativa de mijloace.

Iată de ce berlinezii caută astfel de puncte comerciale ambulante. Căci salariul lor a rămas neschimbat, deşi este calculat în mărci RFG. În schimb, preţul produselor occidentale care intră în magazine este calculat în raport cu salariile vest-germanilor, cu mult mai mari (de 2—2,5 ori la aceeaşi profesie).

„Rîurile" de lapte, care curg uneori în semn de protest, din cisternele săteşti pe caldarîmul berlinez, nu pot fi, desigur, compensate cu promisiunile „mieroase", dar care înseamnă puţin, ale membrilor actualului guvern al RDG.

Cetăţeni est-germani în faţa unui magazin dintr-o suburbie a Leipzig-ului

Şomajul se face simţit deja în R. D. Germană — 361 286 în luna august. La centrele forţelor de muncă, şiruri din ce în ce mai mari

Încordare socială

Pur şi simplu în fiecare gest al guvernului se întrevede dorinţa de a se elibera cît mai repede de răspundere, încredinţînd RFG soarta unui popor de 16 milioane locuitori. Oare la aceasta au visat cetăţenii est-germani, care au ieşit în pieţele oraşelor lor în furtunoasa toamnă a lui 1989 ? Majoritatea s-au pronunţat în primul rînd pentru o înnoire democratică a orînduirii socialiste, nicidecum pentru restaurarea capitalismului.

„Am fost înşelaţi" — aceasta este afirmaţia cea mai populară a germanilor din Est, urmată de „Poate peste doi-trei ani totul se va aranja?..." Iar dacă „se va aranja", atunci ce anume şi cu ce preţ ? „Rudele" bogate din partea vestică a graniţei îi sfătuiesc să înveţe cît mai repede să lucreze cît mai mult, pentru a supravieţui, îndreptînd în acelaşi timp cu sînge rece pe panta falimentului sute de întreprinderi mari şi mici din RDG.

Nu numai produsele alimentare, dar chiar şi cele industriale ale RDG nu-şi mai găsesc acum loc în sistemul economic al propriei ţări. Specialiştii au stabilit exact că o treime din uzine şi fabrici se vor închide în cel mai scurt timp, din cauza nerentabilităţii, iar o altă treime vor sta o perioadă de timp cu funia de gît pînă ce magnaţii industriali şi financiari din RFG le vor hotărî soarta. Numai o treime din întreprinderi au şanse să supravieţuiască, în condiţiile unei aprige concurenţe cu firmele vest-germane sau în cadrul unei alianţe, fără drepturi egale cu ele.

Deocamdată însă valurile coliziunilor social-politice aruncă zilnic din întreprinderi mii de muncitori de diferite profesiuni, deveniţi inutili. Iar dacă tinerii, înfrîngîndu-şi orgoliul, îşi scriu numele în cataloagele bursei muncii, oamenii în vîrstă se grăbesc să treacă în masă la concediul de cinci ani de pensionare (cu salariu garantat 70 la sută). El a fost introdus de guvernul lui H. Modrow pentru a întineri cadrele şi a susţine material pe muncitorii vîrstnici.

Dar oare aceşti semipensionari nu se vor alătura în scurtă vreme tinerilor la cozile din faţa birourilor de plasare a forţei de muncă, dat fiind că întreprinderile ruinate nu vor mai putea să-i plătească ? Iar guvernul RDG nu se implică în această dramă lăsînd practic pe seama oficialităţilor Germaniei unificate rezolvarea acestor conflicte, care acum abia se conturează.

Dar oare totul este atît de trist în casa est-germană ? Oamenii totuşi au obţinut, în sfîrşit, aici posibilitatea liberei iniţiative, au realizat libertatea presei, pot trece graniţa de vest pentru a-şi cumpăra automobile cu mărci de prestigiu.

Totuşi, toate călătoriile sfîrşesc la fel : prin întoarcerea la căminele lor, la problemele lor.

(după *„Sovetskaia Rossia"*)

Deruta economică a RDG, agravată de demisia majorităţii factorilor de răspundere în domeniul economic exacerbează tensiunile sociale în rîndul unei populaţii care simte miza strategiei politicienilor în plină campanie pentru alegerile pangermane de la 2 decembrie. Cetăţenii est-germani — care au obţinut marca vest-germană în urma uniunii economice germane, intrată în vigoare la 1 iulie (o ceruseră votînd în majoritate, în luna martie, partidele conservatoare apropiate cancelarului vest-german Helmut Kohl — UCD) — acceptă tot mai greu deteriorarea continuă a unei economii ce trecea drept cea mai solidă în cadrul blocului răsăritean. Rata şomajului, indicele preţurilor, bilanţul comerţului cu amănuntul — toţi indicatorii sînt astăzi negativi.

Potrivit fostului ministru al muncii şi ocrotirilor sociale (social-democrat) Regine Hildebrandt, numărul şomerilor (situaţie necunoscută în vechiul regim comunist) creşte cu 25 000 de persoane pe săptămînă, iar peste un milion de oameni se află în şomaj parţial. Guvernul vest-german a anunţat că preţurile cu amănuntul au crescut cu 7,5 la sută de la introducerea mărcii vest-germane în RDG, iar potrivit unui raport oficial est-german vînzările cu amănuntul au scăzut în luna iulie cu 44 la sută.

Potrivit vest-germanului Detlef Rohwedder, şef al privatizării celor 8 000 de întreprinderi est-germane, consolidarea economiei RDG este posibilă, dar este vorba de un proces de durată. La ora actuală numai 17 firme au fost vîndute, iar 120 sînt în faza negocierilor.

În decurs de cîteva zile, aproape toţi factorii economici de răspundere ai RDG au dispărut ca urmare a demiterii sau demisiei lor. Mii de angajaţi din serviciile publice au demonstrat în faţa sediului guvernului est-german scandînd : „Nu vrem să fim sacrificaţi reunificării germane !" şi „Dacă oamenii politici nu fac nimic, intrăm în grevă !"

Protestatarii est-germani par să suporte din ce în ce mai greu şi nenumăratele dezbateri din parlament consacrate stabilirii termenului unificării germane. Ei le reproşează deputaţilor, în acelaşi timp, faptul că au avut grijă să-şi asigure salarii lunare de circa 6000 de mărci (3750 dolari).

(după *„France Presse"*)

Ungaria

Probleme pe calea „occidentalizării"

Specialiştii în politica externă a Ungariei doresc să conducă ţara în direcţia „comunităţii valorilor euro-atlantice". Premierul Antall şi ministrul de externe susţin acest curs ca fiind „obligatoriu", cum a afirmat premierul Ungariei. Zilnic însă apar dificultăţi care dovedesc cît de grea este desprinderea de legăturile de pînă acum. La aceasta se mai adaugă faptul că cele trei ţări vecine în care trăiesc grupuri mari de cetăţeni aparţinînd minorităţii maghiare — Cehoslovacia, România şi Iugoslavia — sînt state care se află, din punct de vedere politic, în afara comunităţii de valori spre care tinde Ungaria. Chiar şi în URSS trăieşte o minoritate maghiară.

De aceste minorităţi se leagă sentimente care-i animă pe toţi membrii guvernului, inclusiv pe premier. În iunie, la congresul partidului său, Forumul Democratic Ungar, Antall a declarat că el se consideră premierul a 15 milioane de unguri, deci şi al acelor unguri din afara frontierelor Ungariei. Reproşul vine acum, cu întîrziere din Slovacia, în acord cu evoluţia situaţiei de acolo. Pentru o Slovacie mică, autonomă, problema celor 70 000 de membri ai minorităţi maghiare din regiune se pune altfel decît pentru Praga.

Cu România în loc ca lucrurile să se liniştească, polemica este tot mai aprinsă. Vizita ministrului adjunct de externe, Neagu la Budapesta nu s-a soldat cu nici un progres. România nu mai acceptă nici măcar deschiderea Consulatului de la Cluj, cu toate că promisese acest lucru. După părerea celui

mai important partid de opoziție din Ungaria — Forumul Democratic —, conflictul cu România se datorează, în parte, și unor declarații ale guvernului. Tocmai datorită faptului că relațiile sînt atît de dificile — spun reprezentanții opoziției este necesară o atenție deosebită în alegerea cuvintelor. Același lucru este valabil și pentru relațiile cu URSS. Generalul Kery, în vîrstă de 90 de ani, deputat al Forumului Democratic, a apărat în parlament politica fostului regim Horthy și participarea țării la cel de-al doilea război mondial, argumentînd că politica de atunci era îndreptată împotriva bolșevismului.

Politica ungară este confruntată cu noi probleme și în Iugoslavia. Distrugerea autonomiei Voivodinei și centralizarea tot mai puternică a Serbiei afectează minoritatea maghiară, care începe să protesteze. Această minoritate s-a organizat pentru prima dată din punct de vedere politic în „inițiativa ungară din Voivodina".

Dezacordul dintre încercarea de a se desprinde de răsărit și efectele realității se evidențiază în special în economie. Pentru Ungaria, care are datorii externe în valoare de 20 miliarde dolari, este vital ca în schimbul unor bunuri de consum să obțină țiței din URSS. Uniunea Sovietică continuă să fie partenerul principal al comerțului ungar. Abia o Germanie unificată ar putea lua locul URSS. Unificarea Germaniei afectează însă economia Ungariei, deoarece numeroase firme din RDG au anulat acordurile cu Ungaria. În viitor, Ungaria va cere RDG sau reprezentanților ei de drept despăgubiri în valoare de 400 milioane de mărci.

Premierul RDG, Lothar de Maizière a vrut inițial să efectueze o vizită oficială în Ungaria, în octombrie, dar a devansat-o, sosind la ceremoniile ce au marcat împlinirea unui an de la organizarea „picnicului european" de la frontiera austro-ungară. La Sopron, de Maizière și-a exprimat gratitudinea față de gestul Ungariei, care la acea vreme a declanșat o reacție în lanț și care, în cele din urmă, a dus și la dărîmarea Zidului din Berlin.

Cu cîtva timp în urmă, Ungaria spera că, dintre toate țările est-europene, ea va păși prima pe drumul spre Europa. Acum se menționează că abia în 1991 va ieși din Pactul de la Varșovia. Reducerea exportului în fostele state ale blocului răsăritean, evaluat în acest an la 1,5 miliarde dolari, nu poate fi înlocuită imediat cu creșterea exporturilor spre țări cu monedă convertibilă. În acest an s-a realizat un export spre aceste țări doar în proporție de 60 la sută. Pentru CAER, toamna aceasta va fi, probabil, „cîntecul lebedei", după care își va schimba și numele ; dar în domeniul energetic colaborarea dintre membrele acestei organizații se va menține încă multă vreme.

În cadrul Ministerului de Externe ungar, precum și în unele cercuri care doresc o orientare cît mai rapidă spre Vest se conturează părerea că actuala confirmare a unei așa-zise „implicări adînci" a Ungariei în spațiul în care trăiește minoritatea sa și unde ea întreține importante relații economice se datorează unei repulsii față de Vest. Această atitudine nu decurge doar dintr-o atitudine socialistă față de lume, ci poate avea chiar și rădăcini naționaliste. Noua politică externă trebuie să țină seama că integrarea Ungariei în instituțiile occidentale nu se face prea ușor și ea nu va avea parte numai de bunăvoință. Dar Ungaria nu are de ales. Chiar și problemele ungurilor ce trăiesc în afara frontierelor țării nu pot fi rezolvate decît în cadrul european. Partenerul cel mai important al Ungariei va fi Germania, urmată de SUA și Franța. Colaborarea regională este binevenită, dar numai în direcția Occidentului. Pentru Budapesta oferte care ar putea îndemna Ungaria să rămînă în Răsărit — cu tendințe antigermane sau antisovietice — nici nu intră în discuție.

Victor Meier

(din *„Frankfurter Allgemeine Zeitung"*)

Uniunea Sovietică

Concurența sau monopolul?

În exclusivitate de la agenția de informații „Novosti"

Conflictul dintre acestea a izbucnit de îndată ce guvernul sovietic a acordat întreprinderilor, organizațiilor și gospodăriilor dreptul de a-și realiza o parte din producția proprie în mod autonom. Părea că piața va geme imediat de mărfuri și alimente (atît agro, cît și cu amănuntul) de proveniență liberă, iar între producători se va dezlănțui o luptă crîncenă pentru cumpărători. Dar, în pofida așteptărilor, nu s-a întîmplat nimic de acest gen. Din ce cauză ? Cauze sînt multe, dar principală este postura de monopolist a multor producători de mărfuri și servicii.

În loc să iasă pe piață (de reținut : extrem de ruinată și cu putere de absorbție pentru orice marfă), producătorii, folosind avantajele acestei poziții a lor, au început să se tîrguiască între ei. Și nici măcar să se tîrguiască, ci să facă schimb. Ciment pe cartofi, cizme pe cherestea etc. Într-un cuvînt, ca în filmele absurde. Dacă ceva se mai livra și pe piață, aceasta era, de regulă, producție scumpă sau mult scumpită în urma înțelegerii încheiate între magazin și întreprinderea producătoare privind comercializarea la prețuri convenite! Pe deasupra, și într-un caz, și într-altul dictau condițiile, stabilind proporțiile schimbului, prețul, producătorul—monopolist.

În economia sovietică acționează în prezent practic doar monopoliștii (consecință a înfăptuirii specializării și concentrării producției în decurs de mulți ani). Comitetul de Stat pentru Statistică al U.R.S.S., analizînd recent această stare de lucruri la producția a 344 de grupe importante de produse industriale, a constatat că fiecăreia din 109 poziții îi revine cîte un singur producător, iar la 209 — cîte doi. În complexul construcției de mașini, de exemplu, nivelul monopolizării reprezintă 72 la sută : din 3403 întreprinderi, 2212 sînt monopoliste în mod absolut în domeniul lor.

În timp ce, conform standardelor mondiale, în speță, indexului Harfinal-Hirshman (S.U.A.) pe piață trebuie să activeze cel puțin zece producători ai aceluiași produs. În U.R.S.S., desigur, nimeni nu s-a gîndit pînă acum la astfel de limite. Și numai trecerea economiei la relațiile de piață a determinat guvernul să caute o ieșire din situația creată. În primul rînd, pe calea deconcentrării giganților industriali, lichidării izolării de ramură, înființării unei mulțimi de mici întreprinderi. În plan legislativ, acestor scopuri le va servi și recent adoptata hotărîre a guvernului cu privire la măsurile pentru demonopolizarea economiei naționale.

Înțelegînd că, practic, nu mai rămîne timp pentru transformări radicale în acest domeniu, guvernul își concentrează atenția asupra principiilor după care ar trebui să se ghideze conducătorii economici, ieșind pe piață sau intrînd în relații unul cu altul. De exemplu, o întreprindere ce ocupă o poziție dominantă pe piață nu are dreptul să reducă sau să sisteze producția de profil, dacă aceasta se bucură de cerere în rîndul populației. Întreprinderea nu are dreptul să se folosească de poziția de monopol pe care o deține pentru a impune beneficiarului să accepte condiții neavantajoase.

Documentul recomandă comitetului antimonopol care funcționează pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. să efectueze cu regularitate o analiză complexă a situației pieței și a existenței concurenței pe piață, să facă expertiza actelor normative și a proiectelor de investiții importante. Dacă întreprinderea este declarată a fi încălcat legislația antimonopol, acesteia i se impune, pe lîngă plata unor amenzi, acoperirea pagubelor partenerilor din circuitul economic și transferarea în bugetul statului a veniturilor obținute pe căi nelegale.

Aleksandr Dedul

STOP CADRU

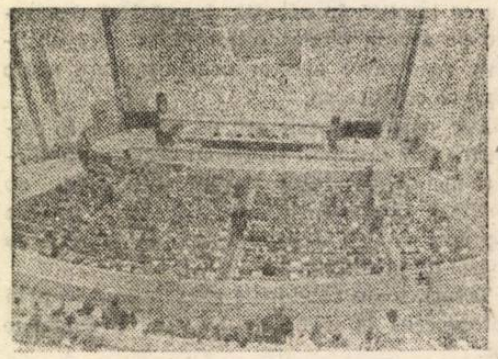

Sesiunea Sovietului Suprem al Rusiei. Deputații au discutat starea gravă a economiei sovietice

Uniunea Sovietică

Armata și perestroika

Care este locul și rolul armatei în contextul schimbărilor profunde din societatea sovietică, al reformelor interne și reorientărilor în politica externă ? Oameni politici, istorici, politologi și... reprezentanți ai instituției înseși își confruntă opiniile.

Reformele devansează evoluția conștiinței sociale și, astfel, nu o dată, între inițiatorii înnoirilor (și autoritățile sovietice actuale pot fi și ele incluse în această categorie) și marea masă, înfricoșată de schimbare (și mai cu seamă de noi sacrificii), se adîncește o periculoasă prăpastie. Pe de-o parte, „conștiința miturilor și dogmelor socialiste", pe de alta, „realitățile îngrijorătoare și imperativele restructurării" divizează societatea sovietică, pe care centrifuga recuceririi identității naționale și fenomenul „libanizării", care decurge în unele cazuri din ea, a condus spre un viitor plin de necunoscute.

Lupta politică marca bătălia pierdută, pe moment, a conservatorilor și apariția noului star politic, Boris Elțîn, radical și inovator pînă la imprudență (după unii critici). Dar în aceste bătălii, pe față sau subteran, o entitate continuă să reprezinte constant Rusia imperială, învingătoare în zeci de bătălii, Rusia a cărei dragoste de țară merge pînă la sacrificiul de sine al cetățenilor săi, Rusia descoperirilor științifice de vîrf ale ultimei jumătăți de secol : *armata.*

Din 1917 încoace, devenită Armata Roșie, ea reușea, deși flămîndă, dezbrăcată și neînarmată, să apere și să păstreze ființa statală după revoluția din octombrie, rezistînd unor adversari puternici. Alături de aliați, ea reușea din nou să fasă învingătoare în cea de-a doua conflagrație mondială, în fața puternicei Germanii hitleriste, dominînd ulterior o vastă zonă de influență și deloc neglijabilul sistem al alianței militare a Tratatului de la Varșovia. Azi, într-un context de securitate și într-o situație geopolitică nouă, ea va trebui să se readapteze la destindere și la destrămarea pactului militar pe care l-a dominat. Armata Roșie continuă să fie singura putere militară comparabilă cu cea a SUA, rămînînd, fatalmente, unicul „partener" valabil în sînul doctrinei „descurajării nucleare".

„Noul parlament al Rusiei — afirma istoricul Vladimir Lukin — are de îndeplinit o sarcină foarte importantă : să înlăture trăsăturile imperiale diforme de pe chipul Rusiei și să-i restituie acesteia, cetățenilor ei și instituțiilor sale publice, trăsături suverane și normale". Va căpăta oare și celebra Armată Roșie un nou chip în dificilul proces de reformă ? Pe de-o parte, amenințarea externă, inclusiv cea nucleară, se plasează astăzi, pentru URSS, la cel mai scăzut nivel de la sfîrșitul războiului mondial încoace. Pe de altă parte, țara traversează cea mai periculoasă criză internă, punînd în cauză însăși securitatea țării în întregul său.

Desigur, drumul spre consolidarea securității uniunii este cel al cuceririi încrederii în instituțiile de bază ale statului. Dar o instituție gigant, un complex militar industrial-științifc uriaș se poate oare reforma în profunzime, în ciuda unei rețele ierarhice conservatoare și ostile perestroikăi ? Atacul violent împotriva secretarului general al CC al PCUS, declanșat de purtătorii de

(după „L'Espresso")

cuvînt ai armatei la ultimul Congres al PCUS, porneș de la însăși negarea orientărilor de bază ale politicii externe sovietice și a noului concept sovietic de securitate. Andrei Gracev reamintea în revista „Novoe Vremea" trăsăturile definitorii ale noțiunii contemporane de securitate națională, căile și mijloacele prin care aceasta poate fi asigurată. Suveranitatea unui stat, subiect de drept în relațiile internaționale, nu poate fi dobîndită fără a ține seama de securitatea altor state și, cu atît mai puțin, în detrimentul acestora. Paritatea militaro-strategică nu se mai poate afirma prin expresia ei cantitativă, iar creșterea puterii militare nu mai constituie mijlocul cel mai eficace de asigurare a securității înseși. Această concepție este acceptată teoretic, dar aplicarea ei practică atinge interese directe ale unei părți a personalului armatei, ale unor departamente, a căror activitate este amenințată să intre în desuetudine. Sub sloganul intereselor naționale — releva publicistul Andrei Gracev — se apără interese și privilegii de grup.

„Din totalul structurilor societății — declara generalul colonel Albert Makașov, comandantul districtului militar al Volgăi și Uralului — armata și marina sînt, ca fond și formă, simbolurile cele mai strălucite ale statului. Cel ce dorește să distrugă statul pînă la temelii începe prin a denigra forțele armate". De la tribuna Conferinței PC din RSFSR, generalul colonel Albert Makașov lansa un apel nu la apărarea țării ci mai curînd la „apărarea armatei". Apărarea ei de perestroikă, cumva ?

În contextul actual al destinderii sovieto-americane, nu este oare mai constructivă, și pentru armată, soluția pe care o propunea Eduard Sevardnadze de „a ajuta politica să-și diminueze numărul adversarilor" ? Nu este această abordare mai logică decît acuzele deosebit de grave aduse acordurilor de dezarmare semnate și celor în curs de elaborare care — declarau reprezentanți ai armatei — constituie „o amenințare la adresa securității, plasînd țara sovietelor într-o situație comparabilă cu cea din 1939" ?

A-și defini *adversarul*, în plină destindere, constituie un element esențial al politicii URSS, iar, pentru armată, un concept cheie. Ministrul de externe sovietic acorda, de curînd, un interviu Galinei Sidorova, observator politic al revistei „Novoe Vremea". La afirmația ziaristei, care definea drept „o forță a URSS, capacitatea ei de a vedea în adversarul de ieri, partenerul de azi", Eduard Șevardnadze replica astfel : „.... forța noii mentalități politice rezidă în realism, în aprecierea lucidă a intereselor noastre și a celor ale partenerilor noștri, într-o atitudine critică împotriva sie însuși și a altora..."

La întîlnirea de la Malta, apoi la întîlnirea la nivel înalt de la Washington, președintele URSS avea toate motivele să declare : „Sîntem gata să nu mai considerăm SUA drept un adversar politic și, ca intenție, aceasta reflectă situația care s-a ivit odată cu sfîrșitul războiului rece și trecerea către o perioadă pașnică de dezvoltare. Din punct de vedere al capacității militare, cele două state ale noastre pot să se anihileze. Cred că lumea noastră trebuie să abandoneze stereotipul «prieten-dușman», să se orienteze către înțelegerea comunității intereselor umane".

Alături de conceptele de securitate, agresiune, adversar, și noul concept de *aliat* — în accepțiunea care i se atribuie azi — a constituit o țintă a atacurilor militarilor față de perestroikă, cu ocazia ultimului Congres al PCUS. Buletinul independent „Interfax" relata opiniile generalului Ivan Nikulin, șef al Departamentului politic al corpu-

lui de armată Sud, care înfiera noțiunea de Casă comună europeană, care „nu este altceva decît un mit". Datorită ei — preciza I. Nikulin — s-a reușit „expulzarea din Europa a Uniunii Sovietice și ruptura țării de aliații săi". Făcînd aluzie la fostele state comuniste ale Europei de Est — încă membre ale Tratatului de la Varșovia și, deci, încă aliate — generalul colonelul Albert Makașov aprecia, la rîndul său, în termeni duri și negativi, „așa zisele noastre victorii din Europa de Est", unde „armata sovietică este gonită, fără lupte, din țările pe care părinții noștri le-au eliberat de fascism".

Andrei Gracev încerca în revista „Novoe Vremea", să combată acuzația conform căreia „Gorbaciov și anturajul său au pierdut în 1989 Europa de Răsărit". În analizarea raporturilor URSS cu aliații săi, el pornește din perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial. Nu este oare Stalin — se întreabă publicistul sovietic — cel care a pierdut Europa de Est pentru socialism, încă de la sfîrșitul anilor '40, cînd, ostil evoluției independente a Iugoslaviei, a impus modelul său totalitar aliaților ? Nu este oare Hrușciov — se întreabă A. Gracev — cel ce a „pierdut" Ungaria în 1956 și, după el, Brejnev, cel ce a pierdut Cehoslovacia în 1968 ? Implicat adînc în conflictul afgan, Brejnev n-a mai intervenit în criza poloneză din 1980, rezumîndu-se să „deplaseze" divizii de-a lungul frontierei sovieto-polineze. Și, oare, se întreabă din nou publicistul sovietic — n-au pierdut sovieticii Polonia încă din 1939, de la semnarea protocoalelor secrete ale Pactului Molotov—Ribbentrop ? Sau, dacă nu atunci, nu oare ca urmare a asasinării prizonierilor polonezi la Katyn ? Cîștigarea din nou a încrederii aliaților nu se poate obține decît prin retragerea trupelor sovietice, pe care aceste state „nu le-au chemat niciodată".

La 4 iulie, 50 de oameni politici de diverse orientări adresau președintelui Mihail Gorbaciov o scrisoare deschisă, prin intermediul cotidianului „Komsomolskaia Pravda", cerînd reformarea în profunzime a armatei, îngrijorați fiind de faptul că, după cum apreciau ei, „elita militar-birocratică face bloc comun cu forțele conservatoare". Problemele foarte dificile, apărute odată cu retragerea din Europa de Est a peste 180 000 de familii de ofițeri și soldați sovietici, ce vor fi urmate de alte 100 000 de familii, vor fi aproape de nerezolvat, făcînd nemulțumirea armatei și mai evidentă. „Dictatura bate la ușă", avertiza scrisoarea, cerînd unificarea bugetului militar în mîinile Ministerului Apărării și punerea sa sub controlul parlamentului, precum și interzicerea politizării armatei.

Reducerea operată în bugetul armatei, diminuarea efectivelor (fără programe de reintegrare socială) și recurgerea la efectivele armatei pentru operațiuni de menținere a ordinii accentuează nemulțumirea ierarhiei militare. De asemenea, unele cercuri militare consideră că „în timp ce URSS respectă litera tratatelor... SUA recuperează foarte repede, în alte domenii, avantajele la care au renunțat prin tratate". Una din *axele reformei* lui Gorbaciov, conversiunea industriei militare în industrie civilă, a fost tratată de reprezentanți ai armatei drept „irațională". S-a creat — denunțau ei — un „sindrom antiarmată".

Dar nemulțumirea cea mai mare, cea mai profundă și de neiertat nu este oare aceea față de afirmarea unor noi generații de ofițeri reformatori, decși să abandoneze dogmatismul și rutina ? Organizația „Scutul" (Scit), ale cărei scopuri sînt pe larg detaliate de publicația „Novoe Vremea", are ca scop efectuarea de reforme în adîncime în armată ; ea s-a confruntat cu o contestare atît de puternică din partea superiorilor ierarhici, că s-a ajuns practic pînă la eliberarea din posturile de comandă a inițiatorilor ei.

Mulți dintre militarii din parlament sînt tineri, aleși în mod democratic și preferați superiorilor lor mai vîrstnici. Ei au fost cei mai activi sprijinitori ai reformelor în armată, aspirînd la realizarea dezideratului lor cel mai fierbinte : *armata de profesioniști*. Șeful statului major al armatei sovietice, generalul Moiseev, se alătură și el perestroikăi, respingînd ideea potrivit căreia armata URSS ar fi insuficientă : „Arsenalul de care dispunem, chiar în condițiile dezarmării, constituie o apărare suficientă și, dacă ar avea loc un război nuclear, va fi suficient pentru o catastrofă mondială".

Eduard Șevardnadze și adjunctul său, Iuli Kviținski, respingeau acuzațiile partizanilor durității ca „nejuste și nefondate". Unificarea Germaniei și retragerea trupelor sovietice din străinătate este ireversibilă, declarau ei cu fermitate. „Este posibil ca noi să nu fi înțeles nimic, să nu fi reținut lecțiile Afganistanului, să fi uitat deja 1956 și 1968 ? Este timpul să înțelegem că nici socialismul, nici prietenia, nici buna vecinătate, nici respectul nu pot fi impuse de baionete, blindate și sînge".

Pe moment, conservatorii au obținut o satisfacție majoră. Organizațiile partidului comunist din armată, KGB și MAI vor fi păstrate, în ciuda dorinței radicalilor de a le dizolva, în numele pluripartitismului garantat de Constituție.

În ultimele săptămîni, Mihail Gorbaciov proceda în maniera descrisă de latinul Lucretius, ungînd cu miere marginea paharului plin de băutură amară, oferit armatei. „Societatea trebuie să facă tot ce e necesar pentru ca armata să simtă că se află în centrul unei solicitudini permanente", reitera președintele sovietic aprecierile binevoitoare față de armată. „Conducerea face tot ce este posibil ca armata noastră să fie puternică și să răspundă exigențelor unei armate moderne".

De curînd, ziarul oficial „Pravda" prezenta punctul de vedere al doctorului în științe filozofice Vitali Kovalevski. El considera „un imperativ suprem al perestroikăi" reducerea cheltuielilor de apărare în condițiile de criză a economiei. „Strategia apărării suficiente — afirma el — trebuie să aibă în vedere nu numai considerentele cu caracter militarotehnic, ci și posibilitățile de apărare ale țării". După părerea sa, întregul complex de apărare trebuie subordonat scopului dezvoltării economice a țării, armata devenind o instituție de profesioniști. Pe de altă parte, dreptul constituțional la opțiunea liberă a profesiei trebuie să fie extins și la profesia militară, dînd individului posibilitatea de a sluji din vocație, schimbînd astfel fundamental climatul moral al instituției.

Coexistînd cu perestroika, va ieși armata sovietică întărită, în condițiile aplicării reformei militare radicale ? Pe moment, cantonată într-o atitudine de „low profile" (prezență discretă) față de conflictul din Orientul Mijlociu, URSS lasă mînă liberă partenerului de destindere, SUA, să joace un rol primordial, cheltuind miliarde de dolari prin desfășurări militare spectaculoase în Golf. Mai econoamă, diplomația sovietică conversează tihnit, la Moscova, despre noul chip al Germaniei, și cel al Europei, cu partenerii vest-europeni. Iar armata..., armata are în atenție situația politică internă, marcată de conflictele interetnice și confruntările asupra reformelor economice și politice.

Monica Grigorescu

Cu cine va fi armata?

În Forțele armate sovietice se confruntă în prezent două tendințe — una democratică și una totalitară. A vorbi astăzi despre „unitatea de monolit", despre unanimitate înseamnă să prezinți ceea ce dorești drept realitate. Monolit nu există nici pe verticală, nici pe orizontală. Și printre generali există oameni (deși în minoritate) care împărtășesc pozițiile și cerințele noastre privind o reformă militară radicală, scoaterea armatei de sub controlul direct al partidului. Dar stările de spirit democratice sînt mai puternice în verigile medii și inferioare ale corpului ofițeresc.

Tocmai acolo, „jos", a început restructurarea în armată, în timp ce în societate ea a început de sus. În ambele cazuri, ea s-a izbit de o puternică pătură birocratică, ce nu dorește să cedeze puterea. Maximum de concesii este să dea o aparență de restructurare, să schimbe neschimbînd nimic. Oare nu este un pericol real pentru securitatea societății dacă se dorește transformarea armatei dintr-un instrument de stabilitate într-un instrument de luptă pentru putere ?

Reforma trebuie s-o înfăptuiască cei care într-adevăr sînt interesați în realizarea ei.

Încercările de a menține actuala ordine de alcătuire a armatei sînt aprobate de trei forțe, care se împotrivesc reformei militare — o parte a complexului militar-industrial, unele cercuri ale conducerii de partid și majoritatea celor din conducerea Forțelor armate. Pe toți îi unește dorința de a ține armata „din scurt", rezervîndu-și posibilitatea de a o folosi după propria dorință, chiar drept instrument de reprimare a poporului.

Voi da două exemple :

Pogromurile din ianuarie de la Baku. Trupele MAI și KGB nu au acționat, deși ele puteau fi folosite. Vezirov și cei din preajma lui așteptau. Nu este exclus să fi așteptat tocmai comenzi de la centru, fără să dea dovadă de inițiativă proprie — cine comandă acela și răspunde. Provocînd însă această acțiune, „l-au lăsat descoperit" și pe Gorbaciov, și armata.

Sau sîngele vărsat recent în Armenia. MAI, din cîte știu, a propus legalizarea unor detașamente înarmate de luptători ca formațiuni naționale în componența trupelor MAI, pentru a le pune sub control și a nu permite în același timp ciocnirile. Dar... din nou cineva s-a amestecat, interzicînd să se facă acest lucru.

Folosirea armatei, astăzi, reprezintă o primejdie multiplă dacă se iau în considerare următoarele : 37 la sută din soldați stăpînesc slab limba rusă ; la 45 la sută din recruți se observă unele dereglări psihice ; în condițiile creșterii criminalității, uniforma militară o îmbracă un număr tot mai mare de persoane cu antecedente penale...

Sau se pune întrebarea în ce scop locuitorii din Asia centrală și Transcaucazia merg să facă serviciul militar în Rusia, iar rușii — în Asia centrală sau Transcaucazia ? Cred că nu doar pentru faptul ca tinerii să treacă în cadrul Forțelor armate prin școala internaționalismului. Îmi vine un gînd năstrușnic : nu cumva, oare, pentru ca, într-un anumit caz, să fie mai ușor să se folosească armata nu împotriva populației proprii din punct de vedere al componenței naționale ? Cînd flăcăii ruși au făcut ordine în Baku și au pierit acolo, s-a declanșat un val de proteste : să nu se trimită copiii noștri în alte republici...

Iată de ce sîntem pentru o revizuire radicală a principiilor completării armatei, pentru profesionalizarea ei, pentru crearea unui sistem complex de securitate, care să includă nu numai aspecte militare, ci și economice, ecologice, și de altă natură. Toți acești pași se înfăptuiesc greu, vor trebui învinse piedici artificiale și naturale. De partea noastră avem sprijinul majorității absolute a ofițerilor, subofițerilor, care se pronunță tot mai curajos pentru o democratizare deplină a Forțelor armate, pentru o reformă militară radicală.

Vladimir Lopatin

(din „Moskovskie Novosti")

Către un „an al Asiei"?

După „ofensiva" americană în Asia (recenta vizită a secretarului de stat James Baker în zonă) iată și „contra-ofensiva" sovietică într-un moment cînd în Asia mai sînt suficiente puncte nevralgice de „vindecat".

Recent, ministrul de externe japonez, Taro Nakayama, afirma la Tokio că, după cum 1989 a fost anul Europei, 1990 ar putea fi anul Asiei, cu toate că schimbările nu sînt aici tot atît de „spectaculoase" ca pe continentul european.

Între „mișcările" nu neapărat foarte „bruște" ale factorilor de influență în regiune se numără, desigur, și cele două „incursiuni" diplomatice ale celor două superputeri în zonă. De curînd, Eduard Șevardnadze, ministrul de externe sovietic, s-a aflat timp de o săptămînă, în China, R.P.D. Coreeană, Vladivostok (Extremul orient sovietic)) și Tokio. Punctele de „oprire" sînt, fiecare în parte, semnificative atît în ce privește relațiile bilaterale, cît și ponderea țării respective pe continentul asiatic.

Desfășurată într-un hotel în stil rococo, întîlnirea dintre ministrul chinez de externe, Qian Qichen, și Eduard Șevardnadze, de la Harbin, (nord-estul Chinei), reflectă — potrivit majorității analiștilor — „întoarcerea diplomatică a Chinei", izolată după evenimentele din Piața Tien Anmen, din iunie anul trecut.

Criza din Golf și noile perspective vizînd reglementarea conflictului din Cambodgia au fost cele două dosare principale pe agenda convorbirilor. Referindu-se la subiectele discutate și la modul lor de abordare, un diplomat occidental remarca faptul că temele de o „actualitate arzătoare au oferit Chinei ocazia să dea dovadă de moderație și responsabilitate internațională, uitate după suprimarea mișcării democratice de acum 14 luni." Membru permanent al Consiliului de Securitate (alături de SUA, URSS, Marea Britanie și Franța), China a votat unele rezoluții ale ONU condamnînd invazia Irakului în Kuweit și a aprobat sancțiunile împotriva Bagdadului. Și aceasta — preciza diplomatul occidental —, „în pofida aversiunii sale față de desfășurarea militară — americană, îndeosebi — în Arabia Saudită și în Golf".

Preocupările Moscovei în această problemă sînt aproape similare, întrevederile diplomatice între China și URSS nu au constituit decît un prilej pentru a reconfirma apropierea de vederi în chestiuni de maximă urgență pe plan internațional.

În privința dosarului Cambodgia, partea chineză declara, prin purtătorul de cuvînt al ministerului afacerilor externe, că „a sosit timpul pentru o reglementare". Poziția conducerii chineze, desprinsă și din convorbirile cu Șevardnadze, este clar îndreptată către o deschidere față de negocierile de pace, și normalizarea relațiilor Beijingului cu Hanoiul. China s-a raliat de curînd, la New York, propunerilor celor patru membri ai Consiliului de Securitate, pentru a se pune capăt războiului de 11 ani, dintre guvernul provietnamez și prosovietic de la Pnom Penh și cele trei fracțiuni ale rezistenței cambodgiene susținute de Beijing.

În plan bilateral, întîlnirea de la Harbin a fost în măsură să demonstreze că relațiile chino-sovietice și-au găsit o nouă cale de extindere, după ce în 1989, la Beijing, Mihail Gorbaciov și Deng Xiaoping au întors o pagină a istoriei peste cei 30 de ani de neînțelegeri și diferende. Unele decizii de reglementare a traficului de frontieră ce urmează a fi clarificat deschide o altă cale comerțului între cele două țări și înlătură un alt obstacol ce se înregistra la capitolul „litigii".

Escala Tokio a fost, desigur, așteptată de ambele părți, nu pentru că se întrevedea o soluționare a vechiului diferend dintre cele două țări în problema Insulelor Kurile, cît mai ales pentru stabilirea datei vizitei președintelui Mihail Gorbaciov în Japonia, „istorică", fiind și prima : s-a hotărît ca aceasta să aibă loc în aprilie 1991.

Au fost semnate patru documente diplomatice. Cele trei serii de discuții dintre Șevardnadze și omologul său nipon Taro Nakayama s-au derulat, de fapt, luînd în calcul perspectiva acestei întîlniri la nivel înalt sovieto-japoneze, încercîndu-se să se deschidă, pe rînd, căi și modalități ale înțelegerii „în doi". Ministrul sovietic de externe a subliniat, astfel, „necesitatea ca URSS și Japonia să găsească o soluție acceptabilă" pentru cele două țări la diferendul teritorial care le opune.

Pentru URSS soluționarea are o mare importanță în condițiile în care are nevoie de ajutorul economic al Tokio-ului, „lansat" într-o deschidere destul de fragilă către țările „foste" ale blocului comunist.

Bunele intenții conținute în afirmațiile lui Șevardnadze au fost interpretate de Tokio ca fiind reflectarea unei anume mobilități din partea Moscovei asupra conflictului teritorial, conflict ce a împiedicat încheierea unui tratat de pace și, bineînțeles, au diminuat considerabil dezvoltarea cooperării economice sovieto-japoneze.

Și o altă „premieră" la Tokio : primul ministru Toshiki Kaifu și Eduard Șevardnadze au asistat la convenția anuală a Partidului Liberal-Democratic (de guvernămînt), unde între altele, s-a cerut retrocedarea, de către URSS, a insulelor Kurile.

Teme cum ar fi stabilirea unor „măsuri de încredere" între toate țările asiatice în domeniul militar (subiect propus de Eduard Șevardnaze la Vladivostok pentru viitoarea Adunare Generală a O.N.U.) au fost evocate și în discuțiile cu partea japoneză, fără a fi dat vreun răspuns clar. Propunerea făcută de ministrul de externe sovietic la reuniunea privind problemele zonei Asiei și Pacificului este avansată într-un moment cînd se discută tot mai mult despre stabilirea, în Asia, a unui cadru instituțional similar procesului C.S.C.E. Concret, în toamna anului 1993, la Vladivostok se va organiza o întîlnire a miniștrilor de externe ai statelor asiatice.

Mihaela Brumă

Coreea

Prima „breșă..."

La Seul, un prim pas în procesul reunificării unei țări divizate de peste patru decenii ?

La intrarea hotelului „Intercontinental" din Seul, Yon Hyong-Muk, șeful guvernului nord-coreean și omologul său sud-coreean, Kang Young—Hoon, au pozat mulțimii de fotoreporteri sosiți în capitală pentru a surprinde o întîlnire cu adevărat „istorică". Fotografia va figura, cu siguranță, în dosarul reunificării Coreei, care se umple cu primele sale file.

Retrași în reședința rezervată convorbirilor, cei doi premieri au punctat, în timpul a trei serii de negocieri, probleme ce au însemnat, în primul rînd, o apreciabilă apropiere între cele două părți.

Care este rezultatul celor 73 de ore ale vizitei, de la Seul, a premierului nord-coreean ? Dacă e să apreciem partea concretă a discuțiilor, se poate spune că nu s-a încheiat nici un acord semnificativ, însă observatorii subliniază că cei doi șefi de guvern au evocat sincer toate punctele de dezacord între cele două țări și au făcut un prim pas „crucial" către unificarea peninsulei, după 45 de ani de divizare. Este pentru prima oară, de asemenea, cînd cele două părți au prezentat propuneri detaliate asupra modalităților de a se pune capăt confruntării politice și militare. Un alt element pozitiv este absența din discuții a incriminărilor și denunțurilor reciproce, ce au marcat reuniunea pregătitoare din Panmunjon, oraș aflat în zona de demarcație.

Întîlnirea de săptămîna trecută a constituit — așa cum au apreciat observatorii — prima „breșă" în profunda neîncredere reciprocă care a prevalat ani de zile, fiecare dintre părți asigurînd-o pe cealaltă că nu intenționează să agraveze neînțelegerile, cît să ducă la bun sfîrșit, în mod onest, reunificarea pașnică.

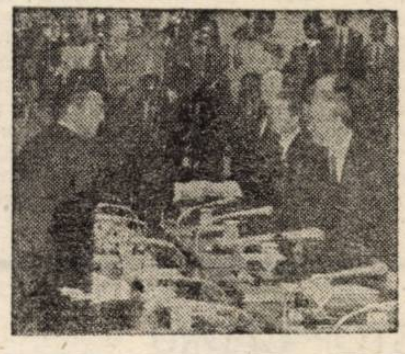

O strîngere de mînă la masa negocierilor : primul ministru sud-coreean Kang Young-Hoon și premierul nord-coreean Yon Hyong-Muk

Dincolo de un rezultat concret — abandonarea proiectului Coreei de Sud de a intra singură în O.N.U. —, responsabilii celor două țări au constatat că pozițiile lor converg către mai multe puncte : necesitatea unui acord de neagresiune, o reducere reciprocă a forțelor și stabilirea de schimburi economice.

Aceste teme vor fi abordate pe larg la următoarea întîlnire a șefilor de guvern, de la Phenian, la mijlocul lunii octombrie, și vor

constitui preludiul unor convorbiri mai frecvente așa cum anunțau înșiși prim-miniștrii.

Potrivit observatorilor, reunificarea Peninsulei Coreea se va face conform unui model diferit de cel german, care se bazează pe „absorbția" reciprocă a celor două Germanii.

R.P.D. Coreeană afirmă, de altfel, că spre deosebire de țările Europei răsăritene, ea a reușit să construiască un stat socialist, chiar dacă nu are o dezvoltare economică prosperă ca a Coreei de Sud.

Seulul, la rîndul său, speră că cele două părți vor reuși să reia convorbirile bilaterale cu Crucea Roșie Internațională. Astfel, circulația persoanelor dintre cele două părți s-ar putea relua rapid. Mii de familii au fost separate de scindarea peninsulei. Coreea de Sud dorește să înceapă o exploatare comună a resurselor naturale din Nord și o cooperare în producția de bunuri de consum.

La încheierea negocierilor, un prim proiect de acord adresează un apel Sudului și Nordului la recunoașterea și respectarea sistemului politic și social al celeilalte părți, în așteptarea întrunirii condițiilor care să favorizeze unificarea celor două Corei. De asemenea, se cere celor două părți să renunțe la „orice formă de calomnie și de denigrare", la neamestecul în treburile interne ale celeilalte. Un alt punct al primei serii de propuneri prevede libera circulație a persoanelor între cele două țări. Cele două părți ar trebui, de asemenea, să înceteze orice rivalitate și orice confruntare inutilă pe arena internațională, sugerîndu-se ca actualul armistițiu să se transforme într-un veritabil sistem de pace. A doua serie de propuneri are în vedere schimburile și cooperarea bilaterală, iar a treia — măsuri care ar permite să se stabilească „o încredere constructivă pe plan politic și militar" între cele două părți.

Mihaela Maxim

Cambodgia

„Atît de aproape de o soluție..."

Duminică după-amiază, la numai cîteva ore de la debutul întîlnirii lor în capitala indoneziană, cele patru grupări cambodgiene, practic, au acceptat planul de pace conceput de membrii permanenți ai Consiliului de Securitate al O.N.U.

„Situația n-a fost niciodată atît de favorabilă și o decizie va trebui luată acum sau niciodată" — a lăsat să se înțeleagă ministrul indonezian de externe, Ali Alatas, care, împreună cu ministrul-delegat francez al afacerilor externe, Edwige Avice, asigură președinția reuniunii.

Cei doi miniștri au avut consultări intense cu reprezentanții fiecăreia din cele patru fracțiuni cambodgiene, respectiv guvernul de la Pnom Penh și coaliția tripartită de opoziție, condusă de prințul Norodom Sianuk, din care fac parte și „khmerii roșii", ca și „forțele naționaliste" ale fostului premier Son Sann. Grupărilor khmere li s-a cerut, în mod clar, să-și exprime „adeziunea" la planul-cadru, adoptat la sfîrșitul lunii august de membrii permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU (China, Franța, Marea Britanie, SUA, URSS) și, se pare că, de această dată, învrăjbiții frați khmeri s-au trezit „cu spatele la zid".

Pentru prima oară, ei se confruntă cu o largă identitate de opinii în rîndul aliaților lor. La elaborarea planului de pace, destinat să pună capăt conflictului ce sfîșie Cambodgia de 12 ani, au participat, alături de SUA, Franța și Marea Britanie, atît China, care sprijină grupările de opoziție, cît și Uniunea Sovietică, favorabilă regimului de la Pnom Penh.

Cele cinci state membre permanente ale Consiliului de Securitate al ONU au propus să se încredințeze puteri largi unei autorități interimare a Națiunilor Unite pentru administrarea Cambodgiei pînă la organizarea unor alegeri generale libere. Diferitele fracțiuni cambodgiene ar urma, potrivit planului, să alcătuiască un Consiliu Național Suprem (CNS).

Divergențele exprimate au fost tocmai în legătură cu componența acestui consiliu, „khmerii roșii" cerînd o reprezentare egală a fiecărei fracțiuni, iar guvernul de la Pnom Penh, optînd pentru o formulă „bilaterală", cu reprezentanți ai săi, de o parte, și reprezentanți ai ansamblului forțelor de opoziție, de cealaltă parte. O asemenea formulă ar fi fost concepută în ideea reducerii rolului „khmerilor roșii" în cadrul procesului de reglementare a conflictului.

Formarea Consiliului Național Suprem constituie un punct esențial pe agenda discuțiilor inter-cambodgiene de la Jakarta. Discuții ce au fost precedate și pregătite de o suită de evenimente și importante gesturi din partea unora dintre protagoniști sau forțe implicate la eforturile de pace.

Duminică, ambasadorul SUA la Jakarta, John Monjo, l-a întîlnit pe primul ministru al guvernului de la Pnom Penh, Hun Sen. A fost prima întîlnire oficială a unui reprezentant american cu un reprezentant al regimului de la Pnom Penh și ea a concretizat decizia, recent anunțată de Washington, de a stabili contacte directe cu guvernul instalat în capitala cambodgiană în urmă cu 12 ani, cu sprijinul trupelor vietnameze.

Salutînd decizia americană, șeful diplomației sovietice, Eduard Șevardnadze, a anunțat, la rîndul său, că Moscova este gata să inițieze un dialog cu prințul Norodom Sianuk, pentru a contribui la reglementarea problemei cambodgiene.

În același timp, s-au înregistrat o serie de importante și inedite concesii din partea fracțiunilor khmere. De pildă, premierul Hun Sen declara că a venit la Jakarta animat de „un sentiment al compromisului" și, deși, inițial, își condiționase participarea la reuniune de prezența prințului Sianuk, a renunțat, în cele din urmă, la această condiție. La rîndul său, deși absent de la lucrările de debut ale reuniunii, Norodom Sianuk a făcut cunoscut un plan de pace, potrivit căruia fiecare din cele trei fracțiuni ale opoziției cambodgiene ar renunța la cererea de a avea în Consiliul Național Suprem un număr egal de reprezentanți cu cel al reprezentanților guvernului. Prințul Sianuk — care este privit de mulți drept cel mai îndreptățit candidat la postul de președinte al CNS — a precizat că planul său se bucură de aprobarea premierului chinez, Li Peng.

În legătură cu „mizele" reuniunii de la Jakarta este invocat și un alt aspect: „scadența" apropiatei sesiuni a Adunării Generale a ONU. Un diplomat din capitala indoneziană remarcă, astfel, că este evident că statele occidentale nu doresc o confruntare în problema cambodgiană la 24 septembrie, cînd vor începe lucrările Adunării Generale și cînd, din nou, va fi adusă în discuție chestiunea reprezentării Cambodgiei. „Etapa este crucială" — declara dna Edwige Avice, copreședintele întrunirii, menționînd că vorbește „în numele celor cinci".

Cît privește opiniile părților direct interesate, premierul Hun Sen se declara „încrezător 95 la sută" în privința șanselor de a se ajunge la un acord, optimism împărtășit și de liderul „khmerilor roșii", Khieu Samphan, care era de părere că: „niciciînd n-am fost atît de aproape de o soluție..."

Liana Enescu

STOP CADRU

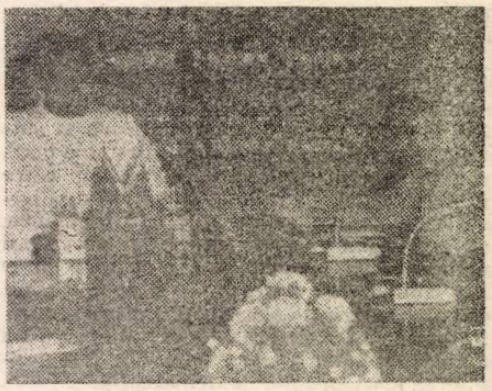

Întîlnire între liderii partidelor politice de opoziție și președintele Ranasinghe Premadasa (în stînga imaginii) în vederea studierii situației din zonele nordice și estice ale țării, unde puternicul conflict etnic din insula Sri Lanka cunoaște noi răbufniri. După 14 luni de negocieri de pace, la 11 iunie, forțele extremiștilor tamili acționînd cu precumpănire în zonele amintite, și-au reluat atacurile. Forțele guvernamentale au ripostat. Potrivit unor surse din Colombo, capitala țării, peste 3 700 de persoane și-au pierdut viața în luptele din ultimele luni. La întîlnirea cu președintele Premadasa, reprezentanții opoziției au cerut oprirea bombardamentelor asupra teritoriilor locuite de populația civilă și măsuri urgente pentru aprovizionarea cu alimente

Liberia

Final neprevăzut?

Duminică seara, şirul ştirilor privind situaţia luptelor dintre forţele guvernamentale, conduse de preşedintele Samuel K. Doe, şi forţele rebele, formate din două grupări ce acţionează separat, a fost întrerupt pentru a se anunţa capturarea lui Samuel K. Doe. Noutatea, într-un fel, n-a surprins, faptul fiind previzibil şi chiar aşteptat de mai multă vreme. Ceea ce a provocat o reală surpriză a fost însă prinderea lui Doe de către forţele disidentului rebel Prince Johnson, creditat cu a doua şansă, pe scena politico-militară a ţării, după Charles Taylor şi gruparea lui.

„Marea ştire" privind soarta lui Samuel K. Doe a fost comunicată de BBC, care a anunţat că fostul şef al statului liberian a fost capturat în aceeaşi zi, la prînz, după lupte îndîrjite. Rănit la picioare, el a fost condus la periferia capitalei, Monrovia, într-un loc neprecizat, dar controlat de rebelii disidentului Prince Johnson. Acesta din urmă a şi făcut o primă declaraţie la BBC în care afirma că „îşi asumă preşedinţia statului pînă cînd se vor putea organiza alegeri libere în întreaga ţară".

În acest punct, agenţiile de presă reamintesc că luptele între partizanii lui Samuel K. Doe, care, duminică, a ieşit, pentru prima oară, din palatul prezidenţial unde se baricadase după ce, în iulie, rebelii au ajuns la porţile Monroviei, şi trupele conduse de Prince Johnson au izbucnit la sediul „forţei tampon de pace", create la finele lunii august de statele membre ale Comunităţii Economice a Africii de Vest (CEDEAO). Confruntările armate respective au durat peste o oră şi s-au desfăşurat în fiecare cameră a palatului prezidenţial.

Surse de la faţa locului au dezvăluit că forţa interafricană de pace a încercat să se interpună între grupările aflate în conflict, însă n-a reuşit cu nici un chip să stopeze acest îngrozitor carnagiu ce s-a consemnat. Într-un prim bilanţ prezentat la repezeală după încheierea luptelor s-au anunţat 64 de victime, în majoritatea lor fiind oameni devotaţi fostului preşedinte Samuel K. Doe.

Iniţial, Prince Johnson a declarat, tot la BBC, că nu are intenţia să-l ucidă pe fostul şef al statului liberian şi că acesta din urmă urmează să fie deferit justiţiei. Între timp, însă, din Monrovia s-a aflat că Doe a decedat, iar corpul său expus la un spital din zona capitalei. Samuel K. Doe a fost prins după ce s-a deplasat însoţit de escortă, la sediul forţei tampon interafricane, pentru a-l întîlni pe comandantul acesteia, generalul-locotenent Arnold Quainoo (Ghana). Pînă atunci, adepţii lui Johnson respectaseră armistiţiul cu trupele guvernamentale. A fost o cursă ? A fost un concurs de împrejurări nefavorabile, toate, lui Doe ? Se pare că prima variantă e cea adevărată.

De notat că, în prealabil, „asociaţii" lui Samuel K. Doe anunţaseră că l-au numit şef provizoriu al guvernului pe comandantul gărzii lui Doe, generalul David Nimley.

Potrivit generalului-locotenent Arnold Quainoo, comandantul şef al forţei interafricane de pace (3 000 oameni trimişi, la Monrovia, la 24 august), „incidentul (capturarea lui Samuel K. Doe — n.n.) nu va duce decît la complicarea obiectivului acestei forţe — care încearcă să instituie un armistiţiu în războiul civil liberian ce durează de peste opt luni". Într-adevăr, peste 5 000 persoane, civili în cea mai mare parte, au fost ucise la începutul conflictului, şi alte 500 000 s-au refugiat în ţările vecine.

Rebelii ce aparţin celeilalte fracţiuni „Frontul Naţional Patriotic din Liberia", comandaţi de Charles Taylor atacaseră, sîmbătă, zona portuară a Monroviei, unde se refugiaseră mii de liberieni şi se aflau sub protecţia forţei interafricane de pace. Totodată, pînă luni dimineaţa, Charles Taylor nu reacţionase la ştirea înlăturării lui Doe de către cealaltă fracţiune rebelă, rivală frontului său.

Ajunşi în acest punct, este cazul să reamintim că, în Liberia, trei grupuri înarmate şi-au disputat puterea : guvernul lui Doe, rebelii şi disidenţii acestora. Potrivit unui documentar difuzat de agenţia „France Presse" la începutul lunii trecute, fostul preşedinte Samuel K. Doe a fost sprijinit de 1 000—2 000 soldaţi de carieră, bine echipaţi şi antrenaţi, făcînd parte din aceeaşi etnie (Krahn). După cum se părea, el părea să stăpînească, de asemenea, şi o parte a regiunii sale natale, Marele Gaddeh (în nord-vestul ţării, de-a lungul frontierei ivoriene).

În ce-i priveşte, rebelii s-au divizat în două fracţiuni rivale. Cea mai veche şi mai numeroasă este „Frontul Naţional Patriotic din Liberia" (FNPL), care are cel puţin 5 000 de membri, conduşi de Charles Taylor. Acesta are 42 de ani, este fiul unei liberiene (americano-liberiană) şi al unui american. Şi-a început studiile în ţară, le-a continuat şi terminat la Massachussetts College (SUA). A revenit la Monrovia după lovitura de stat militară a lui Samuel K. Doe (12 aprilie 1980), devenind şeful administraţiei achiziţiilor. Delapidînd 1 milion dolari, se refugiază în SUA, unde este arestat şi extrădat. Închis în capitala liberiană, Taylor a evadat, ajungînd în Burkina Faso şi apoi în Libia. Anul trecut, de Crăciun, în fruntea unui grup de adepţi, el a lansat atacuri armate împotriva autorităţilor guvernamentale. „Scorpionii negri", cum s-au numit ei dat fiind că au adoptat ca simbol acest animal, întrucît, asemeni loviturilor lui, şi ale lor „sînt mortale pentru adversar", au avansat treptat, cucerind regiune după regiune şi ajungînd la porţile Monroviei.

Prince Johnson, fost maior, este conducătorul disidenţilor din FNPL, regrupaţi în Frontul Naţional Patriotic Independent din Liberia. Potrivit unor estimări, ei ar fi cam 1 000, dar sînt consideraţi mult mai eficienţi şi mai disciplinaţi decît foştii lor colegi. La început, s-a spus că ei nu beneficiau de ajutor străin, dar o seamă de fapte ulterioare contrazic afirmaţia de mai sus. Astfel, mai ales după ce a ieşit la iveală faptul că Charles Taylor s-a antrenat asiduu în Libia, autorităţile americane, de pildă, au fost foarte reticente faţă de acţiunile lui. Pe urmă, el s-a preocupat de anihilarea forţelor FNPL, în loc să-şi concentreze atenţia asupra armatei guvernamentale, ceea ce a dus la măcinarea trupelor sale, care n-au dispus de artileria necesară, nici de soldaţi calificaţi în număr suficient şi nici de ofiţeri cu formaţia tactică necesară pentru a conduce ofensiva împotriva Monroviei. În schimb, acţiunile comandourilor FNPL au fost mai eficiente.

Pe acest fundal, cînd, la Banjul (Gambia), s-a convocat o conferinţă naţională privind viitorul Liberiei, Doe şi Taylor au boicotat-o, în timp ce Johnson a fost prezent. Poziţia sa şi contactele i-au slujit şi rezultatul n-a întîrziat. Cu acest prilej s-a hotărît ca în Liberia să se formeze „un guvern interimar de unitate naţională" şi s-a precizat că „toate grupurile politice liberiene, inclusiv FNPL, condus de Charles Taylor, vor face parte din guvernul interimar". Apoi, cînd CEDEAO a creat o forţă de pace — 2 500—3 000 militari din Gambia, Ghana, Guineea, Sierra Leone şi Nigeria (cu cel mai mare contingent) —, care, la finele lunii august, s-a instalat în Monrovia, avînd ca obiectiv pacificarea Liberiei, prin încetarea războiului civil şi formarea unui guvern de reprezentare naţională, Charles Taylor a comis o altă eroare (ce s-a dovedit, în final, capitală). După ce nu a recunoscut hotărîrea privind crearea guvernului interimar luată la conferinţa de la Banjul, a acuzat această forţă tampon de acte de agresiune împotriva populaţiei paşnice, cerînd... armatei guvernamentale să lupte împotriva ei şi făcînd apeluri insistente ca aceasta să se retragă din Liberia.

Ca urmare, succesul repurtat de Prince Johnson se explică, reamintind şi de zicala potrivit căreia, uneori, nici puterea nu-i pentru cine se pregăteşte s-o preia. E drept, acum se aşteaptă replica lui Charles Taylor...

Dumitru Constantin

STOP CADRU

Funeralii naţionale... după 17 ani. Hortensia Bussi, văduva fostului preşedinte chilian, Salvador Allende, aşează flori pe coşciugul acoperit cu drapelul naţional, purtînd rămăşiţele pămînteşti ale soţului ei. Mai multe mii de persoane, între care preşedintele chilian, Patricio Aylwin, şi primul ministru francez, Michel Rocard, au asistat, la 4 septembrie, la Santiago de Chile, la funeraliile naţionale ale fostului preşedinte Salvador Allende, asasinat în 1973 în urma puciului militar din Chile. Exhumate din cimitirul localităţii Vina del Mar (aflată la 110 km de capitală), unde Salvador Allende fusese îngropat în secret de militarii participanţi la lovitura de stat, rămăşiţele pămînteşti ale fostului preşedinte au fost transferate şi reînhumate la cimitirul central din Santiago de Chile

1000+1

Pierderi

În urma crizei din Golf, din cauza embargoului instituit împotriva Irakului de Consiliul de Securitate al ONU, România — prin respectarea rezoluțiilor în acest sens — înregistrează pierderi de peste 3 miliarde dolari, la care se adaugă efectele negative, derivate din aceasta, asupra relațiilor noastre economice cu alte țări — a arătat, la o conferință de presă, purtătorul de cuvînt al MAE, Traian Chebeleu. S-a mai precizat că România a făcut demersuri diplomatice la ONU pentru compensarea pierderilor, că și pe lîngă Piața comună și o serie de țări importante economic (SUA, Japonia, țări arabe din zona Golfului).

Epilog

Ultimii doi cubanezi refugiați la ambasada Spaniei din Havana au părăsit sediul misiunii diplomatice, au informat reprezentanți diplomatici spanioli. Astfel, s-a încheiat așa-numita „criză a refugiaților", declanșată în luna iulie.

Militară

Referindu-se la reforma militară începută în urmă cu trei ani în URSS, ministrul apărării, Dimitri Iazov, a relevat că, în acest interval, s-au diminuat serios alocațiile pentru apărare, a avut loc reducerea și conversia producției militare. De asemenea, au fost lichidate două clase de rachete, iar efectivul trupelor a fost redus, în mod unilateral, cu 500 000 militari. A început transformarea structurii, a sistemului de conducere și a pregătirii forțelor armate, crearea unor grupări calitativ noi ale acestora în limitele teritoriului URSS. În perioada 1991—1995 și în cea care urmează, se va încheia retragerea trupelor sovietice din Ungaria, Cehoslovacia, Mongolia, iar în perspectivă — din Germania și Polonia. Efectivul forțelor armate va fi adus la minimum necesar, pe baza principiului mixt, care îmbină obligativitatea generală a serviciului militar și caracterul voluntar al acestuia, a declarat, între altele, Dimitri Iazov.

FRONTIERĂ. *La Pomezni Boudy (200 kilometri nord-est de Praga), președintele cehoslovac Vaclav Havel (în dreapta, îmbrăcat într-un maiou cu emblema formației „Rolling Stones") și ministrul de externe Jiri Dienstbier (centru) s-au alăturat, în după-amiaza zilei de duminică 2 septembrie, demonstranților cehi și polonezi ce au manifestat în favoarea deschiderii frontierei dintre Cehoslovacia și Polonia*

Ajutoare

Ajutoarele americane pentru România au provenit — se arată în „Buletinul de Știri al Casei Albe" — din diferite surse, cea mai mare contribuție avînd-o guvernul Statelor Unite. Donații importante au fost făcute de peste 30 de corporații și organizații voluntare. Totalul ajutoarelor acordate de guvern este de peste 105 milioane dolari, iar donațiile din partea organizațiilor și persoanelor particulare este de cel puțin 32 de milioane dolari, totalul general însumînd 128 milioane dolari. Activitatea de strîngere a donațiilor se desfășoară în continuare. Guvernul S.U.A. a trimis bani, echipament medical, cărți, hîrtie teletip, echipament electronic pentru mass media, unt, porumb și furaje pentru animale, în valoare de 100 305 751 dolari. Acestea au fost repartizate ministerelor sănătății, agriculturii, educației, presei și televiziunii române, bibliotecilor universitare. De asistență tehnică în valoare de 1 327 895 dolari au beneficiat presa și sindicatele, societăți particulare, organizații studențești și politice. Suma de 7 280 dolari a fost acordată Ministerului Sănătății, în vederea ajutorării bolnavilor de SIDA. Ministerele Sănătății și Muncii au primit echipament medical în valoare de 4 000 000 dolari. Ajutoarele particulare — în valoare de 23 153 840 dolari — au fost trimise de unele organizații religioase (creștine, romano-catolice, ortodoxe, evreiești), organizații de ajutorare în caz de necesitate și de unele grupuri filantropice, universități și persoane particulare. Ele au constat în bani, alimente, medicamente, dezinfectante, autovehicule, cărți, computere etc., principalii beneficiari fiind ministerele agriculturii și sănătății, Crucea Roșie Română, biserica ortodoxă, cultul baptist, orfelinate, școli și universități.

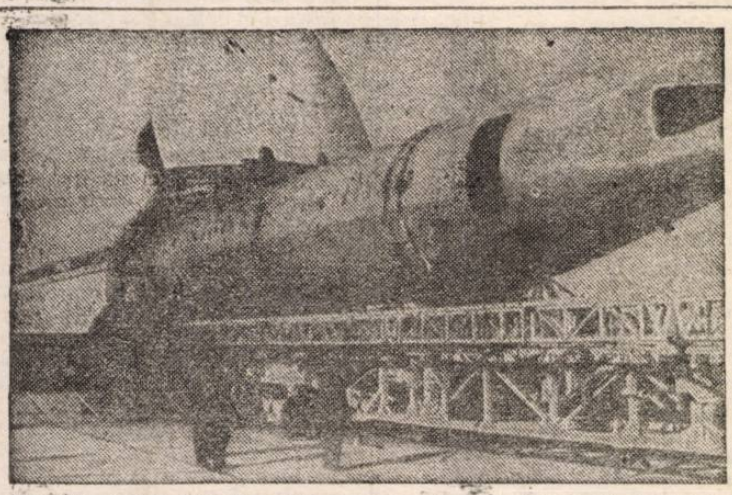

TRANSPORT. *Un gigantic aparat AN-124, „Ruslan", a transportat, la Novosibirsk, pentru testare, un nou avion de pasageri TU-204, construit de întreprinderea de aviație din Ulvanov*

Cabinet

Cancelarul federal, Helmut Kohl, va include, după realizarea unității germane, la 3 octombrie, pînă la primele alegeri pangermane de la 2 decembrie, mai mulți reprezentanți ai RDG în guvernul federal, ca miniștri fără portofolii. Această temă a fost discutată de șeful cancelariei, Rudolf Seiters, cu primul ministru al RDG, Lothar de Maizière, la Bonn, precizează „DPA". Condidații la un fotoliu ministerial sînt, alături de de Maizière, secretarul de stat Günther Krause, președinta Camerei Populare, Sabine Bergmann-Pohl, (toți membri ai Uniunii Creștin-Democrate) și Rainer Ortleb, vicepreședintele Partidului Liber Democrat. Miniștrii RDG vor face parte din comisia ministerială pentru unitatea germană, care va fi condusă tot de Seiters.

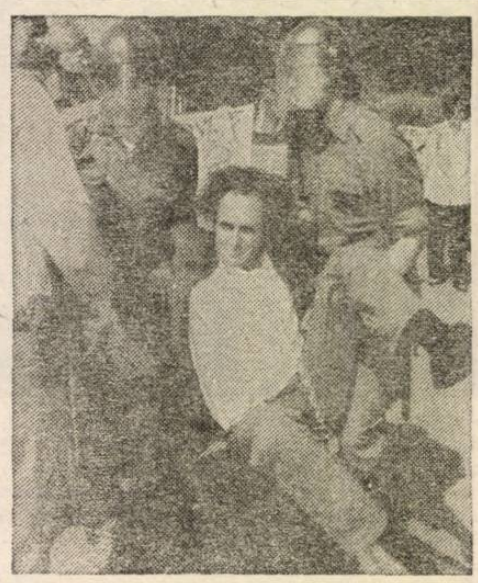

MANIFESTAȚIE. *Un membru al Partidului verzilor din Austria este ridicat de poliție în timpul manifestației organizate de „Inițiativa regiunea Alpilor și Mării Adriatice fără putere nucleară". Participanții au blocat intrarea centralei nucleare de lîngă Krsko, din Cehoslovacia, legîndu-se cu lanțuri de poarta și gardurile uzinei. Ca un făcut, în aceeași zi, un cutremur de pămînt a avut loc la circa 100 de kilometri de centrală...*

Centrul Europei

Centrul Europei se află în punctul de intersecție al paralelei 54 de grade și 54 de minute latitudine nordică, și al meridianului 25 grade și 19 minute longitudine estică, respectiv în apropiere de kilometrul 26, pe șoseaua Vilnius-Utiana, din Lituania. Potrivit ziarului „Trud", calculele respective au fost efectuate de cercetători ai Institutului național de geografie din Franța.

Katyn

Datorită eforturilor Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei și ambasadei poloneze la Moscova, autoritățile URSS au acceptat să permită accesul oamenilor de știință polonezi la toate documentele privind crimele comise la Katyn.

Alergie

Conform dispoziției șefului secției sanitare din regiunea Donețk, în magazinele Donbasului a fost oprită vînzarea rogojinilor, coșurilor de pîine și sacoșelor vietnameze, precum și a altor obiecte din materie primă vegetală — scrie ziarul „Izvestia". Aceasta deoarece a fost descoperită o legătură stranie între obiectele cumpărate și formele de alergie la oameni. Institutele științifice de cercetări din Ucraina au ajuns la concluzia că unele obiecte din materie primă vegetală vietnameză sînt infectate de ciuperci care, în anumite condiții, pot deveni patogene și pot provoca reacții alergice și alte manifestări de boală. În prezent, situația apărută este studiată minuțios de către oamenii de știință de la centrul unional pentru cercetarea micozelor din Leningrad. Ei vor da în curînd recomandări privind acele obiecte care au fost deja cumpărate și cele care mai există în depozitele comerciale.

Propagandă

Mai multe ziare britanice l-au acuzat, în termeni virulenți, pe fostul candidat prezidențial american, Jesse Jackson, de campanie propagandistică pe seama ostaticilor occidentali aflați în Irak. „Daily Mail" trage chiar linie de egalitate între acesta și președintele Saddam Hussein, deoarece — afirmă cotidianul londonez — ambii s-au servit de băiețelul britanic Stuart Lockwood pentru a impresiona opinia publică. Jesse Jackson a coborît, săptămîna trecută, dintr-un avion ce aducea la Londra 199 de ostatici, avîndu-l în brațe pe micuțul Stuart. Aceste imagini au fost distribuite în lume de producătorul de televiziune al fostului candidat prezidențial. Cu cîteva zile mai devreme, Saddam Hussein s-a folosit de același copil de cinci ani, pe care l-a mîngîiat părintește în fața camerei de luat vederi, în încercarea de a dovedi „cît de fericiți" sînt ostaticii Bagdadului.

de MATTY

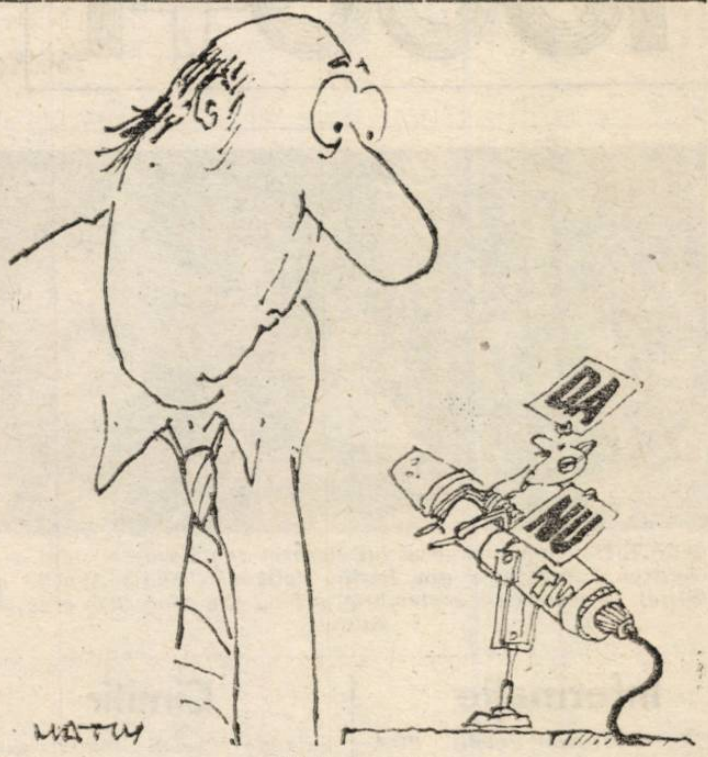

Fără cuvinte

DISCOVERY. *Scăpări de freon descoperite de tehnicienii de la NASA la naveta „Discovery" ar putea întîrzia lansarea sondei europene Ulysses, prevăzută pentru 5 octombrie. În cazul în care defecțiunea nu va fi rezolvată, zborul navetei ar urma să fie amînat cu 13 luni, cînd va mai exista o anume aliniere planetară, ce va permite punerea sondei europene pe o orbită polară în jurul Soarelui. (Deja misiunea „Ulysses" a așteptat patru ani, din cauza accidentului lui „Challenger", din 1986.) La 5 septembrie, „Discovery" a fost instalată pe rampă pentru a fi cercetată de specialiști. De la începutul anului, o serie de scăpări de hidrogen, ca și alte defecțiuni tehnice la navetele „Columbia" și „Atlantis", au determinat NASA să nu procedeze decît la trei din cele șase lansări preconizate inițial. În ciuda acestor incidente, oficialități de la NASA dau asigurări că flotila de navete va reuși să lanseze media prevăzută, de 12 misiuni pe an*

Premieră

O delegație ungară, formată din secretari de stat cu probleme administrative la cancelaria primului ministru și ai unor ministere, se află la Londra, la invitația guvernului englez, pentru a studia funcționarea aparatului de conducere de stat și administrativă în cadrul democrației burgheze occidentale — transmite „MTI". Ei vor fi informați pe larg asupra activității parlamentare și guvernamentale, asupra relațiilor dintre instituții și lucrătorii sistemului administrativ și de stat. (Este prima delegație de acest profil din țările est-europene, prezentă în Marea Britanie.)

Decret

Liderul sovietic Mihail Gorbaciov a inițiat o reformă politică a forțelor armate, a KGB și a poliției, relevînd că intenționează să pună capăt importantului rol pe care partidul comunist l-a avut în aceste domenii — transmite din Moscova agenția „Reuter". Mihail Gorbaciov a semnat un decret care prevede restructurarea organelor politice din armată și poliție, astfel încît acestea să aducă la îndeplinire politica de stat în probleme de apărare și securitate, în locul celei de partid. (Organele politice au fost întotdeauna „ciinii de pază" ai partidului comunist, neputînd fi supuse unui control militar. În trecut, acestea au jucat un rol dominant în sfera promovării cadrelor și trasării liniilor directoare ale politicii.)

Azilanți

● *Într-un efort de a opri fluxul de imigranți din Europa răsăriteană, Austria — transmite „Reuter" — a hotărît să reintroducă viza pentru cetățenii polonezi și să trimită, de-a lungul granței cu Ungaria ,1 500 militari — a informat un purtător de cuvînt al Ministerului de externe austriac. „Avem probleme în special cu cetățenii din România, care vin în mare număr, astfel încît, din păcate, trebuie să luăm anumite măsuri", a subliniat acesta, referindu-se la misiunea soldaților austrieci, staționați de-a lungul frontierei, de a pune capăt nenumăratelor intrări ilegale în Austria.*

Drept urmare, Polonia a hotărît luarea unor măsuri similare pentru cetățenii austrieci. Vizele dintre Austria și Polonia fuseseră desființate în 1988. „Dacă va fi nevoie" — a subliniat ministrul de interne, Franz Loeschnak — militarii vor fi trimiși, într-o fază ulterioară, și la alte frontiere (cea cu Cehoslovacia și cea cu Iugoslavia). Potrivit oficialităților, zilnic, o mie de străini intră ilegal în Austria, dintre care două treimi sînt cetățeni români. În prezent, există circa 20 000 de cereri de azil, dintre care 13 000 din partea românilor, care, din luna martie, au nevoie de viză de intrare în Austria. Cancelarul Franz Wranitzky a ținut să precizeze : „Austria continuă să rămînă deschisă pentru refugiații politici", acordînd azil politic celor care și-au părăsit țara din cauza persecuțiilor „rasiale sau politice". Azilul nu va fi acordat însă celor considerați drept „refugiați economic", adică persoanele ce doresc să se stabilească în străinătate din cauza lipsei de perspective economice în țara lor.

● *Numărul cererilor de azil în R.F.G. a crescut sensibil în luna august, ajungînd la cifra de 21 801 persoane, față de 18 885 în luna iulie, a informat Ministerul de interne vest-german. Această cifră se datorează în special creșterii cererilor de azil prezentate de cetățenii români (8 502 persoane, față de 5 750 în iulie) și bulgari (1 578, față de 733 în iulie), a precizat ministerul. Din luna ianuarie pînă în august, R.F.G. a acordat azil politic unui număr de 3 331 refugiați, ceea ce reprezintă o rată de 3,4 la sută.*

„Abe"

Taifunul „Abe" — care a afectat, timp de trei zile, coasta de Est a Chinei, în principal provincia Zhejiang, inclusiv marele oraș Shanghai — a produs moartea a 88 de persoane și dispariția a circa 100. Alți 839 de locuitori, surprinși de puternica furtună, însoțită de precipitații abundente, au fost răniți. Autoritățile locale au luat măsuri pentru a veni în ajutorul populației sinistrate și pentru atenuarea pagubelor produse.

Apreciere

Președintele George Bush a hotărît să ceară Congresului să suprime datoria militară a Egiptului față de Statele Unite, care se ridică la peste 7 miliarde de dolari. Această măsură este menită să „simbolizeze aprecierea" SUA față de rolul Egiptului în cadrul eforturilor făcute de comunitatea internațională pentru a determina Irakul să renunțe la ocuparea și anexarea Kuweitului.

1000+1

CONCERT. *Numit în locul lui Herbert von Karajan șeful orchestrei Filarmonice din Berlin, italianul Claudio Abbado a dirijat, în seara de 3 septembrie, primul său concert în această calitate*

În Africa de Sud continuă eforturile liderilor negri și albi în vederea stopării luptelor de stradă dintre negri. În imagini : președintele Congresului Național African, Nelson Mandela, în vizită la Sebokeng, în apropiere de Johannesburg (dreapta) *și președintele Africii de Sud, Frederik de Klerk, împreună cu soția sa Marieke* (sus), *în vizită la spitalul Baragwanath, unde sînt internați și copii, victime ale ultimelor incidente*

Informație

URSS a furnizat detalii SUA asupra diferitelor sisteme de arme de care dispun forțele irakiene și care au fost livrate Bagdadului de Moscova — se arată într-un articol publicat de revista americană „US News and World Report". Săptămînalul, care citează surse ale CIA, subliniază că Moscova a dat detalii „semnificative" Washingtonului despre modul de acțiune a rachetelor sol-sol „Scud", pe care Irakul a început să le instaleze în Kuweit. Autoritățile sovietice au transmis, de asemenea, Washingtonului detalii despre alte sisteme de arme, ceea ce demonstrează, în opinia sursei, disponibilitatea sovieticilor de a coopera cu S.U.A.

Cimitir

Sute de schelete, multe dintre ele cu craniul perforat de gloanțe sau altele purtînd urme de autopsie, au fost descoperite într-un cimitir situat în apropierea orașului brazilian São Paulo — s-a anunțat oficial la Brasilia. Într-o groapă comună, necunoscută pînă în prezent, au fost găsite între 1 500 și 1 700 de cadavre descompuse care, potrivit aprecierilor, „ar putea fi ale deținuților politici dispăruți în timpul regimului militar". Primarul orașului São Paulo, Luiza Erundina, a declarat că vor fi depuse toate eforturile pentru identificarea acestor persoane dispărute.

Protest

Uniunea Forțelor Democratice Bulgare (U.F.D. — coaliția partidelor de opoziție) consideră că declarația Secretariatului C.C. al P.C.U.S., în legătură cu incendierea Consiliului Suprem al Partidului Socialist Bulgar, constituie un amestec în treburile interne ale Bulgariei, a declarat Mihail Nedelcev, purtătorul de cuvînt al U.F.D., la o conferință de presă la Sofia — transmite agenția „B.T.A.". Conducerea U.F.D. a luat cunoștință de declarația respectivă din rezumatul publicat de presa bulgară și a adresat ambasadei U.R.S.S. cererea de a primi textul original. Nedelcev a subliniat că, pentru opoziția bulgară, este straniu faptul că evenimentele petrecute în noaptea de 26 spre 27 august au constituit un motiv pentru ca un „partid atît de mare" să-și declare atitudinea față de acestea, atîta timp cît el nu și-a exprimat opinia în legătură cu evenimentele din celelalte țări est-europene.

La 1 septembrie, agenția „TASS" transmitea următoarea telegramă : „Secretariatul C.C. al P.C.U.S. a calificat, într-o declarație dată publicității la Moscova, drept «un act de vandalism» devastarea și incendierea de către extremiști a sediului Partidului Socialist Bulgar. Documentul subliniază că extremiștii urmăresc să arunce țara în haos și dezordine și, în final, într-un război civil : «Aceia care încep cu acte de vandalism împotriva adepților ideilor socialiste vor ajunge, inevitabil, la exercitarea de presiuni asupra democrației în general». Secretariatul C.C. al P.C.U.S. a condamnat orice manifestare de extremism politic, de teroare morală și, cu atît mai mult, fizică. «Replica fermă dată acestei acțiuni, apărarea normelor societății civilizate este datoria fiecărui adevărat democrat, indiferent de convingerile sale politice». Comitetul Central și-a exprimat «solidaritatea tovărășească cu socialiștii bulgari care, în interesul poporului, se pronunță pentru o tranziție pașnică, nonviolentă la orînduirea democratică, pentru consolidarea tuturor forțelor ce doresc asigurarea păcii în țară și realizarea consensului național»."

Elită

Într-un răspuns la întrebarea unui cititor privind viața ungurilor, publicația sovietică „Krasnaia Zvezda" scrie, pe baza informațiilor transmise de agenția „MTI" : „Ungurii trec prin perioada schimbării unei orînduiri cu alta, dar drumul spre democrația pluripartită și economia de piață promite a fi lung și greu. Schimbările efectuate pînă în prezent nu s-au soldat cu transformări substanțiale în situația și statutul cetățenilor. Schimbarea cea mai vizibilă o constituie folosirea cuvîntului „domn" în loc de „tovarăș". În schimb, starea materială a oamenilor nu s-a ameliorat, comportamentul din instituții față de ei este cel dinainte. Majoritatea ungurilor constată astăzi doar faptul că birocrații și afaceriștii din economia subterană, care s-au îmbogățit în condițiile sistemului socialist, ca și persoanele apropiate de noua elită, deschid întreprinderi uriașe. În condițiile deficitului și lipsei unei concurențe adevărate, aceasta le aduce venituri astronomice. Mulți apreciază astfel : deocamdată s-a întîmplat doar faptul că, alături de elita din vechiul sistem, a apărut o nouă elită".

Nessie

Nessie, cum este „alintat" monstrul care se presupune că s-ar afla în adîncul lacului scoțian Loch Ness, reintră în actualitate. Nu numai pentru că, în curînd, se va deschide „sezonul de vînătoare" al monstrului, ci și pentru faptul că, pentru prima dată, a fost instituită o recompensă de 250 000 lire sterline (400 000 de dolari) pentru persoana care va reuși să aducă probe concludente privind existența sa. Recompensa a fost instituită de către firma pariziană „William Hill", iar experți ai Muzeului de istorie naturală din Londra vor fi însărcinați să autentifice asemenea eventuale dovezi. „Sezonul de vînătoare", care va începe la 5 octombrie și va dura trei zile, a trezit, cum era și firesc, atenția specialiștilor și nespecialiștilor din diferite părți ale lumii, care intenționează să utilizeze pentru găsirea lui Nessie ultimele tehnologii în materie.

Păsările

Un avion „Boeing-747", aparținînd companiei aeriene indiene de transporturi civile, cu 313 pasageri la bord, a fost nevoit să efectueze o aterizare de urgență, la New Delhi, după ce pilotul observase o degajare de fum la unul din reactoare. S-a constatat că fumul fusese produs de aspirarea de către reactor a unei păsări și că nu fusese vorba de o defecțiune tehnică a aparatului. Impactul avioanelor cu stolurile de păsări din spațiul aeroporturilor constituie una din problemele serioase care se pun de mai mulți ani în fața companiilor de transport aerian indiene.

Pact

Un cotidian brazilian a afirmat că între Brazilia și Irak există un pact nuclear ultra-secret, transmite agenția „Associated Press." Cotidianul din Rio, „Jornal do Brasil", citat de „AP", arată că Brazilia asistă Irakul în dezvoltarea și testarea de arme atomice, în proiectarea unei fabrici de armament și în obținerea de materiale nucleare. Acest program ar fi început în 1987. Guvernul brazilian a negat această cooperare, arătînd că, dacă există vreun brazilian care să lucreze în acest domeniu în Irak, el este mercenar.

Ecologică

Liderii din cele 7 state riverane la Marea Baltică au convenit, la conferința ce s-a desfășurat la Ronneby, în Suedia, să colaboreze pentru a opri poluarea care a distrus o treime din fauna și flora acestei mări. Participanții la lucrări au convenit, de asemenea, să elaboreze, pînă la sfîrșitul anului viitor, un plan cuprinzător vizînd curățarea Balticii și să înceapă aplicarea acestuia pînă în 1993. Organizația internațională „Greenpeace" a caracterizat declarația adoptată de participanții la conferință drept „prea vagă", criticînd din nou statele baltice pentru obiectivul prea mic al planului din 1988 privind reducerea la jumătate a deversărilor poluante în Marea Baltică, pînă în 1995.

Rubrică realizată de Rodica Dumitrescu

Femeia și puterea

Iată un subiect extrem de „sensibil", din toate punctele de vedere, mai cu seamă, pentru noi, românii; cu amintiri încă proaspete și dureroase despre „binefacerile" prezenței la putere a unei „sinistre" persoane feminine. Trecînd, însă, peste conotațiile național-subiective ale temei, să ne îndreptăm privirea spre contextul internațional.

Putem, astfel, constata că accesul femeilor la funcții sau poziții cu putere de decizie — la nivel de stat, guvern sau partide — a devenit un fenomen proeminent al lumii contemporane. Un fenomen tratat uneori cu seriozitate, alteori, cu indulgență, o dată cu subtilă înțelegere, altă dată cu sarcastică intransigență, dar, oricum, de care trebuie să se țină seama. Chiar dacă ar fi numai pentru a ne reaminti spusele unui om de spirit că, „dacă nasul Cleopatrei ar fi fost mai scurt, poate altfel ar fi arătat harta lumii".

Lăsînd gluma la o parte, o idee se impune cu forța bunului simț : din vremuri vechi și pînă azi (și, existînd toate șansele ca și în viitor), în mod direct sau în umbra soțului, tatălui, fratelui etc., o serie întreagă de personalități feminine au influențat, în bine sau rău, treburile dintr-o țară sau alta, și, prin aceasta, mersul treburilor în lume. Nu intenționăm, însă, a proceda la o tratare exhaustivă sau „științifică" a fenomenului. Constatîndu-l ca atare, înregistrîndu-i manifestările, atît de diverse ca formă și atît de subtile în conținut, ne vom opri numai asupra cîtorva constatări :

Vom observa, de pildă, că femeile nu se mai mulțumesc cu un rol pur decorativ, tradițional sau protocolar — de suverane sau președinți fără putere de decizie, a căror prezență nu se interferează tumultului politic și rămîne, venerată și venerabilă, undeva în planuri de neatins. Dovedind tot mai mult curaj, hotărîre și, nu de puține ori, competența necesară, ele abordează sferele executive, active ale puterii.

Uneori, trecerea lor e meteorică, alteori, devine, însă, moment de referință. Doamna Margaret Thatcher, premierul britanic, este, astfel, singurul șef de guvern din acest secol care și-a impus numele unei doctrine și unui stil de guvernare. „Thatcherismul" reprezintă, azi, sinonimul revoluției conservatoare. Sau, la celălalt capăt al lumii, în India, personalitatea Indirei Gandhi și-a pus amprenta asupra evoluției politice din țara cît un continent, vreme de mai bine de un sfert de secol.

Fiindcă nu au experiența de secole la conducere a bărbaților, prudente, femeile își caută, deseori, sprijin în divinitate, nu numai în datoria față de patrie. „Sînt sigură că e o misiune încredințată de Dumnezeu" — spune Ertha Trouillot explicînd motivele acceptării funcției de președinte provizoriu al Republicii Haiti. Pentru Benazir Bhutto, fostul prim-ministru al Pakistanului, politica nu reprezintă o pasiune ci, mai curînd, o expresie a simțului datoriei, al responsabilității. Dumnezeul ei se numește Allah, ea crede în puterea lui, în faptul că „în cele din urmă, Dumnezeu va face dreptate".

De multe ori, apariția unor femei pe scena politică este rezultatul hazardului sau al unui eveniment tragic, al dispariției unei persoane apropiate — a soțului (în cazul președintelui Filipinelor, Corazon Aquino, sau a președintelui nicaraguan, Violeta Chamorro) sau a tatălui (Indira Gandhi, sau Benazir Bhutto). Aceștia au reprezentat personalități importante într-un anumit context politic și dispariția lor a lăsat un vid periculos. Din nevoia de a se umple acest vid, cît mai curînd și mai eficient, se apelează la soția sau fiica întruchipînd în ochii maselor valorile pentru care au luptat și s-au jertfit cei dispăruți din viață. Se întîmplă, de asemenea, ca urmașa să dezvolte o personalitate proprie, la fel sau chiar mai puternică decît a înaintașilor săi, cum a fost cazul Indirei Gandhi.

Un caz aparte e, de exemplu, Benazir Bhutto. Pregătită din copilărie, de tatăl său, influentul om politic pakistanez din anii '70, Zulfikar Ali Bhutto, pentru a deslușì meandrele vieții politice, ajunge la putere mulți ani după dispariția acestuia, în condiții tragice. Nu răzbunarea, ci realizarea idealurilor tatălui i se pare mai importantă tinerei femei-premier. Găsește pentru aceasta suport nu numai în divinitate, ci și în făurirea unei vieți familiale armonioase, paralelă carierei politice.

Familia rămîne un factor esențial pentru femeia-politician. Legăturile familiale, soțul, copiii pot fi stimul sau frînă, dar, evident, au o altă însemnătate, sporită, decît în cazul politicienilor-bărbați. În schimb, în cariera acestora, evadarea din cadrul conjugal, așa-numitele legături extraconjugale pot avea efecte cu adevărat catastrofale. Nu numai pentru propria carieră, dar și pentru formațiunea sau conjuncturа politică cărora le aparțin, cum se va putea vedea din capitolul „Amorul și politica".

Purtate spre culmile puterii din necesitate sau din întîmplare, femeile iau decizii care pot fi bune sau rele. Ca și în cazul bărbaților, de altfel. Dar nu acesta e scopul acestui serial, de a face o analiză a activității politice întreprinse de femeile-președinți, premieri, miniștri etc. Intenția a fost de a ne opri asupra unor prezențe feminine distincte în funcții de conducere, de a pătrunde întrucîtva în intimitatea procesului amalgamării slăbiciunilor „sexului frumos" cu rigorile puterii. Iar dacă, în final, concluziile vor infirma sau vor confirma renumitele teze despre rolul femeii în viața societății, aceasta nu va fi vina autoarei...

Liana Enescu

Doamna și domnul Thatcher. Om de afaceri, domnul Thatcher nu are nimic în comun cu bătăliile politice pe care d-na Thatcher le cîștigă cu atîta tenacitate

Margaret Thatcher — „doamna de fier"

Hotărît lucru, 1990 nu a început bine pentru primul ministru britanic, doamna Margaret Thatcher. În martie, scene de mare violență s-au desfășurat pe străzile Londrei. Sute de manifestanți furioși au protestat împotriva unui nou impozit municipal — „poll tax", luînd cu asalt magazine de bijuterii și băuturi fine, restaurante scumpe și firme vînzînd automobile de lux. A fost o bătălie comparată cu celebra luptă de la Trafalgar. A produs pierderi de milioane și a stîrnit agitație în cercurile politice britanice și stupefacție în rîndurile opiniei publice din alte țări, pentru care englezii sînt campionii calmului și impasibilității.

Actele de violență au fost condamnate în unanimitate de oameni politici din Marea Britanie, dar opoziția a insistat asupra răspunderii guvernului, pentru că — au subliniat reprezentanții ei — esența tulburărilor constă în nedreptatea socială a unui sistem care nu oferă nici o posibilitate persoanelor împinse la marginea societății de a-și îmbunătăți nivelul de trai. Oricum, mulți au considerat că protestul subit, spontan și furios din centrul Londrei a fost epitaful de pe mormîntul politic al doamnei Margaret Thatcher. Oare așa să fie ?

Nu este pentru prima oară cînd popularitatea doamnei Thatcher scade pînă la un nivel de-a dreptul periculos. De asemenea, nu este pentru prima oară cînd „revoluția conservatoare" ce-i poartă numele, așa-numitul „thatcherism", devine țința unor vii atacuri, a unei puternice contestări. Este drept că, de data aceasta, lucrurile par să capete amploare. „Doamna de fier", cum a fost denumită datorită stilului său dur, implacabil, nu mai domină ca pînă acum scena politică britanică. Potrivit unor sondaje din primăvara acestui an, partidul său conservator era cu circa 20 de procente în urma opoziției laburiste. Chiar unii parlamentari conservatori și-au manifestat, pentru prima oară, panica și au vorbit de schimbarea liderului ca o condiție de succes la viitoarele alegeri din 1991 sau 1992.

Dar Margaret Thatcher nici nu vrea să audă. Ziariștilor care au asaltat-o cu întrebări în legătură cu zvonurile despre o eventuală demisie a sa, ea le-a răspuns, surîzătoare, că „este fericită că se află în fruntea guvernului și a partidului". Apoi, într-un interviu acordat revistei „Woman's Own", a precizat că se va prezenta la viitorul scrutin legislativ, ce va avea loc cel mai tîrziu în iunie 1992 și poate, și la următoarele. Momentele dificile, de amplă contestare ca și actualele convulsii prin care trece societatea britanică nu par să modifice cu nimic intransigența, inflexibilitatea „doamnei de fier". Dimpotrivă, reconfirmîndu-și formația puritană, care o ajută să nu se descurajeze nici în cele mai grele condiții, ea pare că devine și mai puternică atunci cînd își apără singură cauza. În bună măsură, trăsăturile sale de caracter, motivația atitudinilor și deciziilor sale se datorează educației primite.

O ELEVĂ MODEL. Margaret Hilda Roberts s-a născut la 13 octombrie 1925, în localitatea Grantham, din comitatul Lincolnshire, din estul Angliei, ca fiică a unui băcan. Grație unei burse, a studiat chimia la Universitatea din Oxford. A fost o elevă model, bună la învățătură, ordonată, corectă, îmbrăcată impecabil, respectînd strict regulamentele școlii, trăsături care i-au atras simpatia profesorilor, mai puțin a colegilor. A fost, de asemenea, fiica preferată a tatălui său, care a educat-o în spiritul principiilor de „a trăi la nivelul propriilor resurse, a-și plăti datoriile și a economisi pentru viitor", principii pe care le va aplica, ulterior, la scară națională.

În 1954, a obținut diploma de avocat, specializîndu-se în dreptul fiscal. S-a căsătorit cu un om de afaceri, Denis Thatcher, cu care a avut doi copii gemeni. A intrat în viața politică, aderînd la Partidul Conservator. A pierdut două alegeri, înainte de a obține, în 1959, un mandat în parlament. În 1970, cînd conservatorii au revenit la putere, a primit postul de ministru al științei și educației ; din 1974, a fost purtător de cuvînt al partidului pentru problemele mediului înconjurător, apoi pentru problemele financiare. A luat lecții de dicție cu Sir Lawrence Olivier și, în 1975, a devenit liderul Partidului Conservator. Alegerea doamnei Thatcher în fruntea principalei formațiuni de opoziție (la vremea respectivă) din Marea Britanie a fost un fapt fără precedent. La conferința de presă care a urmat desemnării sale, a fost întrebată : „Considerați că ar trebui angajate mai multe femei în politică ?" „Da, desigur, ca și în presă, de altfel" — a răspuns Margaret Thatcher. „Ce simțiți la gîndul de a-l înfrunta pe Harold Wilson în Camera Comunelor ?" „Același lucru ca și el" — a venit, prompt, replica.

„FĂRĂ ANESTEZIE". Instalarea sa în clădirea din Downing Street nr. 10 (reședința șefului guvernului britanic) a avut loc la 4 mai 1979, în condițiile unei situații haotice, ale unei Anglii „bolnave" de declin economic, agitație sindicală, vie nemulțumire în rîndul diferitelor categorii sociale, ale pierderii prestigiului deținut pînă atunci de către Partidul Laburist. A abordat, de la început, un stil de o fermitate aparte în toate acțiunile sale : a înfrînt puterea sindicatelor, a susținut cu tenacitate privatizarea și, în pofida oricărei împotriviri, a denaționalizat industriile de stat ; a adoptat o strategie pe termen lung, declarînd că oricărui bolnav (situație în care se afla Marea Britanie) după operație, îi va fi mai întîi rău, și apoi, bine. „Operația" a constat mai ales în combaterea inflației, chiar dacă prin aceasta șomajul a urcat la cote considerabile. A mărit impozitele și redus asistența socială. A obligat întreprinderile deficitare să dea faliment. Nu a cedat insistențelor pentru o poziție mai flexibilă față de irlandezii din IRA, și, implicit, față de militanții acestei organizații care declaraseră greva foamei. A dat o luptă grea, de aproape un an, cu minerii de la minele de cărbuni și a cîștigat. La reconversiunea industrială, pe care a aplicat-o în Marea Britanie, spre deosebire de alte state occidentale, a procedat „fără anestezie", ceea ce a însemnat o perioadă foarte grea pentru muncitori.

Pe de altă parte, a constatat că britanicii contribuie prea mult la bugetul Pieței comune, a solicitat înapoierea unei sume enorme și nu s-a lăsat pînă n-a obținut-o. A insistat — chiar în ciuda unor voci din preajmă care i-au contestat punctul de vedere — asupra menținerii forței nucleare britanice de disuasiune. A răspuns energic, prin forța armelor, în cazul conflictului ce a opus Marea Britanie Argentinei, în problema insulelor Malvine (Falkland).

Fermitatea și intransigența i-au atras numele de „doamna de fier", dar i-au și asigurat succesul în trei alegeri consecutive (1979, 1982, 1987). Stilul său de guvernare — dur, puternic, autoritar, inflexibil nu i-a atras, însă, prea multe simpatii printre oamenii politici sau în rîndurile intelectualității. De pildă, fostul președinte francez, Valéry Giscard d'Estaing, a spus despre ea că nu-i place „nici ca bărbat, nici de femeie", iar actualul lider al Franței, François Mitterrand, a descris-o ca avînd „gura lui Marilyn Monroe și ochii lui Caligula". „Am avut timp de un deceniu la putere o doamnă care îngheață inima și anulează imaginația națională" — consideră scriitorul englez conservator Anthony Burgess, care îi reproșează că nu are simțul umorului, „neintelectualismul", faptul că îi plac povestirile polițiste și nu se înduioșează de soarta cetățenilor sărmani.

„THACHERISMUL" SAU REVOLUȚIA CONSERVATOARE. Simpatizată sau nu, Margaret Thatcher este premierul britanic care, după Winston Churchill, s-a bucurat de cel mai însemnat impact internațional. Ea s-a menținut la putere mai mult decît oricare din actualii lideri ai lumii occidentale. Mai mult, este singurul șef de guvern din acest secol care a dat numele său unei doctrine și unui stil de guvernare, „thatcherismul" devenind sinonimul revoluției conservatoare, al durității și inflexibilității, al guvernării bazate pe convingeri și nu pe consensul forțelor politice.

Meritul său incontestabil este că a stopat declinul Marii Britanii, a pus sub control inflația, a imprimat un curs sigur economiei,

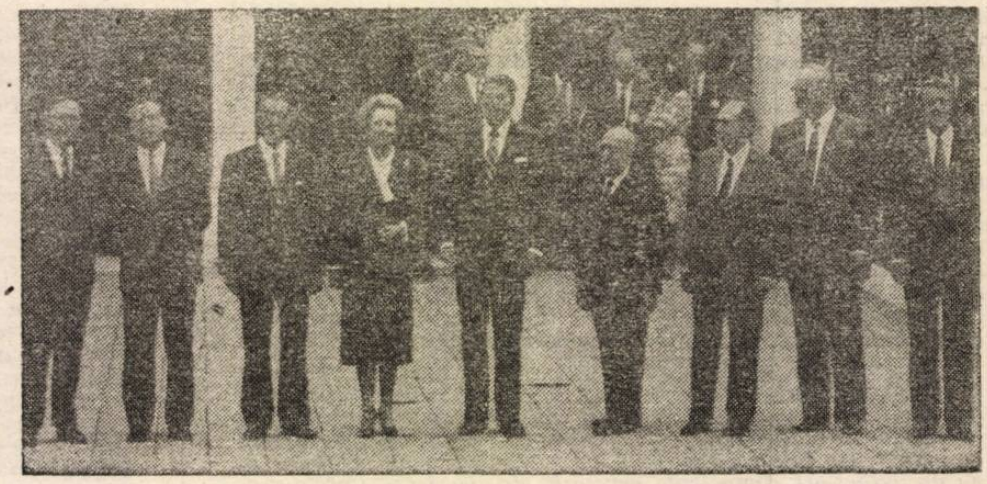

Entuziasmul maselor de alegători contrazice sondajele de popularitate ale „doamnei de fier"

Obișnuită „scenă de familie" de la o întrunire a liderilor celor mai industrializate state occidentale. Ca de obicei — o singură prezență feminină : Margaret Thatcher

a imprimat evoluției britanice direcții specifice propriei sale personalități. În 1987, cînd, în pofida unei conjuncturi nefavorabile, a obținut, totuși, al treilea mandat, unul din adversarii săi, liderul social-democrat David Owen, a spus : Thatcher a cîștigat pentru că ea a reprezentat, în viziunea masei de alegători, „un stil de conducere hotărît, clar, puternic". Iar editorul din Londra al publicației „Irish Times" a apreciat că : „Britania, la bine sau rău, este, azi, Britania doamnei Thatcher".

Succesele de odinioară par, însă, să se întoarcă, azi, împotriva inițiatoarei lor. Inflația e totuși mare, indicele dobînzilor în urcare. Valoarea acțiunilor e în scădere la Bursă, mai ales ale societăților recent privatizate. Măsuri precum „poll tax" au fost întîmpinate cu reacții de virulența protestului londonez din martie, anul acesta. Încercările de transferare a austerității din domeniul economic și în cel social a stîrnit împotriviri chiar în cadrul echipei conservatoare.

În vara anului trecut — un val de greve de avertisment au zdruncinat Marea Britanie. În iunie, dna Thatcher procedează la o amplă remaniere guvernamentală, gest interpretat ca fără precedent, o încercare de a face față scăderii vertiginoase a popularității sale și de a oferi șanse „speranțelor" nutrite de unii membri ai partidului conservator. Dar, la scurt timp, pe fondul convulsiilor din țară, ministrul economiei demisionează. Se vorbește despre cea mai gravă criză politică traversată de regim. Premierul Margaret Thatcher pare, pentru prima oară, în defensivă. La tradiționala reuniune anuală la nivel înalt a celor șapte state occidentale cele mai industrializate, organizată anul trecut în capitala Franței, se constată că atitudinea sa e mai reținută. Noile sale planuri ambițioase — de a reda Marii Britanii strălucirea pierdută după părăsirea posesiunilor coloniale, de a o transforma într-o putere politică majoră, o țară a cărei intervenție să fie esențială în jocul mondial al celor două superputeri — nu trezește entuziasmul concetățenilor săi. Englezii manifestă mai degrabă dorința de a se încorpora, cît mai curînd, sistemului Comunității Economice Europene și s-au săturat ca liderul lor să fie singura voce disidentă la toate reuniunile. Este contestată poziția sa în problemele „construcției europene", considerată prea intransigentă și contrară intereselor pe termen lung ale Marii Britanii. Nu este aprobată nici preocuparea ei constantă pentru introducerea legilor pieței libere în sectoare precum sănătatea sau securitatea, privatizarea apei și a electricității.

Neplăcute sînt pentru premierul britanic nu numai dificultățile sîciitoare întîmpinate în ultima vreme pe calea adoptării unor măsuri, de ordin economic sau social, ci faptul că acestea au ridicat serioase întrebări și au dat naștere la speculații în legătură cu propriul său viitor politic. Dar, pentru doamna Thatcher, „evenimentele își vor urma cursul". Nu voi demisiona — reafirmă ea — și voi cîștiga noile alegeri, „deoarece tot ce fac e în concordanță cu sentimentele profunde ale poporului". Iar reacția britanicilor, care au ales-o, deja de 3 ori, nu poate fi anticipată.

Optimismul cu care își privește viitorul actualul premier britanic nu s-a dezmințit cu prilejul unei recente întîlniri cu presa, în legătură — de această dată — nu cu problemele politice, ci cu cele ale... modei ! „Doamna de fier" a împărtășit presei părerile sale, relevînd că preferă „linia sobră" și că „ochiul alunecă, pur și simplu, de la talie în jos ; din acest motiv, talia aproape că scapă neobservată". Pentru femeia-lider, îmbrăcămintea este mai importantă decît pentru bărbat ? „Da, cu siguranță că este mult mai importantă" — a răspuns Margaret Thatcher, căreia presa britanică i-a prevestit, cu acest prilej, și „un posibil viitor de consultant în probleme de modă !"

L. E.

Elveția

Reglarea ceasului...

Neutralitatea încăpățînată a Elveției încetează să mai fie un avantaj. Va „reintra" și Elveția în Europa ?

În anul 1515 elvețienii au pierdut bătălia de la Marignan împotriva trupelor franceze ale regelui François I. Și atunci s-au hotărît să se retragă din lumea conflictelor, încheind cu Franța un acord de pace eternă, adică neutralitate avant la lettre. Ideea de neutralitate, în sensul modern al cuvîntului, le-a fost sugerată tot de un francez, mult mai celebru decît primul, Napoleon Bonaparte, la o întîlnire cu o delegație elvețiană la St. Cloud, în 1802 : „Voi nu trebuie să jucați un rol activ în Europa. Voi aveți nevoie de liniște, de independență și de neutralitate recunoscută de toate forțele care vă înconjoară".

Statutul de țară neutră a fost apărat cu strășnicie de toate guvernele care s-au succedat la cîrma Confederației Helvetice, mergîndu-se pînă la refuzul, întărit prin referendum, de a adera la Organizația Națiunilor Unite. În treacăt fie spus, majoritatea organismelor O.N.U. își au sediul la Geneva, în Palatul Națiunilor Unite. În aceste condiții, guvernul elvețian a anunțat spre uimirea generală, că se alătură țărilor gata să aplice sancțiuni economice Irakului, în urma blitzkriegului împotriva Kuweitului. Așadar, după 485 de ani de neutralitate, Elveția își încalcă principiul sacrosanct pe care s-a bazat, timp de secole, politica sa externă, prin hotărîrea de a pune în practică o decizie a unei organizații internaționale la care nu s-a afiliat !

Cum și de ce s-a „dereglat" ceasornicul elvețian ?

„Cum" este relativ simplu : cu aprobarea tuturor partidelor importante din țară. Desigur că, în virtutea democrației directe care se practică aici, ar fi fost normal să se organizeze un referendum. Dar timpul a fost prea scurt — doar cîteva zile. Și pe urmă elvețienii par a-și fi pierdut, cel puțin parțial, entuziasmul pentru acest mod de manifestare a opțiunilor, lucru explicabil dacă ne gîndim că, din 1971 pînă în prezent, ei au fost chemați la urne ca urmare a inițiativelor populare, de... 40 de ori. O medie de două referendumuri pe an poate deveni obositoare, ceea ce duce la scăderea considerabilă a participării la vot, ajungîndu-se pînă la 30—40 la sută din electorat.

„De ce" este ceva mai complicat.

Elveția este o țară prosperă, un „miracol economic" al Europei, — trebuia și bătrînul continent să aibă un miracol economic al lui — cu o constantă rată de creștere de 2,5 la sută pe an, cu un nivel al inflației mult sub media celorlalte țări occidentale și cu un șomaj aproape inexistent. Numai că și pe cerul helvetic de un albastru turistic au început să se adune mici nori : prețurile vor crește, pînă la sfîrșitul anului, cu 4,5 la sută după ce s-au modificat practic insesizabil din '86 încoace ; băncile elvețiene — celebre pentru strășnicia cu care își apără secretul operațiunilor — se văd confruntate cu jenanta problemă a „spălării" banilor „murdari" rezultați din marile afaceri cu droguri ; cam 55 000 de oameni trăiesc sub limita sărăciei, după standardele elvețiene, desigur ; autoritățile au anunțat că, anul trecut, 248 de persoane au decedat din cauza consumului de droguri, iar numărul consumatorilor constanți de astfel de otrăvuri se ridică la 25 000 ; scandalul „fișelor personale" continuă, ș.a.m.d. Se vor găsi fără îndoială, soluții adecvate, dar vorba aceea, „unde-i Elveția de altădată ?"

Elvețienii sînt oameni harnici și conștiincioși, însă, după cum spun ei înșiși cu umor, „se scoală devreme și se trezesc tîrziu". „Trezirea" a început să se producă în momentul în care au constatat că celelalte țări occidentale se îndreaptă, încet dar sigur, spre o uniune economică. Perspectiva de a rămîne pe dinafară nu poate fi deloc liniștitoare pentru o țară mică, așa încît Confederația cea pașnică a pornit la „atac". Încă înainte de „bomba" participării la blocada economică împotriva Irakului, Elveția a cerut oficial admiterea sa ca membru al Fondului Monetar Internațional și al Băncii Mondiale. Apoi, împreună cu celelalte cinci state — Austria, Suedia, Finlanda, Norvegia și Islanda — cu care a fondat acum 30 de ani A.E.L.S. (Asociația Economică a Liberului Schimb), s-a implicat mult mai serios în negocierile dintre această asociație și Piața comună cu privire la constituirea unui „spațiu economic european".

Radicalii cer chiar aderarea Elveției la C.E.E. Alții, mai puțin radicali, vor ca guvernul să se „gîndească" la această posibilitate. Însă majoritatea elvețienilor — mai ales cei de limbă germană, care reprezintă trei sferturi din populație — ezită. La urma urmelor, nu-i lucru ușor să admiți că scumpa lor neutralitate are nevoie de „ajustări", și nu doar cosmetice !

Instituția armatei este și ea atinsă de morbul „ieșirii în lume". Militarii elvețieni vor să participe la următoarea rundă de negocieri asupra reducerii armamentelor și trupelor în Europa. O unitate de medici militari s-a alăturat forțelor O.N.U. de supraveghere, staționate în Namibia. Un grup de ofițeri a participat la un antrenament special pentru observatori O.N.U., parte din ei aflîndu-se deja la frontiera dintre Israel și Siria. Iar guvernul dorește să-și modernizeze aviația militară prin achiziționarea unor „MIG"-uri sovietice.

Elveția este însă o țară calmă și prudentă. Agitația de acum nu depășește tensiunea de „sfadă în familie" și nu pare să adîncească tradiționalele fricțiuni existente între vorbitorii celor patru limbi oficiale — germana, franceza, italiana și romanșa — deși conservatorii provin mai ales din prima categorie, iar radicalii, din celelalte trei. Numai că devine din ce în ce mai limpede că țara nu poate risca izolarea, fie ea și într-un rai al cantoanelor, al văcuțelor lucind de curățenie și al ceasurilor ultraprecise.

Manuela Ștefănescu

CONVENŢIA DE ARMISTIŢIU DIN 13 SEPTEMBRIE 1944 DINTRE ROMÂNIA ŞI NAŢIUNILE UNITE

Diplomaţia Marilor Puteri privind sferele de interese în România 2

general-locotenent (r) Ion Şuţa

În dimineaţa zilei de 29 august 1944 delegaţia guvernamentală condusă de Lucreţiu Pătrăşcanu s-a deplasat la Moscova şi, după multe aşteptări, la 10 septembrie, a avut prima întîlnire cu delegaţia Aliaţilor, respectiv V. M. Molotov, care a prezidat toate şedinţele, locţiitorii săi A. L. Vişinski şi I. M. Maiski, ambasadorul S.U.A. la Moscova, W. Averell Harriman, şi ambasadorul Marii Britanii, Sir Archibald Clark Kerr.

Textul Convenţiei de armistiţiu, pus la dispoziţia delegaţiei române, a cuprins un preambul, 20 de articole şi 6 anexe prin care s-a definit statutul juridic internaţional al României pînă la semnarea Tratatului de pace şi, îndeosebi, relaţiile ei cu URSS, SUA şi Marea Britanie. În cuprinsul Convenţiei s-au prevăzut clauze de ordin militar, politic, economic, financiar şi administrativ, cu asemenea detalieri încît să asigure funcţionarea sistemului ocupaţiei militare deja instaurat pe tot teritoriul ţării. Potrivit practicii internaţionale, unele din prevederile Convenţiei de armistiţiu ar fi trebuit să fie prevăzute în Tratatul de pace, iar altele, care în mod necesar ar fi trebuit să-şi găsească locul aici, nu au fost inserate.

Iorgu Iordan, primul ambasador al României la Moscova, după 23 august 1944

Inaugurarea monumentului soldatului sovietic din Bucureşti, 1945. În prim plan : Petru Groza, regele Mihai, Kavtaradze, ministrul Kremlinului în România, generali sovietici. În plan secund : Lucreţiu Pătrăşcanu, George Tătărăscu, Mhail Ralea şi alţii

Un text diferit de cel negociat anterior

De la început trebuie să subliniem faptul că textul convenţiei prezentat în şedinţă delegaţiei române era total diferit de textele negociate la Cairo şi Stockholm, precum şi de declaraţiile oficiale făcute de personalităţi reprezentative, în primul rînd de către Molotov. În Sinteza negocierilor româno-sovietice de la Stockholm, întocmită de Reber Samuel, aflată în Arhivele de Stat din SUA şi dată publicităţii de Gheorghe Buzatu, se menţionează : „Va rămîne probabil pentru totdeauna o chestiune de domeniul supoziţiilor, de ce a confirmat guvernul sovietic abia la 26 august, nu numai condiţiile de armistiţiu oferite în aprilie, ci şi concesiile adiţionale pe care le făcuse anterior guvernului Antonescu, *pentru ca mai apoi să le nesocotească în totalitate în formularea Convenţiei de armistiţiu* pe care România a fost nevoită să o accepte la 12 septembrie 1944. /.../. Între condiţiile armistiţiului nu a fost inclusă nici una dintre promisele prevederi favorabile României, cu excepţia recuperării nordului Transilvaniei. În schimb, au fost introduse o seamă de condiţii noi şi împovărătoare. Se poate susţine că această chestiune prezintă doar un interes teoretic, deoarece condiţiile de armistiţiu nu au fost mai respectate de guvernul sovietic, ca alte angajamente ale sale anterioare".

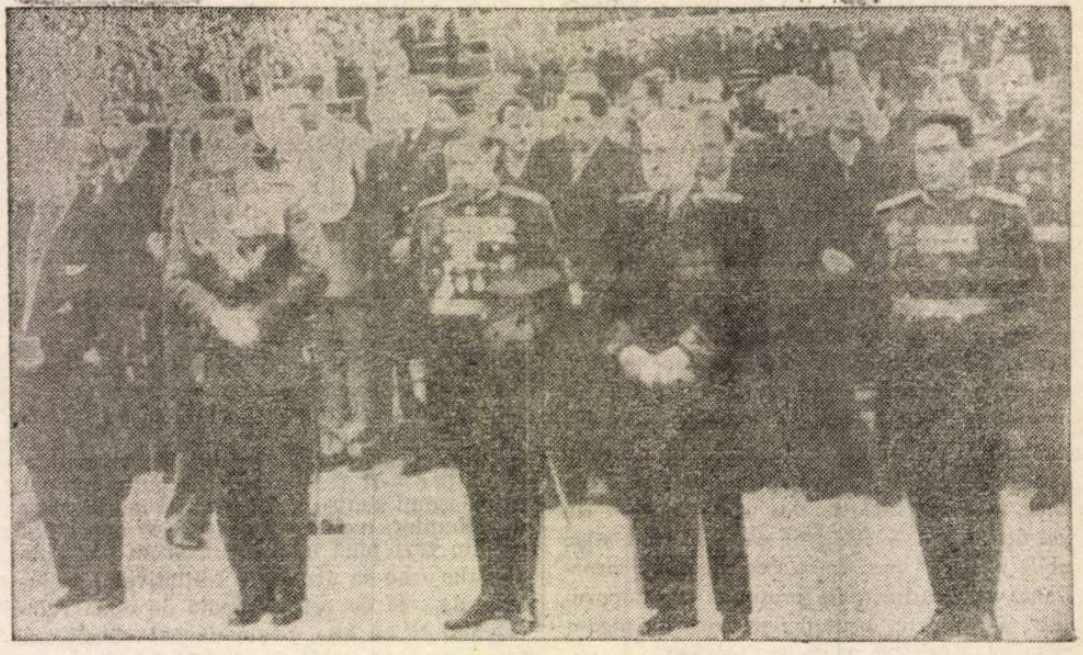

În ansamblu, din analiza textului Convenţiei reiese că România nu a fost tratată ca ţară care a ieşit din război prin voinţa sa proprie, în urma înfăptuirii fără nici un sprijin din afară a loviturii de stat şi alăturării ei, fără rezerve, coaliţiei Naţiunilor Unite. Aceasta a avut urmări negative asupra întregii evoluţii a situaţiei politice din ţară, a relaţiilor cu Naţiunile Unite, reflectîndu-se cu prisosinţă şi în conţinutul Tratatului de pace.

Delegaţia română a făcut eforturi deosebite pentru a ameliora clauzele Convenţiei şi a corecta unele prevederi nejuste şi eronate, dar poziţia reprezentanţilor celor trei puteri aliate a fost de neclintit.

Atmosfera în care s-au desfăşurat lucrările conferinţei în cele trei zile de negocieri a fost încordată. În telegrama din 15 septembrie 1944 adresată Departamentului de Stat, ambasadorul american Averell Harriman menţiona : „/.../ Deşi delegaţiile mixte sovieto-anglo-americane s-au întîlnit, în total timp de şapte ore cu românii, discuţii serioase asupra vreunui punct al condiţiilor de armistiţiu au fost puţine. Molotov, care avea funcţia de preşedinte al delegaţilor aliaţi, nu a analizat în detaliu nici un argument şi nici o propunere avansată de români. Deşi le-a îngăduit să vorbească timp îndelungat, el nu a ţinut seama de nici un considerent şi nici nu a discutat problemele ridicate de aceştia, trecînd peste ele cu bruscheţe chiar ori de cîte ori el considera că fusese afectat suficient timp pentru un anumit punct. El a amintit în nenumărate rînduri că români au mers pînă la Stalingrad alături de germani şi că acţiunea lor de a fi părăsit tabăra germană s-a produs în momentul în care a fost dictată de considerente militare zdrobitoare şi incontestabile."

Prevederile din „Preambulul" convenţiei că „...România, recunoscînd faptul *înfrîngerii* în războiul împotriva Uniunii Sovietice, Marii Britanii şi Statelor Unite ale Americii şi *a celorlalte* Naţiuni Unite, acceptă condiţiile armistiţiului..." au fost discutate cu insistenţă de către delegaţia română pentru că ele au fost nejuste, generînd consecinţe grave pentru ţară. România a ieşit din război printr-un act politic şi nu printr-o înfrîngere militară, deşi la data semnării convenţiei se găsea sub ocupaţia militară a trupelor sovietice. Molotov a respins această observaţie declarînd tăios, cum rezultă din Procesul-verbal la şedinţe, că „România a fost înfrîntă şi trebuie să recunoască acest lucru. Acest lucru trebuie inclus în condiţiile de armistiţiu..." Dacă s-ar fi acceptat propunerea delegaţiei române, s-ar fi uşurat mult obţinerea şi recunoaşterea calităţii de cobeligerantă.

Nerecunoaşterea statutului de cobeligerant

A doua problemă a constituit-o includerea, pe lîngă cele trei Mari Puteri, şi a „celorlalte

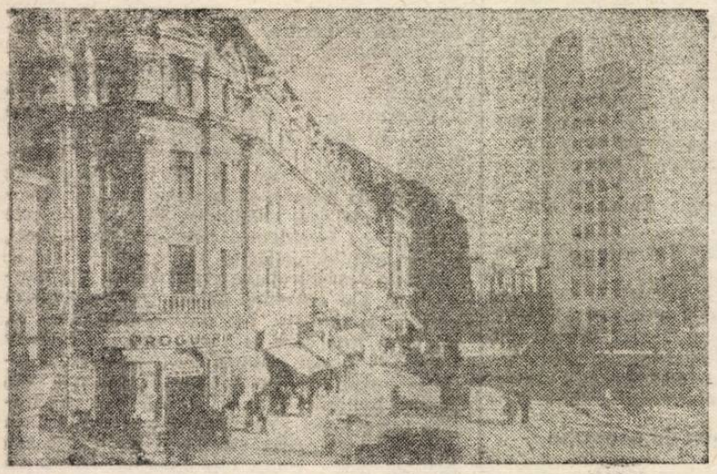

Calea Victoriei la începutul anilor '40
Prizonieri germani pe străzile Bucureștiului

Națiuni Unite" ca părți beligerante deși, cu acestea, România nu a fost niciodată în stare de război. Această inexactitate a constituit un suport juridic pentru acele state din coaliția antihitleristă, cu care România nu s-a găsit în stare de război, ca, la Conferința de pace din 1946, să pretindă despăgubiri și compensații economice și financiare.

Este pozitiv faptul că, în primul articol al Convenției, se consfințea starea de fapt a României, și anume că de la 24 august orele 04,00 „au încetat cu totul operațiunile militare împotriva Uniunii Sovietice, pe toate teatrele de război" și duce războiul alături de Puterile Aliate împotriva Germaniei și Ungariei. Deși la Tratatul de pace data intrării în război a fost modificată la propunerea delegatului sovietic, problema de fond a rămas, și anume recunoașterea *implicită* a cobeligeranței, dar nu s-a acceptat o redactare explicită.

Starea de beligeranță a României cu Germania și Ungaria a fost declarată explicit, încă de la 23 august 1944, prin „Proclamația către țară" a regelui Mihai, cît și prin Directiva operativă nr. 1 a Marelui Stat Major. Voința poporului român de a declara război Germaniei hitleriste și Ungariei horthyste se întemeia pe faptul că recîștigarea suveranității, a deplinei independențe și reîntregirea teritoriului național nu se puteau face decît pe calea armelor.

Totodată, potrivit reglementărilor internaționale, România a *notificat* starea de beligeranță cu Germania, la 28 august 1944, ca un procedeu specific de drept, folosind presa și mijloacele de informare din Portugalia, țară neutră, iar cu Ungaria notificarea s-a făcut la 7 septembrie 1944. Sub aspect militar, beligeranța era o realitate pentru că, încă de la 23 august 1944, armata română desfășura cu succes acțiuni de luptă împotriva trupelor germane și ungare.

Prin urmare, la data cînd se discuta proiectul Convenției de armistițiu, starea de beligeranță a României era confirmată *de jure* prin actele de drept internațional emise *de facto*, prin acțiunile de luptă declanșate și desfășurate de ambele părți, situație recunoscută în lucrările istoriografice străine. Molotov a declarat că starea de beligeranță se va recunoaște în raport cu participarea armatei române la înfrîngerea armatelor germane și ungare, dar n-a fost așa pentru că, nici după război, la încheierea Tratatului de pace, României nu i s-a recunoscut calitatea de cobeligerant, deși este cunoscut că efortul de război românesc a situat țara noastră ca a patra putere beligerantă în ultima fază a războiului.

Documentele de arhivă evidențiază faptul că Aliații, în mod iremediabil, nu au recunoscut României calitatea de cobeligerant, deoarece aceasta ar fi generat unele drepturi pentru țara noastră, ceea ce venea în contradicție cu acordurile încheiate la Conferința de la Moscova din octombrie 1943, apoi cele de la Teheran și Yalta.

Exploatarea drastică a României

Datorită faptului că prin Convenția de armistițiu nu s-a recunoscut cobeligeranța, România fiind considerată în continuare, pînă la terminarea războiului, țară inamică, ea nu a fost admisă ca parte la semnarea Convenției de armistițiu din 20 ianuarie 1945, cu Ungaria, deși starea de beligeranță cu această țară era recunoscută de Aliați și chiar cerută prin condițiile de armistițiu. Ba mai mult, România nu a fost admisă să semneze, ca parte, nici Tratatul de pace cu Ungaria, alături de Puterile Aliate, actul internațional care punea capăt stării de război dintre România și Ungaria ; astfel că nici pînă în prezent între cele două țări, un asemenea Tratat nu a fost semnat și, prin urmare, nu a fost soluționată nici una din problemele pendinte, cum ar fi cea a despăgubirilor de război la care România avea dreptul.

Nerecunoașterea cobeligeranței a fost un act abuziv al Aliaților, deoarece — după relatările lui Constantin Vișoianu — ea a fost recunoscută la tratativele de la Cairo, iar după lovitura de stat devenise o realitate care nu permitea nici o altă interpretare, fiind recunoscută în chiar conținutul convenției la articolele 1, 3, 11 și 19.

În numeroase articole ale Convenției erau prevăzute clauze împovărătoare, ca o reflectare a faptului că Aliații nu au renunțat la a considera România țară învinsă în război. Astfel, o clauză nedreaptă a fost cea prevăzută în articolul 7, prin care statul român era obligat „să remită ca trofee în mîinile Înaltului Comandament Aliat (sovietic) orice material de război al Germaniei sau al sateliților săi, aflat pe teritoriul român, inclusiv vasele flotei germane și ale sateliților ei aflate în apele românești".

Clauze împovărătoare au fost incluse în articolul 10, guvernul român fiind obligat să execute în mod regulat, în moneda românească, plățile cerute de Înaltul Comandament Aliat (sovietic) pentru îndeplinirea funcțiilor sale ; anexa la acest articol insera obligația guvernului român de a retrage și răscumpăra toate monedele deținute în teritoriul românesc și emise de Înaltul Comandament Aliat (sovietic) și de a-i înmîna monedele retrase, fără plată. S-a prevăzut ca, în caz de necesitate, să i se asigure de către guvernul român folosința întreprinderilor industriale și de transport aflate pe teritoriul României, precum și a mijloacelor de comunicație, stațiunilor generatoare de energie, întreprinderilor și instalațiilor de utilitate publică, depozitelor de combustibil, petrol, alimente și alte materiale sau servicii. Se instituia un sistem de exploatare drastică a României.

La articolul 11 s-au prevăzut obligațiile guvernului român privind compensațiile față de Uniunea Sovietică pentru pierderile pricinuite, în valoare de 300 milioane dolari plătibili în mărfuri, în curs de 6 ani. Această clauză nu s-a discutat la Cairo și nu poate fi apreciată ca deosebit de exagerată. Faptul că, pe lîngă această sumă, s-a mai prevăzut și plata întreținerii trupelor de ocupație sovietice, a creat însă mari greutăți financiare și materiale. „Înainte de a trece multă vreme — arată Alexandru Cretzianu *(The Lost Opportunity)* — a devenit evident că, în aplicarea acestei prevederi cu extremă rea-credință, Sovietele intenționau să facă țara să sîngereze cu sume anuale care depășeau cu mult reparațiile prevăzute".

O problemă importantă ce ar fi trebuit reglementată în Convenție, în spiritul principiilor dreptului internațional, a fost aceea a „schimbului de prizonieri". Articolul 5 prevedea obligația statului român să predea „imediat toți prizonierii de război", dar nu menționa nimic despre repatrierea prizonierilor români din Uniunea Sovietică. Delegația română a insistat să fie repatriați toți prizonierii români, precum și „restituirea tuturor unităților și formațiunilor române, inclusiv navele de război de pe Dunăre și Mare, capturate și dezarmate după data de 24 august 1944, orele 4", deoarece au încetat lupta din ordinul Înaltului Comandament român, care acceptase armistițiul. Și această propunere a fost respinsă de Molotov cu asentimentul ambasadorilor anglo-americani.

Delegația română a propus reglementarea, printr-un articol distinct, a problemei ocupației militare prin următoarea formulare : „Trupele Aliate vor părăsi teritoriul României în momentul încetării ostilităților contra Germaniei și Ungariei. În același timp, vor lua sfîrșit toate dispozițiile din articolele 3, 7, 10, 14, 18 și 19 relativ la prezența trupelor aliate în România și la conducerea operațiunilor militare". V. M. Molotov a respins propunerea delegației române arătînd că este prematur să se discute această problemă. Părerea șefului diplomației sovietice a fost susținută și de cei doi ambasadori englez și american, care argumentau că „și trupele engleze și americane se găsesc în Franța și francezii nu au cerut un asemenea text". Ei au pierdut din vedere faptul că în Franța nu a fost instaurat un regim de ocupație militară, trupele anglo-americane se găseau pe teritoriul Franței pentru ducerea războiului împotriva Wehrmachtului, și nu ca trupe de ocupație, așa cum erau cele sovietice în România.

La articolele 14 și 15 se stabilea obligația guvernului român de a colabora cu Înaltul Comandament Aliat la arestarea și judecarea criminalilor de război și la dizolvarea imediată a tuturor organizațiilor prohitleriste și de tip fascist și a oricăror organizații care duc propagandă ostilă Națiunilor Unite și în

special față de Uniunea Sovietică. Această reglementare a constituit o flagrantă încălcare a suveranității statului român, un amestec brutal în treburile interne ale României și reflectă de fapt situația de țară ocupată a României în raporturile cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic). Obiecția delegației române a fost respinsă.

Și în alte articole ale Convenției a fost reflectată situația României prin instituirea unui sever control al Înaltului Comandament Aliat (sovietic) : „Tipărirea, importul și răspîndirea în România a publicațiilor periodice și neperiodice, prezentarea spectacolelor de teatru și a filmelor, transmiterile fără fir, corespondența poștală, corespondența cifrată și prin curier, precum și comunicările telefonice cu țările străine ale ambasadelor, legațiilor și consulatelor din București să fie dirijate potrivit modului stabilit de Înaltul Comandament Aliat" (sovietic).

O altă frontieră decît în 1940

Articolul 4 definește frontiera de stat dintre România și Uniunea Sovietică, stabilind că traseul acesteia va fi cel prevăzut prin Convenția sovieto-română din 28 iunie 1940, fără alte precizări, avînd în vedere că la acea dată autoritățile sovietice stabiliseră alt traseu. De aceea, delegația română a fost obligată să propună ca traseul frontierei în zona Herța, Petricăneni, Mihăileni, ca și cel la vărsarea brațului dunărean Chilia în Marea Neagră să fie cel existent la sfîrșitul lunii iunie 1940 — și cum de fapt se înțelege din redactarea articolului 4 al Convenției. Molotov a ripostat spunînd că „problema frontierei dintre România și Uniunea Sovietică nu se discută, fiindcă aceasta a constituit o condiție preliminară a armistițiului". La decizia lui Molotov s-au alăturat și ambasadorii englez și american, astfel că prin Convenția de armistițiu — validată și de Tratatul de pace — România pierdea, pe lîngă Basarabia și Bucovina, și ținutul Herța, iar frontiera pe brațul Chilia n-a mai urmat traseul acestuia pînă la vărsarea în Marea Neagră, ci pe una din ramificațiile ce formează delta brațului Chilia, situat în partea cea mai de vest, lăsînd astfel sovieticilor toate ostroavele din această zonă. După încheierea Tratatului de pace, pe baza înțelegerilor cu ministrul de externe român Ana Pauker, în 1948, frontiera în acest punct a fost mutată mai spre vest pe teritoriul României, urmînd traseul canalului Musura. Printr-un alt proces-verbal a fost cedată Uniunii Sovietice și Insula Șerpilor, ceea ce a creat o situație deosebită pentru România în zona Deltei românești în Marea Neagră și a platoului continental.

Poziția guvernelor aliate față de Dictatul de la Viena a fost prevăzută în articolul 19 al Convenției, Marile Puteri considerînd acest act ca „nul și inexistent, fiind de acord ca Transilvania (sau cea mai mare parte a ei), să fie restituită României".

Prin acest mod de redactare — la care delegația română a obiectat cu toată hotărîrea — Convenția de armistițiu lăsa deschisă problema dacă Transilvania va fi sau nu reintegrată în totalitate României. Pentru delegația română, ca, de altfel, pentru toți românii de pretutindeni, poziția Marilor Puteri în problema Transilvaniei a produs consternare și nedumerire, pentru că acest teritoriu, în întregul lui, recunoscut pe plan internațional, fără rezerve, ca fiind românesc, confirmat prin Tratatele internaționale și voința întregii populații exprimată plebiscitar în 1918, nu mai putea fi tratată decît ca parte integrantă a teritoriului României. Potrivit explicațiilor date de L. Pătrășcanu, cu ocazia discutării în Consiliul de Miniștri a activității delegației, înscrierea în Convenția de armistițiu a problemei Transilvaniei în această formă s-a datorat guvernului britanic, care nu voia să-și asume pînă la Conferința de pace o obligație referitoare la frontierele europene. Din nota Departamentului de Stat din 2 septembrie 1944, către amiralul William D. Leahy, șeful statului major al Comandamentului Suprem, cît și din raportul din 27 septembrie al lui Melville, expert militar în Comisia Aliată de Control, rezultă că atît partea engleză cît și cea americană au susținut ca rezolvarea definitivă a problemei Transilvaniei să se facă la Conferința păcii.

Pentru efectuarea controlului asupra modului cum se îndeplinesc clauzele armistițiului, potrivit articolului 18 și anexei F s-a înființat Comisia Aliată de Control cu sediul la București, care acționa în numele Puterilor Aliate, potrivit directivelor generale și a ordinelor Înaltului Comandament Aliat (sovietic). Guvernul român și organele sale erau obligate să îndeplinească toate instrucțiunile acestei comisii, ea avînd dreptul să instaleze organele, acțiunile sau funcționarii săi în orice parte a țării.

În exercitarea atribuțiilor sale Comisia Aliată de Control a pornit de la considerentul că România este o țară învinsă și ocupată, căreia trebuie să-i pretindă îndeplinirea clauzelor armistițiului într-un mod specific, cu caracter punitiv, cu maximum de exigență, ceea ce a dus la apariția unor serioase divergențe cu guvernul român.

România sub regim de ocupație

Primul incident mai important a apărut atunci cînd Comisia Aliată de Control a pretins provizii și mijloace financiare pentru întreținerea armatei sovietice, care s-au ridicat la nivelul unei armate de cîteva milioane de oameni, ceea ce a determinat guvernul român să riposteze, arătînd printr-o *notă* că România are datorii numai față de armata lui Malinovski, nu și față de cea a lui Tolbuhin.

Comisia Aliată de Control și-a arogat drepturi discreționare în soluționarea chiar și a unor probleme ce intrau în competența guvernului român. Printr-o notă ultimativă din 2 octombrie 1944, a cerut guvernului o documentație privind forțele politice interne, organizațiile fasciste și semifasciste și dispozițiile guvernului pentru desființarea lor, dispozițiile referitoare la abolirea legilor rasiale, lagăre de prizonieri aliați, întreprinderi ridicate de pe teritoriul sovietic, locul unde se află cetățenii sovietici, lista tuturor supușilor germani și unguri și altele. Comisia a decis și a organizat deportarea în Uniunea Sovietică a cetățenilor români de origine germană, a cerut transportul în URSS al tuturor cetățenilor români originari din Basarabia și Bucovina și a intervenit în viața politică a țării pentru asigurarea victoriei comuniștilor în lupta pentru putere. Toate măsurile de exploatare nemiloasă a bogățiilor țării, de sărăcire a poporului român, au fost luate de Comisia Aliată de Control care, din primele zile ale existenței sale, a încălcat cu premeditare normele de drept internațional și însești prevederile Convenției de armistițiu.

Privită în întregul ei, Convenția de armistițiu semnată cu patruzeci și șase de ani în urmă, la 13 septembrie — și nu la 12 septembrie cum a fost datată — a avut un caracter drastic, armistițiul României întrunind trăsăturile unei ocupații militare — *occupatio bellica* —, deși țara noastră participase la războiul antihitlerist cu peste 12 divizii, alături de armata sovietică. Regimul instaurat de Aliați și activitatea abuzivă a Comisiei Aliate de Control au constituit serioase obstacole în activitatea guvernului român pentru înfăptuirea obiectivelor politice interne și externe și executarea obligațiilor asumate prin Convenția de armistițiu.

Prin acest act de drept internațional se confirmau juridic toate înțelegerile secrete dintre cele trei Mari Puteri, privind sferele de influență, dezvăluite cu toată claritatea la Conferința de la Moscova din 9—18 octombrie 1944, cînd Churchill și Stalin au negociat faimosul acord asupra dominației lor în Europa, în toate variantele România fiind inclusă în zona Uniunii Sovietice în proporție de 90 la sută. Acordul de la Moscova a fost confirmat tacit la Yalta (ianuarie 1945), cînd s-au stabilit și liniile directoare privind organizarea postbelică a lumii. Armistițiul României a fost un rezultat, o consecință a acestor înțelegeri și acorduri, în temeiul cărora România a fost vîndută lui Stalin.

Pare să cîștige teren opinia că terorismul nu este un fenomen născut din mizerie socială și frustrare, cum se afirma la un moment dat. Rădăcinile se găsesc mai degrabă în ambițiile politice ori în țelurile expansioniste ale grupurilor și statelor ce le susțin. Ideologia grupărilor teroriste nu este obligatoriu similară. Organizații noi din Orientul Mijlociu au apărut din radicalismul islamic. (O asemenea organizație extremistă islamică a încercat să-l asasineze pe președintele Sadat, în 1974, și a reușit cîțiva ani mai tîrziu ; iar în 1980 a atentat la viața președintelui sirian Assad. Grupurile extremiste islamice își propun să răzbune toate nedreptățile, reale sau imaginare, în special cele asociate cu Occidentul necredincios — deci, în general, autoritățile existente). Grupări teroriste vest-europene promovează idei marxiste și ale extremei stîngi. Altele vizează țeluri naționaliste. La începutul anilor '70, un grup mic care se autointitula „Angry Brigade" a fost autorul unui atac cu bombe la locuința ministrului de interne din Marea Britanie. Dar nu există nici o paralelă între acest grup britanic și Fracțiunea Armata Roșie, Brigăzile Roșii din Italia sau Armata Roșie Unită din Japonia. În Marea Britanie, autoritățile au de înfruntat IRA, care și-a extins acțiunile de la Irlanda de Nord în celelalte provincii ale Marii Britanii și a atentat chiar la autorități (a stîrnit emoții atacul de la Brighton, din urmă cu cîțiva ani, la conferința anuală a Partidului Conservator). Numărul victimelor, în cele două decenii de violențe, depășește cu mult 2 000, iar pagubele materiale sînt imense. Paul Wilkinson, profesor la Universitatea din Aberdeen, autor al mai multor cărți despre terorism, scria că, pentru a înțelege mai exact proporțiile violenței, ar trebui imaginată echivalența următoare : la populația S.U.A., de 138 de ori mai mare decît a Irlandei de Nord, cifra totală a victimelor din provincie ar însuma 276 000 morți și peste 1,5 milioane răniți. Se îndoiește cineva că, dacă Statele Unite s-ar afla în fața unei asemenea situații, n-ar considera conflictul un război intern major și nu ar acorda cea mai mare prioritate găsirii unei soluții pașnice ?

Există legături între grupările teroriste asupra cărora nu mai există dubii. Israelul a capturat, în timpul acțiunilor din Liban din 1982, documente care arată că teroriștii din R.F.G., Italia, Irlanda de Nord, Spania, Olanda, Franța, Turcia, Japonia, S.U.A., Argentina, Chile și R.S.A. au vizitat tabere palestiniene din Liban. Teroriști basci, germani și italieni s-au antrenat la Shatilla. Membri

Membri ai „Brigăzilor roșii" arestați după asasinarea lui Aldo Moro